

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE
YAPIM EKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF ÇEVİK

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Halit KARATAY

BOLU, NİSAN - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Elif ÇEVİK tarafından hazırlanan “**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE YAPIM EKLERİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

27/04/2023

Jüri Üyeleri

Danışman
Prof. Dr. Halit KARATAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
Başkent Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Salih Kürşad DOLUNAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

İmza

.....

.....

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 11/04/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 11 olarak tespit edilmiştir.

.....

ELİF ÇEVİK

ÖZET

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE
YAPIM EKLERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ELİF ÇEVİK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF.DR. HALİT KARATAY)
BOLU, NİSAN - 2023
XIII + 239**

Eklemeli diller arasında yer alan Türkçenin söz varlığının önemli bir bölümünü yapım ekleriyle türetilmiş sözcükler oluşturmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çekim ekleri üzerinde çok fazla durulurken yapım ekleri üzerinde o kadar çok durulmadığı görülmektedir. Yapım ekleri ve türetilmiş sözcükler bakımından oldukça zengin olan Türkçenin hem ana dili olarak öğretiminde hem de yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretimine mutlaka yer verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretilmesi gereken yapım eklerine ve bu eklerin öğretimine hangi seviyede yer verilmesi gerektiğine yönelik bir çerçeve program sunulmuştur. Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı ile yürütülmüş betimsel bir çalışmadır. Çalışma verileri belge incelemesi yoluyla elde edilmiş, verileri toplamak için Türkçenin öğretiminde kullanılan üç kaynak temel alınmıştır. Bu kaynaklar “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı sözlük, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerinin A1, A2, B1 ve B2 seviyelerine ait ders kitaplarıdır. Bu kaynaklardaki Türkçe yapım ekleriyle türetilmiş sözcükler belirlenerek yapım eklerinin kullanım sıklığına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan sonuçlar çalışmaya dahil edilen üç kaynağa ve yapım eklerinin türlerine göre (isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapan ekler) ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. En son tüm kaynaklardan elde edilen toplam verilere göre tür ayrımı yapılmaksızın yapım eklerinin kullanım sıklığını gösteren bir tablo oluşturulmuştur. Bu tablodaki sıralama göz önüne alınarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında 5-10 yıldır çalışmakta olan 6 öğreticinin görüşleri alınmış; uzman görüşleri, kitaplardaki öğrenme temaları ve dil bilgisel işlevler dikkate alınarak hangi yapım ekinin hangi seviyede öğretileceğine yönelik bir çerçeve program önerilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Yapım Ekleri, Eklerin Öğretimi, Çerçeve Program

ABSTRACT

DERIVATIONAL MORPHEMES IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

MA THESIS

ELİF ÇEVİK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

(SUPERVISOR: PROF. DR. HALİT KARATAY)

BOLU, APRIL 2023

XIII + 239

Words formed with derivational morphemes constitute a significant part of the vocabulary in Turkish, an agglutinative language. Inflectional morphemes are a highly debated issue in teaching Turkish as a foreign language. However, derivational morphemes need more emphasis in teaching Turkish as the mother tongue and as a foreign language since Turkish is quite rich regarding derivational morphemes and derived words. This study presents a framework program for derivational morphemes and the level required for their instruction while teaching Turkish as a foreign language. This descriptive study employed qualitative research methods. Data were collected through document analysis of three books to teach Turkish, including the dictionary titled “A Frequency Dictionary of Turkish”, “Yabancılar İçin Türkçe”, and A1, A2, B1, and B2 level Turkish textbooks from “Yedi İklim Publishing House”. The derived words in those books were identified, and the frequency of their derivational morphemes was measured. The results were organized on separate charts based on the books and type of the derivational morphemes (from noun to noun, from noun to verb, from verb to noun, and from verb to verb). Finally, a chart that shows the frequency of derivational morphemes based on the total data from all resources without separating them based on the type was created. Six experts, who have been teaching Turkish as a foreign language for five to ten years, were asked to share their opinions on the order on this chart. A framework program regarding the types of derivational morphemes and the level for those to be taught was proposed based on expert opinions, instructional themes in Turkish teaching books, and grammatical functions.

KEYWORDS: Teaching Turkish as a Foreign Language, Derivational Morphemes, Teaching Morphemes, Framework Program

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xiii
TEŞEKKÜR	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	2
1.2 Araştırmanın Amacı	2
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Araştırmanın Sayıltıları	4
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6 Tanımlar.....	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1 Türkçenin Dil Yapısı	7
2.2 Türkçenin Biçim Bilgisi	10
2.2.1 Kök	12
2.2.2 Ek.....	13
2.3 Türkçede Ekler: Yapım Ekleri ve Çekim Ekleri	16
2.3.1 Yapım Ekleri.....	17
2.3.2 Çekim Ekleri.....	18
2.3.3 Ara Ekler.....	20
2.4 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi	23
2.4.1 Dil Bilgisi Nedir?.....	24
2.4.2 Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı	25
2.4.3 Dil Bilgisi Öğretiminin Zaman İçindeki Değişimi	28
2.5 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Konuları	32
2.6 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yapım Ekleri.....	35
2.7 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İçin Hazırlanan Kaynaklarda Yapım Eklerinin Görünümü.....	37
2.7.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programlarında Yapım Ekleri	37
2.7.2 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kitaplarında Yapım Ekleri	38
2.8 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yapım Eklerinin Öğretimi	43
2.8.1 Yapım Ekleri Neden Öğretilmeli?	45
2.8.2 Yapım Ekleri Öğretim Yöntemleri	50
2.9 İlgili Araştırmalar	62

3. YÖNTEM.....	67
3.1 Araştırmanın Modeli (Deseni).....	67
3.2 İncelenen Eserler	67
3.3 Çalışma Grubu	69
3.4 Verilerin Toplanması	69
3.5 Verilerin Çözümlemesi	73
4. BULGULAR	75
4.1 Üç Kaynakta Tespit Edilen Türemiş Sözcükler	75
4.1.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcükler....	76
4.1.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcükler	95
4.1.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Türemiş Sözcükler	112
4.2 Tespit Edilen Türemiş Sözcüklerin Kullanım Sayısı	144
4.2.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcüklerin Kullanım Sayısı	144
4.2.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısı.....	147
4.2.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısı	150
4.3 Yapım Eklerinin Kaynaklara, Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması	153
4.3.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması	154
4.3.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması	158
4.3.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısına Göre Sıralaması	162
4.4 Yapım Eklerinin Kullanım Sayılarının Kaynaklara Göre Karşılaştırılması	166
4.5 Yapım Eklerinin Kullanım Sıklığına Göre Genel Sıralaması.....	174
4.6 Yapım Eklerinin Programlara, Kitaplara ve Uzman Görüşlerine Göre Dağılımı	178
4.6.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programlarından Elde Edilen Bulgular	179
4.6.2 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kitaplarından Elde Edilen Bulgular	183
4.6.3 Uzman Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	187
4.6.4 Programlar, Kitaplar ve Uzman Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	191
5. TARTIŞMA	197
5.1 Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi.....	204
5.2 A1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri.....	208
5.3 A2 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri.....	209
5.4 B1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	211
5.5 B2 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	216
5.6 Öğretimine Gerek Görülmeyen Yapım Ekleri.....	219
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	223
6.1 Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi	224
6.2 Etkinlik Önerileri	231
7. KAYNAKLAR.....	233
8. EKLER.....	237

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1. Türkçede -mİş Eki	52
Şekil 2. 2. Türkçede Sonradan Fark Edilen Durumu Anlatma	53
Şekil 2. 3. +CI Ekinin Biçim, Anlam ve Kullanım Boyutu 1	53
Şekil 2. 4. +CI Ekinin Biçim, Anlam ve Kullanım Boyutu 2	54
Şekil 2. 5. Türemiş Sözcük Öğretimi 1	56
Şekil 2. 6. Türemiş Sözcük Öğretimi 2	56

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Yapım ekleri ve çekim eklerinin karşılaştırılması	19
Tablo 2.2. Türkiye Maarif Vakfı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı'nda yer alan dil bilgisi konuları	32
Tablo 4.1. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	76
Tablo 4.2. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	82
Tablo 4.3. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	85
Tablo 4.4. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	91
Tablo 4.5. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	95
Tablo 4.6. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	101
Tablo 4.7. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	103
Tablo 4.8. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	108
Tablo 4.9. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	112
Tablo 4.10. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	125
Tablo 4.11. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler	131
Tablo 4.12. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler	141
Tablo 4.13. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin kullanım sayısı.....	144
Tablo 4.14. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	145
Tablo 4.15. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	146
Tablo 4.16. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	147
Tablo 4.17. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	147
Tablo 4.18. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	148
Tablo 4.19. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	149
Tablo 4.20. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	150

Tablo 4.21. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	150
Tablo 4.22. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	152
Tablo 4.23. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	152
Tablo 4.24. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı	153
Tablo 4.25. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	154
Tablo 4.26. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	155
Tablo 4.27. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	156
Tablo 4.28. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	157
Tablo 4.29. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	158
Tablo 4.30. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	159
Tablo 4.31. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	160
Tablo 4.32. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması	161
Tablo 4.33. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması	162
Tablo 4.34. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması.....	163
Tablo 4.35. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması.....	164
Tablo 4.36. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması.....	165
Tablo 4.37. “İsimden isim” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması	167
Tablo 4.38. “İsimden fiil” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması.....	169
Tablo 4.39. “Fiilden isim” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması.....	170
Tablo 4.40. “Fiilden fiil” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması.....	172
Tablo 4.41. Yapım eklerinin kullanım sıklığına göre genel sıralaması.....	174
Tablo 4.42. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarında yapım eklerinin dağılımı	180
Tablo 4.43. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitaplarında yapım eklerinin dağılımı	184
Tablo 4.44. Uzman görüşlerine göre yapım eklerinin dağılımı.....	188
Tablo 4.45. Yapım eklerinin öğretiminde genel dağılım	192
Tablo 5.1. Seviyelere göre yapım ekleri öğretim çerçevesi	204
Tablo 5.2. A1 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri	208
Tablo 5.3. A2 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri	210
Tablo 5.4. B1 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri	212
Tablo 5.5. B2 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri	216
Tablo 5.6. Öğretimine gerek görülmeyen yapım ekleri	219

Tablo 6.1. Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi	224
Tablo 8.1. Uzman görüşü formu	237

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

-	: Fillere gelen ekleri bağlar
+	: İsimlere gelen ekleri bağlar
akt.	: Aktaran
AOÖÇ	: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi
ffye	: Fiilden Fiil Yapan Ek
fiye	: Fiilden İsim Yapan Ek
ifye	: İsimden Fiil Yapan Ek
iiye	: İsimden İsim Yapan Ek
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
örn.	: Örneğin
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
vb.	: Ve benzeri
YTÖ	: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

TEŞEKKÜR

İlkokul ile başlayan eğitim serüvenimi lisans mezuniyeti ile sonlandırmayıp bu serüvenime yüksek lisansı da dahil etmek benim için oldukça gurur verici. Ailemden, öğretmenlerimden, arkadaşlarımdan, okuduklarımdan, dinlediklerimden ve yaşadıklarımdan öğrendiğim çok şey var. Öğrenmeye olan isteğim ve sevgim kadar öğretmeye olan isteğim ve sevgim de sonsuz. Sevgi, ilgi, heyecan ve merakla başladığım bu alana güzel Türkçemizin öğretimi adına bir katkı sağlamak benim için çok değerli.

Lisans döneminde “Yazma Becerisi” derslerime girip değişik türlerde yazılar yazdırarak yazma becerimi geliştirmemi sağlayan hocam, bu kez yüksek lisansta danışmanım olarak tez türünü de deneyimlememi sağladı. Önerileriyle tezimin başlamasını, gelişmesini ve tamamlanmasını sağlayan danışmanım Prof. Dr. Halit KARATAY’a; bana her zaman inanan, güvenen, her türlü desteği veren ve beni hep cesaretlendiren biricik aileme; zorlandığım, sıkıldığım zamanlarda motive edici konuşmalarıyla bana güç veren canım arkadaşlarıma, eğitim hayatım boyunca üzerimde emekleri olan kıymetli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

1. GİRİŞ

Ana dilinde ve yabancı dilde dil bilgisi öğretiminin gerekli olup olmadığı geçmişten günümüze tartışma konusu olmuştur. Geçmişte tartışma konusu olan yabancı dil öğretiminde dil bilgisinin öğretilip öğretilmeyeceği konusunun yerini günümüzde “Hangi dil bilgisi konuları öğretilmeli, hangi seviyede hangi konulara yer verilmeli, dil bilgisi nasıl öğretilmeli?” gibi konular almıştır. Bunun üzerine farklı görüşler ortaya atılmakta, çeşitli çalışmalar yapılmakta ancak araştırmacılar, programcılar, materyal hazırlayanlar, öğretmenler neyin, ne zaman, nasıl öğretileceği konusunda ortak bir karara varamamaktadır. Böyle farklılıkların olması nedeniyle öğretimde bazı karışıklıklar ve sorunlar meydana gelmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için öğretmenlere yol göstermesi amacıyla hazırlanan programlara, kitaplara, öğretim kılavuzlarına; öğrenciler için hazırlanan ders kitapları, çalışma kitapları ve dil bilgisi kitaplarına bakıldığında bazı farklılıklarla karşılaşılabilir. Örneğin bir programda çekim eklerinden olan haber kiplerinin bir kısmına A1’de yer verilirken diğer programda aynı haber kiplerine A2’de yer verilmektedir. Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) okutulan farklı yayınevlerine ait kitaplarda da bu farkı görmek mümkündür. Bazı yayınevlerinde fiilimsilerin öğretimine A2’de başlanırken bazı yayınevlerinde B1’de başlanmaktadır. Bu durumu kabul etmek mümkün olabilir. Çünkü konu er ya da geç bir seviyede öğrenciye öğretilcektir. Ancak bazı konulara programlarda, öğretim kılavuzlarında, ders kitapları, çalışma kitapları ve dil bilgisi kitaplarında çok az yer verilmekte hatta hiç yer verilmediği de görülmektedir. Bu durum diğer duruma göre daha büyük sorun oluşturmaktadır. Çünkü öğrenci, eğitimi boyunca öğretilmeyen bir konu hakkında bilgi sahibi olamayacak, Türkçenin öğretimi bir yönüyle eksik kalacaktır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde üzerinde çok durulmayan konulardan biri Türkçenin yapım ekleridir. Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında, çalışma kitaplarında ve dil bilgisi kitaplarında isim ve fiil çekim eklerinin tamamına yer verilmektedir. Çekim eklerinin tümü öğrencilere öğretilmektedir. Bu eklerin öğretimindeki tek sorun ekin hangi seviyede öğretilmesine yönelik olabilir. Türkçenin öğretimi için hazırlanan materyallerin tümünde çekim eklerine yönelik konu anlatımları, metinler, etkinlikler yer alırken yapım eklerine yönelik konu anlatımları,

etkinliklere ya hiç yer verilmemektedir ya da yer verilse bile bunlar yeterli değildir. Türkçe gibi söz varlığının önemli bir kısmını türemiş sözcüklerin oluşturduğu eklemeli bir dilde çok az sayıda yapım ekinin öğretimine yer verildiği görülmektedir. Öğrencilerin dinledikleri konuşmalarda ve okudukları metinlerde sık sık karşılına çıkan bu eklerin farkında olmaları; yazdıkları yazılarda ve konuştukları konularda bu ekleri sözcüklerle beraber bilinçli bir şekilde kullanmaları için yapım eklerinin öğretimine daha fazla yer vermek gerekmektedir.

Türkçenin dil yapısına yönelik önemli olan konuları Türkçe öğretim sürecine dahil etmek ve Türkçe öğretim materyalleri içine eklemek Türkçenin öğrenilmesini kolaylaştırması ve daha anlamlı bir öğrenmenin gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hangi dil bilgisi konusunun, hangi seviyede, nasıl öğretilbileceği konusunda birlik sağlanması da Türkçenin öğretimi için gerekli görülen dil bilgisi konularının öğretim sürecine dahil edilmesi kadar önem taşımaktadır. Bu konularda birlik sağlandıktan sonra öğretmenler için daha planlı ve kapsamlı bir dil öğretimi, öğrenciler için daha etkili ve verimli bir dil öğrenimi gerçekleşecektir.

1.1 Problem Durumu

Türkçe gibi eklemeli olan dillerde eklerin önemi oldukça büyüktür. Ekler ile sözcüklere işlevlik ve yeni anlamlar kazandırılmaktadır. Bu nedenle sözcüklere eklenen bu görevli ögeler dil öğretiminde üzerinde durulması gereken önemli konulardandır. Ancak sözcüklere işlevlik kazandıran ekler ile sözcüklere yeni anlam kazandıran, Türkçenin söz varlığının zenginleşmesini sağlayan ekler arasında ayırım yapılmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çekim eklerinin üzerinde durulduğu kadar yapım eklerinin üzerinde durulmamaktadır. Bu da dil öğretiminde bir eksiklik yaratmaktadır. Eklemeli bir dil olan Türkçe için kök ve aynı kökten türeyen yeni sözcüklerin öğretiminde yapım eklerinin öğrencilere kavratılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrenciler morfolojik farkındalık kazanabilecek, türemiş sözcüklerde kök ile ek arasında ilişki kurarak ve eklerin işlevlerini fark ederek bilmedikleri sözcüklerin anlamlarını tahmin edebilecek, sözcük hazinelerini geliştirebilecek, Türkçeyi daha kolay öğrenme fırsatı bulabilecektir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretilecek yapım eklerini belirlemek ve bu yapım eklerinin hangi dil seviyesinde öğretileceğine yönelik bir çerçeve program sunmaktır. Bu çerçeve program ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlere Türkçenin öğretimi sürecinde dil seviyelerine göre yapım eklerinin öncelik sonralık sırasını göstermek amaçlanmıştır. Bunların yanı sıra Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yapım eklerinin öğretime dair alanyazındaki var olan boşluğu doldurmak çalışmanın bir diğer amacıdır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Türkçenin eklemeli bir dil olduğu düşünüldüğünde dil öğretim sürecinde yapım ekleri ve çekim eklerinin öğretimi kaçınılmazdır. Türkçenin ana dili olarak öğretiminde yapım eklerine ve çekim eklerine dikkat çekilmekte, her iki konunun da öğretime derslerde yer verilmektedir. Ancak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde durum böyle değildir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım ekleri üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Çekim eklerinin öğretime A1 seviyesiyle başlanırken ve tüm çekim ekleri dil öğretim sürecine dahil edilirken yapım ekleri için bu söz konusu değildir. Sayıca oldukça fazla olan yapım ekleri içerisinde yalnızca çok kullanıldığı kabul edilen az sayıda yapım eki dil öğretim sürecine dahil edilmektedir. Öğretimi yapılan sınırlı sayıdaki ekin de hangi seviyede öğretileceği net değildir. Hâlbuki öğrencilerin derste ve ders dışında, dinledikleri konuşmalarda ve okudukları metinlerde türemiş sözcüklerle karşılaşmaları, yazdıkları yazılarda ve üzerine konuştukları konularda ise türemiş sözcükleri kullanmaları kaçınılmazdır. Bu durumda, öğrencilere yapılacak yapım eki öğretimi dil öğretiminde oldukça önemlidir. Öğrencilerin kök ile gövde ilişkisi kurup anlamını bilmedikleri sözcükleri bu ilişki üzerinden çıkarabilmeleri, sözcük hazinelerini ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirebilmeleri, anlatma becerilerinde ise türemiş sözcükleri farkında olarak kullanabilmeleri için öğrencilere yapım eklerini öğreterek morfolojik farkındalık kazandırmak gerekmektedir.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada aşağıdaki ana problem sorusuna ve alt problem sorularına yanıt aranmıştır.

Ana problem sorusu:

- Yapım eklerinin öğretiminde dil seviyelerine göre öncelik sırası nasıl olmalıdır?

Alt problem soruları:

- Türkçede en fazla kullanılan yapım ekleri hangileridir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında hangi yapım eklerine yer verilmiştir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında yapım eklerine hangi seviyede, ne kadar yer verilmiştir?
- Türkçenin Sıklık Sözlüğünde hangi yapım eklerine, ne kadar yer verilmiştir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hangi yapım eklerine yer verilmelidir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım ekleri hangi seviyede verilmelidir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretiminde öncelik sonralık sırası nasıl olmalıdır?

Bu çalışma, yukarıdaki sorulara verilebilecek yanıtlarla Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin, bu alan üzerine kitap yazanların, program hazırlayanların ve araştırma yapanların yararlanması için bir kaynak olacak ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında bundan sonra yapılacak çalışmalar için destek sağlayacaktır.

1.4 Araştırmanın Sayıtları

Bu çalışmada yer alan iki farklı Türkçe öğretim setinden ve Türkçenin Sıklık Sözlüğü'nden elde edilen verilerin diğer Türkçe öğretim setlerinden elde edilecek verilerle benzer sonuçlar ortaya çıkaracağı varsayılmıştır. Bu nedenle yapım eklerinin kullanım sıklığına göre sıralamasının belirlenmesinde seçilen üç kaynağın yeterli olacağı ve çalışmanın sonucunda elde edilen çerçeve programı doğru bir biçimde şekillendireceği düşünülmüştür.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada Türkçedeki yapım eklerinin kullanım sıklığı “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan sözcükler üzerinden, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” A1, A2, B1 ve B2

seviyeleri için hazırlanmış ders kitaplarındaki okuma metinlerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya üç kaynak dahil edilmiştir. Bunlardan ikisi Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sık kullanılan Türkçe öğretim setleridir. Bu alan için yazılmış diğer Türkçe öğretim setlerini incelemek zaman alacağından ve bu iki kaynaktan elde edilen verilerin diğer kaynaklardan elde edilecek verilerle benzerlik göstereceği varsayıldığından çalışma bu iki Türkçe öğretim setiyle sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda bu iki Türkçe öğretim setlerindeki kitapların tamamında yer alan tüm sözcükleri incelemek (okuma metinleri dışındaki sözcükler) de zaman alacağından ve kaynaklar arasında daha sistematik ilerlemek amaçlandığından inceleme okuma metinleriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmaya C1 seviyesi kitapları dahil edilmemiştir. Çünkü C1 seviyesi “ileri düzey” kabul edildiği için çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretimi yapılması hedeflenen yapım eklerinin C1 seviyesine kadar çoktan öğretilmiş olması beklenmektedir. Bu sebeple C1 kitabından elde edilecek veriler araştırmanın sonucunda önerilen çerçeve programı değiştirmeyeceği için araştırmaya dahil edilmemiştir. “Türkçe Ulusal Derlemi” ya da “TS Corpus” gibi internet sayfalarında yapım eklerinin sıklığına yönelik bir sonuca ulaşılammıştır. Bu nedenle bu çalışmada önerilen çerçeve programa yukarıda belirtilen üç kaynaktan elde edilen yön vermiştir.

1.6 Tanımlar

Bu başlık altında çalışmada yer alan bazı terimsel ifadelerin ne anlama geldikleri açıklanmıştır.

Sözcük: Kelime ile eş anlamlı olacak şekilde kullanılmıştır.

Sözcük hazinesi: Kelime hazinesi yerine sözcük hazinesi ifadesi kullanılmıştır. Kişilerin Türkçe öğrenirken kendi söz varlıklarına kattıkları Türkçe sözcüklerin toplamını ifade eder.

Söz varlığı: Bir dile ait bütün sözcüklerin, deyimlerin, atasözlerinin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, terimlerin tamamını ifade eder.

Öğrenci: Bu ifade ile yaşı fark etmeksizin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişiler kastedilmektedir.

Öğretici: Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulamalı olarak çalışan, ders veren kişiler kastedilmektedir.

Ara Ekler: Bir yönüyle çekim eki özelliği, bir yönüyle de yapım eki özelliği gösteren ekler.

Yapım eki türleri: İsimden isim, isimden fiil, fiilden isim, fiilden fiil yapan ekler.

Yapım eklerinin işlevleri: Bir yapım ekinin eklendiği sözcüklere kattığı farklı anlamlar.

Yapım eklerinin işlevliği: Yapım eklerinin sözcük türetebilme gücü.

Kullanım sayısı: “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” ve “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan türemiş sözcüklerdeki yapım eklerinin her bir kaynağa göre tek tek sayılarak belirlenmesiyle elde edilen sonuçları ifade etmektedir.

Kullanım sıklığı: “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” ve “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan türemiş sözcüklerdeki yapım eklerinin üç kaynağın tamamındaki verilerin toplanmasıyla elde edilen sonuçları ifade etmektedir.

Dil seviyeleri: Bu çalışma için dil seviyeleri ile kastedilen A1, A2, B1 ve B2 seviyeleridir.

Dil yapıları: Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin anlama ve anlatma becerilerini gerçekleştirebilmeleri için sahip olmaları gereken dil bilgisi içerikleri.

İletişimsel işlev: Farklı iletişim bağlamlarında, gerekli dil yapıları ve söz varlığını kullanarak belli bir ihtiyaç ve duruma yönelik kazandırılması hedeflenen teşekkür etme, rica etme, özür dileme, talep etme, gerekçelendirme, açıklama isteme, betimleme, karşılaştırma yapma gibi beceriler.

Anlama becerileri: Dört temel beceri arasından dinleme ve okuma becerisi.

Anlatma becerileri: Dört temel beceri arasından yazma ve konuşma becerisi.

A Frequency Dictionary of Turkish: Türkçenin Sıklık Sözlüğü

Common European Framework of Reference for Languages: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Türkçenin Dil Yapısı

Dünyadan gelip geçen her topluluğun kendi içinde anlaşmak için kurduğu bir sistem vardır. İnsanların sözle, yazıyla, bedenle veya herhangi bir işaretle birbirleriyle anlaşmasını sağlayan bu sisteme dil denmektedir. Binlerce yıldır dünyadan pek çok canlının gelip geçtiği gibi birçok farklı dilin de gelip geçtiği bilinmektedir. Diller de tıpkı insanlar gibi yaşayıp yok olabilmektedir. İnsanların canlılık özelliği gösterip göstermediğini anlamak için yaşamsal faaliyetlerine bakılır. Dillerin canlılık özelliği gösterip göstermediğini anlamak içinse aktif olarak kullanılıp kullanılmadığına bakılır. Buna göre değerlendirildiğinde dilleri yaşayan diller, yok olma tehlikesiyle karşılaşan diller ve ölü diller olarak sınıflandırmak mümkündür. Bir dilin “ölü diller” sınıfına girmemesi, yaşaması ve ayakta kalması için onu konuşan bir topluma ihtiyacı vardır. Bir toplumun yaşaması için de onu bağımsız kılan bir dile ihtiyacı vardır. Kısacası dil toplumu, toplum da dili ayakta tutar. Gencan (1974) “Dil uygarlığın en önemli temelidir. Konuşma yolu bulunmasaydı insanlar kolayca anlaşılamayacak; düşünceler, duygular birleşemeyecek, yayılmayacak gelişmeyecek ve durmadan olgunlaşmayacaktı. Bilim, sanat; yani uygarlık doğmayacak ve ilerlemeyecekti.” (s. 10) diyerek dilin toplumlar ve insanlar için önemini birkaç cümleyle oldukça güzel açıklamıştır.

Toplumlar için oldukça büyük anlam ifade eden diller; kökenleri, yapıları, işleyişleri ve diğer dillerle etkileşimleri bakımından pek çok araştırmacı tarafından araştırma konusu olmuştur. Diller arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenmesinde sınıflandırma ölçütleri olarak Aydoğdu’nun (2002) ifade ettiğine göre dildeki ses yapıları, sözcük yapıları ve oluşumları, temel sözcük dizimlerine göre cümle kuruluş tipleri, ses vurgusuna göre anlam yüklenebilen bir olup olmayışı, kullanıldıkları coğrafi alanlar ve kıtasal dağılımlar, halen kullanımda olup olmayışları, ulusal ve uluslararası konumları, bir devlet dili olup olmadığı, yazılı dil aşamasına geçip geçemeyişi, dilin ya da dillerin konuşulduğu ülkenin nüfus ağırlığı (akt. Onan, 2009, s. 237) gibi ölçütlerin göz önüne alındığı görülmektedir. Bu ölçütlerin dikkate alınarak yapıldığı sınıflandırmaya göre diller “yapı yakınlığı” ve “köken yakınlığı”na bağlı olarak iki ana başlık altında

sınıflandırılmıştır. Yapıları bakımından diller ise üç başlık altında; kökenleri bakımından diller ise altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar şu şekildedir:

Yapı bakımından diller:

- Tek heceli diller (yalınlayan diller, analitik diller)
- Eklemeli diller (bağlantılı diller, bitıştiren diller)
- Çekimli diller (bükümlü diller)

Köken bakımından diller:

- Hint-Avrupa Dil Ailesi
 - Asya Kolu
 - Avrupa Kolu
- Hami-Sami Dilleri Ailesi
- Bantu Dil Ailesi
- Çin-Tibet Dil Ailesi
- Kafkas Dilleri
- Ural-Altay Dil Grubu
 - Ural Kolu
 - Altay Kolu

Türkçe yapı bakımından değerlendirildiğinde eklemeli diller sınıfında yer almaktadır. Eklemeli diller sınıfında köklerin değişmeden kaldığı ve eklerin bu köklere eklendiği bilinmektedir. Genel olarak dillerde üç çeşit ek vardır. Bunlar ön ek, iç ek ve son ektir. Ön ek sözcüklerin başına getirilen eklerdir. İç ek sözcüklerin içine konulan eklerdir. Son ek ise sözcüklerin sonuna eklenen eklerdir. Bu açıdan bakıldığında ise Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Türkçede ekler sözcüklerin başına değil sonuna eklenmektedir.

Yapı bakımından dillere bakıldığında Türkçenin de içinde olduğu eklemeli diller için Vural ve Böler'in (2011) ifadeleri şu şekilde özetlenebilir: Eklemeli dillerde kökler sabittir, değişmezler. Farklı görevlere sahip yapım ve çekim ekleri sözcüğün başına ya da sonuna eklenir. Eklemeli dillere örnek olarak Türkçe, Moğolca, Macarca, Fince, Japonca, Korece gibi Ural-Altay dil grubuna giren diller ile bazı Asya ve Afrika dilleri örnek olarak gösterilebilir. Türkçe bu grubun

en belirgin örneğidir. Ancak Türkçede ön ekleme yoktur. Ekler her zaman kök ve gövde sonuna getirilir. Bu nedenle de Türkçe sondan eklemeli bir dildir (s. 25).

Türkçe köken bakımından değerlendirildiğinde ise Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensuptur. Türkçenin de içinde olduğu Ural-Altay dil grubunun Altay kolu için Vural ve Böler'in (2011) ifadeleri şu şekilde özetlenebilir: Altay dil ailesini oluşturan diller Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncadır. Türkçeye en yakın olan dil Moğalcadır. Altay dil ailesini oluşturan diller arasında önemli ortak özellikler vardır ve bu durum "Altay Dilleri Teorisi" olarak adlandırılır. Bu teori Altay dillerinin ortak bir kökten çıktığını ve bunların akraba diller olduğunu savunur. Bu teori 18. yüzyılın başlarında ortaya atılmıştır. Teorinin henüz bir bilim disiplini haline gelmediği zamanlarda Altay dilleri, Ural dilleri ve farklı dillerle birlikte değerlendirilmeye çalışılmış ancak 19. yüzyılın sonlarında tek başına değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiş (s. 27-28).

Altay dil ailesinin başlıca özelliklerini Vural ve Böler (2011) şu şekilde sıralamıştır:

- "Altay dil ailesinin içindeki dillerin hepsi de eklemelidir.
- Bu dillerde kelime kök ve gövdeleri sabittir. Türetme yeni eklerle yapılır. Bundan dolayı Altay dillerinde zengin bir ek sistemi vardır.
- Ön ek bu dillerde yoktur. Hepsinde son ekler vardır.
- Kelime cinsiyeti Altay dillerinde söz konusu değildir.
- Sayı sıfatlarından sonra gelen adlar genellikle tekildir.
- Altay dilleri arasında ortak ekler vardır. Bu özellik Moğolca ile Türkçe arasında daha belirgindir.
- Altay dilleri arasındaki bir başka ortak özellik de ünlü uyumudur. Altay dillerinde kelime başında "r, l, n" ünsüzleri bulunmaz.
- Bugün Altay dilleri arasında kendini gösteren bazı ses değişimleri, bu dilleri köken bakımından bir ortaklığa götürmektedir.
- Cümle yapısı bakımından özne fiilden önce gelir ve genellikle baştır. Fiil cümlenin sonundadır.
- İsim ve sıfat tamlamalarında, belirten (tamlayan) belirtilenden (tamlanan) önce gelir.

- Cümle kuruluşunda yer alan sıfat-fiil ve zarf-fiiller paralel birer kullanılışla sıfat ya da zarf görevindedir” (s. 29-31).

Görüldüğü üzere Altay dillerinin ortak özelliklerinde eklemeli bir dil olduğu ve zengin bir ek sistemine sahip olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle yeni sözcükler türetmeye yarayan, dilin sözcükleri arasında ilişki kurmayı sağlayan ekler Altay dil ailesindeki tüm diller için oldukça önemlidir. Altay dil grubuna ait olan Türkçeyi hem Türklere hem de yabancılara öğretirken eklerin öğretimine yer verilmesi ve üzerinde dikkatle durulması gerekir. İsim ya da fiil türündeki sözcüklerin kök ya da gövdelerine eklenerek cümlede sözcükler arasında durum, ilgi, nicelik, kip, zaman ve kişi bakımından ilişki kurmaya yarayan çekim eklerinin; ve yine isim ya da fiil türündeki sözcüklerin kök ya da gövdelerine eklenerek sözcüklerde anlam değişikliği yaratan, sözlükte madde başı şeklinde gösterilerek dilin söz varlığının zenginleşmesinde rolü olan yapım eklerinin her ikisinin de öğretimine dil öğretim sürecinde yer verilmelidir. Bir ek türünü diğerinden üstün tutmadan, her iki ek türüne (yapım ve çekim eki) de eşit önem vererek bu ekleri öğretim sürecine dahil etmek gerekmektedir.

2.2 Türkçenin Biçim Bilgisi

Her dil belli kurallardan oluşur. Bir dili ana dili olarak konuşan bireyler, okula gidip bir eğitim almadan önce bu kuralların farkında değildir. Dili çevresinden duyduğu şekilde konuşmaya başlar ve sezgisel olarak konuşmaya devam eder. Okul ile birlikte dilin kuralları öğrencilere fark ettirilir. Öğrencilere okullarda sunulan bu kuralları tespit etmek için çalışan birçok dil bilgisi kolu vardır. Bu dil bilgisi kolları dile farklı açılardan yaklaşarak dil hakkında derinlemesine inceleme yapar. Dil bilgisini inceleyen ve dilin sistematliğini ortaya koyan bu kollardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: ses bilgisi (fonetik), şekil bilgisi (morfoloji), cümle bilgisi (sentaks), anlam bilgisi (semantik), köken bilgisi (etimoloji), lehçe bilgisi (diyalektoloji), kelime bilgisi (leksikoloji), sözlük bilgisi (leksikografi). Bu çalışma, sıralanan dil bilgisi kollarından şekil bilgisi (morfoloji) ile ilgilidir. Bu dil bilgisi kolu için alanyazında şu isimlere ve şu açıklamalara yer verilmektedir:

Şekil bilgisi (morfoloji) hakkında Dolunay (2022) alanyazındaki şekil bilgisi, biçim bilgisi, yapı bilgisi gibi terimlerin biçimbilim için kullanılan terimler olduğunu belirtmektedir. Dolunay biçimbilimi “Dildeki bağımlı ve bağımsız

biçimbirimlerin yapı ve oluşumlarını, kullanım bağlamında ortaya çıkan çeşitli görünümelerini inceleyen dil bilgisi koludur.” şeklinde ifade etmektedir (s. 271).

Biçim/şekil bilgisi (morfoloji) kolunu daha açıklayıcı bir şekilde Zeynep Korkmaz şöyle ifade etmektedir: Şekil bilgisi bir dilin kök kelimeleri, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve şekil özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen gramer dalıdır. Şekil bilgisinin temel öğeleri kelime kökleri ve eklerdir (Korkmaz, 2009, s. 5). Ergin’e (1999) göre ise şekil bilgisi “Bir dilin kelimelerini, kelime yapılarını, türeme yollarını ve çekim biçimlerini inceleyen dil bilgisi koludur” (s. 99).

Demir’in (2018) ifadelerine göre biçim bilgisinin üzerinde yoğunlaştığı konular şöyledir:

- Söz yapımı kurallarının belirlenmesi ve araştırılması
- Çekim kurallarının belirlenmesi ve araştırılması
- Kelime türlerinin belirlenmesi ve bu belirlemede kullanılabilecek biçim bilgisi ölçütleri
- Kelimelerin birleşebilme ilkeleri
- Yeni türetilen kelimelerin anlamlarının araştırılması
- Dil bilgisi kategorileri ve ilişkilerinin incelenmesi
- Dil karşılaştırmalarında, kökence akraba olmayan diller arasında tipolojik benzerliklerin belirlenmesi için ölçütler elde edilmesi (s. 3)

Biçim bilgisinin üzerinde durduğu biçimbirimler Dolunay’ın (2022) ifadelerine göre dilin anlamlı en küçük birimleridir. Dilbilimde yalnızca sözcüklerin değil eklerin de anlamı olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle biçimbirim kavramı içinde sözcüklerin yanı sıra ekler de yer almaktadır (s. 272). Dolunay’ın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere dildeki bu en küçük anlamlı birimler tek başına kullanılabilen kök halindeki sözcükler olabileceği gibi “kök ve gövdelere eklenerek onların anlamını, niceliğini, türünü değiştiren veya metindeki diğer kelimelerle ilişkilerini gösteren ekler de” (Demir, 2018, s.3) olabilir. Biçimbirim yerine Türkçede “morfem” ifadesi de kullanılmaktadır.

Biçimbirimler ikiye ayrılır. Bunlar bağımlı biçimbirimler ve bağımsız biçimbirimlerdir. Dolunay’ın (2022) ifadelerine göre bağımsız biçimbirimler bir anlam taşıyan ya da tümcede dilbilgisel bir görevle biçim olarak tek başına

bulunabilen ögelerdir. Ad, önad, belirteç, ilgeç, adıl, bağlaç ve ünlem türünden sözcükler bağımsız biçimbirim olarak değerlendirilebilir (s. 273). Bu biçimbirimleri sözlüklerde madde başı olarak görmek mümkündür. Bu nedenle bu biçimbirimlere sözlüksel biçimbirimler de denebilir. Dolunay’a (2022) göre bağımlı biçimbirimler ise tek başına kullanılmayan, varlığı başka biçimbirimlere bağlı olan biçimbirimlerdir (s. 273). Yani tek başına kullanıldığında anlamsız olan ancak bir bağımsız biçimbirime bağlandığında anlam kazanan ögelerdir. Bu ögeleri sözlüklerde değil ancak dil bilgisi kitaplarında görebiliriz. Bu nedenle bu biçimbirimlere de dilbilgisel biçimbirimler dendiği görülmektedir. Örnek vermek gerekirse “ev” sözcüğü bağımsız biçimbirim iken “ev” sözcüğüne getirilen “-(I)m” birinci tekil şahıs eki bağımlı biçimbirim olmaktadır. Ya da “kitap” sözcüğü bağımsız biçimbirimken “kitap” sözcüğüne getirilecek “+Iık” isimden isim yapma eki bağımsız biçimbirimdir. Görüldüğü gibi ekler tek başlarına bir anlam ifade etmediği için onları bir köke eklediğimizde anlamlı ve işlevli ögeler haline getirebilmekteyiz. Bağımlı biçimbirimlerin yani daha basit ifadeyle eklerin iki farklı işlevi vardır bunlar “türetim” ve “çekim”dir. Sözcüklere eklenerek anlamlı yeni sözcükler türetmeyi sağlayan eklere “türetim eki” ya da “yapım eki”, sözcüklere eklenerek cümle içindeki diğer ögelerle bir ilişki kurmayı sağlayan eklere ise “çekim eki” denmektedir.

Aşağıda kök-ek, yapım eki ve çekim eki kavramlarına daha detaylı yer verilmiştir.

2.2.1 Kök

Bir sözcüğün ek almadığı ve daha küçük parçalara ayrılmadığı bölümüdür. “Bir kelimenin yapısında yer alan anlamlı en küçük dil birimidir. Kökler bir varlığa, bir nesneye, bir düşünceye bir hareket veya duruma ad olan temel sözlerdir” (Korkmaz, 2009, s. 9-11).

Vural ve Böler’e (2011) göre kök, “sözcükte bulunan yapım ve çekim eklerinin sözcükten atılmasıyla geride kalan, daha küçük parçalara bölünemeyen bölümdür” (s. 151).

Korkmaz’ın (2009) ifadelerine göre köklerin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Kökler tek başlarına kullanılabilir; yapım ve çekim ekleri ile genişletilebilir.

- Kökler, dilin eski zamanlarında yaratılmış şekillerdir, çağın gereklerine göre yeni kökler oluşturulamaz. Yalnızca var olan köklerden ekler ile yeni sözcükler türetilebilir. Söz varlığı da bu sayede zenginleşir.
- Kökler; varlıkları, nesneleri ve hareketleri hiçbir zaman yer, kişi ve tarza bağlamadan tek tek ve yalın olarak karşılayan dil birlikleridir.
- Köklerin tek biçimi vardır, ekler kökten sonra gelir ve kökün ses yapısına göre ekler değişik biçimlerde görülebilir.
- Kökler isim kökü ve fiil kökü olmak üzere ikiye ayrılır. Ediskun'un (1999) açıklamasına göre isim kökleri bir nesnenin, niteliğin, duygunun adıdır ya da ilgi kuran bir sözcüktür. Fiil kökü ise bir hareketin ismidir (s. 99-100).
- İsim ve fiil köklerinden yapım ekleri ile isim ve fiil gövdeleri oluşturulur.

Ediskun'un (1999) ifadelerine göre isim ve fiil köklerinin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Bir kök genelde hem isim hem de fiil kökü olamaz. Bu durum bazı kelimelerde görülür. (boya/boya-, yama/yama-)
- Her kökün fonem bakımından tek biçimi vardır. (ağaç, duvar, ay, yıl, koş-, git-)
- İsim kökleri hem tek başlarına hem kelime içinde kullanılabilirken (göz, gözlük) fiil kökleri tek başlarına kullanılamazlar. Eklerle birlikte kullanılmaları gerekir. (gelen, gidiyor, okumuş)
- Türkçede baştaki hece yinelenmesi dışında bütün kökler başta bulunur. Ekler kökün sonuna eklenir.
- İsim kökleri genelde bir nesnenin ismi, fiil kökleri ise bir nesne aracıyla oluşmuş hareketin adıdır. Bu yüzden isim kökleri tek başlarına kullanılabilirken fiil kökleri bir nesne ile kullanılırlar (s. 100).

2.2.2 Ek

Tek başına anlamı olmayan, kelime kök ya da gövdelerine eklendiğinde anlam kazanan öğelerdir. Farklı özelliklerde ekler bulunmaktadır. Eklerin bazıları cümle içinde diğer öğelerle ilişkisine göre sözcüğe geçici olarak eklenirken, bazıları da sözcüğe kalıcı olarak eklenir ve yeni bir sözcük oluşmasına yardım eder.

Eklerin biçim olarak da özellikleri farklıdır. Ekler, sözcüklerin son harfine ve barındırdığı ünlü harflere göre değişik biçimlerde sözcüklere eklenmektedir.

Gedizli'nin (2012) makalesinde değindiğine göre sözcüklere eklenen ögeler için Türkçe uzmanları ortak bir terim birliği oluşturamamışlardır. Bu ögeler için gelenekçi gramer anlayışını benimseyen araştırmacılar “ek” sözcüğünü tercih ederken modern gramerciliği benimseyen araştırmacılar ise “biçimbirim” terimini kullanmışlardır (s. 3354). Bu çalışmada “biçimbirim” yerine “ek” sözcüğü tercih edilmiştir.

Dil bilgisi uzmanlarına göre “ek”in tanımları şu şekildedir:

“Kelimenin yapısında yer alan, tek başına kullanılmayan, kökler ile birleşerek gövdeler, gövdeler ile birleşerek de yeni gövdeleri oluşturan yahut da kelimeler arasında geçici anlam ilişkileri kuran görevli şekillerdir” (Korkmaz, 2009, s. 15).

“Ek, kelime bünyesinde görülen, tek başına mânâsı olmayan ve kullanılmayan, ancak köklerle birleşmek suretiyle kullanılan ve mânâ ile ilgili bir vazife gören şekillere denir” (Ergin, 2009, s. 114).

“Morfemler, yani ekler anlamları olmayan ancak kelimelerden kelimeler türetmekle ya da kelimelere durum, ilgi, nicelik, kip, zaman ve kişi ile ilgili birer anlam katmakla görevli dil bilgisi ögeleridir” (Ediskun, 1999, s. 100).

Korkmaz'ın (2009) ifadelerine göre eklerin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Ekler, kökler ile bir araya geldiğinde anlam kazanır.
- Kelime yapımında ve kullanım sırasında dilin işletilmesinde eklerin büyük payı vardır.
- Ekler köklerden sonra gelir ve köklere bitişik yazılır.
- Ekler kökteki incelik-kalınlık ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre farklı biçimlerde köke eklenir.
- Ekler çeşitli nedenlerle bazı ses ve işlev değişikliğine uğrayabilir. Kullanış alanları bakımından bölgeden bölgeye, lehçeden lehçeye değişiklik gösterebilir.
- Bazı ekler daha işlektir. Bu eklerle canlı ekler denir. Örneğin Türkiye Türkçesinde +II sıfat, +CI meslek, +Iık isim, +IA fiil türetme ekleri

işlektir. Canlı ekler belli koşullarda her kelimeye getirilebilir. İşleklikleri de bundandır.

- Bazı ekler de zamanla körelir ve kullanımı seyrekleşir. Örneğin Türkiye Türkçesinde +Cil, +dAm, +dİrlk isim, -A, -DA, -Ik fiil türetme ekleri işlek değildir.
- Bazı ekler de tamamen kullanımdan düşmüş ve artık ölü ek durumuna gelmiştir. Örneğin –AsI gelecek zaman sıfat fiil eki ile –IsAr gelecek zaman eki Eski Anadolu Türkçesinde çok canlı bir ek iken artık Türkiye Türkçesinde bu eklerin yerini -AcAk eki almıştır. (Ata binesim geldi, yâri göresim geldi.)
- Türkçenin sisteminde sadece son ekler vardır. Ap-açık, būs-bütün gibi anlamı güçlendirmek için kelimenin önüne gelen eklemeler ön ek gibi görünse de ek değil, ses topluluğudur. Batı dillerindeki eklerle karıştırılmaması gerekir. Ergin'in (2009) de eklediğine göre el mel, su mu gibi örneklerde tek harften oluşan ses unsurları vardır ancak bunlar da ön ek sayılmaz (s. 121).

“Türkçede Eklerin Kazandırdığı Anlamlar” adlı makalesinde Maḥṣup (2010), Türkçede sözcüklerin pekiştirmeler (mos+mor) ve bazı yabancı sözcükler (na+müsait) hariç ön ek almadığını söyler. Türkçenin sondan eklemeli bir dil olduğunu ve sözcüklerin sonuna eklenen eklerde bir sınırlama olmadığını ifade eder (göz+lük+çü+lük+te) (s. 8).

Sözcük sonuna eklenen ve birbiri ardına sıralanan ekler sayesinde Türkçede upuzun ve anlamlı sözcükler elde etmek mümkündür. Örnek vermek gerekirse popüler kültürde 70 harf ile Türkçedeki en uzun sözcük olarak kabul edilen “*Muvaffakiyetsizleştiricileştiriveremeyebileceklerimizdenmişsinizcesine*” sözcüğünde de görüldüğü üzere Türkçede sona eklenen eklerin sayısı oldukça fazla olabilmektedir. Türkçe sözlüklerde bulunan farklı sözcük köklerine de bu sözcükte olduğu gibi birbiri ardına sıralanan pek çok ek getirilebilmekte ve yine bu şekilde anlamlı ve uzun pek çok sözcük elde edilebildiği görülmektedir.

Türkçede eklerin kullanımı kaçınılmazdır. Her kurduğumuz cümlede mutlaka ek almış sözcük ya da sözcükler bulunmaktadır. Ergin (2009) kitabında eklemeli dillerdeki eklerin önemini şu şekilde belirtir: “Köklerden kelime gövdeleri yapmak ve kök ile gövdeleri işlek hale getirmek, böylece köklerden

dilde kullanılan bütün kelimeleri teşkil etmek görevi tabii olarak, eklemeli dillerde ekler üzerine yüklenmiş bulunmaktadır” (s. 115). Yani Ergin burada sözcüklere eklenen yapım ekleriyle yeni sözcükler türetip bunları dilin söz varlığına kazandırmaktan, çekim ekleri ile kök ve gövdeleri işlek hale getirmekten bahsetmektedir. Ve bütün ekleri belli kurallar çerçevesinde kök ya da gövde halindeki sözcüklerle birleştirerek Ergin’in bahsettiklerini her sözcük için yapmak mümkündür. Bundan dolayı ekler eklemeli dillerde çok büyük öneme sahiptir.

2.3 Türkçede Ekler: Yapım Ekleri ve Çekim Ekleri

Sözcükler “yapı” ve “anlam” olmak üzere iki şekilde değerlendirilir. Yapı bakımından sözcükler *basit*, *türemiş* ve *bileşik* olmak üzere üçe ayrılır. Sözcüklerin basit veya türemiş olduğunu belirlemek için de sözcüklerin aldıkları eklerle bakılır. Türkçede görevleri bakımından iki çeşit ek vardır: Bunlar *yapım ekleri* ve *çekim ekleri*’dir. Kök halinde bulunan ya da sadece çekim eklerini almış sözcükler *basit* sözcük kabul edilirken yapım ekleri alıp yeni bir anlam kazanan sözcükler *türemiş* sözcük olarak kabul edilir. Genel olarak bakıldığında yapım ekleri ve çekimleri arasındaki farkın, ekin eklendiği sözcüğe yeni bir anlam katıp katmaması olduğu söylenebilir. Sözcüğe eklenen yapım ekleri sözcüğün anlamını değiştirirken çekim ekleri sözcüğün anlamını değiştirmez. Bir başka fark da ekler arasındaki sıralamada görülür. Eğer köke yapım eki ve çekim eki birlikte eklenecekse önce yapım eki daha sonra çekim eki eklenir. Yani eklerin sözcükteki diziliş sırası “kök + yapım ek(ler)i + çekim ek(ler)i” biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Korkmaz (2009) yapım eklerinden, sözcük yapımında kullanılan ve sürekli ilişki kuran ekler olarak bahsederken çekim eklerinden ise sözcüklere geçici olarak gelen ve geçici anlam bağıntısı kuran ekler olarak bahsetmektedir (s. 21).

Vural ve Böler’in (2011) ifadelerine göre çekim ekleri sözcük yapısının hareketli parçaları, yapım ekleri ise tıpkı kökler gibi sözcük yapısının sabit parçalarıdır. Sözcük olarak bakıldığında çekim ekleri yapım eklerine göre daha kolay ayırt edilebilir. Ancak yapım eklerini köklerden ayırmak için daha fazla dikkat, çaba gerekir. Çünkü kökü unutilan ve kullanıstan düşen gövdelerde görünüşte yapım ekini kökten ayırmak mümkün değildir. Bu şekildeki gövdelerde yapım eki kökle kaynaşmış bir biçimde bulunur ve gövde kök gibi görünür: kın-a-bun-al- örneklerindeki gibi (s. 157).

2.3.1 Yapım Ekleri

İsim ve fiil türündeki sözcüklerin kök veya gövdelerine eklenerek sözcüklerde anlam değişikliği yaratan, sözcüklerin sözlüklerde madde başı olarak yer almasını sağlayan eklerdir. Kök halindeki bir sözcük yapım eki alarak yeni bir sözcük oluşturduğunda oluşan yeni sözcük “gövde” konumuna gelir. Yani türemiş sözcüklere “gövde” denir. Yapım ekleri kök halindeki sözcüklere gelebildiği gibi gövde görevindeki sözcüklere de gelebilir. Sözcüklere eklenen yapım ekleri ile isim ve fiil kök veya gövdelerinden yeni isim veya fiil gövdeleri oluşturulmaktadır. Türkçede yapım ekleri dört gruba ayrılır. Bunlar:

1. İsimden isim yapan ekler
 2. İsimden fiil yapan ekler
 3. Fiilden isim yapan ekler
 4. Fiilden fiil yapan ekler
- İsimden isim yapan ekler: İsim kök ve gövdelerine gelerek yeni bir isim soylu sözcük türetmeye yarayan eklerdir. Türkçede sayıları oldukça fazladır.
 - İsimden fiil yapan ekler: İsim kök ve gövdelerine gelerek bir hareket, oluş, kılış bildiren fiiller türetmeye yarayan eklerdir. İsimden isim yapan eklere göre sayısı biraz daha azdır.
 - Fiilden isim yapan ekler: Fiil kök ve gövdelerine gelerek isim soylu bir sözcük türetmeyi sağlayan eklerdir.
 - Fiilden fiil yapan ekler: Fiil kök ve gövdelerine gelerek yeni fiiller türetmeyi sağlayan eklerdir. Dört grup arasından en az eke sahip olan grup fiilden fiil yapan ekler grubudur.

Korkmaz'ın (2009) ifadelerine göre dildeki değişme ve gelişmeler kök-ek birleşmesine dayanır. Kökler ve ekler belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelir. Bu sayede binlerce yeni kelime ortaya çıkar ve bunlar dilin söz varlığını oluşturur (s. 5). Korkmaz'ın burada ifade ettiği ekler yapım ekleridir ve yeni kelimeler ortaya çıkararak dilin söz varlığının gelişmesi de yukarıdaki dört gruptaki eklerin sözcüklere eklenmesiyle gerçekleşmektedir.

Türkçede yapım eklerinin önemi oldukça büyüktür. Bir kökten çok sayıda yeni sözcükler türetilmiştir ve türetilabilmektedir. Türk Dil Kurumu 1945'te Türkçe Sözlük'ün ilk baskısını yayınlamıştır. Türkçe Sözlük'ün geliştirilmiş,

genişletilmiş ve zenginleştirilmiş 11. baskısında söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan 122.423 söz varlığı, madde başı ve madde içi toplam 92.292 söz, Türk edebiyatından seçilmiş 34.672 örnek cümle, 1.454.903 sözden oluşan sözlük metni bulunduğunu açıklamıştır. <https://www.tdk.gov.tr/icerik/duyurular/turkce-sozlukun-11-baskisi-cikti/>. Bu sözlükte basit, türemiş ve birleşik sözcüklerin sayısına yer verilmese de türemiş sözcüklerin oldukça fazla olduğu düşünölmektedir.

Gedizli (2012) yapım eklerini listelediği bir çalışmada Türkiye Türkçesinde toplam 195 yapım eki olduğunu söylemiştir. Gedizli, bu ekleri belirlerken çeşitli dil bilgisi uzmanlarının eserlerinden faydalanarak bu sayıya ulaştığını belirtmiştir. Gedizli listelediği bu 195 ekin 154'ünün sözcük kök ve gövdelerini isimleştirmede kullanıldığını, 20'sinin isim kök ve gövdelerini fiilleştirmede, 21'inin ise fiil kök ve gövdelerini fiilleştirmede kullanıldığını ifade etmiştir (s. 3355).

Göröldüğü üzere Türkçede sözcük türetmeye yarayan yapım eklerinin sayısı oldukça fazladır. Onan (2009) alışmasında, yalnızca Türkiye Türkçesinde türetmeye yarayan biçimbirimlerin sayısının 100'ü geçtiğini ve her ne kadar karşılaştırmalı bir sayım yapılmasa da bu sayıyı diğer dillerde bulmanın kolay olmayacağını sandıklarını dile getirmiştir (s.239).

Aksan'ın (2018) kitabında da belirttiği gibi Türkçenin türetme gücüyle ad ve eylem köklerinden çok geniş sözcük aileleri oluşturulur. Türkçenin bu özelliği her evrede, her lehçede ve bugünkü Türkiye Türkçesinde de kendini göstermektedir. Aksan "Türkçenin Gücü" adlı kitabında söylemiş olduklarını "Türkçenin Sözvarlığı" adlı kitabında yinelemiş ve sür- kökünden 100'e yakın, gör- kökünden ise 75 sözcüğün türetildiğini ve böylece geniş bir sözcük ailesi oluştuğunu ifade etmiş (s. 53).

Yapım ekleri bakımından Türkçenin böylesine zengin olması Türkçede bolca sözcük türetmeye, bu sayede söz varlığını genişletmeye, geniş dil aileleri oluşturarak dil öğrenimini ve öğretimini kolaylaştırmaya olanak sağlar.

2.3.2 ekim Ekleri

İsim veya fiil türündeki sözcüklerin kök veya gövdelerine eklenerek cümlede sözcükler arasında durum, ilgi, nicelik, kip, zaman ve kişi bakımından

ilişki kurmaya yarayan eklerdir. Çekim ekleri isim ve fiil çekim ekleri olmak üzere iki gruba ayrılır ve bu gruplar da kendi içinde alt başlıklara ayrılır. Bunlar:

1. İsim çekim ekleri

- Çokluk eki
- İyelik ekleri
- Aitlik eki
- Durum ekleri (yalın durum, bulunma, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi, vasıta, eşitlik ekleri)
- Soru eki

2. Fiil çekim ekleri

- Şekil ve zaman ekleri (haber ve dilek kipleri)
- Şahıs ekleri
- Soru eki

Bu çalışmada yapım eklerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki yeri ve öğretimi üzerinde durulacaktır. Çalışmanın konusunu yapım ekleri oluşturduğundan çekim ekleri üzerinde durulmamış ve çekim ekleri tek tek açıklanmamıştır. Bunun yerine çekim ekleri ve yapım eklerinin özelliklerini gösteren bir tablo verilmiştir.

Tablo 2.1. Yapım ekleri ve çekim eklerinin karşılaştırılması

Yapım Ekleri	Çekim Ekleri
İçe dönüktür, söz dizimsel işlevi yoktur.	Dışa dönüktür, söz dizimsel işlevi vardır.
Kullanımı zorunlu değildir.	Kullanımı zorunludur. Bu sebeple kullanım alanı daha geniştir.
İsimden isim yapan ekler art arda gelebilir(göz+lük+çü); isimden fiil yapan ekler art arda gelemmez. Fiilden fiil yapan ekler art arda gelebilir (başla-t-tır-; fiilden isim yapan ekler art arda gelemmez (Korkmaz, 2009, s. 22).	Aynı grupta yer alan ekler arka arkaya kullanılamaz. (İki durum eki arka arkaya gelmez.)
Sözcük köküyle sıkı bir anlam bağı vardır.	Sözcük köküyle gevşek bir ilişkisi vardır.
Sözlükte madde başı olan sözcükler yapar.	Sözlükte madde başı olan sözcükler yapmaz.
Kazandırdığı anlamı tahmin etmek güçtür.	Kazandırdığı anlam kolaylıkla tahmin edilebilir.
Aynı sözcük grubunun tüm öğelerine	Aynı sözcük türünün tüm unsurlarına

eklenemez. (+Iık ekini bütün isimlere getiremeyiz ya da –mur ekini sadece bir kelimeye getirebiliriz.)	eklenebilir. (+IAr çokluk eki tüm isimlere eklenebilir. Ya da –yor şimdiki zaman ekini tüm fiillere ekleyebiliriz.)
Sözcük türünü değiştirebilir.	Sözcük türünü değiştiremez.
Sentaktik dizime göre sözcük kökünden sonra gelir ve bitimliliği sınırlandırmaz. (Ardından başka yapım ekleri ve çekim ekleri gelebilir)	Sentaktik dizimde yapım eklerinden sonra gelir ve bitimliliği sınırlandırır. (Çekim eklerinden sonra tekrar yapım eki gelemmez)
Sözcük sonundaysa vurguludur, değilse vurguyu sona doğru kaydırır. (Sonra gelen ek vurguyu üzerine çeker. Kitaplık sözcüğünde vurgu sondayken kitaplıkta sözcüğünde vurgu yeni gelen eke kaymıştır.)	Sondaysa vurguyu üzerlerinde taşır, değilse sona doğru kaydırır veya -yor, kişi ekleri, birleşik çekimlerde kullanılan -DI, -mİş, -sA vb. gibi vurguyu önceki heceye kaydırır.
Ekler sözcüklere eklenirken bazı durumlarda kendilerinden önce yardımcı ses alabilirler. Örneğin bir-(i)nci, benim el-(i)m sözcüklerinde ekler “i” yardımcı sesi eklenmiştir.	
Ekler sözcüklere eklenirken ekleneceği sözcüğün son harfine ve ünlü harflerine göre değişik biçimlerde karşımıza çıkabilir. Buna eklerin altbiçimbirimleri denmektedir. Örneğin –IAr şeklinde gösterilen çokluk eki hem +lar hem de +ler şeklinde sözcüklere eklenebilir. Ya da +CI eki +cı, +ci, +cu, +cü, +çı, +çi, +çu, +çü olarak 8 değişik biçimde karşımıza çıkar.	
Bazı yapım ekleri birtakım özelliklerinden dolayı çekim eklerine, bazı çekim ekleri de yine aynı nedenden dolayı yapım eklerine yaklaşmaktadır. Bu nedenle bu ekler için “ara ekler” ya da “üçüncü grup ekler” gibi ifadeler kullanılmaktadır.	

Kaynak: (Okta, 2021, s. 2)

Tablo genel hatlarıyla Okta’nın tezinden alınmış, tablodaki maddelerden biri eksik bulunduğu için değiştirilmiş, birkaç yeni madde ve maddelerin ardından bazı açıklamalar eklenmiştir.

2.3.3 Ara Ekler

Türkçede yapım ekleri ve çekim ekleri arasında yukarıdaki tabloda gösterildiği kadar kesin çizgiler yoktur. Bazı dil bilgisi uzmanları birtakım özellikleri nedeniyle yapım eklerinden bazılarının çekim ekine, çekim eklerinden bazılarının ise yapım ekine benzediğini belirterek bu ekleri ne yapım eki ne de çekim eki olarak kabul etmektedir. Bu ekler için Başdaş (2006) “üçüncü grup ekler/ara ekler” demektedir.

Başdaş’ın (2006) ifadelerine göre “Türkçede yapım ekleri arasında sayılan bazı ekler, eklendikleri kök veya gövdelerden her zaman sözlüksel değer taşıyan yeni bir kelime türetmeyip işlevleri bakımından çekim eklerine yaklaşmıştır. Aynı

şekilde bazı çekim eklerinin de çeşitli sebeplerle kalıplaştığı ve kelimeler arasında ilişki kurma işlevini kısmen ya da tamamen kaybettiği, yerine göre türetme görevi üstlendiği görülmektedir” (s. 1). Başdaş’ın burada ifade ettiği ekler şunlardır:

- Fiilimsi ekleri (isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil)
- Çatı ekleri (edilgen, işteş, dönüşlü, ettirgen çatı)
- Olumsuzluk eki (-mA)
- Çokluk eki (+lAr)
- Eski yön gösterme ekleri (-GarU)
- Eski vasıta eki (+(I)n)
- Eşitlik eki (+CA)

Başdaş’ın ara ekler olarak adlandırdığı bu eklerin neden bu şekilde adlandırıldığını açıklamak gerekirse şunlar söylenebilir:

Fiilimsi ekleri fiilden isim yapma görevinde kullanılmaktadır. Ancak bu durum her zaman böyle değildir. Fiilimsi ekleri fiillere eklenip kalıcı isim oluşturduğunda yapım eklerine yaklaşıken; kalıcı isim oluşturmayıp, cümlede fiil ile isim arasında bir konumda kalıp cümledeki diğer ögelerle ilişki kurduğunda çekim eklerine yaklaşıp. Örneğin “ye-mek, dondur-ma, gir-iş, çık-ış, dön-er, dol-muş, çevr-e, doğ-a” gibi sözcüklerdeki fiilimsi ekleri ile fiillerden yeni kalıcı isimler oluşturulmuştur. Bu bakımdan fiilimsi ekleri yapım eki olma özelliğine yaklaşmaktadır. Ancak “koş-mak, koş-an, koş-arak” sözcüklerinde görüldüğü üzere fiillere eklenen fiilimsi ekleri sözcükte yeni bir anlam yaratmadığı ve net bir tür değişikliği yapmadığı için yapım eki olma özelliğinden uzaklaşmakta çekim eki olma özelliğine yaklaşmaktadır.

Çatı ekleri ise Korkmaz’ın (2009) ifadelerine göre fiilden fiil oluşturdukları ve üst üste gelebildikleri için yapım ekleriyle benzer özellik gösterir. Ancak birer gramer görevi yüklenmiş olmaları sebebiyle de çekim eklerine benzerlik gösterir. Bir başka ifadeyle çatı ekleri eklendiği fiilin anlamında köklü bir değişiklik yapmaz. Fiilin nesne ve özne olan ilişkisine göre şekil ve durum değişikliği yaratır (s. 540). Örnekle açıklamak gerekirse “Şiddetli rüzgardan ağacın dalları kırıldı.” cümlesinde “kırıl-” sözcüğündeki –İl çatı eki fiilde bir durum değişikliği meydana getirmiş ve bir gramer görevi üstlenmiştir. Bu yönüyle çekim eklerine yakın gözükmektedir. “Ayşe arkadaşına kırıldı.”

cümlesinde ise “kırıl-” fiilindeki –Il çatı eki “gücenmek” anlamına gelerek sözcükte bir anlam değiştirme görevi görmüş, sözlük işlevi yüklenmiştir. Bu yönüyle de yapım eklerine yakın gözükmemektedir.

Olumsuzluk eki –mA ise eklendiği fiilin bildirdiği hareketin ya da oluşun gerçekleşmediğini gösterir ve bu da sözcüğün anlamında belirli bir ölçüde değişiklik yapar. Başdaş’ın (2006) ifadelerine göre “gel-di” sözcüğünde gelme işinin gerçekleştiği görülürken; “gel-me-di” sözcüğünde ise işin gerçekleşmediği görülür. Ancak her iki sözcük de aynı hareketi ifade eder. –mA olumsuzluk eki fiile eklendiğinde o fiili başka bir fiile veya isme dönüştürmez. Bu nedenle fiilde köklü bir anlam değişikliği veya tür değişikliği yapmamasından ve sadece kısmi bir değişiklik yapmasından dolayı (s. 3) Başdaş, bu eki de ara ekler grubuna almaktadır.

Çekim eki olarak kabul edilen eski yön gösterme ekleri, eski vasıta eki ve eşitlik eki eklendiği sözcüklerle kalıplaştığında yapım eki olma özelliği gösterir. Başdaş’ın (2006) verdiği örnekler göre yön gösterme ekleri (-GArU, -rU): dışarı, içeri, ileri, yukarı, taşra gibi sözcüklerde; eski vasıta eki (-In): kışın, yazın sözcüklerinde; eşitlik eki (-CA): düşünce, eğlence vb. sözcüklerde kalıplaşarak yapım eki niteliği kazanmıştır (s. 3).

Çekim ekleri arasında sayılan +/-lAr çokluk eki, eklendiği isim ve fiillere çokluk anlamı katar. Fiillere eklendiğinde fiilin birden fazla kişi tarafından gerçekleştiğini gösterir. İsimlere eklendiğinde de nesnelerin, varlıkların birden fazla olduğunu ifade eder. Eklendiği sözcükte bir tür değişikliği ya da anlam değişikliği yapmayan sadece anlam genişlemesini sağlayan +/-lAr çokluk eki bazı isimlere eklendiğinde sözcüğün anlamında sınırlı da olsa değişiklik yapar. Çekim eki olma özelliğinden ayrılan yönü Korkmaz’ın (2009) da söylediği gibi belirli nitelikteki isimlere kurallı olarak gelip özel anlamlar kazandırmasıdır. Örneğin “kitap-lar”, “geldi-ler” sözcüklerinde çekim eki olarak değerlendirilen +/-lAr eki; “Ahmet Bey-ler” ifadesindeki gibi unvanlara getirilip saygı belirttiğinde, “Atatürkçü-ler” ifadesindeki gibi topluluk isimleri oluşturduğunda, “Beşev-ler, Doğanlı-ler” ifadelerindeki gibi yer adları yaptığında yapım eki olarak değerlendirilir.

Başdaş’ın makalesinde yer verdiği ekler dışında hem çekim eki hem yapım eki olarak değerlendirilebilen eklerden ikisi de +DA eki ve +DAn ekidir. Çekim

eki olarak kullanıldıklarında +DA eki bulunma; +DAn eki ise çıkma/ayrılma göreviyle sözcüğe eklenir. Ancak bu ekler sözcüklere eklendiklerinde bazen bazı kalıcı isimler oluşturur ve bunlar da Türkçe sözlükte madde başı olarak gösterilir. Zülfikar (2012) çalışmasında +DA bulunma durumu ekini alan ancak anlamca ve yapıca kalıplaşan 200'den fazla sözcük tespit etmiştir. Bu sözcüklerin bazıları sözlükte madde başı olarak yer alırken bazısına madde başı olarak yer verilmemiştir (s. 217). “Sözde(güya), yüzde(%), gözde, arada sırada, sayende, nerede, farkındalık” sözcüklerinde bulunan +DA bulunma durumu eki kalıcı isim oluşturduğu için (örn. “sözde”), tür değişikliği yaptığı için (örn. zarf görevinde kullanılan “arada sırada”) ve eklerin sözcükteki dizilim sırasından dolayı (örn. “farkındalık”) yapım eki olma özelliği göstermektedir. Yine aynı şekilde +DAn çıkma/ayrılma durumu ekinin de bazı sözcüklerde kalıcı isimler oluşturarak sözlükte madde başı olarak yer alması bu ekin yapım eki göreviyle de kullanıldığını göstermektedir. Örneğin “Neden, eskiden, yeniden, birden, doğuştan, içten, baştan” sözcüklerinde +DAn çıkma/ayrılma durumu ekinin yapım eki görevi üstlendiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere Türkçedeki bazı eklerin hem yapım eki hem de çekim eki olarak kabul edilebileceği durumlar mevcuttur. Başdaş'ın da (2006) dediği gibi Türkçedeki yapım ve çekim eklerini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak pek mümkün görünmemektedir (s. 5). Bu nedenle bazı eklerin hem yapım eki hem de çekim eki olma özelliği gösterdiği kabul edilebilir ve bazı ekler hem yapım eki hem de çekim eki kategorisine dahil edilebilir.

Çalışmanın bulgular bölümünde yer verilen yapım ekleri ve o yapım ekleriyle türetilen sözcüklerin yer aldığı tablolarda ara ekler başlığı altında değinilen bazı eklere yer verilirken bazılarına yer verilmemiştir. Örneğin fiilimsi ve çatı eklerine yer verilmiş ancak fiilimsi eklerinden sadece kalıcı isim türeten fiilimsi ekleri tablolarda yerini almış ve yine kalıcı isim olmuş sözcükler ilgili ekin karşısında kendine yer bulmuştur. Eski yön eki, eski vasıta eki, +DA bulunma durumu eki ve +DAn çıkma durumu ekine de tablolarda yer verilmiştir. Ancak +lAr çokluk eki ve -mA olumsuzluk ekine tablolarda yer verilmemiştir.

2.4 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi

Bu başlık altında dil bilgisi tanımlarına; zaman içinde dil öğretim yaklaşımları ve yöntemlerine göre değişimler geçiren dil bilgisinin öğretimi konusuna değinilmiştir.

2.4.1 Dil Bilgisi Nedir?

Dil bilgisi ifadesi Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlük'ünde “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim, gramer.” (<https://sozluk.gov.tr/>) olarak tanımlanmıştır. Tanımda dil bilgisinin inceleme alanı olan üç dil bilgisi koluna vurgu yapılmıştır.

Ergin (1995) dil bilgisini dili bütün yönleriyle inceleyen bilgi kolu olduğunu söylemiş ve dil bilgisini oluşturan çalışma kollarından bahsetmiş. Bu çalışma kollarını şu şekilde sıralamış: ses bilgisi (fonetik), şekil bilgisi (morfoloji), türeme bilgisi (etimoloji), anlam bilgisi (semantik), cümle bilgisi (sentaks). Ergin, bu kolların birbirinden ayrı değerlendirilmemesi gerektiğini çünkü bunların birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığını belirtmiş. Dilin seslerden en geniş cümlelere bir bütünlük oluşturduğu gibi dil bilgisinin de bu çalışma kollarının bütününe oluşturduğunu ifade etmiştir (s. 33).

Dolunay'a (2010) göre dil bilgisi bir dili ses, şekil ve cümle yapıları bakımından inceleyip bunlarla ilgili kuralları tespit eden bilim dalıdır (s. 277).

Cem-Değer ve diğerlerine (2019) göre dil bilgisi tanımı “Bir dili konuşan kişilerin o dilin temel yapısına ait ilişkin sezgisel olarak bildiklerinin bütünüdür” (s. 1).

Erdem ve Bahşi (2019) dil bilgisini bir dili oluşturan tüm parçaların doğru ve tutarlı şekilde bir araya gelerek oluşturduğu kurallar bütünü olarak açıklar. Dil bilgisinin yazma, konuşma ve düşünmenin doğruluğunu sağlayan sistematik bütünlük olduğunu ifade ederler (s. 177).

Tanımlarda görüldüğü üzere dil bilgisini açıklarken uzmanlar dilin farklı boyutlarına tanımlarında yer vermişlerdir. Bu tanımları ortak bir tanımda birleştirdiğimizde genel olarak şöyle ifade edebiliriz: “Dil bilgisi dilin ses, sözcük, cümle, anlam, köken, şekil bilgisini oluşturan; insanda dile ait var olan sezgileri ortaya çıkaran; anlama ve anlatma becerilerinde dilin doğru ve standart bir şekilde kullanılmasını sağlayan kuralların bütünüdür.” Dilde var olan bu kuralların tespit edilmesi ve tespit edilen bu kuralların dil kullanıcılarına aktarılması dilin doğru kullanılabilmesi, ana dili veya yabancı dil olarak öğretilmesi, devamlılığının

sağlanabilmesi gibi pek çok açıdan önem taşır. Dilin tespit edilen kurallarının sadece uzmanlar tarafından bilinmesi yetmez. Dili kullanan her bireyin dile bilinçli bir şekilde yaklaşması ve dili farkında olarak kullanması gerekir. Bu nedenle dile ait kurallar -uzmanların bildiği kadar detaylı ve derinlemesine olmasa da- anlaşılabilir bir şekilde dil kullanıcılarının seviyesine uygun olmak üzere öğretim ortamında sunulmalıdır.

2.4.2 Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı

Dil öğretiminde dilin yapısını, kurallarını dili kullanan kişilere öğretme konusu üzerine pek görüş ortaya atılmıştır. Geçmişte dil bilgisinin öğretilip öğretilmeyeceği konusunda yaşanan fikir ayrılıklarının yerini günümüzde dil bilgisinin öğretilmesi gerektiği ama neyin, ne kadar, nasıl öğretileceği konusundaki fikir ayrılıkları almıştır. Yani dil bilgisi öğretiminin dil öğretiminde vazgeçilmez bir öğe olduğu çoğu kimse tarafından artık kabul görmüştür diyebiliriz. Ancak dil bilgisi öğretiminin dil öğretiminde kabul görmesi öğretimin dil bilgisi merkeze alınarak yapılacağı anlamına gelmemektedir. Dil bilgisi dört temel beceriyi desteklemek için var olan bir koldur. Becerilerden ayrılmaz, onları ayakta tutar ama onların da önüne geçmez. Günlük hayattan bir benzetme yapmak gerekirse dil bilgisini küçük küçük parçalardan oluşan bir tuz, dört temel beceriyi de çorba, ana yemek, ara yemek ve salata olarak düşünebiliriz. Bu yemekler tuz olmazsa eksik kalır, lezzetli olmaz. Ancak bu yemekler tamamen tuzdan da oluşmaz. Tuzun yemeklere tat açısından destek sağladığı gibi dil bilgisi de temel becerilere destek sağlar. Dilin kullarına uygun, doğru ve etkili kullanılabilmesi dil bilgisinin dört temel beceriye verdiği destekten geçmektedir.

Dil bilgisi öğretimi bir dili ana dili olarak öğretirken farklı, yabancı dil olarak öğretirken farklı ele alınmaktadır. Ana dilinde dil bilgisi öğretmenin amacı kişide dile ait var olan bilgi ve kuralların bilinç düzeyine çıkarılmasını ve kişinin sahip olduğu bu kuralların farkına varmasını sağlamaktır. Dili kullanan kişi iletişim kurarken sezgisel olarak var olan bu bilgi ve kuralları farkında olmayarak kullanır. Amaç kişinin dile bilinçli bir şekilde yaklaşmasını sağlamaktır. Bir dili yabancı dil olarak öğretirken dil bilgisini öğretmenin amacı ise dili öğrenen kişilere dile dair bazı ipuçları vererek onların dili daha kolay ve rahat öğrenebilmesini; dili doğru kullanarak daha iyi bir iletişim kurabilmesini sağlamaktır. Yani yabancı bir kişi öğreneceği dile dair hiçbir kural bilmezken dil

bilgisi ona dört temel beceride dilin nasıl kullanılacağını formülize eder. Dil bilgisini matematikteki formüller gibi düşünebiliriz. Matematikte işlemi yapmak ve doğru sonucu ulaşmak için doğru formülü seçip uygulamaya koymak gerekir. Dil bilgisi de bir dilin kurallarını belirleyen sözel formüllerdir. Bu sınırlı formüllerle sınırsız dil yapıları oluşturulup kullanılacağı anlamına gelmektedir. Dil öğrenen kişiler bu formüller ile dilin sistemini daha kolay çözüp dili kullanmaya çalışmaktadır. Ancak bu formüllerin ezberlenmeye çalışılması ve bu formüllerin dışına çıkılmamaya çalışılması dili kullanmayı zorlaştırabilir. Bu nedenle öğretimin amacı, dili bu formüllerden hareketle kullandırmak değil kişinin dili daha kolay analiz edebilmesi için ve dili kullanırken kolaylık yaşaması için ipuçları vermek, bu ipuçlarını dört temel beceride rahatlıkla kullanabilmesini sağlamaktır.

Dil bilgisinin öğretim amacıyla ilgili bazı görüşler şu şekildedir:

Dolunay (2010) dil bilgisi öğretimini “Dilin ses, şekil ve cümle yapılarını birtakım yöntemler kullanarak öğrencilere sezdirme ve bu yolla onlara dili etkili, doğru ve düzgün kullanmalarına yönelik etkinlikler yapma süreci.” olarak tanımlamaktadır (s. 277). Dolunay, dil bilgisi öğretiminin amaçları arasında şunları saymaktadır: Öğrencilerin ana dillerini etkili ve güzel şekilde kullanmaları, anlama ve anlatma becerilerini kazanarak iletişim kurmaları dil bilgisi öğretimiyle gerçekleşmektedir. Dolunay, insanların düşündüklerini ifade ediş biçimlerinin farklı olduğundan, anlaşılabilmek için bu ifade ediş biçimlerini belli bir dil düzeni içerisinde tam ve doğru bir biçimde öğrenmek gerektiğinden bahsetmektedir. Öğrencilerin ana dillerini doğru kullanma bilincine ulaşabilmesi ve etkili bir dil kullanımı gerçekleştirebilmesi için dil bilgisinin öğretimine ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedir. Aynı zamanda kişilerin okula başlayıncaya kadar çevrelerinde konuşulan dilin ağız özelliklerini taşıdığını, okuldaki dil bilgisi öğretimi sayesinde bu ağız özelliklerinin giderildiğinden ve standart dilin öğrencilere kazandırıldığından bahsetmektedir (s. 278-279).

Erdem ve Bahşi (2019) dil bilgisinin dilin becerileri arasında yer almadığını ancak temel becerileri kuşatan bilgi ve kurallar bütünü olarak doğru konuşmanın, doğru yazmanın ve doğru düşünmenin sağlanmasında bir araç olarak kabul gördüğünü söylerler. Bu bakımdan dil öğretimi yapılırken o dilin kurallarının öğretiminin mutlaka yapılması gerektiğini ancak bu kuralların

öğretiminin temel amaç olmaması gerektiğini vurgularlar (s. 179). Aynı zamanda bir dili ana dili olarak öğrenenlerle yabancı dil olarak öğrenenler arasında fark olduğunu belirtirler. Bir dili ana dili olarak öğrenenlerin zamanla dili duyarak dilin kurallarını içselleştirdiklerini ve kurala çok da ihtiyaç duymadıklarını ancak yabancı dil olarak öğrenenlerin dilin mantığını sorguladıklarını ve dilin kurallarından hareketle dört temel becerinin gelişimini devam ettirdiklerini söylerler. Bu nedenle de yabancı dil öğretiminde dil bilgisi özelliklerinin sezdirilmesi ve dile dair bir vizyon verilmesi gerektiğini ifade ederler (s. 180-181).

Karakuş-Tayşi (2017) de Erdem ve Bahşi gibi bir dilin yabancılara öğretimiyle ana dili öğrencilerine öğretimi arasında fark olduğunu söyler. Ana dili olarak öğrenenlerin dili edindiğini, önce kuralları öğrenme ihtiyacı duymadıklarını ancak yabancı dil olarak öğrenenlerin o dili bütün yönleriyle öğrenip kullanmaya başladıklarını bu nedenle de becerilerle beraber dilin kurallarını öğrenme zorunluluğunun ortaya çıktığını ifade eder (s. 17).

Ana dilinde dil bilgisi öğretiminin amacı bilinçaltındaki dil bilgisini bilinç düzeyine çıkarmak, öğrencilere dilin kurallarını fark ettirerek onların öğrendikleri kuralları iletişim sırasında kullanabilmelerini sağlamaktır. Aytaş ve Çeçen (2010) bu konuda dil bilgisi öğretiminin en önemli amacının öğrencilerin ana dillerini kusursuz biçimde öğrenmeleri olduğunu dile getirir. Dil bilgisi sayesinde öğrenciler dilin ifade gücünü keşfeder, kurallar vasıtasıyla dilden hedeflenen amaçları gerçekleştirme yolunda önemli bir adım atmış olurlar. Ayrıca dil bilgisiyle öğrenci, anlatımını doğru yapıp yapmadığını test etme fırsatı elde etmiş olur (82).

Golynskaia ve Gürlek'in (2018) Barın ve Demir'den aktardığına göre "Başarılı bir dil bilgisi öğretimi dört temel dil becerisinin kazandırılmasına, kullandığımız dile ilişkin yanlışların azaltılmasına, zihnin gelişmesine, iyi bir iletişim kurmaya, dile ilişkin öz güvenin ve hoşgörünün kazanılmasına, bir yabancı dilin daha rahat öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Şüphesiz, ana dilinin dil bilgisini iyi bilmeyen bir kimsenin başka bir dili tam öğrenebilmesi mümkün değildir" (s. 548).

Görüldüğü üzere ana dilinde de yabancı dilde de dil bilgisi öğretimi çeşitli gerekçelerle öğretimi gerekli olan bir alandır. Dili hem ana dili olarak hem de

yabancı dil olarak öğrenecek kişilere dil bilgisi özelliklerinin bazı dil bilgisi öğretim yöntemleriyle fark ettirilmesi sayesinde kişiye dilin sistemini kavratmak ve dili kullanabilecek cesaret ve güven vermek, sonrasında da dili doğru biçimde kullandırmak amaçlanmaktadır. Ancak sadece biçime dayalı yapılan bir dil bilgisi öğretimi ezberden öteye geçmez ve dilin kullanılabilmesine olanak sağlamaz. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi yapılırken Larsen Freeman'ın dil bilgisi öğretimi için önerdiği biçim-anlam-kullanım boyutunun tamamına yer vermek, öğretim sürecinde konuya ve öğrencilere uygun çeşitli dil bilgisi öğretim yöntemlerini kullanmak yararlı olacaktır.

2.4.3 Dil Bilgisi Öğretiminin Zaman İçindeki Değişimi

Dil bilgisinin tanımlarından ve öğretim amaçlarından sonra dil bilgisi öğretimi konusunda geçmişten günümüze yaşanan bazı gelişmeleri aktarmak yerinde olacaktır. Dil bilgisi öğretiminin gerekliliği konusunda geçmişe bakıldığında farklı görüşler yer almaktadır. Farklı araştırmacıların savunduğu dil öğretim yaklaşımları ile dil bilgisinin bazen merkeze alındığı bazen de geri plana atıldığı görülmektedir. Dil öğretiminde geleneksel, davranışçı, bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşımlar kullanılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım günümüzde dil öğretiminde benimsenen yaklaşımdır. Her bir yaklaşımın kullandığı yöntemler farklılık göstermektedir. Bu yaklaşımlar ve yöntemlere göre dil bilgisi öğretiminin zaman içindeki yeri ve önemine aşağıdaki paragraflarda değinilmiştir:

Peçenek'in (2008) ifadelerine göre 20. yüzyılın başlarında hâkim olan Geleneksel Dil Öğretim Yaklaşımlarından olan "Dil Bilgisi Çeviri Yöntemi"nde dil bilgisi ön plandadır. Bu yöntemde dil bilgisi yapıları belirtik bir şekilde yani doğrudan, bilinçli bir şekilde tümdengelim kullanılarak öğretilir. Bu yöntemdeki amaç dili kurallar aracılığıyla öğretip kişiyi hedef dilden ana dile çeviri yapabilecek duruma getirmektir.

Bu yönetime tepki olarak ortaya çıkan "Direkt/Dolaysız Yöntem" ve "Doğal Yöntem" dil bilgisi öğretimini desteklememiştir. "Direkt/Dolaysız Yöntem" ve "Doğal Yöntem" hedef dilin, ana dilini edinen birey gibi öğrenilebileceğini savunmuştur. Yani yabancı dili öğrenen birey, ana dilini kurala ihtiyaç duymadan zaten sezgisel olarak konuşabilen bir birey gibi görüldüğünden onlara kural öğretmek öncelikli amaç olmamıştır. "Direkt/Dolaysız Yöntem"de Erdem ve Memiş'in (2013) ifadelerine göre dil bilgisi kurallarına tümevarım

yoluyla yer verilir ancak dil bilgisi çeviri yönteminin aksine kuralları bir bağlam içerisinde vermek önemsenir (s. 301). “Doğal Yöntem”de de aynı şekilde Salı’nın (2015) ifadelerine göre hedef dile ait öğretilecek konular dil bilgisi kuralları yerine öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan iletişimsel durumlar çerçevesinde öğretilmelidir. Dil bilgisi kuralları da bu konular ve durumlar yoluyla zaten öğrenilecektir (s. 174).

Dilbilim bakımından “Yapısalcılık”a ve yaklaşım bakımından “Davranışçılık”a dayanan “İşitsel-Dilsel Yöntem”le yapılan öğretimde dil bilgisi üzerine dolaylı şekilde dikkat çekilmiştir. Alver’in (2019) “İşitsel-Dilsel Yöntem”le ilgili söylediklerine göre “İşitsel-Dilsel Yöntem”de dil tekrar, taklit, ezber ve örnekseme yoluyla öğrenilebilir. Yani bu yöntem de dil bilgisi üzerine odaklanmamaktadır. Çoğu zaman dil bilgisi açıklaması yapılmaz. Dil bilgisi tümevarım yoluyla öğretilir (s. 24-25). Memiş ve Erdem (2013) “İşitsel-Dilsel Yöntem”de dilbilgisi kurallarının alıştırma yoluyla öğretildiğini ve öğretmek için basit, yapay tümceler kurulduğunu belirtirler. Kurallarla ilgili herhangi bir açıklamaya da yer verilmediğini, yalnızca alıştırmaların nasıl yapılacağına dair yönlendirme yapıldığını ifade ederler (s. 304).

1960’larda “İşitsel-Dilsel Yöntem”in davranışçı ve yapısalcı özelliklerine tepki olarak “Bilişsel Yaklaşım” doğmuştur. “İşitsel-Dilsel Yöntem”in benimsenmesiyle önemini kaybeden dil bilgisine bu yaklaşıma dayanan Chomsky’nin “Üretici Dönüşümsel Dil Bilgisi”yle geri dönmüştür. Chomsky dilin, insan beyninde doğuştan var olan ve söz dizimine dayalı üretken bir süreç olduğunu savunmuştur. Alver’in (2019) söylediklerine göre Chomsky hedef dili öğrenen kişilere, hedef dile ait tümce kuruluşu ve dil bilgisi yapılarının öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir kişinin tüm durumlara uygun cümleleri önceden bilmesinin imkansız olduğunu bu nedenle öğretilecek bilişsel sistemle hedef dilin her iletişim durumuna uygun sınırsız sayıda cümleyi üretebileceğini söylemiştir (s. 25). Chomsky sınırlı sayıda öğretilebilecek kural ile sınırsız sayıda cümle üretilabileceğini savunmuştur. Bu yaklaşımda dilbilgisi kurallarının öğretiminde tümevarım ve tümdengelim kullanılır ve kurallar anadilde yapılan karşılaştırma ve açıklamalarla öğretilir (Memiş ve Erdem, 2013, s. 305).

“Bilişsel Yaklaşım”da dili öğrenen kişilerin dil bilgisi yönünden hatasız, kusursuz cümleler kurmasına odaklanılmıştır. Ancak buna odaklanırken dilin

iletişim boyutu eksik kalmıştır. Bu nedenle 1980’li yıllarda “Bilişsel Yaklaşım”ın eksik yönü sayılabilecek iletişim boyutu üzerine durulmaya başlanmış ve dil bilgisi yerine dilin iletişimdeki taşıdığı anlamların öğretilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu durumun sonucu olarak “İletişimsel Yöntem” ortaya çıkmıştır. İletişimin ön planda tutulduğu bu yöntemde dil bilgisi öğretimi geri plana atılmıştır. Çünkü öğrenciye belirtik bir şekilde verilen dil bilgisi yapılarını öğrencinin örtük bilgiye dönüştüremeyeceği, bu nedenle de öğrendiği dil bilgisi yapılarını iletişimde kullanamayacağı düşünölmüştür (Peçenek, 2008, s. 76).

Golynskaia ve Gürlek’in (2018) ifadesine göre “İletişimsel Yöntem”in 1980’li yıllarda ortaya çıkıp yaygınlaşmasıyla dil bilgisi öğretiminin iletişimsel yetiye zarar verdiği düşünölmüş ve dil bilgisi bu nedenle geri plana atılmıştır (s. 548).

Çeşitli yaklaşım ve yöntemlere göre dil bilgisinin zaman zaman ön plana çıkarıldığı zaman zaman geri plana itildiği görölmektedir. Ancak her durumda doğrudan ya da dolaylı olarak dil öğretiminde dil bilgisine yer verildiği de göze çarpmaktadır. Günümüzde “Yapılandırmacı Yaklaşım”la dil öğretimi yapılmaktadır. Bu yaklaşımda dil bilgisi tümevarım modeli ve sezdirme yöntemi ile öğretilmektedir. Güneş’in (2013) makalesinde de bahsettiği gibi “Sezdirme yönteminde dilin soyut kurallarını ezberlemeye değil, öğrencinin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmektedir. Dil kurallarını sözlü bilgiler gibi aktarma yerine bilimsel bilgiler gibi deneysel etkinliklerle keşfetme üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerin dilin mantığını ve işleyişini keşfetmeleri, öğrendiklerini okuma ve yazma çalışmalarında kullanmaları öngörölmektedir. Sezdirme yönteminde öğrencilerle birlikte dil olayı gözlenmekte, gözlemlerden kurallar oluşturulmakta, alıştırmalar yapılmakta, öğrenilenler zihinde yapılandırılarak uygulamaya aktarılmaktadır. Somuttan soyuta, özelden genele, değişimden kurala doğru ilerlenmektedir” (s. 71).

Ana dilinde dil bilgisi öğretimi 2005 Türkçe Öğretim Programı ile ayrı bir ders olarak değil, Türkçe dersinin öğrenme alanları içinde verilmeye ve dil bilgisi kural ve ilkeleri öğrencilere sezdirilerek öğretilmeye başlanmıştır. Güncel olan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2019) Türkçe Dersi Öğretim Programı da bu yaklaşım temel alınarak hazırlanmıştır. Yine dil bilgisi öğretimine ayrı olarak değil dört temel beceri altında yer verilmektedir. Dil bilgisinin konularının

doğrudan öğretilmesi yerine öğrencilere sezdirilmesi gerektiği programdaki kazanımlarda görülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde ortak bir yol izlemek için oluşturulan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin (AOÖÇ, 2018) de “Yapılandırmacı Yaklaşım”dan izler taşıdığı görülmektedir. Yağmur-Şahin (2018) yabancı dil derslerinin amaçlarından bahsederken AOÖÇ’yi Yapılandırmacı Yaklaşım’la şu şekilde ilişkilendirir: “Hedef dile ait yapı ve kuralların öğretilmesi aşamasında konuların zorluk derecesinin dikkate alındığı, tekrara önem verilen ve öğretimde aşamalılık esasına dayandırılan Yapılandırmacı Yaklaşım’ın temel görüşlerini içeren Avrupa Ortak Başvuru Metni”... Bu şekilde tanımlanan AOÖÇ’ye göre yabancı dil derslerinin amaçlarından biri “Öğrencilerin temel dil bilgi ve becerilerini dili bağımsız kullanma kriteri olan B2 düzeyinde geliştirmek”tir (s. 115). AOÖÇ’de dil bilgisi dört temel becerinin ele alındığı gibi ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır. Dil bilgisi, dil becerisi ve dil kullanımıyla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Ancak Avrupa’da bu çerçeveyi benimseyerek dil öğretimi yapan ülkeler için dil bilgisi öğretimi konusunda ortak bir çerçeve belirlemek mümkün olmayacağından AOÖÇ’de bu konu hakkında detaylara girilmemiştir. Dil öğretiminde öğrencideki dil bilgisel yeterliği geliştirme konusu dili öğretecek kişilerin inisiyatifine bırakılmıştır. Çünkü tüm dillerin kendine özgü belirli kuralları vardır. AOÖÇ’de öğrencilerin belirli seviyelerde hangi dilsel becerilere sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilerin belirtilen seviyelerde bir dil becerisine sahip olması gerekli yerlerde gereken dil bilgisi desteğini almasıyla mümkün olacaktır. AOÖÇ’de dil bilgisi konuları yer almamaktadır ancak bilinir ki öğrenciler çerçevede belirtilen dilsel yeterliğe dil bilgisi öğretimi katkısıyla ulaşabilecektir. Çerçevedeki belirtilen hedeflere ulaşmak için her dilin kendine ait var olan kurallarının öğrenciye uygun bir seviyede verilerek öğrencinin çerçevede belirtilen dilsel becerilere erişmesi beklenir.

AOÖÇ, eylem odaklı ve görev temelli bir dil öğretimi benimsemektedir. Eylem odaklı yaklaşım dil öğrenenlerin dili günlük hayattaki farklı ortamlarda kullanabilmelerini sağlamak üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Öğrenciler bu yaklaşımda “sosyal aktör” olarak betimlenir ve öğrencilere iletişimsel rolleri gerçekleştirmeleri için bir takım görevler verilir. Öğrencilerin bu görevleri yerine getirerek dili doğal bağlamında öğrenmesi amaçlanır. Yani AOÖÇ’de dilin

iletişimsel bağlamda öğrencilere verilen görevlerle öğretilmesi esas amaçtır. AOÖÇ’de (2018) belirtildiği üzere yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi yapılmaması gerektiğine dair herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında AOÖÇ’ye göre yabancı dil öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım’daki gibi öğrencilere sezdirme yoluyla dil bilgisi öğretimi yapılması uygun olacaktır. Konular basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta şeklinde sıralanarak öğrencilere sunulmalıdır. Dil bilgisi doğrudan değil öğrencilere zaman tanıyarak ve onların dile dair kuralları keşfetmelerini sağlayarak öğretilmeye çalışılmalıdır. Yapılandırmacı Yaklaşım’ın getirilerinden olan iletişimsel beceriyi geliştiren, sosyal etkileşimi sağlayan ve etkinliklerle kuşatılmış bir dil öğretimi ve dil bilgisi öğretimi yapılması doğru olacaktır.

2.5 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Konuları

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretilen dil bilgisi konuları genel olarak değişmezken bu konuların hangi seviyede öğretileceği değişiklik gösterebilmektedir. Türkçe öğretimi için hazırlanan kaynaklarda bu konuda tam bir birlik sağlanamamıştır. Konular aynı ancak bazı konuların dil öğretim seviyelerine göre veriliş sırası farklıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan en güncel programda -Türkiye Maarif Vakfı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı- seviyelere göre öğretilecek dil bilgisi konuları Tablo 2.2.’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Türkiye Maarif Vakfı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı’nda yer alan dil bilgisi konuları

Dil Seviyesi	Dil Bilgisi İçeriği	
A1	*Alfabe (Harflerin seslendirilmesi, büyük ve küçük yazımları, sözcük içinde seslendirilmesi) *Ünlü ve ünsüz ayrımı *Ünlü (kalın ve ince) ve ünsüzlerin (sert ve yumuşak) özellikleri *Ünlü uyumu + çokluk eki *Ünsüz uyumu + bulunma eki	*-mA olumsuzluk eki *Basit adlaştırmalar (-mAk iste-/ -mAYI sev-) *Görülen geçmiş zaman *Geniş zaman *Gelecek zaman *Zaman zarfları (dün, bugün, yarın; önce, şimdi, sonra) *Sıklık zarfları (bazen, ara sıra, her zaman, genellikle ...)

	(+DA) + var/yok *Ünsüz yumuşaması + yönelme hâli (emir kipi) *Ünlü düşmesi (belirtme hâli + basit sıfatlar, vurgusuz orta hece ünlüsü) *Şahıs ve işaret zamirleri *Belirsizlik zamirleri *Bu ne/kim? , O ne/kim? *Bu, şu, o, burası, şurası, orası *İyelik ekleri *Yönelme hâli ve eki: +A/+E *Ayrılma hâli ve eki: +DAn *İlgi Zamiri (Benimki...) *Basit emir cümleleri *İstek/dilek I. çekim *Ek fiil geniş zaman (ülke, milliyet, meslek, durum, yaş) + mI? / değil *Hâl ekleri-fiil ilişkisi *İsim tamlaması *İsim tamlaması + hâl eki > fiil (zamir n'si) *Şimdiki zaman + ünlü daralması	*Karşılaştırma yapıları: +DAn, +DAn daha ... *Üstünlük derecesi: en *+DAki *+DAn +A kadar *+DAn beri, +Dİr *Ek fiil belirli geçmiş zamanı *Yapım ekleri: +II/+sIz *Bağlaçlar: ile (vasıta ve bağlama), ve, ama, çünkü *Sıralama sayıları: birinci, ikinci, üçüncü... *Saat kaç? (Tam ve yarım saatler) *Temel soru ifadeleri *+DAn önce/ +DAn sonra *-(y)Abil (izin) + geniş zaman *Sayılar *Temel niteleyiciler *+cA/ +A göre *+DAn hoşlan-
A2	*Gelecek zaman + zaman zarfları *Görülen geçmiş zaman + zaman zarfları *Duyulan geçmiş zaman + zaman zarfları *Geniş zaman + sıklık zarfları *Ek fiil (görülen ve duyulan geçmiş zaman) *Zamirler, zamir +ki (Benimki) *Sıfatlar *Zarflar *Zarf fiiller (-Ip, -ArAk, -mAdAn, -A ... -A) *Gereklilik Kipi: (-mAlI/-mAk zorunda, -mAk gerek, -mAk lazım) *Dilek-Şart kipi *Yeterlik fiili (yetenek, tahmin, olasılık) *Bağlaçlar (hem ... hem, ne... ne, veya, belki, ya...ya, dA)	*-mAdAn önce /-DİkTAn sonra *Gibi,kadar (Benzetme/karşılaştırma) *+cA, +A göre *Bu yüzden / bu sebeple *-An (sıfat fiil) *Basit adlaştırmalar(-mAYI sev/-mAk iste-...) *-mAk için, -mAk üzere, -mAıI için *Mesela, örneğin *Doğrudan anlatım (diye sormuş/diye cevap vermiş) *Ünlemler *İkilemeler *-I beğen- / -I beğenme-, -I tercih et-/ -I seç- * Kesinlikle/mutlaka * sadece ... değil ... ayrıca/aynı zamanda
B1	*Hikâye birleşik zaman çekimleri *Rivayet birleşik zaman	*Doğrudan ve dolaylı anlatım (demiş/diye sormuş/diye cevap

	çekimleri *Şart birleşik zaman çekimleri *Yeterlik fiili + zaman ekleri *Gereklilik kipi ve gereklilik/zorunluluk anlamı içeren yapı ve kalıp ifadeler (-mAlI, -mAk zorunda, -mAk gerek, -mAk lazım) *Gereklilik kipinin hikâyesi *İsim fiiller (-mA, -mAk, -Iş) ... -mAYI ... -mAYA tercih et-, -mAktAnsa... -mAYI tercih et-, -mAsInA rağmen, -mAsInI iste-) *Sıfat fiiller (-dIk), -DIk + iyelik, -AcAk + iyelik, -mIş -An) *Zarf fiiller (-Ip, -ArAk, -IncA, -IncAYa kadar, [-(y)ken], -mAdAn, -A...-A, -r... -mAz, -DIğIndA, -DIkçA, -DIğI için, -DIğI zaman, -DIğIndAn, -DIğIndan beri, -DIğIndAn dolayı, -AcAğI için)	vermiş, -AcAğInI ...-mAk, -DIğInI/-mAsInI ...-mAk) *Edat ve bağlaçlar (Keşke, eğer, -sA bile/-sA...-da, gibi, göre, sanki, kadar, için, üzere, -A doğru, için, -A karşı, -A değin, -A dek, -dAn dolayı, -dAn başka, ile, yalnız, ancak, -A karşın/rağmen, sadece, fakat, ama, ne var ki, bile, sanki, ise, yanı sıra, ayrıca, hatta, aksine, hariç, öncelikle, artık, itibaren, dolayısıyla, -In yüzünden, -In sayesinde) *Fiilde Çatı: - Fiillerde etkenlik ve edilgenlik - İşteşlik ve dönüşlülük *örneğin, örnek olarak, örnek verecek olursak *yine, yine mi? * (isim)ken *-ken (fiil+zaman zarfı+ken) *Varsayalım ki/varsayıyorum/ diyelim ki
B2	*Birleşik zaman çekimleri *Sıfat fiiller (-Ar, -mAz, -AsI) *Zarf fiiller (-AlI, -dIkçA /-DIğI kadar, -mAksIzIn, -ken, -cAsInA, -DIğIndA, DIğI sırada, dIğI takdirde, DIğI zaman, DIğI için, dek, değin, -AcAğI zaman, AcAğI sırada) -E doğru -DEn başka... *Edat ve bağlaçlar (oysaki, hâlbuki, meğerse, mademki, ne var ki, sanki, veyahut, lâkin, üstelik, dahi, öyleyse, oysa, bile, yeter ki, bilakis, bari, bundan böyle, şayet, takdirde, üstelik) *Sözcükte yapı (Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler) *Birleşik fiiller *Ünlü Türemesi, Ünsüz Türemesi, Ünsüz Düşmesi *Fiillerde işteşlik ve ettirgenlik *Yeterlilik fiilinin basit/birleşik zamanlı çekimleri	*Birleşik cümle yapıları *Doğrudan ve dolaylı anlatım (demiş/diye sormuş/diye cevap vermiş, -AcAğInI ...-mAk, -DIğInI/-mAsInI ...-mAk) *-mIş olman lazım *-mAktA *-DIr *Süresi, boyunca, süresince *buna ek olarak, ilaveten *oranla, nispetle, kıyasla *örnek verecek olursak, örnek vermek gerekirse *varsayalım (ki), varsayıyorum, diyelim (ki), farz edelim (ki), kabul edelim (ki), düşünelim (ki) * büyük ihtimalle, muhtemelen, mümkün, olanaklı, olası *... öngörülüyor/tahmin ediliyor. *Ünlemler

C1	*Cümlenin öğeleri, cümlede vurgu *Cümle türleri(İsim, Fiil, Kurallı, Devrik, Sıralı, Bağlı, Olumlu, Olumsuz) *Yazım ve noktalama kuralları *Anlatım bozuklukları *Bilimsel ve Resmî kalıp ifadeler
----	--

Kaynak: (Türkiye Maarif Vakfı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı, 2020, s. 80-81)

Tablo 2.2.'de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yer verilen dil bilgisi konuları listelenmiştir. Kaynaklar değişmesine rağmen konular genel olarak aynı kalmakta ancak konuların öğretildiği dil seviyesi değişiklik gösterebilmektedir. Öğretilecek konular bakımından dil seviyeleri arasında kesin sınırlar çizilmediğinden hangi konunun hangi seviyede öğretileceğine dair kaynaklar arasında farklılık bulunabilmektedir. Bazen de dil öğretim sürecine dahil edilen konularda da bu durumla karşılaşmak mümkündür. Bir kaynaktan yer verilen bir dil bilgisi konusuna diğer kaynaktan yer verilmediği görülebilir. Bu nedenle dil öğretiminde öğrencilere sunulacak dil bilgisi konularına ve bu konuların hangi seviyelerde öğretileceğine yönelik birlik sağlanması aynı dil seviyesinde olan öğrencilerin aynı iletişimsel becerileri gerçekleştirebilmesi için önem taşımaktadır.

2.6 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yapım Ekleri

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrencilerin temel becerileri kazanabilmesi, iletişimsel işlevleri yerine getirebilmesi, Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilmesi için bazı dil bilimsel işlevlere sahip olması gerekmektedir. Dili öğrenen kişiler duruma uygun kalıp cümlelerle de birtakım iletişimsel işlevleri yerine getirebilirler. Ancak anlama ve anlatmanın sürekli olabilmesi ve daha iyi bir seviyede gerçekleşebilmesi için kişinin anlatılanı anlamlandırabilecek ve anlatılacakları ise üretebilecek seviyeye ulaşmış olması gerekir. Bu da dil bilgisi konularının dil öğrenen kişilere kazandırılmasıyla mümkün görünmektedir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişilerin de bahsedilen durumları gerçekleştirebilmesi Tablo 2.2.'de yer alan dil bilgisi konularını öğrenmesi ve dili kullanırken bunları uygulamaya dökmesiyle mümkündür.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çeşitli iletişimsel becerileri gerçekleştirmek üzere birtakım dil bilgisi konularının öğretimi gerekli görülmüş

ve Tablo 2.2.'de yer alan dil bilgisel içerikler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dahil edilmiştir.

Türkçenin öğretimi için gerekli görülen dil bilgisi konularından biri de yapım ekleridir. Yapım ekleri dil açısından düşünüldüğünde sözcüklere eklenip yeni sözcükler türeterek söz varlığını geliştirmesi açısından bir çeşit zenginlik kaynağıdır. Dili öğrenen ve kullananlar açısından ise yapım ekleri söz varlığında aynı kökten türeyerek var olan sözcüklerin kolayca öğrenilmesine, anlamı bilinmeyen türemiş bir sözcüğün kökünden yola çıkarak tahmin edilmesine, bilinen veya aşına olunan bir sözcüğün metinde kolay okunabilmesine, kişideki sözcük hazinesinin gelişmesine, buna bağlı olarak anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Bu nedenle Türkçenin öğretimi sürecinde öğrenciye şekil bilgisi farkındalığı kazandırmak, sözcük türetme mantığını kavratmak gerekir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan kaynaklara bakıldığında birtakım yapım ekinin dil öğretim sürecine dahil edildiğini görmek mümkündür. Tablo 2.2.'de verilen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programında da bazı yapım eklerinin dil bilgisel içeriğe dahil edildiği görülmektedir. Ancak yapım ekleri açısından derya deniz olan Türkçenin öğretiminde bu eklerden çok azına yer verildiğini, yapım ekleri konusu üzerinde yeterince durulmadığını söylemek de mümkündür. Tablo 2.2.'den de anlaşılaçağı üzere Türkçe öğretim sürecinde yapım eklerine A1 seviyesinde “yapım ekleri” başlığı altında +II ve +sIz, “sayılar” başlığı altında +(I)ncI ekleriyle; B1 seviyesinde fiilimsi konusu içinde “isim fiil”, fiilde çatı konusunda ise çatı ekleriyle; B2 seviyesinde de fiilimsi konusu içinde “sıfat fiil” ekleriyle yer verilmektedir. Halbuki Türkçe gibi yapım ekleri ve türemiş sözcükler bakımından zengin olan bir dilin öğretiminde daha fazla yapım ekinin öğretimine ihtiyaç vardır. Türkçede çok fazla yapım eki bulunmaktadır. Bunlardan bazıları sözcük türetme konusunda oldukça işlektir. Sözcük türetme konusunda işlek olan eklerin öğretilmesi öncelikli olmalıdır. +II ve +sIz ekleri de bunlardandır. Ancak bunların dışında da Türkçede işlek pek çok ek vardır. Bu çalışmanın bulgular ve sonuç kısmında değerlendirilmek üzere oluşturulan yapım eklerinin yer aldığı tablolarda 64'ü isimden isim, 20'si isimden fiil, 59'u fiilden isim ve 17'si fiilden fiil yapan ek olmak üzere toplam 160 yapım eki listelenmiştir. Bunca ekin arasından sadece

birkaç ekin öğretilmesi Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için yetersiz görünmektedir.

2.7 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İçin Hazırlanan Kaynaklarda Yapım Eklerinin Görünümü

Bu başlık altında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlarda; bazı ders kitapları, çalışma kitapları, dil bilgisi kitapları, etkinlik kitaplarında ve bazı makalelerde yapım eklerinin görünümüne yer verilmiştir. Programlar, kitaplar ve makalelerdeki yapım eklerinin görünümleri şu şekildedir:

2.7.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programlarında Yapım Ekleri

“Ankara Üniversitesi TÖMER Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı”nda (2015) sıralanan dil bilgisi konularına bakıldığında A1 seviyesinde sayı sıfatları başlığı altında +(I)ncI ve +Ar/+şAr eklerine; A2 seviyesinde +II, +sIz, +CIk, +CIğIm, +CAğIz (küçültme ekleri), +CA eşitlik eki, “adlaştırma” başlığı altında -mA, -Iş, -mAk isim fiil eklerine yer verilmiştir. Ancak burada bu eklerin kalıcı isim yapıp yapmadığına dair örneklerle yer verilip verilmediği belirtilmemiştir. Diğer fiilimsiler “ortaçlar” ve “ulaçlar” başlıkları altında gösterilmiştir. B1 seviyesinde çatı eklerine (edilgen, işteş, dönüşlü, ettirgen), edilgen çatı altında “tarafından” anlamında kullanılan +CA ekine, “adlaştırma” başlığı altında -mA ve -Iş isim fiil eklerine, -DIk ve -AcAk sıfat fiil eklerine yer verilmiştir. B2 seviyesinde yine fiilde çatı konusu içinde çatı eklerinden bahsedilmiş; C1 seviyesinde herhangi bir yapım ekinin öğretimine yer verilmemiştir.

Türkiye Maarif Vakfı’nın “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı”nda (2020) seviyelere göre öğretilmesi gereken dil bilgisi konuları içinde yapım eklerine A1 seviyesinde +II ve +sIz eklerine, sayılar başlığı altında +(I)ncI ekine, +CA eşitlik ekine yer verilmiştir. A2 seviyesinde yine +CA eşitlik ekine, -An sıfat fiil ekine, B1 seviyesinde isim fiil eklerine, -DIk, -AcAk, -An, -mIş sıfat fiil eklerine, fiilde çatı (edilgen, işteş, dönüşlü) eklerine yer verilmiştir. B2 seviyesinde -Ar, -mAz, AsI sıfat fiillerine, işteş ve ettirgen fiil eklerine yer verilmiş. Bunlara ek olarak “kelimede yapı” başlığı altında basit, türemiş, birleşik kelimelerin öğretimine yer verilmiş. Ancak türemiş sözcükler konusunda hangi ekle türetilen sözcüklerin öğretimine yer verileceği belirtilmemiştir. C1 seviyesinde ise herhangi bir yapım eki öğretimine yer verilmemiştir.

“Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi”nde (2013) “Dil Öğrenenlerin Yeterlikleri” başlığı altında yer verilen “Dil Bilgisi Yeterliği” alt başlığında öneriler çerçevesini kullananların “anlambilim/biçimbilim” alanı altında kökler, ekler (yapım ekleri, çekim ekleri), sözcük yapımı (basit, türemiş, bileşik sözcükler) konularına yer verilebileceğinden bahsedilmiş. Türkçe örneklerle açıklamalar yapılmış. Aynı zamanda sayfanın dipnot kısmında Almanca ve İngilizcedeki eklerle, basit, türemiş ve bileşik sözcüklere bazı örnekler verilmiştir. (s. 116)

Programlarda yapım eklerinin çok azının öğretime dahil edildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında +II, +IIk, +sIz +CA (eşitlik eki şeklinde) +CIk, +cAğIz isimden isim ekleri, fiilden isim yapma ekleri olarak isim ve sıfat fiil ekleri, fiilden fiil yapma ekleri olarak da fiilde çatı ekleri öğretim sürecinde yer almaktadır. Ancak Türkçedeki yapım ekleri bu eklerle sınırlı değildir. Türkçenin söz varlığında yer alan türemiş sözcükler sadece bu eklerle türetilen türemiş sözcükler değildir. Programlarda yer alan eklerin dışında Türkçede işlek olan ve sık kullanılan pek çok ek vardır. Bunların da programlarda kendine yer bulması gerekmektedir. Türkçede sık kullanılan ve isimlerden fiil soylu sözcükler elde etmeyi sağlayan isim fiil eklerine programlarda hiç yer verilmemiştir. Bu da sanki Türkçede isimden fiil yapan herhangi bir ek olmadığı izlenimi yaratmaktadır. Öğrencilere sezdirerek ya da bilinçli bir şekilde bu eklerin öğretimi yapılmadığında öğrenci bu eklerin varlığından haberdar olmayabilir. Bu şekilde düşünüldüğünde türemiş sözcükler açısından zengin olan Türkçenin öğretiminde sözcük türetmeye yarayan pek çok ek varken bunlar içinden çok sınırlı sayıda ek seçip onları öğretmek öğretimde bir eksiklik yaratacaktır. Bu nedenle çok kullanılan diğer eklerin de öğretim sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.

2.7.2 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kitaplarında Yapım Ekleri

Arslan’ın (2010) “Yabancılarla Türkçe Öğretim Kılavuzu Temel Seviye” kitabında yapım eklerinin öğretime yer verilmiştir. Kitapta fiilden isim, fiilden fiil, isimden fiil ve isimden isim yapma eklerinin öğretimi için ayrı bir bölüm yer almaktadır. Arslan, yapım eklerinin öğretimi için ayırdığı bölümde yapım ekleriyle türetilen sözcüklerin öğretmen tarafından öğrencilere örneklerle aşama aşama kavratılması gerektiğinden bahsetmiştir (s. 195). Arslan, fiilden isim yapan

eklerden -GAn, -GI, -GIn, -IcI, -Iş, -(I)k, -(I)m, -mA, -mAk, -tI eklerine; fiilden fiil yapan eklerden -(I)l, -(I)n, -(I)r, -(I)ş, -t, -DIr eklerine; isimden isim yapan eklerden +Ilk, +II, +sIz, +CI, +CIk, +CA, +DAş, +(I)ncI, +Ar/+şAr, +sAl eklerine; isimden fiil yapan eklerden +lA, +Al, +l, +A, +lAn, +lAş, +sA, +(I)msA, +Ar eklerine kitabında yer vermiştir. Kitapta, verilen eklerle türetilen sözcük örnekleri ve bu sözcüklerle kurulan örnek cümleler de yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında öğretilecek konuların sıralandığı listede yukarıdaki eklere ek olarak +CAğIz küçültme ekine yer verilmiştir.

“Yabancılar İçin Türkçe Dilbisi (A1-A2-B1)” kitabında yapım eklerine sadece B1 seviyesinde “sayılar” başlığı altında “sıra sayı sıfatları” konusu içinde +(I)ncI ekine, “üleştirme sıfatları” konusu içinde +Ar/+şAr eklerine değinilmiştir. “Sıfatlarda küçültme” başlığı altında da +CA ve +CIk eklerine yer verilmiştir. Bu eklerle türetilen sözcükler cümle içinde kullanılarak örnekler verilmiştir.

“Yabancılar İçin Türkçe Dilbisi (B2-C1)” kitabında B2 bölümünde “kelime yapımı” başlığı altında yapım ekleri konusuna yer verilmiştir. Türemiş sözcüklerin ne olduğu açıklanmış ardından 4 grup altında en çok kullanılan yapım eklerinin bazı işlevleri ve işlevlere yönelik bazı örnekler verilmiştir. Kitapta isimden isim yapan eklerden +Ilk, +CI, +II, +sIz, +CA, +cAğIz, +CIk, +DAş, +(I)ncI, +Ar/+şAr, +sI, +(I)msI eklerine; isimden fiil yapan eklerden +Al, +l, +lA, +Ar eklerine; fiilden isim yapan eklerden -mAk, -mA, -Iş, -(I)m, -(I)k, -GI, -GIn, -GAn, -IcI eklerine yer verilmiştir. Fiilden fiil yapan eklere ise çatı ekleri adı altında yer verilmiştir. Edilgenlik ekleri altında -(I)l ve -(I)n eklerine; dönüşlülük ekleri altında -(I)l, -(I)n, -(I)ş eklerine, işteşlik ekleri altından -(I)ş ekine; ettirgen ekleri altında -t, -DIr, -(I)r eklerine yer verilmiştir. Konu anlatımı ve örneklerden sonra anlatılan eklerle ilgili pek çok etkinliğe yer verilmiştir. Fiilimsiler başlığı altında ise isim fiillerden -mA ve -Iş eklerinin kalıcı isim yaptığı bilgisine; sıfat fiillerden ise -An, -AcAk, -Ar ve -mAz eklerinin kalıcı isim yaparak yapım eki görevi gördüğü örneklere yer verilmiştir.

Aktaş ve diğerlerinin (2020) “Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi: A1-A2 Kurallar ve Alıştırmalar” kitabında A1 bölümünde “sayılar” başlığı altında +(I)ncI ekine, ayrı bir başlık olarak +A göre ekiyle beraber +CA ekine, +II ve +sIz eklerine; A2 bölümünde +CI ve -IcI eklerine yer verilmiştir.

Hakan Yılmaz ve Zeki Sözer'in hazırladığı Dilmer yayınlarına ait “Yabancı Dilim Türkçe 1” adlı öğrenciler için oluşturulan etkinlik kitabında yapım eklerine yönelik bir etkinlik bulunmamaktadır. “Yabancı Dilim Türkçe 2” etkinlik kitabında ise yapım eklerinden sadece +II, +sIz ve +IIk eklerine yönelik etkinlikler yer almaktadır. “Yabancı Dilim Türkçe 3” etkinlik kitabında bir önceki kitapta yer alan +II, +sIz, +IIk eklerini tekrar ettirmeye ve pekiştirmeye yönelik birkaç etkinlik yer almaktadır. Bunun dışında “ettirgen eylem” başlığı altında -t, -DIr, -Ar ve -(I)r eklerini alan fiillere örnekler ve bu eklerle yönelik etkinlikler yer almaktadır. “Üleştirme sayı sıfatları” başlığı altında +Ar/+şAr eklerinin öğretimi için etkinlik yer almaktadır. “Edilgen eylem” başlığı altında da -(I)l ve -(I)n eklerine yönelik örneklere ve etkinliklere yer verilmiştir. “Yabancı Dilim Türkçe 4” etkinlik kitabında herhangi bir yapım eki öğretimine yer verilmemiştir. “Yabancı Dilim Türkçe 5” etkinlik kitabında “dönüşlü eylem” başlığı altında -(I)n ekine, “işteş eylem” başlığı altında da -(I)ş ve +IAş ekine değinilmiş ve bu eklerle türetilen fiilerden örnekler listelenmiştir. Daha sonra bu konularla ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Gazi Üniversitesinin hazırladığı “Yabancılar İçin Türkçe” setinde ise A1 kitabında +II/+sIz eklerine yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. A2, B1 ve B2 kitaplarında ise herhangi bir yapım ekine yönelik etkinlik yer almamaktadır.

Yunus Emre Enstitüsünün hazırladığı “Yedi İklim Türkçe” setlerinde ise A1 kitabında “sayılar”ı öğretirken +(I)ncI ekine, A2 kitabında ise +CA ekinin öğretimine yer verilmiştir. B1 kitabında “işteşlik” başlığı altında -(I)ş ekine ve +IAş ekine, ettirgen çatı altında -DIr, -(I)r, -t, -Ar eklerine, dönüşlü çatı başlığı altında -(I)l, -(I)n eklerine, edilgen çatı başlığı altında -(I)l, -(I)n eklerine değinilmiştir. B2 kitabında ise -Ar/-mAz, -r/-(I)r ekleri, “birleşik çatı” başlığı altında da -DIr, -(I)r, -Ar, -t, -(I)l, -(I)ş eklerine etkinlik üzerinden tekrar yer verilmiştir.

İstanbul üniversitesinin hazırladığı “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” A1 ders kitabında “sayılar” konusunda +(I)ncI ekine, “Dil isimleri yapar.” açıklamasıyla +CA ekine yer verilmiştir. A2 ders kitabında ise “yapım ekleri” başlığı altında +Iı, +IIk, +sIz eklerinin öğretimine yer verilmiştir. Eklerin bazı işlevleri ve bu ekle türetilen sözcüklerin kullanıldığı örnek cümleler verilmiştir. “Küçültme ekleri” adı altında +CIk, +CA, +cAğIz ekleri kitapta yer almıştır. B1

ders kitabında “isim fiil ekleri” başlığı altında +mA, +mA_k, +Iş eklerine yer verilmiş, bu eklerin kalıcı isim yaptığı örnekler belirtilmiştir. “İşteş çatılı fiiller” başlığı altında -(I)ş ve +IAş eklerinin öğretimine yer verilmiştir. B2 ders kitabında “dönüşlü fiil” başlığı altında -(I)l ve -(I)n eklerine, “edilgen fiil” başlığı altında -(I)l ve -(I)n eklerine, tarafından anlamına gelen +CA ekine, “ettirgen fiil” başlığı altında -DIr, -t, -Ar, -(I)r eklerine yer verilmiştir. Sıfat fiil ekleri de bu seviyede öğretilmiş ancak bu eklerin kalıcı isim yaptığına dair herhangi bir açıklama yapılmamış. C1 seviyesinde de dil bilgisi öğretimine devam edilmiş, birleşik çatıların anlatıldığı çatı eklerine yine verilmiştir. Sıfat fiil eklerinden bu seviyede de bahsedilmiş, bu eklerin sözlüksel sözcükler de yaptığı notlar kısmında belirtilmiştir. “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” çalışma kitaplarında ise ders kitaplarındaki konulara paralel olarak etkinlikler konulmuştur. Ders kitabında öğretilen eklerle yönelik etkinliklere konunun öğretildiği seviyedeki çalışma kitabında yer verilmiştir.

Ankara Üniversitesinin hazırladığı “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1” A1-A2 ders kitabında “sıralama” başlığı altında +(I)ncI ekine, sıfatlaştırma başlığı altında +II ve +sIz eklerine, eşitlik başlığı altında +CA ekine yer verilmiştir. Adlaştırma başlığı altında isim fiil eklerine yer verilmiş ancak bu eklerin kalıcı isim yaptığı açıklanmamış, örnekler arasında bir tane kalıcı isim örneği verilmiştir. “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2” B1 ders kitabında dönüşlü çatı eki -(I)n, işteş çatı eki -(I)ş, ettirgen çatı ekleri -t, -DIr, -Ar, -(I)r, edilgen çatı eki -(I)l, tarafından anlamındaki +CA eki, fiillerden kalıcı isimler oluşturan -AcAk, -Ar, -mAz, -mIş, -DIk sıfat fiil ekleri bu kitapta bahsedilen başlıklar altında yer alan yapım ekleridir. “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3” B2-C1 ders kitabında +sAl ve -Al eklerine yer verilmiştir.

Pilancı ve Saltık (2018) “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Dilbilgisi İçeriğini Etkileyen Faktörler: A1, A2 Düzeyleri” adlı makalede yetişkin (18+) öğrenciler için dil becerileri ve dil bilgisine ait kazanımlar belirlenmiştir. Dil bilgisi kazanımlarına bakıldığında A1 seviyesinde yapım eklerinden +II ve +sIz ekinin öğrenciye kazandırılması gerektiğine yönelik “+II ve +sIz ekleri ile oluşturulan sıfatları kavrar.” ve “Zıtlık bildiren eklerle kurulan sıfatları kavrar.” kazanımları; A2 seviyesinde ise işteş fiil eki -(I)ş ve +IAş eklerinin öğrenciye kazandırılmasına yönelik “İşteşlik fiilini fark eder.” ve “İşteşlik fiilini kullanarak

cümleler kurar.” kazanımları yer almaktadır. Bunun dışında A1 seviyesi “dinleme-anlama” kazanımları arasında “Ülke adları, kullanılan diller ve uyruk için kullanılan kelimeleri ayırt eder.” kazanımı da dil isimleri yapan +CA ekini ve uyruk isimleri yapan +II ekini fark etme ve ayırt etmeye yönelik bir kazanım olarak da değerlendirilebilir. A1 seviyesi “sözlü anlatım” kazanımları arasında ise “Ülkesinin adını, uyruğunu ve konuştuğu dili ifade eder.” kazanımı, dolaylı yoldan yine +CA ve +II yapım eklerini ve işlevlerini fark edip sözlü iletişimde kullanmasıyla ilişkilendirilebilir.

Karatay ve Kaya (2019) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dilbilgisi için Çerçeve Program” adlı makalelerinde A1 seviyesinde isim fiil eklerinden -mA ve -mAk eklerinin öğretilbileceğini önermiştir. Ancak bu eklerin kalıcı isim yapan yapım eki görevine yer verilip verilmeyeceği açıklanmamıştır. Başlangıç düzeyi olması nedeniyle bu eklerin yapım eki göreviyle kullanılıp kalıcı isim yaptığı boyutuna yer verilmediği ancak bu eklerle türetilen ve öğrencilerin karşısına A1 seviyesinde çıkabilecek sözcüklerin “sözcük öğretimi” kapsamında öğrencilere öğretileceği düşünülmektedir. A2 seviyesinde sözcük türleri öğretilirken sıfatlar konusunda türemiş sıfatların öğretilbileceği belirtilmiştir. Örnek olarak da “kiralık ev” tamlaması verilmiştir. Başka hangi eklerle türeyen sıfatların öğretilbileceğine dair herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Üleştirme sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatlarına yine bu seviyede yer verilebileceği önerilmiştir. Bu konuları öğretirken de üleştirme sayı sıfatları başlığı altında +Ar/+şAr eklerinin; topluluk sayı sıfatları başlığı altında +(I)z ekinin öğretimi kaçınılmazdır. Zamirler konusu içinde A2 seviyesinde bence, sence gibi sözcüklerin öğretilbileceği önerilmiştir. Buradan da +CA ekinin A2’de öğretilbileceğini çıkarmak mümkündür. İsim fiillerden -İş ekinin öğretimine de bu seviyede yer verilmiştir. Bu ekin eklendiği sözcüklere örnek gösterirken ekin kalıcı isim yaptığı gidiş, dönüş sözcükleri örnek gösterilmiştir. Sıfat fiil eklerinden -An, -mİş eklerine bu seviyede yer verilebileceği söylenmiş. Bu eklerin fiilimsi görevinde kullanıldığı örneklerle yer verilmiştir. Kalıcı isim yapma görevinin öğretilip öğretilmeyeceği net değildir. B1 seviyesinde fiilde çatı konusuna yer verilmiş. Edilgen, ettirgen, işteş ve dönüşlü çatıların bu seviyede öğretilbileceği önerilmiştir. Bu çatıların öğretimi kapsamında edilgen ve dönüşlü çatı ekleri -(I)l, -(I)n; ettirgen çatı ekleri -t, -DIr, -Ar, -(I)r; işteş çatı eki -(I)ş eklerinin öğretimine

yer verileceği anlaşılmaktadır. Sıfat fiiller konusunda –AcAk, -Ar/-mAz, -DIk, -AsI eklerine yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Fiilimsi ekleri öğretilirken bu eklerin kalıcı isim oluşturduğu örneklerle makalede az rastalandığından hangi ekin kalıcı isim yapma görevinin verileceği belli değildir. B2 seviyesinde yapım eklerine birleşik çatıların öğretiminden başka konuda değinilmemiştir.

Görüldüğü üzere Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerine genelde A1-A2 ve B1 seviyelerinde verilmektedir. Bu seviyelerde de yalnızca birkaç ekin öğretimi yapılmaktadır. A1 seviyesinde sadece birkaç tane isimden isim yapan ekin öğretilmesine; A2 seviyesinde birkaç fiilimsi ekinin yapım eki göreviyle kullanıldığı örneklerle, B1 seviyesinde de fiilde çatı eklerinin öğretilmesine yer verilmektedir. Hâlbuki Türkçe gibi sondan eklemeli bir dilin, yapım ekleriyle yeni sözcükler türeterek zenginliğine zenginlik katan bu dilin sistematüğını anlayabilmek, kişide var olan sözcük hazinesini genişletmek ve bunu yaparken de öğrendiklerini daha anlamlı ve kalıcı hale getirmek için yapım eklerinin öğretilmesine, yeni türeyen sözcükler ve kökler arasında bağ kurmaya ihtiyaç vardır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde A1 ile birlikte çekim eklerinin öğretilmesine başlanmakta ve çekim eklerinin tamamına dil öğretim sürecine içerisinde yer verilmektedir. Ancak yapım eklerinin öğretilmesine yeteri kadar yer verilmemektedir. A1 seviyesinde birkaç ekin öğretilmesine yer verilmekte; A2, B1 ve B2 seviyelerinde ise bazı kaynaklarda fiilimsilerin kalıcı isim oluşturduğu örneklerle bazen yer verilmekte, fiilde çatı konusunda da fiilden fiil yapan bazı yapım eklerine yer verilmektedir. Bir aile içindeki kardeşleri anne-baba birbirinden nasıl ayırmıyorsa, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de kardeş gibi hep yan yana olan yapım ve çekim eklerini birbirinden ayırmamak gerekir. Biri diğerinden daha üstün tutulmamalı, öğretim sürecinde ikisine de yeteri kadar yer verilmelidir.

2.8 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yapım Eklerinin Öğretimi

Türkçenin ekler bakımından oldukça zengin olduğu bilinmektedir. Bu nedenle dinlenen ve üretilen bir konuşmada, okunan ve yazılan bir metinde türemiş sözcüklerle karşılaşmak kaçınılmazdır. Hatta bu karşılaşma nadiren değil çok sık yaşanmaktadır. Türkçedeki ekler üzerine yapılan bazı çalışmalarda da Türkçenin hem ekler bakımından zengin olduğu hem de ek almış sözcüklerin

kurulan cümlelerde çok fazla yer aldığıyla ilgili sonuçlara ulaşılmaktadır. Pierce'ın yapmış olduğu çalışmalarda da bunun örneğini görmek mümkündür.

Türkçe eklerin sıklıklarıyla ilgili araştırmalar yapan Pierce (1961) “A Frequency Count of Turkish Affixes (Türkçe Eklerin Sıklık Sayısı)” adlı çalışmasında %75'i okuma-yazma bilmeyen fabrika işçilerinin konuşmalarını bir berber dükkânında kaydetmiş (47.000 sözcük), bunlara askerlik görevini yapmakta olan, yine okuma-yazma bilmeyen erlerin konuşmalarını (93.000 sözcük) da eklemiş ve 140.000 sözcüklük bir sözlü derlem oluşturmuş. Oluşturulan bu derlemin yazıya aktarılmasını sağlamış. Listelediği toplam çekim ve yapım eklerinin sayısı 110'dur. Bu çalışma, Türkçede her 5 sözcükten 4'ünün çekimli ya da türemiş olduğunu belirtmesi açısından ilginç sayılabilecek istatistiksel bilgiler içermektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre en sık kullanılan 21 ekin tamamı çekim ekidir.

Pierce'ın (1962) yaptığı başka bir çalışmada “Frequencies of Occurrence for Affixes in Written Turkish (Yazılı Türkçede Eklerin Görülme Sıklıkları)” Türkçe biçimbirimlerin yazılı metinlerden oluşmuş bir örneklem üzerinden kullanım sıklıkları belirlenmek istemiştir. Yazılı metinler kümesinin romanlar, orduya ait saha el kitapları, devlet okullarında okutulan ders kitapları, şiirler, dini hikâyeler, kısa hikâyeler ile gazete ve dergilerden seçilmiş bazı makalelerden oluştuğu belirtilmiştir. Küme toplam 2.000.000 sözcükten oluşmakta, çalışma ise bu küme içinden alınan yaklaşık 100.000 sözcüklük bir örneklemi kullanmaktadır. Çalışmanın bulguları yazılı metin örnekleminde toplam sayısı 139 farklı ekin bulunduğu ve bunların örnekleimde 60.038 defa geçtiğini göstermektedir. Buna göre, 139 ekten yalnızca 36 tanesi çekim eki olmasına rağmen, çekim eklerinin toplam sıklığının %74'ünü temsil etmektedir. En sık görülen 29 ekin, toplam sıklığın %78'ini temsil etmektedir. Pierce her iki çalışma arasındaki en çarpıcı farkın yazılı dil örnekleminde bulunan eklerin daha fazla çeşitlilik göstermesi olduğunu belirtir (akt. Aksan, Y. ve Aksan, M. 2016).

Pierce'ın bu çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre Türkçe sözlü ve yazılı dilde ek almış sözcüklerle oldukça fazla karşılaşılmaktadır. İlk çalışmadan da görüldüğü üzere her 5 sözcükten 4'ünün ek almış olduğunun tespiti Türkçedeki eklerin önemini bize açıkça göstermektedir. Bu denli önemli olan bir konunun ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde üzerinde durulması gerekmektedir.

Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde çekim eklerinin ve yapım eklerinin öğretime yer verilmektedir. Çekim eklerinin Pierce'ın da çalışmalarından görüldüğü üzere yazılı ve sözlü dilde kurulan cümlelerde çekim eklerinin kullanım sıklığı oldukça fazladır. Sözcüklerin cümle içerisinde birbirine bağlanıp anlamlı bir iletişim ögesi ifade etmesinde çekim eklerinin önemi çok büyüktür. Bu nedenle de zaten Türkçenin hem ana dili olarak öğretiminde hem de yabancı dil olarak öğretiminde çekim ekleri dil öğretim sürecine dahil edilmektedir. Cümle içinde sözcüklerin birbiriyle ilişki kurmasını ve bu sayede anlamlı cümleler oluşturulmasını sağlayan bu eklerin üstlendiği önemli görevler nedeniyle ve yapım eklerine göre sayısının az olması nedeniyle öğretim sürecinde tüm çekim eklerinin öğretime yer verilmektedir. Yapım eklerinin sayıca çok fazla olması ve ayrı bir şekilde öğretimi yerine daha çok sözcük öğretimi kapsamında türemiş sözcüklerin öğretiminin gerçekleşmesi yapım eklerinin dil öğretiminde daha az yer almasına neden olmaktadır. Türemiş sözcükler bakımından çok zengin olan Türkçenin öğretiminde öğrencilerin söz varlığını genişletmek ve bu sayede anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek, sözcük türetme becerilerini güçlendirmek yapım eklerinin öğretimi sayesinde gelişebilecek becerilerdir. Öğretim sürecinde tüm yapım eklerinin öğretime yer vermek elbette mümkün değildir. Bu nedenle ilk olarak Türkçede kullanım sıklığı fazla olan ve işlevlik bakımından sözcük türetmeye elverişli olan yapım eklerinin belirlenmesi ve sonra da bu eklerin öğretiminin yapılması gerekmektedir. Kullanımı sık olan yapım eklerini belirlemek için güncel olan yazılı ve sözlü metinler incelenmeli ve ardından yapım eklerinin sıklık listesi çıkarılmalıdır. Bu listeden ve Türkçenin biçimbilgisi üzerine yazılmış dil bilgisi kaynaklarından da sözcük türetmede işlek olan ve pek çok sözcükte karşılaşılabileceğimiz eklerin tespitinden de yararlanarak Türkçede en işlek ve en sık kullanılan yapım ekleri, bu eklerin farklı işlevleri ve bu eklerle türetilen sözcükler öğrencilere öğretilmelidir.

2.8.1 Yapım Ekleri Neden Öğretilmeli?

Türkçenin eklemeli bir dil olduğu, eklemeli diller arasında da ek sayısı bakımından öne çıktığı ve üretilen bir metinde eklerin kullanımının çok fazla olduğu çeşitli çalışmalar tarafından ortaya konmuştur. Türkçede kurulan bir cümlede sadece çekim eki almış sözcüklerle, sadece yapım eki almış sözcüklerle ve bunların yanında hem yapım eki hem de çekim almış sözcüklerle karşılaşmak

kaçınılmadır. Ekleri kullanmadan bir cümle kurmak neredeyse imkansızdır. Kurduğumuz her bir cümleye, karşılaştığımız sözlü ya da yazılı herhangi bir metne dikkatle baktığımızda bizler de bu durumun gözler önünde olduğunu görebiliriz. Türkçede sözcükler eklerle donatılmakta, cümleler ise eklerle donatılan sözcükler sayesinde doğru ve etkili bir ifadeye dönüşmektedir. Ekler hem ana dilinde hem de bir dilin yabancı dil olarak öğretiminde doğru ve etkili bir iletişimin vazgeçilmez öğeleridir. Bu nedenle eklemeli bir dilde eklerin öğretimi son derece kritiktir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin birçok farklı ülkeden, farklı dil ailelerinden ve farklı dilleri konuşan bireyler olduğunu düşündüğümüzde Türkçeyi öğretirken öncelikle Türkçenin eklemeli bir dil yapısına sahip olduğunun altı çizilmelidir. Eklerin sözcüklere ekleniş biçimi, ses uyumlarına göre şekil değiştirmesi, sahip olduğu işlevler ve eklendiği sözcüğe kattığı anlamlar zamana yayılarak dil öğretim sürecinde öğrenciye kazandırılmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çekim ekleri ve yapım eklerinin öğretimine yer verilmektedir. Çekim eklerinin öğretimine yeterli zaman ayrılırken yapım ekleri için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Türkçenin öğretimi sürecinde çekim ekleri içerisinde yer alan eklerin öğretimi doğru, anlamlı ve anlaşılır bir cümle kurabilmek için hayati öğelerden sayıldığı için A1 seviyesi ile birlikte bu eklerin öğretimine başlanmaktadır. Yapım ekleri ise anlamlı cümle oluşturmak için çekim ekleri kadar hayati görülmediğinden dil öğretiminde geri plana atılmaktadır. Yapım eklerini öğretmek yerine öğrencilere yapım eklerini almış türemiş sözcüklerin öğretimi yapılmaktadır. Yapım eklerinin ayrıca öğretilmesi yerine sözcük öğretimi şeklinde gerçekleştirilmesi temel seviye (A1-A2) için kabul edilebilir ancak öğrencinin dil düzeyinin gelişmesi ile birlikte öğrenciye sözcük türetme mantığını göstermek, şekil bilgisi farkındalığı kazandırmak gerekmektedir.

Seslerin bir araya gelmesiyle sözcükler, sözcüklerin bir araya gelmesiyle cümleler oluşmaktadır. Bir dili anlamak ve o dilde anlaşmak için kurulan cümleleri anlamak ve anlaşılır cümleler kurmak gerekmektedir. Bu durum dil öğretiminde sözcük öğretimini gerekli kılmaktadır. Bir dili yabancı dil olarak öğretirken sözcük öğretimine yer vermemek imkansızdır. Yahşi-Cevher'in (2018) Demirezen'den aktardığına göre dil bilgisi öğretilmeden bir yabancı dilin çok azı

öğrencilere kazandırılabilir ama sözcük öğretimi yapılmadan öğrencilere hiçbir şey öğretilmez. Çünkü sözcükler yabancı dil öğretiminin yapı taşlarıdır (573). Buradan da anlaşılacağı üzere sözcükler dil öğretiminin vazgeçilmez öğelerindendir. Dil öğrenenlerin anlama ve anlatma becerilerini gerçekleştirebilmeleri bir bakımdan sözcüklere olan hakimiyetlerine bağlıdır. Sözcüklere olan hakimiyet ise sözcüğün biçimsel özelliklerinin, sözlüksel anlamının ve bağlama uygun kullanımının bilinmesiyle mümkündür. Sözcüğün biçim, anlam ve kullanım boyutunu kazandırmaya çalışırken sözcüklerin yapıları tanıtma, sözcüklere eklenen ekleri ve bu eklerin işlevlerini de öğrenciye kavratmak gerekmektedir. Burada devreye sözcük öğretimi bağlamında sözcük öğretme ve sözcük öğrenme stratejileri girmektedir.

Tok ve Yığın (2014) sözcük öğrenme stratejilerinden bahsederken öğrencilerin sözcük öğrenme stratejilerinden haberdar olmaları ve kendilerine uygun sözcük öğrenme stratejilerini seçmeleri gerektiğini ifade eder. Türkçenin de yapısına ve sözcük söz varlığına bakıldığında sözcük öğrenmeyi kolaylaştıracak özellikte olduğunu vurgularlar. Tok ve Yığın, Türkçede sözcüklerin anlamı bilinmese bile sözcük köklerinden hareketle ya da kökü bilinen başka bir sözcükle ilişki kurmayı sağlayan olanaklardan bahseder. Bu olanaklarla kastettiği Türkçedeki ek-kök sistemidir. Bu sistem öğrencilerin yeni sözcüklerle karşılaştıklarında onları anlaması ve kolayca belleğine yerleştirmesi açısından önem taşımaktadır (s. 266).

Tok ve Yığın'ın (2014) Harmer'dan aktardığına göre öğrencinin sözcük hazinesini zenginleştirebilmesi için sözcüğün dört boyutunu kavraması gerekir. Bu boyutlar “a) çok anlamlılık (eş anlam, zıt anlam, derin anlam, yüzeysel anlam, çağırışım), b) kelime kullanımı (mecazi, deyim), c) kelime birleşimi (kelime grubu, ön ek, son ek), d) kelime grameri (sıfat, zarf, isim olma durumları vb.)” şeklinde sıralanabilir (s. 266). Görüldüğü üzere öğrencilerin sözcük hazinelerini geliştirebilmeleri için sözcüklerin köklerini, eklerini, bunların nasıl birleştiklerini bilmeleri gerekir. Sözcüğün bu boyutuyla beraber diğer boyutlarının öğrencilere kazandırılması sözcük bilgisini dolayısıyla da sözcük hazinesini genişletmeye yardımcı olur.

Göğüş (1978) sözcük bilgisini şöyle tanımlar. Sözcük bilgisi; *derinlik* yani sözcüklerin çeşitli anlamlarını bilmek, *genişlik* yani çeşitli konularda sözcükler

bilmek, *ağırlık* yani bir konuda oldukça çok sözcük bilmek olmak üzere üç boyutta tanımlanır (akt. Özdemir, 2017, s. 66). Sözcük hazinesinin genişliği anlama ve ifade yeteneğini etkiler. Öğrencilerin sözcük hazinesi ne kadar genişse okuduklarını ve dinlediklerini o kadar iyi anlayabilir, yine aynı şekilde öğrencilerin sözcük hazineleri ne kadar genişse yazılı ve sözlü olarak kendini o kadar iyi ifade edebilir. Buradan da anlaşıldığı üzere öğrencinin bildiği sözcük sayısının artması öğrenciyi anlama ve anlatma becerilerinde ileriye taşıyacak bir husustur.

Öğrenciler bildikleri sözcüklerin sayılarını arttırmayı ve sözcük hazinelerini geliştirmeyi hem pasif olarak hem de aktif olarak gerçekleştirebilirler. Öğrenciler dili öncelikle dinleyerek ve okuyarak, sonrasında da yazarak ve konuşarak öğrenmeye çalışırlar. Öğrencilerin okudukları ve dinledikleriyle alıcı sözcük hazinesi; konuştukları ve yazdıklarıyla da üretici sözcük hazinesi gelişir. Onan'ın (2016) ifadelerine göre pasif veya edilgen sözcük hazinesi olarak da adlandırılan alıcı sözcük hazinesi “Bilgiyi algılama ve işlemeye yönelik dil becerileri olan okuma ve dinleme sürecinde devreye girmektedir.” Öğrenciler okuma ve dinleme sürecinde, uzun süreli belleklerindeki alıcı sözcük hazinelerinden yararlanmaktadır (s. 14). Aktif veya etken sözcük hazinesi olarak da adlandırılan üretici sözcük hazinesi ise konuşma ve yazma sürecinde kullanılan sözcük hazinesidir. Alanı alıcı sözcük hazinesine göre daha dardır (s. 25). Çünkü öğrencinin sadece aktif olarak kullandığı sözcükleri içerir. Alıcı sözcük hazinesinde ise öğrencinin aktif olarak kullandığı ya da kullanmadığı sözcükler bulunmaktadır. Öğrenciler farkında olmadan alıcı sözcük hazinelerine pek çok sözcük katarlar. Ve bu sözcüklerin arasında türemiş sözcükler de yer almaktadır. Aynı şekilde öğrenciler farkında olmadan konuşurken ve yazarken pek çok sözcük kullanırlar. Bu kullandıkları sözcükler arasında da türemiş sözcükler mevcuttur. Öğrencilerin alıcı ve üretici sözcük hazinelerinde barındırdıkları bu türemiş sözcüklerin farkında olmaları onların sözcüklere daha bilinçli yaklaşımlarını ve bu sayede sözcükleri anlamada, öğrenmede ve kullanmada kolaylık yaşamalarını sağlar.

Birçok farklı sözcüğü şekil bilgisi farkındalığı kazandırmadan tek tek öğretmeye çalışmak öğreticiler açısından; şekilsel olarak kök-ek farkındalığı geliştirmeden birbirinden bağımsız sözcükler öğreniyor olmak ise öğrenciler

açısından oldukça zor olacaktır. Aynı kökten türeyen ancak şekilsel farkındalık gelişmediği için birbirinden bağımsız olduğu düşünülen sözcükleri akılda tutmak öğrenciyi epey zorlayacaktır. Öğrencilerin aynı kökten türeyen sözcükler arasında bağlantı kurması sözcükleri akılda tutması açısından büyük kolaylık sağlar. Bu yüzden öğrenciye sözcük türetme mantığını kavratarak öğrencinin kök-ek ilişkisi kurabilmesini sağlamak gerekir. Bu, öğrencinin sözcük hazinesini genişletme sürecinde öğrenciye hız kazandırır, öğrencinin işini kolaylaştırır, sözcüğü öğrenme süresini kısaltır ve sözcüğü akılda tutma süresini uzatır. Türemiş sözcüklerin tek tek öğrenilmesi yerine kökle ilişkilendirilerek öğrenilmesi aynı zamanda daha anlamlı bir öğrenme gerçekleşmesini ve öğrenilen sözcüğün kalıcı olmasını sağlar.

Öğrenciler yapım eklerini değil bu eki alan sözcükleri tek tek öğrenmeye çalıştıklarında morfolojik üretkenlik geliştiremezler. Bu da üretmeye dayalı becerilerde öğrencilerin karşılarına bir sorun olarak çıkabilir. Öğrenciler konuşurken ve yazarken sözcük türetme becerisi yönünden eksik kalır. Bunun için öğrencilere ek-kök ilişkisini kavratmak gerekir. Ek-kök arasındaki ilişkinin farkında olan öğrenciler bir metni dinlerken ve okurken karşılaştığı ve anlamını bilmediği türemiş bir sözcüğü kökle ilişkilendirerek tahmin edebilir. Bu da öğrencinin anlama becerisini hızlandırır. Öğrencilere morfolojik farkındalık kazandırmak anlamı bilinmeyen sözcüklerin tahmin edilebilmesini kolaylaştırır. Öğrenciler anlamını bilmedikleri sözcüklerle karşılaştıklarında kök halindeki sözcükle türemiş haldeki sözcük arasında ilişki kurarak sözcüğün anlamını tahmin edebilme becerisi kazanırlar. Bu durum öğrencilerin anlama becerilerini hızlandırdığı gibi aynı zamanda öğrencilerin anlamını bilmedikleri sözcüklere karşı olumsuz tutum yerine olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olur. Öğrenciler anlamını bilmedikleri bir sözcükle karşılaşma endişesi taşımak yerine morfolojik farkındalık ile kazandıkları tahmin edebilme becerisi sayesinde kendilerini daha öz güvenli hissederler. Bilmedikleri sözcüklere karşı, sözcükleri öğrenmeye ve akılda tutmaya karşı olumlu düşünceler beslemeye başlarlar. Bu olumlu düşünceler de dil öğrenme sürecine artı olarak yansır.

Sözcüğün anlamını tahmin edebilmenin ve dolayısıyla anlama becerilerini hızlandırmanın yanı sıra öğrencilerin akıcı okuma becerilerinin gelişmesi açısından da öğrencilere şekil bilgisi farkındalığı kazandırmak önemlidir. Öğrenci

bir metni okurken kökünü bildiği türemiş bir sözcükle karşılaştığında sözcüğe kökü dolayısıyla aşina olduğu için öğrencinin okuması sekteye uğramaz ve akıcı okumaya devam eder. Öğrenci akıcı okuyabildiği bir metni daha iyi ve hızlı anlamlandırabilir.

Dillerde kök durumundaki sözcükler için “göstergenin nedensizliği” durumu geçerlidir. Ancak türemiş sözcüklerde “yarı nedenli” bir ilişki söz konusudur. Örneğin kök durumunda olan “göz” sözcüğüne neden “göz” denildiği belli değildir. Ancak “göz” kökünden türemiş “gözlük” sözcüğünün “göz” sözcüğüyle ilişkisi bulunmasından dolayı türemiş sözcüklerde “yarı nedenli” bir ilişki vardır. Bu da sözcük öğretimini kolaylaştıran bir etmendir. Yapım eklerinin bilinmesi sözcük öğrenmeyi kolaylaştırması, sözcüğün anlamlı ve kalıcı bir hale gelmesi açısından önem taşımaktadır. Bu durumun dil öğrenen kişilere açıklanmasında ve bu ekleri neden öğrenmeleri gerektiğine dair bilgilendirilmesinde yarar vardır. Öğrencilere yapım eklerinin bir dil için neden önemli olduğunun açıklanmasında şu ifadeler kullanılabilir: “Türemiş sözcükler olmasaydı her varlık ya da kavram için birbirinden farklı pek çok sözcük kullanmamız gerekecekti. Bu da hem ana dili hem de yabancı dil öğrenen kişiler açısından oldukça zor olacaktı. Çünkü her varlık ve kavramın adını akılda tutmak insanları epey zorlardı. Yapım ekleri sayesinde her varlık ve kavrama birbirinden bağımsız isimler vermek yerine ortak bir köke farklı ekler ekleyerek birbiriyle ilişkili pek çok yeni sözcük türetilir. Birbiriyle ilişkili sözcükleri öğrenmek birbiriyle hiç ilgisi olmayan sözcükleri öğrenmekten çok daha kolaydır. Aynı zamanda zaman açısından ekonomik, öğrenme yolu açısından da pratiktir.” Bu şekilde yapılacak bir açıklamayla öğrencilerin dikkati yapım eklerine çekilebilir ve öğrenciler yapım eklerini, türemiş sözcükleri öğrenmeye karşı isteklendirilebilir.

2.8.2 Yapım Ekleri Öğretim Yöntemleri

Yapım eklerinin öğretiminin öğrenciye pek çok açıdan yararı olduğu açıktır. Bu yüzden Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dahil edilmelidir. Öğretim sürecinde yer alması gerektiğine karar verildikten sonra yapım eklerinin öğrencilere nasıl aktarılacağını belirlemek gerekir. Yapım ekleri dil bilgisi konuları içerisinde yer aldığından yapım ekleri öğretiminde genel

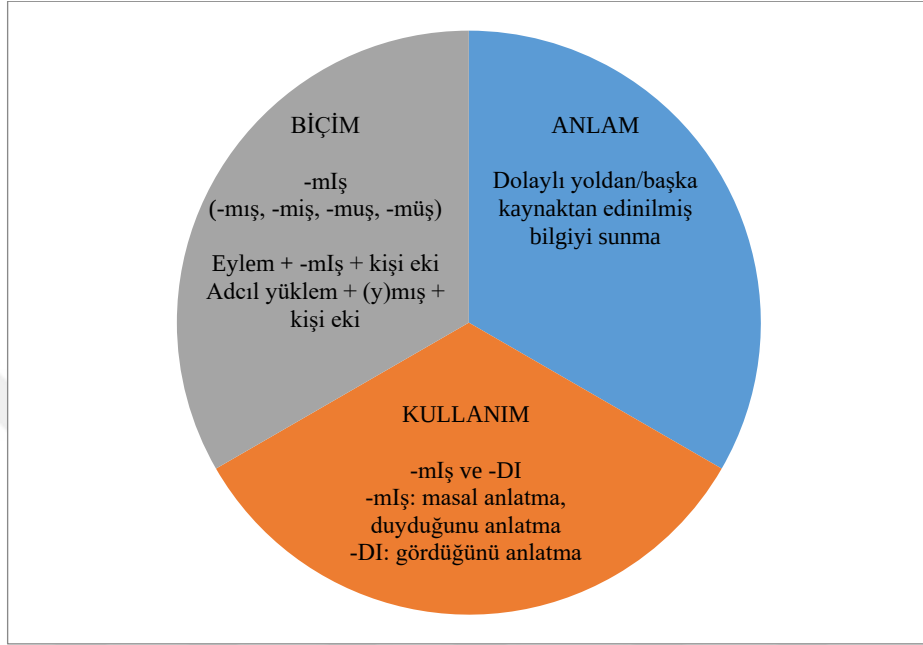
olarak dil bilgisi öğretiminde izlenen, kabul gören yöntemlerden yararlanmak doğru olacaktır.

Dil bilgisi öğretimi yaparken kurallar öğrencilere ya açık şekilde ya da örtük bir şekilde sunulmaktadır. Açık şekilde sunulan kurallar ise tümevarım ve tündengelim yoluyla öğrencilere kavratılmaya çalışılır. Konuya ve öğrencilerin bireysel özelliklerine göre uygun olan öğretim yolu seçilir. Yapım eklerinin öğretiminde de öğretilecek yapım eki öğrenciye kazandırılmak istenen dil bilgisel işlev, iletişimsel işlev, konu, zaman ve öğrencilerin özelliklerine uygun olacak şekilde seçilmelidir.

MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yapım eklerinin öğretimine ve nasıl öğretileceğine yönelik bir kazanım görmek mümkündür. Programda yer alan 5. sınıf kazanımında “Yapım ekleri ezberletilmez, işlevleri sezdirilir. Sözcük türetmenin mantığı kavratılır” (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019). yazmaktadır. Ana dilinde yapım eklerinin öğretilirken kazanımda yer aldığı gibi tüm ekleri öğrencilere ezberletmek yerine işlevlerini sezdirmek gerekir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de yapım ekleri öğretimine yer verilmeli ve öğrencilere eklerin işlevleri bu şekilde sezdirilerek öğretilmelidir. Aynı zamanda öğrenciler bu eklerin farklı biçimleri, farklı anlamları ve farklı kullanımlarıyla karşılaştırılmalıdır. Bunu yapmak için Larsen-Freeman'nın dil bilgisi öğretiminde üzerinde durduğu üçlü şemadan yararlanılmalıdır. Cem-Değer ve diğerleri (2019) dil bilgisi öğretiminin amacının “dil bilgisi kurallarının iletişimde gerçek yaşama aktarılması” olduğunu söylemektedir. Öğrencinin kendisine sunulan yapıyı içselleştirip kullanıma dönüştürebileceğini belirtmektedirler. Bu nedenle dil bilgisi öğretiminde biçim ve iletişim ilişkisinin kurulması gerektiğini vurgularlar. Biçimden iletişime giden yolda dil bilgisini yalnızca yapılardan oluşan birimler olarak değil yapıların farklı anlam ve kullanımlarına odaklanmak gerektiğinden söz ederler (s. 2).

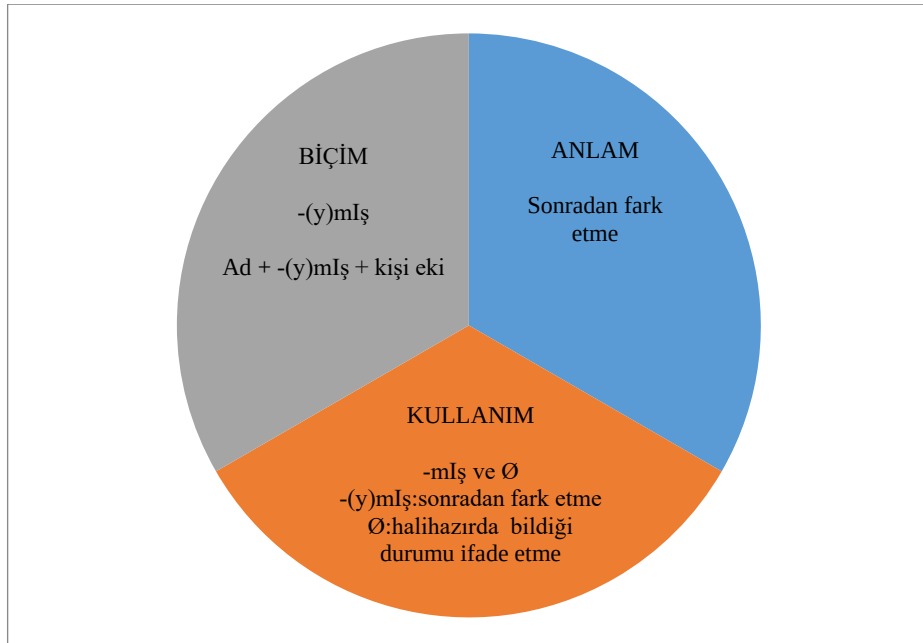
Dil bilgisi öğretimi kitaplarında yer verilen ve çok önemsenen “biçim-anlam-kullanım” konusu gösterilirken biçim-anlam-kullanım şemasında bazı çekim eklerinin örneklediğini görmek mümkündür. Örneğin Cem-Değer ve diğerleri yazdıkları kitapta “-mİş duyulan geçmiş zaman” çekim ekini anlatırken ayrı şemalarda ekin farklı biçimlerini, anlamlarını ve kullanımlarını açıklamışlardır. Örneğin Şekil 2.1.'de -mİş ekinin farklı biçimlerini, işlevlerinden

birini ve bu işlevin nerelerde kullanılabileceğine yönelik açıklamalar yapılmış ve kitapta örneklerine de yer verilmiştir. İkinci şemada da aynı şekilde -mIş ekinin biçimine, anlamına ve kullanımına yönelik açıklamalar yapılmış ve yine örneklerle açıklanmıştır.

Kaynak: (Cem-Değer ve diğerleri, 2019, s. 8)

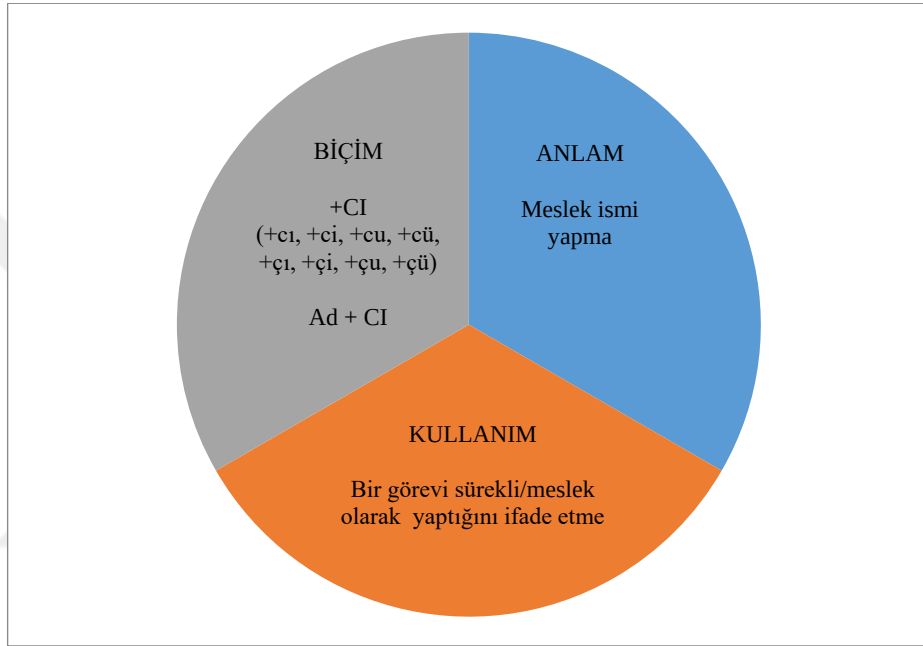
Şekil 2. 1. Türkçede -mIş Eki

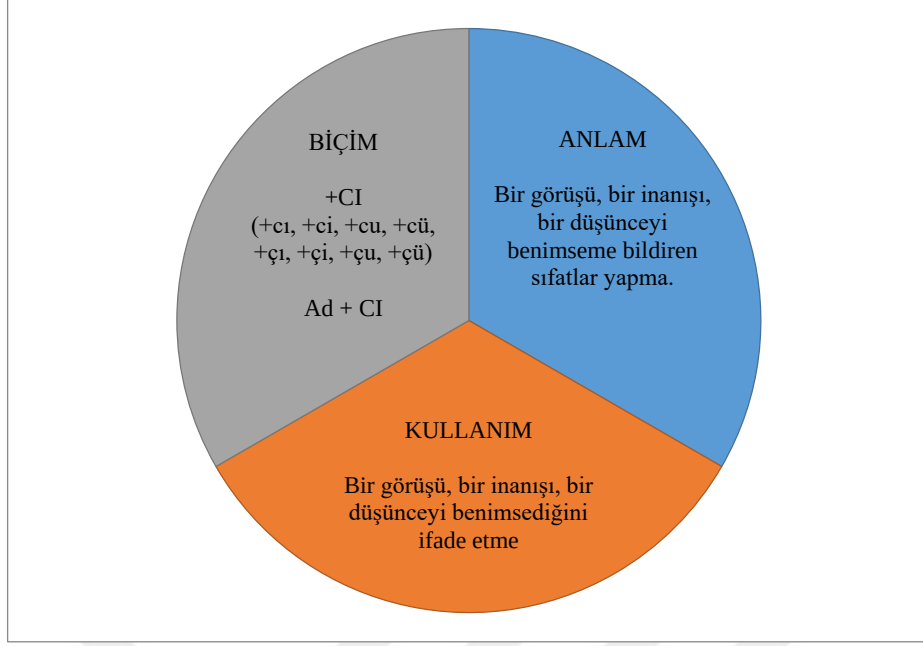
Kaynak: (Cem-Değer ve diğerleri, 2019, s. 9)

Şekil 2. 2. Türkçede Sonradan Fark Edilen Durumu Anlatma

Şekil 2.2.'den anlaşılacağı üzere çekim eklerinin öğretiminde bu üçlü şemaya göre anlatım yapılması uygun görülürken yapım ekleri için de böyle bir şema ile eklerin biçimi, anlamı ve kullanımı öğrencilere kavratılabilir. Örneğin isimden isim yapan eklerden olan +CI ekinin iki işlevine yönelik aşağıdaki gibi şemalar oluşturulabilir:

Şekil 2. 3. +CI Ekinin Biçim, Anlam ve Kullanım Boyutu 1

Şekil 2. 4. +CI Ekinin Biçim, Anlam ve Kullanım Boyutu 2

Şekil 2.3. ve 2.4.’te görüldüğü üzere yapım eklerinin öğretiminde öğretmenler ve öğrenciler için böyle şemalar oldukça yararlı olacaktır. “Peki, bu yapım eklerinin öğretiminde dil bilgisi öğretiminde savunulan doğrudan ya da dolaylı anlatım yaklaşımlarından hangisiyle öğretim yapılabilir?” Bu sorunun cevabı için önce “Doğrudan ve dolaylı öğretim nedir?” bunu açıklamak gerekir.

Dil bilgisi öğretiminin gerekli olduğunu savunanlar bu kez de öğretimin nasıl yapılacağı konusunda görüş ayrılığı yaşamaktadır. Bazıları dil bilgisi öğretiminde Doğrudan Öğretim Yaklaşımı’nı savunurken bazıları da Dolaylı Öğretim Yaklaşımı’nın öğrenciler için daha etkili ve kalıcı olduğunu belirtmektedir.

Doğrudan Öğretim Yaklaşımı: Bir dil bilgisi konusunun öğrencilere kural olarak doğrudan gösterildiği bir yaklaşımdır.

Karatay ve Kaya’nın (2019) da makalelerinde söyledikleri gibi “Bu öğretim yaklaşımında konular doğrudan öğretilir. Konu içeriği, genelden özele belli bir düzenle ve sınıflandırılarak sunulur. Sunum yönteminin kullanıldığı bu yaklaşımda içerik, dikkatli bir şekilde düzenlenir ve bu bilgiler öğrencilerin keşfetme, bulma çabası olmadan hazır verilir. Sunuş yoluyla öğretme yaklaşımında bilgiler anlatılır, yorumlanır, belirli bir dizide belirli bir sırada,

düzenli bir hiyerarşi kullanılarak öğretmen tarafından öğrencilere doğrudan verilir” (s.3).

Dolaylı Öğretim Yaklaşımı: Bir dil bilgisi konusunun önce metinlerde daha sonra örneklerle sezdirildiği, öğrencinin kurala kendisinin ulaştığı bir yaklaşımdır.

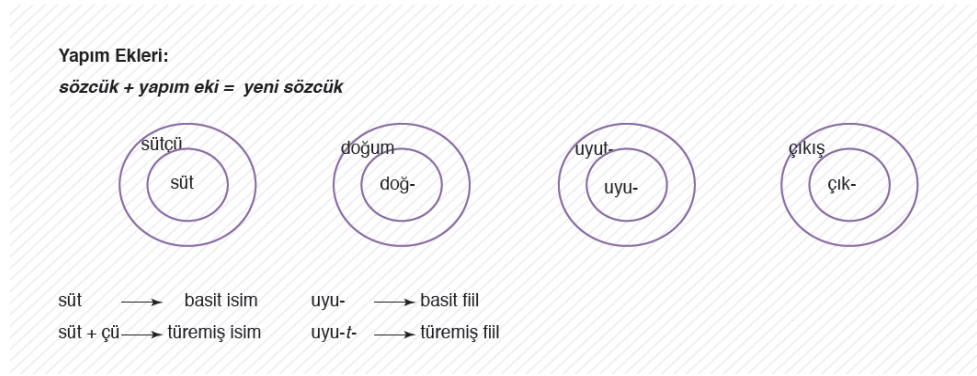
Yine Karatay ve Kaya’dan (2019) eklenecek olursa “Bu yaklaşımda dilbilgisi konuları, geçtikleri bağlamdaki işlevlerinden hareketle gösterilir; öğretmen rehberliğindeki sesli düşünme tekniğine dayalı öğretim etkinlikleri ile öğrencilerin bunların işleyişlerinin farkına varmaları; benzer veya farklı durumlarda nasıl kullanabileceklerini usavurma yoluyla içselleştirerek öğrenmeleri sağlanır” (s. 3).

Yapılandırmacı Yaklaşım’ın da gereklerine göre dolaylı öğretim yaklaşımına öğretimde yer verilmesi daha doğru olacaktır. Ancak bazı durumlarda konuya ve öğrencilerin durumuna bağlı olarak doğrudan öğretim yaklaşımı da kullanılabilir.

AOÖÇ’de sözcük öğretim yöntemlerinden bahsedilmiş ve “Dil öğrenenler sözcük hazinelerini nasıl geliştirmelidir? Sorusuna cevaplar aranmıştır. Çeşitli öneriler sunulmuş ve sözcük öğretim yöntemleri öğreticiye bırakılmıştır. Önerilen sözcük öğretim yöntemleri arasında “Sözcük yapılarının açıklanması ve kullanılması (örn. sözcük yapımı, birleşik kelime türetme, eşdizimlilik, öbek eylemler, deyim kullanımları vb.)” maddesi de yer almaktadır (TELC, 2013, s. 149).

Yelbay (2015) sözcük öğretiminde dikkat edilecek noktaları açıklarken sözcük bilgisinin farklı boyutlarına yönelik çalışmalar yapmanın öneminden bahsetmiş ve bu boyutlara örnekler verirken “türemiş sözcükler”in açık bir şekilde öğretilmesini, “eşdizimler”in ise farklı bağlamlar içinde tekrarlanarak verilmesini uygun bulduğunu ifade etmiştir (s. 363).

Bu paragraflarda da anlaşıldığı üzere yapım eklerinin öğretiminde gerektiğinde dolaylı, gerektiğinde de doğrudan öğretim yapılabilir. Eklerin öğretiminde ilk olarak aşağıda yer alan şekil 2.5.’teki gibi görsellerle sözcüğe eklenen eklerin varlığına dikkat çekilebilir.

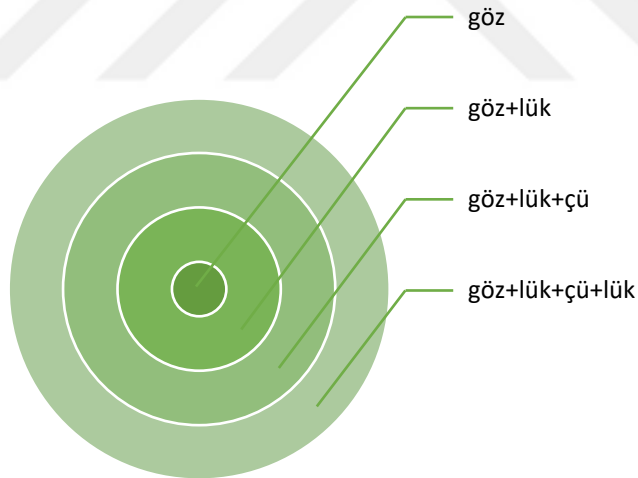

Kaynak: (Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi (B2-C1), 2015, s. 118)

Şekil 2. 5. Türemiş Sözcük Öğretimi 1

Şekil 2.5.'te görüldüğü gibi öğrencilere önce türemiş sözcüklerin mantığını kavratmak gerekir. Tek bir kökten çok sayıda kökle bağlantılı yeni sözcükler türetildiği görsellerle anlatılabilir.

Sözcüğün tek ek alarak türemiş hali şekil 2.5.'teki gibi çizimlerle ve açıklamalarla gösterilebilir. Sözcüğün birden çok ek alarak türemiş hali ise aşağıda yer alan Şekil 2.6.'daki gibi gösterilebilir:

Şekil 2. 6. Türemiş Sözcük Öğretimi 2

Şekil 2.6.'da türemiş sözcüklerin öğretiminde yararlanılabilecek bir başka şekil önerilmiştir. Öğrencilere yapım eklerini kavratmaya çalışırken kök halinde bulunan sözcüğün şeklin ortasındaki en dar halka, o kökten türeyen diğer sözcüklerin de genişleyen diğer halkalar olduğu görselle anlatılabilir.

Yapım eklerinin öğretiminde Okta'nın (2021) da doktora tezinde belirttiği üzere üç görüş yaygındır. Bunlardan birincisi “parçadan bütüne”, ikincisi “bütünden parçaya”, üçüncüsü ise “morfolojik farkındalık eğitimi” ile eklerin öğretimidir.

“Parçadan bütüne” görüşünde ekler sözcük içerisinde değil, sözcüklere getirilmeden, sözcükten bağımsız bir şekilde ayrıca öğretilmelidir. Bu sayede öğrenciler ekin kökten daha farklı bir unsur olduğunu daha kolay görebilir (Kartallıoğlu, 2009, s. 76).

“Bütünden parçaya” görüşünde insan zihninin önce bütünü algıladığı, ardından parçaları ayırt ettiği savunulur. Bu algı dil bilgisi için önce cümleyi tanımayı gerektirir. Türemiş sözcükler de başlangıçta içinde bulunduğu cümle içerisinde ele alınmalıdır çünkü ekin hangi anlamı kazandığı ancak bu şekilde doğru olarak tespit edilebilir. Ardından sözcük ele alınmalı, son olarak ekler değerlendirilmelidir (Üstünoğlu, 2004, s. 175).

“Morfolojik farkındalık eğitimi” sayesinde eklerin öğrenilip kullanılabileceğini savunan görüş ise üçüncü görüştür. Karadağ ve Kurdayıoğlu (2010) morfolojik farkındalık kavramını “Türkçenin şekil bilgisine sahip olma, bu yolla kelime türetme biçimlerini ve Türkçenin çekim özelliklerini bilme, anlama ve anlatmada bu özellikleri kullanabilme” biçiminde tanımlamıştır (s. 440). Memiş (2019) ise morfolojik farkındalığı “dilini temelini oluşturan kelimelerin yapı taşı niteliğindeki parçalarını bilmeyi, bu parçaların farkında olmayı ve gerektiğinde bu bilgi ve farkındalıktan yararlanmayı kapsamaktadır.” şeklinde ifade etmektedir (s. 1356). Okta'nın (2021) Jackson ve Coltheart'tan (2001) aktardığına göre morfolojik yapıların çözümlenmesinde iki farklı yol benimsenebilir. Birincisi, sözcüklerin bütün olarak algılandığı yoldur. İkincisi ise sözcükleri kök, hece, ek gibi ses bilgisel yapı parçalarına ayırarak çözümledikleri ve çözümlediklerini kendi ses bilgisel dağarcıkları ile eşleştirerek anlamlandırdıkları yoldur (s. 395). Bu iki yoldan hangisinin seçileceği dili kullanan, öğrenen kişilerin bilgi ve deneyimlerine göre değişebilir.

Dil bilgisi öğretiminin temel amacı; öğrencinin sezgisel olarak sahip olduğu kuralların farkına varmasını sağlamaktır. Bu amacı morfolojik farkındalık düzeyinde değerlendirecek olursak öğrenciler, ekleri veya kökleri ezberlemek zorunda kalmadan Türkçedeki türetim sisteminin mantığını kavramış olacaklardır.

Öğrenciler, bir ekin aynı işlevini farklı sözcükler üzerinde gördüğünde bu eki sezer ve işlevinin de farkına varır. Örneğin öğrenci daha A1 seviyesinde, tanışma diyaloglarında uyruğunu söylerken +II ekinin yavaş yavaş farkına varmaya başlar. Sınıftaki tüm öğrencilerle gerçekleştirilen bu diyalogda öğrenci nereli olduğunu söylerken ülke ismine bir +II eki eklendiğini fark eder. Öğrenciler Pakistanlı, Ürdünlü, Suriyeli, Filistinli, Mısırlı, Özbekistanlı, Sudanlı, Amerikalı gibi örneklerde olduğu üzere fark ettiği bu +II ekinin “bir yere ait olma” işlevi olduğuna yönelik zihninde bir morfolojik farkındalık geliştirmeye başlar. Bilmediği bir özel isimde +II ekiyle karşılaştığında ise bu sözcüğün kökünün isim olduğunu, bu sözcüğe bir +II eki eklendiğini ve bu yeni sözcüğün “bir ülke ya da şehre ait olma” anlamı taşıdığının farkına varır. Bunu sadece +II eki için değil diğer ekler içinde gerçekleştirir. Bu şekilde sözcük bilgisi, sözcükleri tanıma ve sözcük analiz becerisi kazanma, sözcüklerin anlamını tahmin etme ve okuduğunu anlama becerileri de birbirlerine paralel olarak gelişim gösterir.

Morfolojik farkındalık ana dili ediniminde ve yabancı dil öğreniminde zamanla kazanılan bir beceridir. Çeşitli araştırmalara göre ana dilinde morfolojik farkındalık okul öncesi dönemde başlamaktadır. Ancak bunun sezgi boyutundan bilinçli bir seviyeye ulaşması okuldaki öğretimle sağlanmaktadır. Okta’nın (2021) Bertram’dan (2000) aktardığına göre çocukların anlamını bilmedikleri sözcükleri öğrenmede en etkili yol morfolojik çözümlemedir (s. 395). Sözcük öğrenme stratejilerine bakıldığında da ek-kök analizi yaparak bir sözcüğün sözcük hazinesine anlamlı ve kalıcı olacak şekilde eklendiği görülmektedir.

Türkçenin söz varlığının genişlemesini, öğrencilerin sözcük hazinelerini arttırarak anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesini, sözcük türetme ve bilmediği sözcüğün anlamını kestirebilme gücünü sağlayan yapım eklerinin Türkçeyi öğrenmede kolaylık ve pratiklik sağladığı bir gerçektir.

Yabancı öğrencilere yapım ekleri öğretiminde dildeki bütün ekleri, eklerin işlevlerini öğretmek mümkün değildir. Yapım eklerinin sayısının çok fazla olması nenediyle hem zaman açısından hem de öğrenciye aşırı dil bilgisi yüklemesi yapılmış olacağından eklerin tamamını öğretmeye gerek görülmemektedir. Zaten Türkçede işlek olmayan, sözcük türetme gücü zayıf olan eklerin öğretimi öğrenciye bir fayda sağlamayacaktır. İşlek eklerin, sözcük türetme gücü yüksek olan ve kullanım sıklığı fazla olan eklerin öğretimine öncelik vermek gerekir. Bu

kullanım sıklığı az olan eklerin öğretilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Kullanım sıklığı az olan ancak bazı iletişimsel işlevleri gerçekleştirebilmek için bazı eklerin de belli temalar altında öğretimi gereklidir.

Eklerin yanında ekin eklendiği kökler de bu konuda önem taşımaktadır. Kök durumundaki sözcüklerin öğrencinin seviyesine göre seçilmesi doğru olacaktır. A1 seviyesindeki bir öğrenciye basit, somut, uzunluk açısından bir ya da iki heceli kısa sözcükler ve öğrencinin çevresinde görebileceği sözcükler öğretilmelidir. Örneğin +IIk ekinin öğretimi yapılırken ders-lik, kalem-lik, şeker-lik sözcüklerinin A1 seviyesi için uygun olacağı söylenebilir. Mutlu-luk, özgürlük, Cumhuriyetçi-lik gibi sözcüklerin ise soyut ve uzun sözcükler olması sebebiyle daha ileri seviyelerde öğretilmesi uygun olacaktır. Bunlara ek olarak ekin işlevlerine de bu konuda dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin +IIk ekinin “eşya isimleri yapma” işlevi A1 seviyesinde verilebilecekken +IIk ekinin “soyut isimler yapma”, “bağlılık ve özellik anlamı katan isimler yapma” gibi işlevlerinin A1 seviyesinde verilmesi öğrenciler açısından çok da anlaşılır olmayacaktır. Eklerin öğretiminde de öğretimin bilinenden bilinmeye, somuttan soyuta, yakından uzağa, kolaydan zora, basitten karmaşığa ilkeleri dikkate alınmalıdır.

Yapım eklerinin öğretiminde sözcük temelli değil cümle temelli yaklaşım ele alınmalıdır. Yapım ekleri sözcük temelli yaklaşımla ele alındığında bazı karışıklıklar meydana gelebilir. Bu nedenle sözcüğün bir cümle bağlamında verilmesi eklerin anlaşılabilirliği açısından daha doğru olacaktır. Okta’nın (2021) da belirttiği gibi özellikle eş sesli ekler ve çekim eki olmasına rağmen sözcükle kaynaştığı durumlarda yapım eki işlevi kazanan ekler, bağlamdan ayrı değerlendirildiğinde görevinin ne olduğunun net olarak ortaya konması mümkün değildir. Örnek olarak olumsuzluk eki olan -mA, isim-fiil eki olan -mA ve yapım eki olan -mA örnek gösterilebilir (s. 403). “Okuma” sözcüğü tek başına öğrenciye sunulduğunda sözcükte yer alan -mA ekinin işlevi belli değildir. Ancak aşağıdaki cümlelerde olduğu gibi -mA ekini alan sözcük bir bağlam içerisinde kullanıldığında -mA ekinin işlevi netlik kazanmaktadır.

- Bugün dışarıya çık-ma. (olumsuzluk eki)
- Bisiklete bin-me zamanı geldi. (isim fiil eki)
- Dondur-ma en sevdiğim tatlıdır. (yapım eki)

Örneklerde görüldüğü üzere ek alan sözcüklerin bir bağlam içerisinde öğrenciye sunulması anlam karışıklığını ortadan kaldırır; yanlış öğrenmeyi engeller; doğru, kolay ve anlamlı öğrenmenin önünü açar.

Çalışkan (2020) yapım ekleri dendiğinde akla ilk olarak +CI, +IIk, +II, -GI gibi temsil edici eklerin geldiğini ve bu eklerin kullanım sıklıkları, yaygınlıkları ve kapsamlarıyla yapım ekleri kategorisi açısından prototip niteliğinde olduğunu söyler. Bu birkaç ekin öğretiminin öğrenire yüksek düzeyde morfolojik yeterlik kazandıracağını ifade eder. Ancak aynı şeyi -gIç eki için söylemenin mümkün olmadığını belirtir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te bu eki alan on altı sözcüğü örnek gösteren Çalışkan, bu eklerden kullanım sıklığı az olan ve yapım eki olduğu ayırt edilemeyecek olan sözcükleri çıkardığımızda geriye öğrencinin sık karşılaşabileceği dört sözcüğün kaldığını söyler. Bu dört sözcüğü de kök-ek ilişkisi ile değil birer sözcüksel birim olarak öğretmenin daha etkili bir yol olacağını savunur (s. 195). Çalışkan'ın söylediğine paralel olarak yapım eki öğretimi yaparken kullanımı sık olmayan ve az sözcükte karşımıza çıkan ekleri öğretmek yerine o eki alan sınırlı sayıdaki türemiş sözcüğün öğretimini yapmak daha mantıklı olacaktır.

Kullanımı sık olmayan veya çok az sözcükte karşımıza çıkan yapım eklerinin öğretimine gerek olmadığı kanısına varmak tamamen doğru değildir. Bazı yapım eklerinin kullanım sıklığı düşüktür. Ancak kullanım sıklığının düşük olması onun önemsiz olduğunu göstermez. Sıklığının yüksek olması ona öğrenme önceliği vermeyi gerektirir. Dildeki yeri açısından baktığımızda ekler arasında “Biri birinden daha önemlidir.” diye bir ayırım yapmak doğru olmaz. Sıklığı düşük olan bir ek anlaşma durumunda çok hayati bir öneme sahip olabilir. Bunun için bir eki öğretmek için kullanım sıklığının fazla olması yeterli değildir. Öğretilecek yapım eklerini belirlerken ekin kullanım sıklığının yanında kitaplardaki temalara da bakmak gerekir. Temaların içerisinde öğrencilere kazandırılması gereken iletişimsel işlevler, iletişimsel işlevlerin gerektirdiği dil yapıları, öğrencinin seviyesine ve temaya uygun söz varlığı vardır. Hedeflenen iletişimsel işlevleri gerçekleştirebilmek için bazı dil yapılarına ve söz varlığına sahip olmak gerekir. İletişimsel işlevlerin gerçekleştirilebilmesi için oluşturulan her bir tema, bünyesinde barındırdığı dil yapıları ve söz varlığındaki birtakım ekleri beraberinde getirir ve bu eklerin öğretimini zorunlu kılar. Yani bazı temalarda

bazı yapım eklerinin öğretimi gereklidir. Örneğin “Tanışma” teması altında öğrencilerin nereli olduklarını ifade edebilmeleri için +II ekini (Filistinliyim, Özbekistanliyim vb.) kullanmaları gerekir. Ya da hava durumlarının ilendiği bir temada havanın nasıl olduğunu ifade edebilmek için yine +II ekini (güneşli, yağmurlu) kullanmak zorunludur. Açıklamalardan ve örneklerden de anlaşılacağı üzere öğretilecek yapım eklerini belirlerken kullanımı sık olan, sözcük türetmede işlek olan ve bazı temalar altında öğretimi gerekli olan eklerin seçilmesi gerekmektedir.

Öğretilecek yapım eklerini belirledikten sonra ise bu eklerin öğretimindeki öncelik sırasını da belirlemek gerekir. Eklerin öncelik sırası dil seviyelerine göre belirlenen, öğrenme temaları altında kazandırılması hedeflenen dil yapıları ve iletişimsel işlevler göz önüne alınarak belirlenmelidir. Örneğin +II eki A1 seviyesinden itibaren öğrencilerin karşısına çoğu temada çok fazla çıktığı için bu ekin öğretimi diğer eklere göre daha önce olmalıdır. A1’de daha çok basit isimler ve çok temel somut fiiller öğretildiği için fiillere gelen yapım eklerinin öğretimine A1 seviyesinde yer vermek çok da doğru olmayacaktır. Fiiller isimlere göre daha soyut kaldığından fiillere gelen yapım ekleri daha sonraki seviyelerde öğretilmelidir. Bir dil seviyesi içinde öğretilecek yapım ekleri temalara, dil yapılarına ve iletişimsel işlevlere göre belirlendikten sonra o seviye içinde hangi ekin önce öğretileceği de tema ve konu sıralamasına uygun düşecek şekilde sıralanmalıdır. Örneğin A1 seviyesinde +CA, +CI, +II, +IIk, +sIz ekleri öğretilecekse bu ekler de konulara göre kendi içinde sıralanmalıdır. İlk olarak tanışma diyaloglarında dil isimlerinden bahsederken +CA eki öğretilebilir, ardından meslek isimleri öğretilirken +CI eki, onun ardından yiyecek içecek veya alışveriş temasında +II eki öğretilebilir.

Yapım ekleri bazen tek bazen de arka arkaya sıralanarak sözcüklere eklenmektedir. Bazı ekler bir araya gelerek oluşmuştur ve artık bu ekler kalıplaşma ve eşdizimsellik özelliği kazanmıştır. Çalışkan’ın (2020) da örnek verdiği gibi -IIk eki -mAzlık, +sIzIIk ve +IIIIk gibi yapılarla beraber sık kullanılmaktadır. Böyle birleşik ve uzun olan eklerin bağımsız olarak tek tek öğretilmeleri yerine bu şekilde bir bütün olarak da öğretimleri gerçekleştirilebilir (s. 196).

Yapım eklerini Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dahil ettikten sonra nasıl ve hangi yöntemlerle öğretim yapılabilceği konusunda karar vermek Türkçenin öğretim sürecini kolaylaştıracaktır.

2.9 İlgili Araştırmalar

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım ekleri ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Muhammet Raşit Memiş'in "Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Hazinesi, Kelime Türetme Becerisi ve Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi" adlı doktora tezi ile yine Muhammet Raşit Memiş'in "Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Türetme Becerisi Üzerindeki Etkisi" adlı makalesi alanda çalışanlara yol göstermektedir. Bunların dışında Esra Altıntop'un "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Kompozisyonlarındaki Ek Yanlışları ve Nedenleri" adlı yüksek lisans tezi, Esin Yağmur Şahin'in "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarındaki Ek Yanlışları" adlı makalesi, Gökçe Okta'nın "Türkçe Yapım Sisteminin Tarihsel ve İşlevsel Eklığı ve Bunun Eğitimde Kullanılması" adlı doktora tezi de aynı şekilde alan için önemli çalışmalardandır.

Yağmur-Şahin (2013) Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin yazılı anlatımlarında yaptıkları ek yanlışlarını tespit etmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi TÖMER'de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B2 seviyesindeki 23 yabancı uyruklu öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere "Dün, bugün ve yarın hakkında neler düşünüyorsunuz?" konulu 250-300 kelimelik birer kompozisyon yazdırılmış ve kompozisyonlar ek yanlışlıkları açısından yanlış çözümlemesi yaklaşımına göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın amacı öğrencilerin yazılı anlatımlarında daha çok hangi eklerin yazımında ne tür yanlışlar yaptıklarını belirlemektir. Araştırma sonucunda elde edilen ek yanlışları, yapım ekleri ve çekim ekleri olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Öğrencilerin hatalı kullanımlarına başlıkları altında birebir yer verilmiştir. Öğrencilerin yapım eklerinde en çok ilgi eki olan +ki (isimden isim yapan ek), fiilimsi eklerinden olan -mA (fiilden isim yapan ek) ekinde yoğun bir şekilde hata yaptığı tespit edilmiş. Fiilden fiil yapan eklerde çok fazla hataya rastlanmamış ancak yapılan hataların çatı eklerinin kullanımına yönelik hatalar olduğu tespit edilmiş. İsimden fiil yapan eklerde ise hiçbir yanlış

rastlanmamış. Öğrencilerin yapım eklerinden daha çok çekim eklerinde hata yaptıkları belirlenmiş. Çekim ekleri içinde ise en çok hal ekleri, kip ekleri, tamlama ekleri ve çokluk ekinde hataya rastlanmıştır. Yağmur-Şahin, öğrencilerin yapım ve çekim eklerinde yaptıkları hataların nedenini konuların yeterince iyi öğrenilmemesine; Türkçenin Ural-Altay dil ailesinden ve eklemeli diller grubundan olmasına ancak öğrencilerin pek çoğunun ana dillerinin farklı dil ailelerinden olmasına bağlamıştır.

Bu çalışmadan anlaşılabacağı üzere Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ekler üzerinde hatalar yapıldığı görülmektedir. Sorunu ortadan kaldırmak için sorunun üzerine gidip sorunu çözmek gerekmektedir. Buradaki sorun öğrencilerin ekler üzerinde yaptığı hatalar olduğuna göre bunu ancak eklerin öğretimi üzerinde önemle durarak çözülebilir. Konunun iyi öğrenilememesi, yabancı öğrencilerin dillerinin Türkçe gibi ekler bakımından zengin olmaması ya da onların dillerinde eklerin hiç olmaması gibi nedenler bu konuda öğrencileri hataya sürüklemekteyse öğrencilere eklerin varlığı sezdirilmeli, işlevleri fark ettirilmelidir. Aynı zamanda ekleri duyup gördüğünde eksiksiz anlayabilir; yazıp, konuştuğunda ise hatasız kullanabilir hale getirmek gerekmektedir.

Altıntop'un (2016) Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin kompozisyonlarındaki ek yanlışları ve nedenleriyle ilgili yazdığı tezde öğrencilerin çekim eklerinde olduğu gibi yapım eklerinde de bazı yanlışlar yaptıkları tespit edilmiştir. Çalışma grubunu Gazi Üniversitesi TÖMER ve Erciyes Üniversitesi ERSEM'deki öğrencilerin oluşturduğu araştırmada temel seviyeden ileri seviyeye 290 öğrencinin yazılı anlatım kağıtları incelenmiş. Kağıtlardaki tespit edilen çekim ekleri ve yapım eklerindeki yanlışların sayısı tabloda gösterilmiş ve yanlış yazılan eklerin olduğu cümleler örnek gösterilmiş. Öğrencilerin çekim eklerinde yaptığı yanlışlardan sonra yapım eklerinde yaptığı yanlışlar ve nedenleri açıklanmaya çalışılmış. Öğrencilerin en çok çekim eklerinde yanlış yaptığı, çekim eklerinden de yönelme ekinde yanlış yaptığı tespit edilmiş. Öğrenciler ekleri ya gereksiz kullanmış ya görevi dışında kullanmış ya da hiç kullanmamış. Öğrencilerin isimden isim ve fiilden isim yapan eklerde yanlış yaptıkları görülmüş. Bu isimden isim yapan ekte en fazla yanlışın ileri seviyedeki öğrencilerde görüldüğü sonucuna ulaşılmış. Fiilden isim yapan eklerde ise sadece

temel seviyedeki öğrencilerin yanlış yaptığı görülmüş. Diğer seviyelerde ise herhangi bir yanlış tespit edilememiş. Yanlışların daha çok ekin görev dışı kullanılmasından ve eksik ek kullanılmasından kaynaklandığı ifade edilmiş. İsimden fiil ve fiilden fiil yapan eklerde yanlışla rastlanmadığı belirlenmiş.

Bu çalışmadan öğrencilerin eklerin görevlerini bilmemesinden dolayı yanlış ek kullandığı ya da ekleri tanımamasından dolayı eki kullanamadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu sorunun önüne geçmek için de ö yapım eklerinin ve işlevlerinin öğretimine gerek olduğu aşikârdır.

Muhammet Raşit Memiş'in de "Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Hazinesi, Kelime Türetme Becerisi ve Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi" adlı tezinde belirttiği gibi bu konu üzerinde çalışılması gereken bir konudur. Memiş'in (2018) tezinde vurguladığına göre Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çekim eklerinin üzerinde durulduğu kadar yapım eklerinin üzerinde durulmamaktadır. Bu da Türkçe öğretiminde bir sorun yaratmaktadır. Memiş bu çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretiminin öğrencilerin kelime hazinesi, kelime türetme becerisi ve okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamış. Nicel araştırma yaklaşımıyla yürütülen bu araştırmanın çalışma grubunu On Dokuz Mayıs Üniversitesi'nde Türkçe öğrenen B2 seviyesindeki 26 yabancı uyruklu öğrenci oluşturmuş. Çalışma için uzman görüşü ve alanyazın taraması ile öğretilecek yapım ekleri belirlenmiş. Daha sonra belirlenen eklerin öğretimi için bazı materyaller hazırlanmış. Araştırma kapsamında 25 yapım ekinin öğretimi hedeflenmiş. Seçilen 25 yapım ekinden her birinin öğretimi için 2 saat ayrılmış. Derslerin ilk saatinde yapım eki öğretimi yapılmış, ikinci saatinde konuyu pekiştirmek için alıştırmalar yapılmış. Çalışmaya B2 kuru ile birlikte başlanmış. Ve B2 kuru bitene kadar 8 hafta devam edilmiş. Öğrenciler yapım ekleri ile ilgili toplam 51 saatlik eğitim almış. Deney gruplarına uygulanan ön test ve son testler karşılaştırıldığında Türkçe öğrenenlerin yapım eki öğretiminden önemli ölçüde yararlandıkları görülmüş. Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubu kelime hazinesi bakımından karşılaştırıldığında yapım eki eğitimi gören deney grubu ve bu eğitimi görmeyen kontrol grubunun kelime hazinesinde gelişme olmuş. Kontrol grubundakilerin durumu doğal dil öğrenim sürecinin sonucu olarak değerlendirilmiş. Ancak deney grubunda daha fazla

gelişme görülmüş. Kelime türetme becerisinde de yine her iki grupta da ilerleme olmuş. Ancak deney grubunun açık arayla daha başarılı olduğu belirlenmiş. Deney grubundaki öğrencilerin okuduğunu anlama becerisi üzerine yapılan ön test ve son test sonuçları oldukça olumlu yanıt vermiş. Deney grubundaki öğrencilerin verilen yapım eki eğitimiyle okuduğunu anlama becerisi düzeyi artmış.

Bu çalışmadan da anlaşılabacağı üzere Türkçe öğretiminde yapım eklerine yer verilmesiyle birçok dil becerisinin öğrencilerde gelişim gösterdiği görülmektedir. Memiş'in de son olarak tezinde önerdiği gibi yapım ekleri konusu öğretim programlarına eklenmeli ve ders kitaplarında yer almalıdır.

Gökçe Okta'nın "Türkçe Yapım Sisteminin Tarihsel ve İşlevsel Ekliliği ve Bunun Eğitimde Kullanılması" adlı doktora tezinde iki konuya odaklanmıştır. Bunlar "dil bilgisinde yapım ekleri" ve "eğitimde yapım ekleri" konularıdır. Okta tezinde yapım eklerini dil bilgisi yönüyle ele aldığı kısımda yapım eklerinin köken-biçim-işlev bakımından Göktürkçeden günümüz Türkçesine kadar geçen tarihsel süreçte geçirdiği değişimleri ele almış; eğitimde yapım eklerine değindiği diğer kısımda ise yapım eklerinin 1981 programından günümüze kadarki süreçte öğretim programları ve ders kitaplarındaki ele alınışına değinmiştir. Programlarda yapım eklerinin öğretime genellikle 6 ve 7. sınıflarda yer verildiği görülmektedir. 2015 programında yapım eklerinin öğretime 4. Sınıfta başlanmış 5, 6 ve 7. sınıflarda devam etmiş. 2017 itibarıyla yapım ekleri öğretime 6 ve 7. sınıflarda yer verilmiştir. Yapım eklerinin 1981 programı hariç, diğer tüm programlarda "okuma" becerisi içerisinde değerlendirildiği ancak 2015 programında bu alana ek olarak 7. sınıflar için "yazma" becerisi içerisinde de ilgili konu kazanımına yer verildiği görülmüştür. Programlar karşılaştırıldığında 1981 yılı programında "işlek yapım eklerini kavrayabilmek" şeklinde öğretilecek yapım eklerine yönelik nispeten bir sınır çizilmiş, 2009 yılı programında ise yapım eklerinden hangilerinin inceleneceği açıkça belirtilmiş "+II, +IIk, +CI, +SIz", diğer programlarda bu eklerin çerçevesi belirlenmemiştir. Programlarda, yapım eklerine göre daha az sayıda olan çekim ekleri için açıklamalara ve uyarılara yer verilmiştir. Programlarda yapım eklerinin öğretime önce "isme" gelen yapım ekleri ile başladığı sonrasında "fiillere" gelen eklerle devam edildiği tespit edilmiş. Okta ilköğretim çağındaki çocukların henüz somut işlemler döneminde olduğunu göz önünde bulundurarak bu kararın isabetli olduğunu vurgulamış.

Ayrıca ele alınan eklerin, en işlek eklerden seçilmiş olmasının da doğru bir tercih olduğunu belirtmiştir. Literatürde yapım eki olup olmadığı konusunda tartışmalı olan ekler kimi programlarda yapım eki kabul edilmiş, kimi programlarda tartışmalı olduğundan bu eklere yer verilmemiş. Programlarda yapım eklerinin belirlenmesi için “anlam değiştirme” ölçüt olarak alınmıştır. Ancak yapım ekleri ile çekim eklerini birbirinden ayıran bir diğer özelliğin ise sentaktik diziliş sırası olduğu, bu kısma sadece 2006 programında değinildiği diğer programlarda değinmediği ifade edilmiş. Okta, ekler arasındaki tek farkın anlam olmadığını, sentaktik dizilişte de fark olduğunu öğrencilere uygun yöntemlerle öğretmenin yararlı olacağını belirtmiştir. Yapım eklerinin ele alındığı kademeler, değişen programlar boyunca 3. sınıftan 4. sınıfa, 4. sınıftan 5. sınıfa kaydırılmıştır. Okta da konunun 5. sınıf itibarıyla incelenmesi doğru olduğunu düşünmektedir. Okta çalışmasında 2006 yılı 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla 2019 yılı 5, 6 ve 7. sınıf kitaplarında yer verilen yapım ekleri tablo şeklinde göstermiştir. Okta, yapım eklerinin öğretiminde farklı görüşler olduğunu, morfolojik farkındalığı sağlayarak etkili bir öğretim yapılabileceğini; dildeki bütün türetim eklerinin ezberletilemeyeceğinden dolayı var olan eklerin işlevleriyle hissettirilmesinin sağlanabileceğini dile getirmiştir. Yapım eklerinin öğretiminde öğretilecek ekler kadar eklerin getirildiği köklerin de önem taşıdığını vurgulayan Okta, öğrencilerin yaş gruplarına uygun sözcüklerin (örneğin küçük yaş gruplarında bilinen ve somut sözcükler) seçilmesinin öğrencinin kök ve ekleri kolaylıkla ayırabilmesine katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Bu çalışmadan da anlaşılabileceği üzere Türkçenin ana dili olarak öğretiminde yapım eklerine geçmişten günümüze Türkçe dersi öğretim programlarında yer verilmiştir. Bir ana dili konuşurunun çocukluktan var olan morfolojik sezgisini, morfolojik farkındalık eğitimiyle bilinçli bir düzeye getirerek öğrencilere dildeki türetim sisteminin mantığını kavratmak, daha önce karşılaşmadığı sözcüklerin anlamını tahmin etmek, sözcük hazinesini ve okuduğunu anlama becerisini geliştirmek gerekir. Ana dilinde öğretimine yer verilen yapım ekleri konusunun yabancılara Türkçe öğretiminde de yer almasıyla ana dilinde olduğu gibi yabancı dili öğrenirken de öğrenciye pek çok faydası olacaktır.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli (Deseni)

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı içinde yürütülmüştür. Özden ve Saban'a (2019) göre nitel araştırma, bireylerin oluşturdukları anlamları inceleme ve alana özgü açıklama ya da teori geliştirme sürecidir (s. 5). Aynı zamanda nitel araştırma, araştırılan konunun bilinen yönleri sınırlı olduğunda ve konunun tüm yönleri yeterince keşfedilmediğinde kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır (s.7). Bu çalışmada da yapım ekleriyle ilgili daha önce yapılmamış bir çerçeve program önerildiğinden çalışma bu yaklaşım çerçevesinde ilerlemiş betimsel bir çalışma özelliği taşımaktadır.

3.2 İncelenen Eserler

Çalışmada incelenen eserler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlar; ders, çalışma ve etkinlik kitapları, dil bilgisi kitapları; makaleler ve Türkçenin dil bilgisi ve biçim bilgisi üzerine yazılmış kitaplar ve makalelerdir. Çalışmada Türkçede sözcük türetmede kullanılan yapım eklerinin tespit etmek üzere çeşitli biçim bilgisi kitaplarından yayırlanmış; Türkçedeki yapım eklerinin kullanım sıklığını tespit etmek için de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan iki farklı yayınevine ait Türkçe öğretim seti ile “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü” incelenmiştir. Çalışmaya Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan Türkçe öğretim setleri içinden Gazi Üniversitesinin “Yabancılar İçin Türkçe” seti ile Yunus Emre Enstitüsünün “Yedi İklim Türkçe” seti dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılan bu üç kaynak “amaçlı örnekleme” yoluyla seçilmiştir. Büyüköztürk ve diğerlerine (2016) göre amaçlı örnekleme, bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasını sağlayan bir örnekleme türüdür. Bu örnekleme belirli ölçütleri karşılayan ve belirli özelliklere sahip olan durumlar üzerine çalışmak istendiğinde kullanılmaktadır (s. 90). Bu çalışmaya içerik bakımından zengin olduğu düşünülen, istenilen ölçütleri karşılayan ve Türkçenin öğretiminde oldukça fazla kullanılan bu iki set dahil edilmiştir. Türkçenin Sıklık Sözlüğünde yer alan ve Türkçede en sık kullanıldığı tespit edilen 5000 sözcük arasında türetilmiş olan sözcüklerin bizlere Türkçede en sık kullanılan yapım ekleri hakkında da fikir vereceği düşünülmektedir. Bu sebeple “Türkçenin Sıklık

Sözlüğü” de Türkçede en sık kullanılan yapım eklerini belirlemeye önemli ölçüde yardımcı olacağından bu çalışmadaki yerini almıştır.

Bu çalışmada yapım eklerinin kullanım sıklığını tespit etmek için kullanılan kaynaklar şu şekildedir:

- Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., ve Demirhan, U.U. (2017). *A frequency dictionary of Turkish*. Routledge.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (2019). A1, A2, B1, B2 Kalkan Matbaası.
- Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (2015). Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinden hangilerinin hangi seviyelerde öğretildiğini görmek amacıyla incelenen kaynaklar ise şu şekildedir:

- Aktaş, T., Çetin B., Demirhan, Y., Oflaz Kölecı, E., Şen, E., Uzdu Yıldız, F. (2020). *Yabancılar için Türkçe dilbilgisi: A1-A2 kurallar ve alıştırmalar*. Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ankara Üniversitesi TÖMER, (2014). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1, 2, 3. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Arslan, M. (2011). *Yabancılar için türkçe öğretim kılavuzu temel seviye*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi A1-A2-B1 (2015). (3. baskı). Kalkan Matbaası.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi B2-C1 (2015). (2. baskı). Kalkan Matbaacılık.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1, A2, B1, B2. (2019). Kalkan Matbaası.
- Gökmen, E. (Ed.). (2015). *Yabancı dil olarak türkçe öğretim programı*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gültekin, İ. (Ed.). (2020). *Türkiye Maarif Vakfı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. Bayem Ajans.

- İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti (2012). Dilmer A1, A2, B1, B2, C1. Kültür Sanat Basımevi.
- Karatay, H. ve Kaya, S. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dilbilgisi için çerçeve program. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7(2), 1-59.
- Pilancı, H. ve Saltık, O. (2018). Yabancılar Türkçe öğretiminde dilbilgisi içeriğini etkileyen faktörler: A1, A2 düzeyleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi* 4(9), 122-149.
- Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (2015). Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Listelenen bu kaynaklar ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında uygulamalı olarak 5-10 yıl çalışmış altı uzmanın görüşleri doğrultusunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin hangilerinin hangi seviyede öğretilebileceğine dair çerçeve program önerilmiştir.

3.3 Çalışma Grubu

Bu çalışmanın çalışma grubunu Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan uzmanlar oluşturmuştur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hangi yapım eklerinin, hangi seviyede öğretileceğinin belirlenmesinde TÖMER’de uygulamalı olarak 5-10 yıl arası görev yapmış 6 uzmandan hazırlanan “uzman görüşü formu” ile görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri göz önünde bulundurularak yapım eklerinin öğretimi için bir çerçeve program önerilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması

Bu çalışmada toplanan veriler belgelerin incelenmesi yoluyla elde edilmiştir ve ardından uzman görüşüne sunulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’e (2006) göre “belge incelemesi” araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesidir. Nitel araştırmalarda belge incelemesi diğer veri toplama yollarıyla birlikte kullanılabilir gibi tek başına da kullanılabilir. (s. 187). Bu çalışmada da verilere belge incelemesi yoluyla ulaşılmıştır. Çalışmada yararlanılan Türkçenin dil bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili kaynaklara internet üzerinden PDF olarak ulaşılmıştır. Türkçenin yabancı dil

olarak öğretimi için hazırlanan Gazi Üniversitesi “Yabancılar İçin Türkçe”, Yunus Emre Enstitüsü “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerine ve “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ne ulaşmamda tez danışmanım yardımcı olmuştur. Danışmanım Türkçe öğretim setlerinin ve sıklık sözlüğünün orijinal PDF’lerini e-posta yoluyla bana göndermiştir.

Bu çalışmada yapım ekleri listesi oluşturmak için öncelikle Zeynep Korkmaz’ın “Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi”, Muharrem Ergin’in “Türk Dil Bilgisi”, Hanefi Vural ve Tuncay Böler’in “Ses ve Şekil Bilgisi” kitapları; Gökçe Okta’nın ve Muhammet Raşit Memiş’in doktora tezleri ve Mutlu Bozel’in yüksek lisans tezinde yer verdikleri yapım ekleri incelenmiştir. İncelemeler sonucunda bu çalışmada yer alacak yapım ekleri “isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapan ekler” olmak üzere dört başlık altında listelenmiştir. Listede isimden isim yapan 64, isimden fiil yapan 20, fiilden isim yapan 59, fiilden fiil yapan 17 eke yer verilmiştir. Toplamda 160 yapım eki, kullanım sıklığının tespit edilmesi amacıyla tablolardaki yerini almıştır.

Yapım ekleri listesine işlek olmayan, günümüzde sözcük türetmek için kullanılmayan, geçmişte sadece birkaç sözcük türetmeye yarayan ve günümüzde yapım eki kabul edilip edilmeyeceği hala tartışmalı olan bazı ekler dahil edilmemiştir. Örneğin edat kabul edilen +ki eki, çekim ekleri arasında yer alan ancak bazı işlevleriyle yapım eki olarak da kabul edilen +lAr çokluk eki, Türkçede sadece “emzir-” sözcüğünde görülen –z fiilden fiil yapma eki gibi eklere yapım ekleri listesinde yer verilmemiş ve bu sebeple kitaplarda yapım eki almış sözcükler taranırken bu ekleri alan sözcükler listeye dahil edilmemiştir. Fiilimsi eklerinden zarf fiil ekleri listeye dahil edilmezken isim fiil ve sıfat fiil ekleri kalıcı isim oluşturmaları sebebiyle listeye dahil edilmiştir.

Liste oluşturulduktan sonra ilk olarak Yeşim Aksan, Mustafa Aksan, Ümit Mersinli ve Umut Ufuk Demirhan’ın hazırladığı “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı sözlükten veriler toplanmaya başlanmıştır. Bahsi geçen “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “Türkçe Ulusal Derlemi”nin yazılı ve sözlü metinleri incelenerek tespit edilen Türkçede en sık kullanılan 5000 sözcük yer almaktadır. Bu 5000 sözcük arasından yapım ekleriyle türetilen sözcükler aldıkları eklere göre, daha önceden oluşturulan yapım ekleri listesinde ilgili ekin karşısına

yazılmıştır. Böylelikle sözlükte yer alan türetilmiş sözcükleri, bu sözcüklerin aldıkları yapım eklerini ve yapım eklerinin kullanım sayılarını tespit etmek mümkün olmuştur.

“A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nden sonra “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinleri incelenmiştir. Kitabın tamamında yer alan sözcükleri incelemek uzun süreceğinden ve kaynaklar arasında sistematik bir şekilde ilerlemek amaçlandığından çalışma verileri sadece okuma metinlerinde yer alan sözcüklerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmaya C1 seviyesi kitapları dahil edilmemiştir. Çünkü C1 seviyesi ileri düzey kabul edildiği için çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretimi yapılması hedeflenen yapım eklerinin C1 seviyesine kadar çoktan öğretilmiş olması beklenmektedir. Bu sebeple C1 kitabından elde edilecek veriler araştırmanın sonucunda önerilen çerçeve programı değiştirmeyeceği için araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışma için yararlanılan iki farklı yayınevine ait Türkçe setlerinde incelenen okuma metinleri sayıları şöyledir:

“Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde

- A1 seviyesinde 24 okuma metni
- A2 seviyesinde 20 okuma metni
- B1 seviyesinde 20 okuma metni
- B2 seviyesinde 20 okuma metni

“Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde

- A1 seviyesinde 24 okuma metni
- A2 seviyesinde 24 okuma metni
- B1 seviyesinde 24 okuma metni
- B2 seviyesinde 24 okuma metni

Toplamda “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan 5000 sözcük; iki farklı Türkçe öğretim setinde ise toplam 180 okuma metni “türetilmiş sözcükler, bu sözcüklerin aldığı yapım ekleri ve bu eklerin kullanım sıklıkları” verilerini elde etmek amacıyla incelenmiştir.

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” kaynaklarının her biri için ayrı ayrı tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolar

yapım eklerinin dört türü bulunmasından dolayı “isimden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler, fiilden isim yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler” olmak üzere dört ayrı başlık altında oluşturulmuştur. Tablonun solunda yapım ekleri için, sağında ise türetilen sözcüklerin seviyelere göre yazılabilmesi için ayrı sütunlar açılmıştır. Kaynaklarda tespit edilen türetilmiş sözcükler tablolarda ilgili ek ile ilgili seviyenin kesiştiği satırlara yazılmıştır.

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde ve çalışmada yer verilen Türkçe öğretim setlerindeki okuma metinlerinde yer alan sözcüklerin kökünü ve aldığı eki doğrulamak amacıyla internet üzerindeki “Nişanyan Sözlük”, “Kubbealtı Lugatı”, “Türkçenin Dirilişi Türkçe Sözlüğü” ve “Türkçe Etimoloji Sözlüğü” sayfalarından yararlanılmıştır.

Bu internet sayfaları dışında yukarıda bahsedilen Türkçe dil bilgisi kitaplarından ve tezlerden de türetilmiş sözcüklerin hangi yapım ekiyle türetildiği belirlenmeye çalışılmıştır. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki okuma metinlerinde yer alan bazı sözcüklerin kökü ve aldığı yapım eki ile ilgili kaynaklar arasında farklılık görülmektedir. Bu nedenle kökünün isim kökü mü yoksa fiil kökü mü olduğu belli olmayan sözcükler, yanlış türetilen sözcükler, yabancı eklerle türetilen sözcükler ve yapım eki almış gibi görünen ancak yabancı dilden dilimize doğrudan giren sözcükler araştırmaya veri olarak dahil edilmemiştir. Örneğin “denetim” sözcüğünün kökü “denet-” (fiil kökü) mi ya da “denet” (isim kökü) mi olduğu yönünde karışıklık söz konusudur. “Toplum, birim” gibi sözcükler ise yanlış türetilmiş sözcüklerdendir. Türkçede +(I)m isimden isim yapma eki yoktur. -(I)m fiilden isim yapma eki vardır. “Toplum” sözcüğü “top+lu” şeklinde listede yerini almıştır. Ancak “toplu+m” olarak fiilden isim yapan ekler başlığı altına yazılmamıştır. “Bir+im” sözcüğü de aynı şekilde listeye dahil edilmemiştir. “Tamamen, hakimiyet” gibi sözcükler Türkçede yer almayan yabancı eklerle türetildiği için, “Fonksiyonel, kültürel” gibi sözcükler ise yabancı dilden (functional, cultural) dilimize girdiği için bu sözcüklere yapım eklerinin kullanım sıklığını belirlemek için oluşturulan listede yer verilmemiştir. Bu sözcüklere ek olarak Eski Türkçede yapım eki almış olan ancak günümüzde kök kabul edilen sözcükler de (örn. “kömür” sözcüğü “kö-“ kökünden fiilden isim yapan “-mur” eki ile türetilmiş, “öğren-” sözcüğü “öğür” kökünden “+An” isimden fiil yapan

ekle türetilmiş. Ancak bu sözcüklere eklenen ekler kökle kaynaştığından günümüzde sözcüğün tamamı kök kabul edilmektedir.) tabloya dahil edilmemiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te kök halde bulunan sözcüklere tablolarda yer verilmiştir.

Üç kaynaktan elde edilip tablolarda kendine yer bulan türetilmiş sözcükler tek tek sayılarak yapım eklerinin kullanım sayıları her bir kaynağa göre tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sayısal veriler farklı başlıklar altında bulgular kısmında değerlendirilmiştir. Hangi yapım ekinin, hangi seviyede öğretilebileceğine karar vermek için elde edilen veriler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerinden gelen veriler sayısal olarak bir tabloda gösterilmiştir.

Uzmanların yapım eklerinin öğretimi için bildirdikleri görüşlerde fikir ayrılıkları yaşadıkları görülmüştür. Bir ekin hangi seviyede öğretileceği ya da öğretiminin yapılıp yapılmayacağı konusunda büyük fikir ayrılıklarının yaşanması “öneriler çerçevesi”ni şekillendirmeyi zorlaştırmıştır. Aynı durum, uzman görüşlerinin eşit oranda dağılım gösterdiği sütunlar arasında karar verirken de yaşanmıştır. Bu nedenle çalışmaya “incelenen eserler” kısmında belirtilen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlar, Türkçe öğretim setleri, dil bilgisi kitapları, etkinlik kitapları ve dil bilgisi konularının öğretimine yönelik yazılan makaleler dahil edilmiştir. Bu kaynaklar incelenerek Türkçedeki yapım eklerinden hangilerine, hangi seviyelerde yer verildiği belirlenmiştir. Bahsi geçen kaynaklardan elde edilen veriler sayısal olarak tablolarda gösterilmiştir (bkz. Tablo 4.42., Tablo 4.43., Tablo 4.44.).

Bu kaynaklardan elde edilen veriler uzman görüşlerine eklenmiş, öğrencilerin belirli temalar altında sahip olması gereken dil yapıları ve gerçekleştirmesi beklenen iletişimsel işlevler de göz önünde bulundurularak Tablo 4.45.’teki yapım eklerinin öğretimine dair en genel bulgulara ulaşılmıştır. Ve bu bulgular doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretiminde öğretilecek yapım ekleri ve bu eklere hangi seviyede yer verileceğine yönelik bir çerçeve program önerilmiştir.

3.5 Verilerin Çözümlemesi

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”, “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” kaynaklarında yer alan türemiş sözcükler tespit edilmiş, bu türemiş

sözcükler aldıkları eklere göre tablolarda gösterilmiş, ardından tablolardaki türetilmiş sözcükler tek tek sayılarak yapım eklerinin kaynaklara ve seviyelere göre kullanım sayıları belirlenmiştir. Daha sonra “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nden elde edilen verilerle Türkçe öğretim setlerinden elde edilen veriler bir araya getirilip birlikte değerlendirilmiştir. Üç kaynağın tamamından elde edilen sayısal veriler toplanmış, kullanım sıklığına göre ekler en çok kullanılanlardan en az kullanılanlara doğru tür ayrımı yapılmaksızın genel olarak sıralanmıştır. Yapım eklerinin kullanım sıklığına göre sıralandığı liste uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne ek olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan Türkçe öğretim programları, Türkçe öğretim setleri, etkinlik ve dil bilgisi kitapları, dil bilgisi konularına yer verilen bazı makaleler incelenerek Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde hangi yapım eklerine, hangi seviyelerde yer verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin tablolarda sayısal dağılımı gösterilmiştir. Uzmanlardan gelen görüşlerin tablolardaki sayısal dağılımı ile çalışmaya dahil edilen kaynaklardan elde edilen verilerin sayısal dağılımı birleştirilerek yapım eklerinin öğretilebileceği seviyeler hakkında öneride bulunmak için genel bir tablo oluşturulmuştur. Uzman görüşleri ve yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanmış çalışmaya dahil edilen kaynaklardan elde edilen veriler göz önünde bulundurularak yapım eklerinin öğretimine dair genel bir çerçeve program ortaya çıkarılmıştır.

4. BULGULAR

Bu kısımda, çalışmada kullanılan “A Frequency Dictionary of Turkish” adlı “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nden, “Yabancılar için Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerinden yapım eklerinin kullanım sıklıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Kaynakların incelenmesi sonucu elde edilen veriler tablolar şeklinde sunulmuştur. Tablolarda üç farklı kaynaktan tespit edilen türemiş sözcükler, türemiş sözcüklerin kullanım sayıları, kullanım sayılarının çoktan aza doğru sıralandığı tablolar yer almaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan Türkçe öğretim programları, Türkçe öğretim setleri, etkinlik kitapları, dil bilgisi kitapları ve dil bilgisi içeriklerini konu alan makaleler incelenerek yapım eklerinden hangilerine, hangi seviyede yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kaynaklardan elde edilen verilerin sayısal olarak gösterildiği tablolar da yine bu başlık altında yer almaktadır.

Her tabloya bir numara ve ad verilmiştir. Elde edilen veriler her tablonun altında yorumlanmıştır.

4.1 Üç Kaynakta Tespit Edilen Türemiş Sözcükler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin kullanım sıklıklarını belirlemek için çalışmaya dahil edilen Türkçe öğretim setlerindeki okuma metinleri ve Türkçenin Sıklık Sözlüğü taranmıştır. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinin A1, A2, B1 ve B2 seviyelerine ait ders kitaplarından A1 seviyesine ait 24, A2 seviyesine ait 20, B1 seviyesine ait 20, B2 seviyesine ait 20 olmak üzere toplamda 84 okuma metni; “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinin A1, A2, B1 ve B2 seviyelerine ait ders kitaplarından A1 seviyesine ait 24, A2 seviyesine ait 24, B1 seviyesine ait 24, B2 seviyesine ait 24 olmak üzere toplamda 96 okuma metni; “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan 5000 sözcük, türemiş sözcükleri ve ardından bu türemiş sözcüklerdeki eklerin kullanım sıklıklarını belirlemek amacıyla incelenmiştir. Okuma metinlerindeki ve sözlükteki türemiş sözcükler tablolarda seviyelere göre belirlenen sütunlarda yerini almıştır. Aynı kökten türemiş ve kaynaklarda birden fazla yerde geçen sözcükler tabloda bir kez yazılmıştır. Yapım eklerinin farklı kök ve gövdelere eklenerek türettiği sözcükler tablolara dahil edilmiştir. Bazı yapım ekleriyle türetilen birçok sözcüğe

rastlanırken, bazılarıyla orta ve az derecede sözcük türetildiği görülmektedir. Bazı yapım ekleriyle türetilen sözcüklere ise incelenen kaynaklarda hiç rastlanmamıştır. Bu nedenle bu yapım eklerinin olduğu satırlar tablolarda boş bırakılmıştır.

4.1.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcükler

Tablo 4.1. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A			Denge Devre	Devre
+Aç				
+AdAk				
+Ağl				
+Ak				
+AlAk				
+An	Oğlan			
+Ar, +şAr				Birer Altışar
+Arİ	Dışarı		İçeri Dışarı	İçeri
+Ay	Kuzey		Birey Düzey Kuzey	Birey Aday Güney Uzay
+Az				
+CA	Türkçe Önce Ayrıca Sadece Hoşça (kal) Boyunca Defalarca	İngilizce Türkçe Yavaşça Sadece Böylece Ayrıca Önce Oldukça Ailece Bence	Rahatça Ayrıca Sadece Türkçe Çıkarsızca Ortanca Böylece Önce Boyunca Kısaca Bunca Yıllarca Saatlerce Binlerce Oldukça Özgürce Olduğunca (mümkün)	Görece Çokça Ayrıca Türkçe Böylece Yalnızca Kısaca Tarihçe Yunanca Latince Kolayca Önce Açıkça Sadece Arapça İyice Ardınca Sürece Binlerce Tonlarca Kurulunca Sayıca Milyonlarca Dünyaca Kendimce Defalarca Oldukça Yüzlerce Boyunca Ülkece

				Süresince Sayfalarca Günlerce Bence Dakikalarca Yıllarca Kullanmışça(sına)
+cAğlZ				
+CAk				Oyuncak
+cAl			Güncel	Güncel Kılcal
+CI	Sanatçı Oyuncu Tiyatrocu Aşçı Yolcu Temsilci Yardımcı	Güreşçi Kitapçı Yolcu Oturakçı(lar) Seyirci Voleybolcu Taşımacı Çömlekçi Avcı Havacı Araştırmacı Tatilci	Takipçi Yardımcı Büyücü Matematikçi Yatırımcı Kitapçı Kütüphaneci Yolcu Siyasetçi Çevreci Şikâyetçi Gazeteci Çıkarıcı Yalancı Avcı İtfaiyeci Yabancı	Oyuncu Sanatçı Araştırmacı Konuşmacı Yardımcı Şehirci Hayvancı Takipçi Sörfçü Zıpkıncı Yüzücü Detaycı Sahici Seyirci Emanetçi Çömlekçi Bakırcı İşlemeci Hayalci Fotoğrafçı Sinemacı Matematikçi Yolcu Eskici Tamirci Camcı Gerçekçi Çıkarıcı Havacı Eğitimci Yabancı Savcı
+Cİk	Muratçık(ım)	Heykelcik	Sözcük Babacık(ım)	Parçacık Sözcük
+Cİl			Balıkçıl	
+cİlAyIn				
+Cİn				
+dA		Gözde	Gözde	Yüzde(%) Günde(lik)
+dAk				
+DAm		Yöntem Erdem	Gündem	Yöntem Erdem
+DAn	Gerçekten Neden	Yeniden Gerçekten Neden	Sıradan Yeniden Baştan Neden Birdenbire Önceden Birden	İçten Sıradan Yeniden Eskiden Gerçekten Aniden Neden
+DAş	Arkadaş Kardeş	Arkadaş Kardeş	Özdeş Arkadaş	Özdeş Arkadaş
+dİrİlk				
+dİz		Yıldız	Yıldız	

+eş		Güneş	Güneş	
+GA	Başka Simge	Başka Belge	Başka Belge Simge	Başka Simge Belge
+GAn			Üçgen Dikdörtgen Başkan	Başkan
+GI			Özgü	Özgü
+GIn				Özgün
+gil, +giller				
+gür	Özgür	Özgür	Özgür	
+In			Zorun(da) Karşın	Zorun(lu) Üstün Karşın
+I)k				
+I)l/+Al/ +l	Gürül(tü) Özel Doğal(gaz)	Özel Doğal	Yerel Özel Doğal	Özel Isıl Doğal İlkel Ulusal Yeşil
+IA				
+IAk				
+IAyIn				
+IAz				
+II	Kırgızistanlı Bosnalı Nereli Ünlü Doğumlu Emekli Evli Boylu Neşeli Güler yüzlü Sinirli Saçlı Gürültülü Keyifli Eğlenceli Bolulu Hayırlı İndirimli Tatlı Düzenli Görevli Sevgili Zevkli Sütlü Şekerli Sınırlı Üniversiteli Ağaçlı Aslanlı Karthlı Ankesörlü Önemli Heyecanlı Güvenli Farklı Telaşlı Düşünceli Süslü Pahalı	Engelli Plakalı Yaralı Yağışlı Parçalı Bulutlu Önemli Farklı Keyifli Hızlı Kaliteli Görevli İlgili Müzikli Endişeli Telaşlı Parçalı Görüntülü Boyutlu Numaralı Gerekli Eğlenceli Kullanışlı Garantili Hayırlı Başarılı Ömürlü Sağlıklı Yaşlı Heyecanlı İmzalı Nazlı Huzurlu Pahalı Kapalı Mutlu Belli	Ünlü Yetenekli Bakımlı Kıymetli Figürlü Hızlı Başlı başına Önemli Değerli Farklı Uğurlu Yapraklı Numaralı Saçlı Tenli Sağlıklı Faydalı İlgili Amaçlı Yaşlı Engelli Kibritli Macunlu Çeşitli Sevgili Konulu Hareketli Yarı zamanlı Sınırlı Yeterli Gerekli Gönüllü Ücretli Detaylı Kathı Türlü Köpüklü Görkemli Tehlikeli	Göreceli Farklı Boyutlu Melodili Faydalı Zararlı Canlı Dirençli Önemli GDO'lu Yazılı Çeşitli Olanaklı Çaplı Zekâlı Yetenekli Çoklu Batılı Osmanlı Gerekli Uygulamalı 2000'li Değerli Konulu Başarılı Ünlü Sevgili Kuvvetli İlgili Hastalıklı Cesaretli Dikkatli Tedbirli Düzenli Yetkili Ayrıntılı Abartılı Bağlı Sözlü

	Kapalı Mutlu		Yönlü Kirli Varlıklı Zehirli Yetkili Tasarruflu Pervaneli Canlı Kıymetli İlgili Yıldızlı Kaynaklı Duyarlı Doğumlu Gelirli Verimli Geçerli Zorlu Akıllı Gururlu Kaplı İsimli Gizli Pahalı Olumlu Sürekli Mutlu Belirli Dayanıklı Yakışıklı Belli İkiyüzlü Soğukkanlı	Türlü Etkili Zamanlı Hüzünlü Borçlu Tuzlu Memeli Tehlikeli Yaralı Sesli Tunah Büyülü Metrajlı Meraklı Yerli Doğumlu Geçerli Gözlü Şanslı Zorlu Suçlu Görevli Taşralı Kasvetli Çerçevesi Tıraşlı Düşünceli Uyumlu Ücretli Çarşafı İçli Deneyimli Emekli Yaşlı Boylu Yüzlü Köylü Yeterli Vadeli Amaçlı Hazırlıklı Gizli Duyarlı Renkli Hareketli Yönelimli Merkezli Özellikli Kaliteli Kirli Topuzlu 1800'li Olumlu Toplu(luk) Sorumlu Mutlu Belirli Dayanıklı Belli Zorunlu Kavaklı(dere) Soğukkanlı
+İlk	Kalabalık Aydınlık Genellik	7.2'lik Harçlık Yolculuk	Günlük Yorgunluk Kolaylık	Özellik Güzellik Varlık

Özellik	Sıcaklık	Olumsuzluk	Mimarlık
Karanlık	Değişiklik	Kimlik	İnsanlık
Birlik	İkincilik	Gerçeklik	Açlık
Temizlik	Uzaklık	İnsanlık	Besleyicilik
Kişilik	Kişilik	İmparatorluk	Dayanıklılık
Yolculuk	Taşımacılık	Güzellik	Susuzluk
Günlük	Çömlekçilik	Uğursuzluk	Birlik
Aylık	Şekerlik	Hastalık	Yetmezlik
Evlilik	Kalemlik	Birlik	Hastalık
	Misafirlik	Özellik	Ağırlık
	Birlik	Kalabalık	Yıllık
	Kolaylık	Mutluluk	Kalınlık
	Özgürlük	Şenlik	Avukatlık
	Vesikalık	Yaratıcılık	Yenilik
	Hazırlık	Yenilik	Bakanlık
	Mutluluk	Uygurlık	Şehircilik
	Doğruluk	Kahramanlık	Hayvancılık
	Havacılık	Ölümsüzlük	Bozukluk
	Planörlük	İyimserlik	Teklik
	Tazelik	Karanlık	Başlık
	Sakinlik	Dayanıklılık	Öncelik
	Dekanlık	İyilik	Uzunluk
	Güzellik	Bolluk	Askerlik
	Özellik	Belirsizlik	Gerçeklik
	Etkinlik	Hareketlilik	Olasılık
		Uzmanlık	Rahatsızlık
		Mühendislik	Topluluk
		Birincilik	Günlük
		Dörtlük	Kişilik
		Kütüphanecilik	Yalnızlık
		Eşlik	Üstünlük
		Yükseklik	Tuzluluk
		Kilometrelik	Değişiklik
		Zorluk	Derinlik
		Yolculuk	Kalabalık
		Kayalık	Bağışıklık
		Yıllık	Birliktelik
		Kirlilik	Sahicilik
		İnsanlık	Sessizlik
		Varlık	Mutluluk
		Karşılık	Şenlik
		Doğruluk	İçtenlik
		Kitaplık	Çocukluk
		Dostluk	İncelik
		Temizlik	Hazırlık
		Öncelik	Zorluk
		Çocukluk	Sorumluluk
		Alışkanlık	Gençlik
		Açlık	Şahitlik
		Susuzluk	Saatlik
		Başkanlık	Ayrılık
		Yazarlık	Doğallık
		Denklik	Yavaşlık
		Geçerlilik	Durağanlık
		Kötülük	Suçluluk
		Krallık	Tekdüzelik
		Bataklık	Çıplaklık
		Şaşkınlık	Gözlük
		Padişahlık	Yorgunluk
		İlgisizlik	Öğretmenlik
		Susuzluk	Akademisyenlik
		Ormanlık	Profesörlük
		Genellik	Haftalık
		Üstelik	İdealistlik
			Bağımsızlık

				Zeytinlik Düzlük Şaşkınlık Oynatıcılık Profesyonellik Yolculuk Şövalyelik Kimlik Kırıklık Bunaklık Valilik Zayıflık Yönetmelik Yükseklik Farklılık Esneklik Metrelik Büyüklik Duyarlılık Yaşanmışlık Karanlık Fotoğrafçılık Havacılık Olumsuzluk Uygunluk Sıklık Liderlik Pratiklik Sıcaklık Genellik Böylelik(le) Gündelik
+mAn		Uzman	Uzman	Uzman
+msAr			İyimser	İyimser
+ (I)msI				
+ (I)mtırak				
+ (I)n				
+ (I)ncI	Yedinci Kaçınıcı	İkinci Üçüncü Yedinci Altıncı Birinci	Birinci Üçüncü On üçüncü İkinci Altıncı Yedinci	Birinci Üçüncü On yedinci İkinci
+rA	Sonra	Sonra	Sonra	Sonra
+rAk				
+sAk				
+sAl	Kurumsal	Bölgesel	Mantıksal Kişisel Bilimsel Küresel Bireysel Geleneksel Kutsal Kimyasal	Eğitsel Evrensel Kimyasal Bilimsel Fiziksel Zihinsel Kurumsal Toplumsal Bölgesel İşlevsel Kişisel Duygusal Geleneksel
+sI	Başkası			
+sIk				
+sII				
+sIz	Sessiz Şekersiz	Sonsuz Sabırsız	Önemsiz Uğursuz	Susuz Tarafsız

Sınırsız	Ücretsiz Yerçekimsiz Ehliyetsiz Sessiz	İmkânsız Ölümsüz Nedensiz Ücretsiz Eşsiz Sabırsız KontROLSÜZ Plansız Karşılıksız Çıkarırsız Yetersiz Susuz Dipsiz Tuzsuz İlgisiz Susuz Çaresiz Bilgisiz Olumsuz Belirsiz	Rahatsız Ölümsüz Sessiz Eşsiz Gereksiz Sayısız Talihsiz Mektupsuz Bilgisiz Mantıksız Kuşkusuz Şüphesiz Bildirimsiz Güvensiz Olumsuz Bağımsız
+sIzIn			
+(I)ş			
+şIn			
+(I)t	Yaşıt Boyut	Eşit	Boyut
+tay			
+tI	Gürültü		
+(I)z			Topuz

Tablo 4.1.'e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “isimden isim” yapma ekleriyle türetilen isim soylu sözcükler tabloda gösterilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında +CA, +CI, +II, +Ilk, +sIz ekleriyle türetilen isimlerin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Okuma metinleri içinde bazı eklerle türetilen sözcüklere rastlanmamıştır. Seviyeler göz önüne alınarak bir karşılaştırma yapıldığında seviye ilerledikçe okuma metinlerinin uzunluğunun da artmasına paralel olarak yapım eki almış sözcüklerin arttığı da görülmektedir.

Tablo 4.2. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	Yaşa- Kapa-	Yaşa- Oyna- Kapa- Harca-	Yaşa- Harca-	Yaşa- Oyna- Benze- Harca- Kapa- Esne-
+AcAn				
+Al/+l		Azal- Yüksel-	Çoğal- Azal- Yönel- Kısal- Yüksel-	Azal- Körel- Yönel- Doğrul- Kısal-

			Küçül-	Yüksel-
+An				Donan-
+Ar	Başar- Öner-	Başar-	Başar- Öner-	İçer- Başar- Öner-
+Aş				
+At			Yönet-	Yönet- Donat-
+dA				İşıl-da- Mırıl-da-
+Ik			Birik-	Birik-
+kIr			Püskür-	Püskür-
+IA	Yavaşla- İşle- Sorgula- Görüntüle- Ekle- Tuşla- Onayla- İlerle- İzle- Kutla- Topla-	Yarala- Karşıla- Açıkla- İşaretle- Onayla- Tıkla- Yolla- Katla- Tamamla- Rahatla- Sırala- Yudumla- Düzenle- Başla- Kapla-(yer kapla İşle- Uygula- Topla- Özle-	Etkile- Hazırla- Temizle- Süsle- Tamamla- Ekle- İlerle- Tanımla- Rahatla- Bağla- Postala- Karşıla- Düzenle- Sula- Sergile- Simgele- Gerile- Çabala- Zehirle- Yudumla- Kırala- Büyüle- Arala- Karala- Serinle- Sırala- Konakla- Avla- Sahnele- Arala- Yayımla- Özetle- Sorgula- Ezberle- Başla- Hatırla- Betimle- Depola- Uygula- Sürükle- Payla- İncele- Sağla- Özle- Ağırla- Parla-	Tanımla- Sınıfla- Yorumla- Bestele- Kopyala- Sula- Karşıla- Etkile- Tarihle- Patla- Tamamla- Yarala- Maddele- Vurgula- Sırala- Güncelle- Örgütle- Rastla- Gözle- Ekle- Baskıla- Süsle- Düzenle- Sergile- Harmanla- Sahnele- Cevapla- Arşivle- Üfle- Hatırla- Hedefle- Açıkla- Özetle- İşle- Hesapla- Bağla- İlile- Kucakla- Başla- Sızla- Güncelle- Payla- Simgele- Yükle- Amaçla- Önle- Aşıla- Tasarla- Yolla- Kanıtla- Arala- Planla- Genişle-

				Engelle- Temizle- Uyarla- Avla- Uygula- İncele- İzle- Sağla- Topla- Ağırla- Belle- Belirle- Parla-
+IA _n	Hastalan- Telaşlan- Zorlan- Kullan-	Sabırsızlan- Evlen- Telaşlan- Endişelen- Kullan-	Kaynaklan- Sonuçlan- Adlan- Faydalan- Değerlen- Seslen- Sabırsızlan- Havalan- İlgilen- Bilgilen- Canlan- Endişelen- Avlan- Odaklan- Kullan-	Canlan- Seslen- Hızlan- Heyecanlan- Bilgilen- Yararlan- Değerlen- İlgilen- Faydalan- Adlan- Güçlen- Kuvvetlen- Duygulan- Hastalan- Bilinçlen- Kabullen- Dalgalan- Anlamlan- Avlan- Zorlan- Odaklan- Kullan-
+IA _ş	Özelleş- Yaklaş-	Sözleş- Yaklaş-	Uzaklaş- Birleş- Yalnızlaş- Kolaylaş- Yerleş- Özdeşleş- Uzmanlaş- Yaygınlaş- Kentleş- Kucaklaş- Gerçekleş- Yabancılaş- Yaklaş-	Yerleş- Kolaylaş- Kristalleş- Zenginleş- Birleş- Gerçekleş- Branşlaş- Yoğunlaş- İyileş- Makineleş- Sosyalleş- Uzaklaş- Özdeşleş- Sessizleş- Profesyonelleş- Vedalaş- Ölümsüzleş- Oyunlaş- Zorlaş- Yaklaş-
+IA _t				Aydınlat-
+(I) _{ms} A				
+(I) _r	Hapsir-		Belir-	Delir- Belir-
+(I) _{rg} A				
+rA				
+sA			Susa-	Önemse- Umursa- Kapsa-

+sI	
+sIn	Gereksin-

Tablo 4.2.'ye bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “isimden fiil” yapma ekleriyle türetilen fiiller tabloda gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında +IA, +IA_n, +IA_ş ekleriyle türetilen sözcüklerin diğer eklere göre okuma metinlerinde öğrencilerin karşısına daha çok çıktığı görülmektedir. Okuma metinleri içinde bazı eklerle türetilen sözcüklere rastlanmamıştır. Seviyeler göz önüne alındığında ise türetilen sözcüklerin seviye ilerledikçe okuma metinlerindeki sayısında da artış görülmektedir.

Tablo 4.3. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A		Süre Göre Doğa Güle güle Diye	Süre Göre Doğa Karmaşa Çevre Diye	Süre Göre Doğa Çevre Yara Diye
-AcAk		Yiyecek	Gelecek Yiyecek	Gelecek Yiyecek
-Aç			Süreç	Süreç
-AgAn/ -AğAn			Olağan(üstü)	Olağan Durağan
-Ak/-k	Yatak Durak Kavşak	Kapak Oturak	Uçak Batak Sürekle(li) Kaynak	Tapınak Durak Barınak Uçak Kaynak
-AlAk				
-Al		Kural	Sanal	Eleştirel Kural
-AlgA				
-Am		Dönem	Dönem	Dönem Kuram
-AmAç				
-AmAk				
-An	Düzen	Düzen	Düzen Yaratan Geçen Gökdelin Evren	Geçen Düzen Bakan Kalkan Gökdelin Evren
-AnAk		Sağanak	Gelenek Görenek Yetenek	Yetenek
-Ar/-r/- (I)r	Güler(yüzlü) Döner Bilgisayar	Okur Yazar Bilgisayar	Yazar Yeter Okur Gelir Geçer	Yazar Okur Geçer Benzer Yeter

			Duyar(lı) Değer Bilgisayar Kitapsever	Duyar(lı) Uyar(la-) İster ... ister Yarar Değer Bilgisayar Sanatsever
-ArGA				
-Arİ				
-Asİ			Giysi	Olası
-Av/-v	Görev Sınav Ödev	Görev	Sınav Görev	Sınav Görev İşlev
-Ay/-y	Onay	Onay	Olay	Olay Yapay Deney Onay
-bAç				
-cA	Eğlence Düşünce	Eğlence Düşünce	Düşünce Eğlence	Düşünce Eğlence Dinlence
-cAk				
-cAmA				
-ç/(İ)nç	Korkunç		İnanç Korkunç Sevinç Ödünç	Direnç Bilinç
-DI				Uydu
-Dİk			Tanıdık	Bilindik Tanıdık
-GA	Bilge	Bölge Gösterge	Bilge Bölge Dalga	Bölge Bilge Dalga
-gAç	Utangaç			Süzgeç
-GAn			Alışkan	
-GI	Sevgi Sorgu Duygu Bilgi(sayar)	Sevgi Bilgi Bitki Uygu(la-) İlgi	Bilgi Yenilgi Sergi Bitki Saygı Sevgi Kurgu Sorgu Uyku Tutku Baskı İlişki Uygu(la-) Dergi Etki Yetki İlgi	Bilgi Coşku Baskı (resim) Bitki Bulgu Katki Sevgi Vurgu Yetki Duygu İlişki Sergi Övgü Çizgi Uygu(la-) Etki İlgi
-glç		Başlangıç		Başlangıç Dalgiç
-GIn	Üzgün Gezgin Uygun	Gergin Uygun Etkin(lik)	Alışkın Yorgun Yangın Yaygın Durgun Uygun Şaşkın Bitkin	Uygun Yaygın Keskin Saygın Tutkun Sürgün Yorgun Şaşkın Gezgin Düşkün

			Yetkin
-güt		Örgüt	Örgüt
-I	Koşu Yazı Uyarı Başvuru Anı Başarı Ayrı Yarı	Başarı Doğu Yazı Gezi Korku İleti Koşu Dolu Başvuru Çağrı Soru Aşırı Ayrı Dolayı	Söyleşi İleti Sayı Açı Dolu Korku Ölçü Ayrı Koku Öğreti Yazı Başarı Soru Başvuru Doğu Aşırı Konu Yarı
			Soru Kazı Yazı Başarı Batı Başvuru Abartı Öneri İleti Açı Sayı Eleştiri Beceri Korku Duyu Koku Saldırı Gösteri Söyleşi Dolu Yapı Uyarı Çevrili Örtü Takılı Sıkı Sürü Konu Ayrı Katı Yarı Dolayı
-IcI	Öğrenci Sunucu Yorucu Sıkıcı	Öğrenci Yorucu Çekici Yansıtıcı Sürücü Öğretici Kullanıcı	Rahatlatıcı Öğrenci Yaratıcı Üzücü Bakıcı Dinlendirici Soğutucu İlgi çekici Gurur verici
			Belirleyici Yaratıcı Besleyici Öğrenci Yönetici Döndürücü Etkileyici Kurucu Kullanıcı Kahcı Kurutucu Kesici İyileştirici Okuyucu Oynatıcı Yıkıcı İlgi çekici Sürücü Kolaylaştırıcı Tüketici
-(I)k	Soğuk Büyük Bulaşık Bozuk Dilek Uzak Yaklaşık Açık	Büyük Yumuşak Değişik Açık Yaklaşık Buruk Uzak Buruk Eksik	Büyük Tarak Barışık Parlak Yerleşik Karışık İstek Uzak Işık Yönelik Sürük(le-)
			Büyük Işık Yönelik Bellek Açık Birleşik Bozuk Yatık Uzak Soluk Yaklaşık

			Konuk Dayanık(lılık) Yakışık(lı) Soğuk(kanlı)	Değişik Yumuk Yırtık Kırık Yenik Bulaşık Parlak Esnek Dayanık(lılık) Soğuk(kanlı) Eksik
-(I)l			Koşul	Kurul Işıl Koşul
-(I)m	Doğum Öğrenim Durum İndirim Toplam Kullanım İşlem Eğitim Yatırım Bölüm Dönüm Kurum Bilim İletişim	Durum Bölüm Ulaşım Bilim Tanıtım Sunum İndirim Gösterim Doğum Eğitim Yudum Adım İşlem Kurum Takım Yerçekim(siz) İlköğretim	Gereksinim Bakım Yatırım Deyim Birikim Ölüm Yaşam Biçim Kavram Bilim Gelişim Eğitim Ulaşım Anlam Kullanım Bölüm Deneyim Tanıtım Yudum Uçurum Devrim Çözüm Tüketim Durum Doğum Öğrenim Verim Yaklaşım İletişim İri kıyım Yönetim Tanım Yayım Dilim Olum(lu/suz)	Biçim Çözüm Bilim Kullanım Yerleşim Yapım Birikim Gelişim Donanım Eğilim Eğitim Durum Seçim Tanım Yönetim Bölüm Anlam Birleşim Etkileşim Evrım Kapsam Adım Sunum Öğrenim Anlatım Konum Doğum Kurum Bakım Yaşam Gönderim Paylaşım Yorum Değişim Titreşim Akım Gözlem Eklem Oluşum Ölüm Gösterim Kavram Uyum Giyim Deneyim Aktarım Eylem Yıkım Üretim Önlem Dönüşüm

				Benzetim İşlem Bildirim Yönelim Tüketim Dolaşım Bağlam İletişim Olum(lu/suz) Takım
-mA	Çalışma Sarma Kullanma Ödeme Çekme Yatırma Yükleme Sorgulama Açma Bozdurma Değiştirme Görüntüleme Konuşma Dinlenme Danışma Kutlama Getirme	İşitme Taşıma Seyretme Buluşma Dinlenme Oturma Görüşme Olma Aşama Sekme Araştırma Açma Kapama Deneme Kurma	Yarışma İşletme Süsleme Beslenme Araştırma Tanımlama Gelişme Çalışma Sulama Ekme Dondurma Dokuma Zehirlenme Çekişme Harcama Kalkınma Isınma Kentleşme Yazışma Karalama Taşıma Havalandırma Düzenleme İnceleme İnleme Düşünme Yanma Yazma	Araştırma Çalışma Sulama Uygulama Yerleşme Tarihleme Gelişme İşildama Büyüme Hızlandırma Konuşma Görme Yaralanma Görüşme Sosyalleşme Anlama Okuma İnceleme İşitme Avlanma Karma Tanışma Yarışma Yansıma İşleme(ci) Koşuşturma Derme çatma Açıklama Hesaplaşma Gülümseme Atışma Seslendirme Güncelleştirme Çatışma Bilinçlenme Yönetme Kırılma Buluşma Değerlendirme Öğrenme Oyunlaştırma Yazma Kullanma Tükenme Kapanma Kalma Saçma
-mAcA				
-mAç				
-mAk	Yemek	Yemek	Yemek	Yemek
-mAl				
-mAn	Öğretmen Şişman	Danışman Başöğretmen	Danışman Öğretmen	Göçmen Eleştirmen Yönetmen Öğretmen

				Değirmen Şişman
-mAz			Dayanılmaz Vazgeçilmez İnanılmaz Utanmaz Yanmaz	Yetmez(lik) Kaçınılmaz Vazgeçilmez Umursamaz
-mIk				
-mIş	Geçmiş		Geçmiş	Geçmiş Tükenmiş(lik) Gelişmiş Yaşanmış(lık)
-mUr				
-(I)n	Akın	Yığın Sayın Sorun	Yağmur Sayın Sorun	Yağmur Sayın Yayın Sorun Esin
-(I)nTI	Eklenti	Ayrıntı	Sıkıntı Üzüntü	Yıkıntı Sıkıntı Sarsıntı Ayrıntı Buluntu Beklenti Söylenti
-sAk				
-sAl				İşitsel Görsel
-sI				
-Iş	Gidiş Dönüş Çıkış Alış Satış Kurtuluş Yanlış Giriş Alışveriş	Yağış Buluş Batış Doğuş Dönüş Çıkış Kullanış Uçuş Yürüyüş	Davranış Bakış Yürüyüş Buluş İnaniş Yaratılış Düşüş Giriş Açılış Görüş Yanlış	Arayış Bakış Anlayış Giriş Görüş İnaniş Deyiş Yaratılış Varoluş Akış Kapanış Sürüş Yanlış
-(I)t	Geçit Yakıt	Yoğurt	Umut Yakıt Başyapıt	Kesit Ayırt Kanıt
-tI	Görüntü Bağlantı Toplantı	Görüntü	Görüntü	Görüntü Doğrultu Belirti
-tay				
-van				
-(A)z	Boğaz			

Tablo 4.3.'e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “fiilden isim” yapma ekleriyle türetilen isimler tabloda gösterilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında -I ve -IcI, (I)k, -(I)m, -mA ekleriyle türetilen sözcüklerin fazla olduğu çarpmaktadır. Fiilden isim yapan çoğu eke “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde bu eklerle türetilmiş sözcükler üzerinden ulaşmak mümkün görünmektedir. Okuma metinleri

içinde bazı fiilden isim yapma ekleriyle türetilen sözcüklere rastlanmamıştır. Seviyeler göz önüne alınarak bir karşılaştırma yapıldığında genel olarak seviye ilerledikçe yapım eki almış sözcüklerin arttığı da görülmektedir.

Tablo 4.4. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A				Tıka-
-AIA				
-Ar		Çıkar-	Gider- Çıkar-	Çıkar- Gider-
-Dİr	İndir- Çektir- Kavuştur- Açtır- Bozdur- Değiştir- Özelleştir-	İndir- Yaptır-	Oluştur- Gerektir- Uzaklaştır- Biriktir- Birleştir- Geliştir- Adlandır- Değiştir- Kazandır- Kolaylaştır- Dondur- Karıştır- Değerlendir- Sürdür- Buluştur- Dinlendir- Söndür- Havalandır- Bilgilendir- Eğlendir- Uyandır- Canlandır- Öldür- Koydur- Kaldır-	Nitelendir- Sınıflandır- Canlandır- Geliştir- Sürdür- Gerektir- Oluştur- Kolaylaştır- Tarihlendir- Karşılaştır- Yetiştir- Hızlandır- Yoğunlaştır- İyileştir- Bilgilendir- Değiştir- Zorlaştır- Değerlendir- Barındır- Ettir- Gerçekleştir- Koşuştur- Adlandır- Güçlendir- Kuvvetlendir- Uzaklaştır- Özdeşleştir- Konuştur- Dönüştür- Birleştir- Sığdır- Sevdır- Eğlendir- İndir- Yapıştır- Doldur- Kazandır- Seslendir- Güncelleştir- Saldır- Yerleştir- Ölümsüzleştir- Buluştur- Anlamlandır- Bildir- Oyunlaştır- Sürdür- Sıkıştır-
-I				

-(I)k			Yutkun-	
-kun				
-(I)l	Sıklı- İçil- (sigara) Edil- (park) Ayrıl- Öneril-	Görül- Açıl- Ayrıl- Üzül- Bozul- Takıl- Vazgeçil- Yorul-	Sevil- Yapıl- Beğenil- Paylaşıl- Kullanıl- Bahsedil- Yazıl- Yayıl- Çoğaltıl- Sayıl- Katıl- İnanıl- Edil- (kabul) Yenil- Dayanıl- Yaratıl- Açıl- Atıl- Seçil- Kapıl- Kaçırıl- Görül- Dökül- Değiştiril- Vazgeçil- Yorul- Asıl- Ayrıl- Yönetil- Kısaltıl- Kaldırıl- Azaltıl- Getiril- Koyul- (yola) Eğil-	Kullanıl- Edil- (kabul) Yaratıl- Nitelendiril- Sınıflandırıl- Ayrıl- Yapıl- Canlandırıl- Aktarıl- Üretil- Değiştiril- Geliştiril- Sürdürül- Geçiril- Çıkıl- (yola) Atıl- Yıkıl- Kurul- Kesil- Ölçül- Anlaşıl- Isıtıl- Görül- Karşılaştırıl- Çıkarıl- Ulaşıl- Tutul- Eğil- Oluşturul- Kaçımıl- Açıl- Seçil- Yetiştiril- Eğitil- Gideril- Anıl- Onarıl- Yazıl- Belirtil- Sıklı- Unutul- Gösteril- Çağrıl- Paylaşıl- Adlandırıl- Düşünül- Yaratıl- Duyul- Dizil- Kırıl- Uyarıl- Çözül- Sunul- Anlatıl- Konuşul- Gömül- Bırakıl- Kıvrıl- Veril- Sarıl- Üzül- Yansıtıl- Oynatıl-

Yaşatıl-
Sayıl-
Dökül-
Katıl-
Yerleştiril-
Gerçekleştiril-
Bükül-
Duyurul-
Çevril-
Artırıl-
Saçıl-
Savrul-
Götürül-
Basıl-
Çekil-
Yürütül-
Başvurul-
Öğretil-
Vazgeçil-
Takıl-

-mAİA				
-mAş			Karmaş-	
-(I)msA			Gülümse-	Gülümse-
-(I)n	Görün- Bağlan- Bulun- Düşün- Onaylan- Eğlen- Toplan- Bulan-	Başlan- Görün- Katlan- Alın- Düzenlen- Kalın-(kalınacak yer) Sevin- Düşün- Yaralan- Eğlen-	Tanın- Görün- Okun- Bulun- Bilin- Alın- Dayan- Beslen- Edin- Postalan- Söylen- Hazırlan- Sergilen- Depolan- Korun- Etkilen- Zehirlen- Taşın- Gezin- Kalkın- Büyülen- Sıralan- Temizlen- Aran- Yayımlan- Nitelen- Özetlen- Yaşan- Yıkan- Den- Sevin- Düşün- Eğlen-	Nitelen- Alın- Sınıflan- Kopyalan- Oynan- Karşılan- Bilin- Bulun- Tapın- Etkilen- Saptan- Uygulan- Tarihlen- Kaçın- Olun- (beklenti içinde) Dayan- Tamamlan- Yaralan- Sıralan- Görün- Kaçın- İncelen- Rastlan- Beslen- Sağlan- Süslen- Düzenlen- Sergilen- Uyarlan- Sahnelen- Taşın- Gezin- Tutun- Yetin- Tanın- Vurgulan- Özetlen- İşlen- Adan- Taran- Den-

Bağlan-
İliklen-
Kapan-
Mırıldan-
Sallan-
Güncellen-
Bürün-
Söylen-
Korun-
Amaçlan-
Önlen-
Yaşan-
Yıkan-
Tasarlan-
İsten-
Tanımlan-
Uzan-
Başlan-
Düşün-
Savun-
Eğlen-
Diren-

-p				
-(I)r	Yatır-	Geçir- Batır- Şaşı- Artır- Pişir- Aşır-(aşırı)	Şaşı- Artır- Geçir- Kaçır- Uçur- Doyur- Yatır- Aşır-(aşırı)	Geçir- Pişir- Yitir- Bitir- Şaşı- Duyur- Artır- Kaçır-
-(I)ş	Buluş- Görüş- Dolaş- İletiş-(iletişim) Bulaş- (bulaşık)	Buluş- Anlaş- Tanış- Görüş- Karşılaş-	Söyleş- Oluş- Dönüş- Karşılaş- Çekiş- Tanış- Buluş- Yazış- Dolaş- Paylaş- Geliş- İletiş-(iletişim) İliş-	Oluş- Dönüş- Anlaş- Karşılaş- Etkileş- Görüş- Koşuş- Titreş- Tanış- Söyleş- Sıkış- Buluş- Hesaplaş- Atış- Güncelleş- Çatış- Dolaş- İletiş-(iletişim) Paylaş- Geliş- Yetiş- Bulaş- (bulaşık) İliş-
-(I)ştir		Araştır-	Araştır-	Araştır- Eleştir-
-(I)t	Tanıt-	Damlat- Tanıt- Yansıt- Anlat- Rahatlat- Azalt- Kapat-	İslat- Çoğalt- Rahatlat- Şaşırt- Anlat- Azalt- Tanıt- Üret- Hatırlat-	Yönelt- Azalt- Belirt- Yürüt- Püskürt- Fırlat- Anlat- Yansıt- Kurut-

Soğut-
Başlat-
Gülümset-
Uyut-
Kısalt-
Püskürt-
Uzat-
Hazırlat-

Bunalt-
Oynat-
Yaşat-
Şaşırt-
Çıkart-
Benzet-
Genişlet-
Kısalt-
Üret-
Isıt-

Tablo 4.4.'e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “fiilden fiil” yapma ekleriyle türetilen sözcükler tabloda gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında -Dir, -(I)l ve -(I)n, -(I)ş, -(I)t ekleriyle türetilmiş sözcüklerin metinlerde oldukça fazla yer aldığı görülmektedir. Fiilden fiil yapan eklerin bazılarına ise okuma metinlerinde hiç rastlanmamıştır. Seviyeler göz önüne alındığında seviye ilerledikçe yapım eki almış sözcüklerin arttığı da görülmektedir.

4.1.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcükler

Tablo 4.5. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A		Denge	Denge	Denge
+Aç				
+AdAk				
+AğI				
+Ak		Yanak		Yanak
+AlAk				
+An			Oğlan	
+Ar, +şAr		Birer		Birer
+ArI	İçeri Dışarı	Dışarı	Dışarı İçeri	İçeri Dışarı
+Ay		Güney	Birey	Birey Yüzey Aday
+Az				
+CA	Hoşça Ayrıca Günlerce Sadece Önce İlçe	Yeterince Böylece Önce Ayrıca Kısaca Haftalarca Aylarca Ailece Bence Güzelce Günlerce İyice Sence Onlarca Sadece Saatlerce	Boyunca Günlerce Kolayca Sadece Milyonlarca Kısaca Böylece Önce Türkçe Arapça Ayrıca Yalnızca İlçe Fransızca	Saatlerce Önce Bence Ayrıca Bilinçsizce Akıllıca Kendimizce Sürece Sevenlerince Batılılarca Böylece Sizce Hoşça Oldukça İyice Kilometrelerce

		Oldukça Çamlıca Türkçe Dünyaca		Türkçe Binlerce Yüz binlerce İlçe Kolayca Bizce Yeterince Yüzyıllarca Boyunca Sadece Yalnızca Bunca Sessizce Topluca Sivilce
+cAğİz				
+CAk			Oyuncak	
+cAl				
+CI	Yolcu Balıkçı Büfeci Reklamcı Bilgisayarcı Tatlıcı	Gezici Kütüphaneci Oyuncu Sporcu Seyirci Tekvandocu Temsilci Yolcu Otelci Sanatçı Futbolcu	Oyuncu Dağcı Aracı Yolcu Sirkeci Bankacı Emlakçı Yardımcı Haberci Çiçekçi Sanatçı Çiftçi Ziyaretçi Savaşçı Dansçı Sporcu Yapımcı Kiracı Yabancı	Gerçekçi Mükemmeliyetçi Eğitimci Öncü Temsilci Matematikçi Sanatçı Alaycı Gemici Haberci Yolcu Boyacı Konuşmacı Ziyaretçi Denetçi İşçi Kalaycı Orakçı Yabancı
+Cİk	Annecik(im) Babacık(ım) Dedecik(im)	Kitapçık Sevimcik(im) Annecik(im)	Sözcük Denizcik(im)	Annecik(im) Babacık(ım) Teyzecik(im) Sözcük
+Cİl			Bencil	
+cİlAyIn				
+Cİn				
+dA		Yüzde	Yüzde	Gözde Yüzde
+dAk				
+DAm		Gündem	Yöntem	Yöntem
+DAn	Neden Birden	Gerçekten Neden	İçten Yeniden Eskiden Doğuştan Gerçekten Neden	Yeniden Eskiden Aniden Gerçekten Neden Birden Önceden
+DAş	Kardeş	Kardeş	Çağdaş Arkadaş Kardeş	Meslektaş Özdeş Arkadaş Kardeş
+dİrİlk				
+dİz	Gündüz	Gündüz		Gündüz
+eş	Güneş		Güneş	Güneş

+GA	Özge	Belge	Başka Belge	Başka Belge Simge
+GAn			Başkan	
+GI			Özgü	Özgü
+GIn				
+gil, +giller		Baklagiller		Baklagiller
+gür			Özgür	Özgür
+In		Zorun(da)	Üstün Zorun(da)	Zorun(da)
+(I)k			Bebek	
+(I)l/+Al/+l	Gürül(tü)	Cıvıl cıvıl Özel Doğal	Gürül(tü) Özel	Gürül(tü) Yerel Özel Doğal Sözel
+IA				
+IAk				
+IAyIn				
+IAz				
+II	Nereli	Heyecanlı	Yaşlı	Hayırlı
	Romanyalı	Köylü	Sağlıklı	Keyifli
	Ankaralı	Ankaralı	Kımalı	Çilli
	Görevli	Davetli	Dengeli	Meraklı
	Evli	Yüklü	ABD'li	Gizemli
	Hızlı	Ürgüplü	Çeşitli	Başarılı
	Hayırlı	Hakk	Yazılı	Farklı
	İsimli	İlgili	Görüntülü	Planlı
	Önemli	Hızlı	Sesli	Kararlı
	Düzenli	Emekli	Hızlı	Bağlı
	Katlı	Tahtalı	Önemli	Akıllı
	Neşeli	Tatlı	Akıllı	Önemli
	Keyifli	Tahinli	Süreli	Verimli
	Gecikmeli	Cevizli	İkili	Mantıklı
	Çinli	Sağlıklı	İsimli	Bilinçli
	Ürdünlü	Farklı	Heyecanlı	Vadeli
	Hollandalı	Önemli	Meraklı	Gerekli
	Güneşli	Gerekli	Değerli	Güvenli
	Sevgili	Dengeli	Farklı	Yeterli
	Farklı	Masraflı	Zararlı	Hazırlıklı
	Devamlı	Vadeli	Kaşgarlı	Çeşitli
	Eğlenceli	Borçlu	Yeterli	İlgili
	Davetli	Kareli	Başarılı	Devamlı
	Heyecanlı	Yünlü	Emekli	Programlı
	Tatlı	Pamuklu	Huzurlu	Hızlı
	Şekerli	Kedili	Türlü	Numaralı
	Gaziantepi	Kuşlu	Bahçeli	Dengeli
	Mutlu	Yararlı	Engelli	Süreli
		Sevgili	Yağlı	Kaşgarlı
		Kestaneli	Değnekli	Karşılıklı
		Kaymaklı	Tekerlekli	Kaliteli
		Çikolatalı	İlgili	Donanımlı
		Osmanlı	Köklü	Avrupalı
		İkili	1920'li	Hareketli
		Evli	Sincanlı	Hakk
		Elektrikli	Verimli	Evli
		Fırınlı	Kaplı	Sağlıklı
		Yeterli	Yerli	Nişanlı
		Canlı	Renkli	Değerli
		Ünlü	Kalpli	Katlı
		Başarılı	Dertli	Hayatlı
		Çamlı(ca)	Adlı	Damlı
		Olumlu	İzinli	Örtülü
		Sürekli	Osmanlı	Sevgili

		Sorumlu Sevimli Toplu Kapalı Mutlu	Ayaşlı Asıllı Yetenekli Sürekli Sevimli Toplu Mutlu Belli	Yerli Anlayışlı Karadenizli Etkili Neşeli Yaşlı Etiyopyalı Afganistanlı Şanslı 1980'li Adlı Renkli Asitli Gazlı Ağırıklı Yararlı Yasaklı Kanatlı Faydalı Tehlikeli Dikkatli Yağlı Düdüklü Osmanlı Sesli Düzenli Güçlü Gösterişli Görkemli Sakallı İhtişamlı Devletli Gürültülü Şiddetli Canlı Avustralyalı Coşkulu Talihli Emekli Denli Yazılı Zorlu Sıkıntılı Burslu Tatlı Uğurlu Olumlu Sürekli Toplu Kapalı Mutlu Belli Belirli Alçak gönüllü Delikanlı
+İlk	Yolculuk Kitaphk Muhtarlık Reklamcılık Haftalık Çocukluk Öğretmenlik Derslik Algınlık Aydınlık	Birlik Karşılık Ortalık Müdürlük Hazırlık Şenlik Topluluk Rektörlük Özellik Şampiyonluk	Oyunculuk Birincilik Özellik Aracılık Günlük Haftalık Aylık Eşlik Birlik Yolculuk	Mimarlık Birlik Özellik Çiftlik Kişilik Olasılık Mükemmellik Hazırlık Karışıklık Çeşitlilik

Kötülük	Yıllık	Karşılık	Aralık
Kalabalık	Uzunluk	Tokluk	Ağırılık
Hazırlık	Güzellik	Yalnızlık	Aylık
Karşılık	Sıcaklık	Sofrasızlık	Haftalık
Yorgunluk	Bağışıklık	Muhabbetsizlik	Karşılık
Birlik	Pazarlık	Varlık	Şeffaflık
Harçlık	Önlük	Sözlük	Uzmanlık
Genellik	Yolculuk	Emeklilik	Yeterlik
	Kişilik	Kesinlik(le)	Yenilik
	Ağaçlık	Çocukluk	Hareketlilik
	Mutluluk	Alışkanlık	Evlilik
	Kalabalık	Mutluluk	Mutluluk
	Otelcilik	Uzaklık	Bozukluk
	Bakanlık	Genellik	Babalık
	Öğretmenlik	Çiftçilik	İyilik
	Evlilik	Yetiştiricilik	Çaresizlik
	Şimdilik	Kimlik	Hayranlık
	Zenginlik	Özgürlük	Dostluk
	Varlık	Mevsimlik	Komşuluk
	Üstelik	İyilik	Beraberlik
		Bolluk	Duvarlık
		Zenginlik	Yanlışlık
		Hazırlık	Arkadaşlık
		Kişilik	Özgürlük
		Askerlik	Umutsuzluk
		Aksaklık	Haksızlık
		Eksiklik	Açıklık
		Yenilik	Yorgunluk
		Bakanlık	Hafiflik
		Yapımcılık	Hastalık
		Yönetmenlik	Yoğunluk
		Görümlük (yüz görümlüğü)	Genellik
		Üstelik	Kesinlik(le)
			Güzellik
			İmparatorluk
			Kalabalık
			İnsanlık
			Mimarbaşılık
			Çıraklık
			Kalfalık
			Ustalık
			Büyüklik
			Yıllık
			Metrelik
			Yolculuk
			Varlık
			Farklılık
			Öğrencilik
			Sessizlik
			Saatlik
			Alışkanlık
			Denetçilik
			Eksiklik
			Uzaklık
			Komilik
			Harçlık
			Çığırkanlık
			Misafirperverlik
			Misafirlik
			Bolluk
			İnsanlık
			Konukseverlik
			Olumsuzluk
			Etkinlik
			Alçak gönüllülük

+mAn			Kocaman	Uzman
+msAr				
+(I)msI				
+(I)mtırak				
+(I)n				
+(I)ncI	Dördüncü Üçüncü	Altıncı Üçüncü	Birinci On birinci On yedinci İkinci Üçüncü Dördüncü Beşinci	İkinci Sekiz yüzüncü Birinci Üçüncü
+rA	Sonra	Sonra	Sonra	Sonra
+rAk				
+sAk				
+sAl		Geleneksel Yöresel Zihinsel Fiziksel Tarihsel Belgesel	Yöresel Geleneksel	Kişisel Duygusal Bireysel Evrensel Bilimsel Hayvansal Bitkisel Görsel Toplumsal
+sI				
+sIk				
+sIl				
+sIz	Rahatsız	Geçimsiz Rahatsız Ücretsiz	Rahatsız Sofrasız Muhabbetsiz Sabırsız	Bilinçsiz Sonsuz Sayısız Karşılıksız Kayıtsız Şartsız Şüphesiz Uğursuz Çaresiz Duygusuz Yersiz Umutsuz Haksız Kusursuz Kimsesiz Yağsız Faydasız Yardımsız Sessiz Hatasız Parasız Olumsuz
+sIzIn				
+(I)ş				
+şIn				
+(I)t				Boyut Yaşıt Eşit
+tay				
+tI	Gürültü		Gürültü	Gürültü
+(I)z				

Tablo 4.5.'e bakıldığında “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “isimden isim” yapma ekleriyle türetilen

sözcükler tabloda gösterilmiştir. Tabloda “Yabancılar İçin Türkçe” setindeki verilere paralel olarak +CA, +CI, +II, +III, +sIz ekleriyle türetilen sözcüklerle metinlerde daha fazla karşılaşıldığı görülmektedir. Tabloda yer almasına rağmen türettiği sözcüklerle okuma metinlerinde hiç karşılaşılmayan yapım eklerini bu tabloda da görmek mümkündür.

Tablo 4.6. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	Oyna- Yaşa- Kapa-	Oyna- Yaşa- Harca- Kapa-	Yaşa- Oyna- Harca- Kapa- Benze-	Yaşa- Oyna- Harca- Kapa- Benze-
+AcAn				
+Al/+l	Kısal-	Düzel- Daral- Sivril- Kısal-	Çoğal- Düzel- Yönel- Yüksel-	Yönel- Azal- Çoğal- Düzel- Boşal- Kısal- Doğrul- Eksil- Yüksel-
+An				Donan-
+Ar	Başar-	Başar-	Başar-	Ağar- Öner- Başar-
+Aş				
+At		Yönet-	Yönet-	Yönet- Gözet- Donat-
+dA				
+Ik				Birik-
+kIr				
+IA	Hazırla- Kokla- Sula- Başla- Tamamla- Düzenle- Gürle- İlerle- Topla-	Fırçala- İşle- Yükle- Başla- Tamamla- Düzenle- Ortala- İlerle- Hazırla- Destekle- Etkile- Hatırla- Genişle- Bağla- Tiple- Patla- Rahatla- İzle- Payla- Sağla- Kapla- Topla-	Alkışla- Başla- Etkile- Karşıla- Engelle- Hatırla- Açıkla- Hazırla- Tamamla- Büyüle- Ezberle- Temizle- Depola- Yorumla- Düzenle- Rahatla- Rastla- Güdüle- Bağla- İmzala- Yayımla- Alkışla-	İşle- Hatırla- Tamamla- Lafla- Başla- İlerle- Düzenle- Engelle- Listele- Karşıla- Sırala- Destekle- Hedefle- Zorla- Onayla- Kucakla- Kamçıla- Önle- Ayıpla- Kolla- Etkile- Yarala-

			Denkle- Uygula- Yakala- İzle- Sağla- Özle- Kutla- Topla- Tekerle- Besle-	Yasakla- Rahatla- Terle- Vurgula- Ayarla- İşle- Bağla- Hazırla- Algıla- Süsle- Ortala- Açıkla- Görüntüle- Tıkla- Tanımla- İşaretle- Katla- Kopyala- Tekrarla- Gözle- Pazarla- Tazele- Uygula- Yakala- Sürükle- Payla- İncele- Sağla- Kutla- Topla- Belirle- Ağırla- Sıvazla- Besle- Yasla-
+İAn	Sinirlen- Duygulan- Evlen- Kullan-	Seslen- Sinirlen- Güçlen- Borçlan- Evlen- Kaygılan- Heyecanlan- Uslan-	Heyecanlan- Yararlan- Bilgilen- Evlen- İlgilen- Adlan- Kuvvetlen- Sabırsızlan- İlgilen- Üstlen- Zorlan- Kullan-	Yönlən- Evlen- Değerlen- Güçlen- Hızlan- Faydalan- Kaynaklan- Cezalan- Kanatlan- Hüzünlen- Yaşlan- İlgilen- Hoşlan- Ödüllən- Heyecanlan- Odaklan- Zorlan- Kullan-
+İAş	Yaklaş-	Gerçekleş- Yerleş- Yaklaş-	Haberleş- Kolaylaş- Yerleş- Zorlaş- Tokalaş- Gerçekleş- Uzaklaş- Yaygınlaş- Senaryolaş-	Gerçekleş- Yakınlaş- Zorlaş- Sadeleş- Birleş- Özdeşleş- Kentleş- Tuhaflaş- Gençleş- Katılaş- Uzaklaş-

			Koyulaş- Yaklaş-
+lAt			
+(I)msA			
+(I)r	Karar-	Hapşır-	Belir-
+(I)rgA			
+rA			
+sA			Kapsa- Önemse-
+sI			
+sIn			Gereksin-

Tablo 4.6.’da “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “isimden fiil” yapma ekleriyle türetilen sözcüklere bakıldığında kullanım sayısı bakımından “Yabancılar İçin Türkçe” setinde olduğu gibi +lA, +lAn, +lAş ekleriyle türetilen sözcüklerle metinlerde daha fazla karşılaşılmıştır. Bu tablodan da görüldüğü üzere tabloda yer alan yapım eklerinden bazıları, metni oluşturan sözcüklerden türemiş olanlarını türetirken hiç kullanılmamıştır. Seviyeler göz önüne alındığında metnin uzunluğunu ve dolayısıyla barındığı sözcük sayısı dikkate alındığında seviye ilerledikçe yapım eki almış sözcüklerin arttığı da görülmektedir.

Tablo 4.7. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A	Süre Diye	Süre Göre Doğa Diye	Süre Göre Doğa Diye	Süre Güle güle Doğa Karmaşa Çevre Devre Yara Diye
-AcAk	İçecek Yiyecek	Gelecek Yiyecek	Gelecek Yiyecek	Gelecek Yiyecek Giyecek İçecek
-Aç		Süreç		Süreç
-AgAn/ -AğAn			Olağan(üstü)	
-Ak/-k	Yatak Uçak	Yatak Durak Sürek(li) Kaynak Kavşak	Kayak Yatak Sürek(li)	Kapak Sürek(li) Kaynak Döşek
-AlAk				
-Al		Kural		Kural
-AlgA				
-Am			Dönem	Dönem
-AmAç				
-AmAk			Basamak	

-An	Geçen Düzen	Düzen Geçen Bakan	Geçen Bakan Düzen Demirkıran Diken	Düzen Çalışan Geçen İşveren Evren
-AnAk		Gelenek Görenek	Yetenek Gelenek	Yetenek Seçenek Gelenek
-Ar/-r/-(I)r	Bilgisayar	Yeter Yarar Bilgisayar Futbolsever	Yeter Yazar Benzer Yarar Değer Bilgisayar İyiliksever	Yeter Düşünür Yazar Benzer Kaynar Yarar Değer Konuksever
-ArGA				
-ArI				
-AsI				Olası Giysi
-Av/-v	Görev Sınav	Sınav Ödev	Sınav Görev	Sınav Görev İşlev
-Ay/-y			Olay	Olay Onay
-bAç				
-cA	Eğlence		Eğlence Düşünce	Düşünce
-cAk				
-cAmA				
-ç/-(I)nç		Direnç Sevinç Bilinç(altı)	İnanç	Kazanç Sevinç Bilinç
-DI			Döndü (hanım)	
-DIk				
-GA		Bölge Yerleşke Süpürge Mikrodalga	Bölge	Bölge Gösterge Dalga
-gAç				
-GAn			Alışkan Saldırgan	Üretken Değişken Alışkan Çığırkan
-GI	Uyku Duygu Sevgi Dergi İlişki Bilgi(sayar)	Katkı Bilgi Duygu Sevgi Tutku(soyad) Etki İlgi	Bilgi Duygu Sergi Tutku Uyku Kurgu Bitki Sevgi Saygı Uygu(la-) Dergi Etki İlgi	Duygu Bilgi Katkı Sevgi Saygı İlişki Bitki Algi Coşku Tutku Vergi Uygu(la-) Etki Tepki İlgi
-gIç			Başlangıç	Başlangıç
-GIIn	Yorgun Algın(soğuk algınlığı)	Yangın Tutkun Yorgun	Yaygın Uygun Yorgun	Uygun Taşkın Azgın

			Yetişkin İlişkin	Coşkun Düzgün Dalgın Yorgun Vurgu Bilgin Belirgin Olgun Küskün Etkin(lik)
-güt				
-I	Soru Başarı Yazı Sayı Ayrı Dolayı	Başvuru Gösteri Başarı Gezi Dolu Doğu Açı Ölçü Koku Batı Yazı Yapı Ayrı	Dolu Yazı Sayı Koku Soru Başarı Beceri Korku Kurulu Gösteri Dizi Konu Ayrı Yarı	Soru Başarı Dolu Sayı Açı Beceri Başvuru Korku Yapı Örtü Uğraşı Doğu Ölçü Uyarı Anı Yazı Dizi Batı Aşırı Konu Ayrı Katı Yarı Çatı Hoşgörü Dolayı
-IcI	Öğrenci Yorucu Kesici Satıcı Yazıcı	Öğrenci Gurur verici Yorucu Kurucu İzleyici	Kullanıcı Öğrenci Satıcı Yaratıcı Çekici (dikkat) Üretici Yetiştirici	Destekleyici Öğrenci Sunucu Dinleyici Sıkıcı Attırıcı Rahatlatıcı Verici Dondurucu
-(I)k	Büyük Uzak Açık Soğuk Işık Yaklaşık	Yaklaşık Büyük Uzak Işık Soğuk Açık Karışık Bulaşık Batık	Uzak Açık Büyük Dilek Aksak Kırık Yönelik Tekerlek Eksik Kılık	Büyük Karışık Bozuk İstek Uzak Yenik Açık Yanık Yönelik Sürük(le-) Konuk Döşek Eksik
-(I)l				
-(I)m	Ulaşım Bölüm Eğitim Anlam	Kapsam Ulaşım Durum Yaşam Kurum	Eğitim Bölüm Durum Öğretim Öğrenim	Bölüm Bilim Durum Adım Anlam

		Eğitim Yarım Çekim Toplam Gelişim Sindirim Tanıtım İndirim Seçim Bölüm Öğretim İletişim Olum(lu) Sevim(li) Geçim Takım	Bakım Biçim Adım Anlam Önlem Yorum Bilim Üretim Kullanım Yapım Yayım Denklem Kaldırım Görüm(lük) İletişim Sevim(li) Batım	Gelişim Çözüm Ölçüm Yaklaşım Kurum Değişim Öğretim Eğitim Donanım Öğrenim Akım Yönetim Ayrım Doğum Dağılım Ölüm Yaşam Toplam Tüketim Üretim İşlem Bileşim Emilim Sindirim Konum Uyum Bakım Yapım Tanım Gereksinim Deyim İletişim Olum(lu/suz) Yıldönüm(ü) Birtakım
-mA	Çalışma Gecikme(li) Dondurma	Dikme Ortalama Alma Okuma Gezme Dolma Anlaşma Ödeme Giyinme Kısaltma Uzatma Daraltma Genişletme Düzeltilme Çalışma Dondurma Tipleme Çevirme Kızartma(mak. Gelişme Buluşma Bekleme	Konuşma Yarışma Gelişme Kullanma Alma Görüşme Sarma Dolma Açıklama Okuma Anlama Öğrenme Araştırma Tartışma Görme Yazma Tanıma Taşıma (toplu) Uçurtma Güdüleme Uygulama Üreme Atışma Anlaşma Çalışma Düzeltilme Gülümseme	İşletme Araştırma Okuma Uygulama Gelişme Çalışma Tartışma Çatışma Kentleşme Oturma (grubu) Deneme Öğrenme Seçme Beslenme Arama Rahatlama Kusma Terleme Titreme Kızartma İslatma Haşlama Aşama Kaynama Yumuşama Ortalama Açıklama Belirleme Tıklatma Dinleme

Karşılama
Yazma
Konuşma
Dinlenme
Kestirme
Ağırlama
İnceleme
Açma
Dayanışma
Kaynaşma
Kutlama

-mAcA				
-mAç				
-mAk	Yemek	Yemek Ekmek Kaymak	Yemek	Yemek Çakmak
-mAl				
-mAn	Öğretmen	Yönetmen Öğretmen	Öğretmen Yönetmen	Danışman Öğretmen
-mAz		İnanılmaz Yılmaz Eğilmez	İnanılmaz	İnanılmaz
-mIk				
-mİş	Geçmiş	Geçmiş		Geçmiş Gelmiş geçmiş Kuruyemiş
-mUr	Yağmur		Yağmur	Yağmur
-(I)n	Satın	Yayın Sayın Satın	Basın Yayın Sorun Satın Gelin	Sayın Basın Sorun Satın
-(I)nTI		Kuruntu	Takıntı Üzüntü Ayrıntı Sıkıntı Yaşantı	Ayrıntı Üzüntü Sıkıntı Beklenti Yaşantı Uzantı
-sAk				
-sAl				
-sI				
-İş	İniş Alışveriş	Dikiş Atış Yürüyüş İniş Çıkış Dalış Giriş Alışveriş	Geçiş Giriş Doğuş(tan) Görüş Kuruluş Uyanış(ı tabiatın Kurtuluş Alışveriş	Yanlış Davranış Bakış Kuruluş Buluş Anlayış Dileyiş(özür) Gidiş Arayış Artış Açış Ötüş Yürüyüş Gösteriş Yağış Dönüş Çekiliş Oluş Alışveriş
-(I)t		Yakıt Yoğurt	Ayırt Anıt Umut	Umut Kısıt Yapıt

-tİ	Bağlantı Görüntü	Görüntü	Doğrultu Bağlantı Gezinti Görüntü
-tay			
-van			
-(A)z	Boğaz		Boğaz

Tablo 4.7.'de “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde “fiilden isim” yapma eklerine bakıldığında başta -(I) ve -(I)m, -mA gibi yapım ekleri olmak üzere diğer yapım ekleriyle de türetilmiş pek çok sözcük yer almaktadır. Tabloda fiilden isim yapan çoğu ekin, sözcük türetiminde kullanıldığı tablodan anlaşılmaktadır. Diğer tablolarda olduğu gibi bu tabloda da bazı satırların boş olması o ekle türetilen hiçbir sözcüğe metinlerde rastlanmadığını göstermektedir. Ama genel olarak tüm seviyelerdeki okuma metinlerinde bu ek türüyle türetilmiş sözcüklerle karşılaşmak mümkündür.

Tablo 4.8. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A				
-AlA				Kovala-
-Ar		Gider- Çıkar- Kızır-	Çıkar-	Çıkar- Gider- Kızır-
-Dir	Doldur- Gezdir- Çalıştır- Yazdır- Çektir- Dondur-	Yaptır- Değiştir- Geliştir- Güçlendir- Sindir- İndir- Dondur- Yetiştir-	Ulaştır- Kolaylaştır- Bilgilendir- Eğlendir- Uydur- Güldür- Durdur- Doldur- Barındır- Geliştir- Koşuştur- Öldür- Yetiştir- Yarıştır- Dönüştür- Saldır- Adlandır- Evlendir- Senaryolaştır- Koştur- Kaldır-	Gerçekleştir- Yönlendir- Sürdür- Değiştir- Değerlendir- Geliştir- Zorlaştır- Karşılaştır- Birleştir- Güçlendir- Ettir- (kabul) Oluştur- Cezalandır- Durdur- Kanatlandır- İndir- Yakınlaştır- Kestir- Çektir- Gençleştir- Kavuştur- Attır- Sindir- Döndür- Dönüştür- Unuttur- Ödüllendir- Dondur-

				Yetiştir- Biriktir- Uydur- Aldır- Hissettir- Bildir- Barıştır- Kaldır-
-I				
-(I)k				
-kun				
-(I)l	Sıkıl- Yorul- Bozul-	Yorul- Ayrıl- Kesil- Yayıl- İnanıl- Sarıl- Sıkıl- Üzül- Eğil-(soyaddan)	Katıl- İnanıl- Kullanıl- Sayıl- Seril- Yazıl- Çalışıl- Yatırıl- Yapıl- Çekil- Edil- (merak) Görül- Öldürül- Kapıl- Aktarıl- Sorul- Kurul- Ekil- Yetiştiril- Veril- Dönüştürül- Adlandırıl- Bırakıl- Açıl- Yakıl- Atlanıl- Kavuşul- Düşünül- Asıl- Geliştiril- Dikil- (ayakta durmak)	Ayrıl- Takıl- Sürdürül- Boğul- Sayıl- Kısaltıl- Üretil- Geçiril- Geliştiril- Gerçekleştiril- Çalışıl- Düşünül- Kurul- Edil- (teşvik) Katıl- Kullanıl- Veril- Bozul- Unutul- Sokul- Atıl- Yapıl- Geçil- Kapıl- Yorul- Tutul- Keşfedil- Yazıl- Tartışıl- Tüketil- Yayıl- İçil- Konul- Öneril- Denil- Kaldırıl- Gideril- Sorul- Pişiril- Çıkarıl- Kesil- Emil- Kaynatıl- Kırıl- Eritil- Bırakıl- Doyul- Üzül- Anlatıl- Anıl- Eğil- Bitiril- Süzül- Sarıl-

İnanıl-
Görül-
Bakıl-
Çekil-
Getiril-
Araştırıl-
Asıl-
Konuşul-
Dökül-
Sunul-
Gönderil-
Çevril-
Barıştırıl-
Yaşatıl-

-mAIA				
-mAş				Karmaş-
-(I)msA			Anımsa- Gülümse-	
-(I)n	Bulun- Düzenlen- Kapan- İslen- Sevin- Eğlen-	Giyin- Hazırlan- Bağlan- Yıkan- Görün- Düzenlen- Sevin- Eğlen- Diren-	Görün- Beslen- Bulun- Etkilen- Açıklan- Çalın- Büyülen- Söylen- Depolan- Yorumlan- Düzenlen- Bilin- Rastlan- Kutlan- Başlan- Saklan- Atlan- Hazırlan- Yen- (yemek) Oynan- Yakalan- Tanın- Atan- Yayımlan- Okun- Sevin- Düşün- Eğlen-	Bulun- Tanın- Sağlan- Bilin- Onaylan- Çırpın- Görün- Geçin- Den- Etkilen- Söylen- Dolan- Başlan- Beslen- Yen-(yemek) Uygulan- Alın- Ayarlan- Yıkan- Korun- Bağlan- Doğran- Hazırlan- Kon- (yemeğe) Önlen- Yaslan- Gezin- Adan- İzlen- Görüntülen- Olun- (sahip) Karşılan- Kapan- İşaretlen- İsten- Kopyalan- Tekrarlan- Sığın- Giyin- Ağırlan- Düzenlen- Dayan- Gelin- Oynan- Tazelen- Toplan- Düşün-

Edin- (bilgi) Çekin-				
-p -(I)r	Pişir- Doyur- Geçir-	Şaşır- Geçir- Bitir-	Şaşır- Düşür- Geçir- Kaçır- Yatır- Uçur- Bitir-	Bitir- Kaçır- Geçir- Artır- Pişir- Yitir- Yatır- Şaşır- Aşır-(aşırı)
-(I)ş	Görüş- Tanış- İliş-	Tanış- Anlaş- Dolaş- Buluş- İletiş-(iletişim) Paylaş- Geliş- Yetiş- Bulaş- (bulaşık)	Dolaş- Tanış- Görüş- Buluş- Karşılaş- Koşuş- Dönüş- Atış- Anlaş- Oluş- İletiş-(iletişim) Geliş- Yetiş- Tartış- İliş-	Anlaş- Görüş- Buluş- Karşılaş- Çatış- Oluş- Kucaklaş- Dolaş- Gülüş- Tanış- Dönüş- Dayanış- Kaynaş- İletiş-(iletişim) Paylaş- Geliş- Yetiş- Tartış- İliş-
-(I)ştir -(I)t	Anlat- Kısalt- Kapat-	Tanıt- Uzat- Kısalt- Daralt- Genişlet- Düzeltil- Anlat- Kızart- Rahatlat- Kapat-	Araştır- Ürküt- Hatırlat- Yansıt- Anlat- Rahatlat- Uçurt-(uçurtma) Korkut- Büyüt- Göndert- Öldürt- Başlat- Düzeltil- Üret-	Araştır- İşlet- İlerlet- Kısalt- Yürüt- Çağır- Anlat- Şımart- Azalt- Rahatlat- Getirt- Kızart- İslat- Kaynat- Erit- Yaşat- Tıklat- Belirt- Çığır- Eksilt- Üret- Yıprat-

Tablo 4.8.'de "Yedi İklim Türkçe" öğretim seti A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde "fiilden fiil" yapma eklerine bakıldığında en çok kullanımın -(I)l, -(I)n, -Dır ekleriyle türetilmiş sözcüklerde olduğu görülmektedir. Fiilden fiil yapan ekler bakıldığında bu ekler arasında daha çok fiilde çatı ekleriyle sözcük türetilmiş olduğu tabloya bakıldığında anlaşılmaktadır.

Bu eklerle türetilen sözcüklerin sayısı seviyeler ilerledikçe artmış, özellikle B2 seviyesinde bu ekleri barındıran sözcüklerle oldukça fazla karşılaşmıştır.

4.1.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Türemiş Sözcükler

Tablo 4.9. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	Türetilen Sözcükler
+A	Denge Devre İlke
+Aç	Kayaç
+AdAk	
+Ağl	
+Ak	Başak Yanak
+AlAk	
+An	Bayan Köken Oğlan Özen Sapan
+Ar, +şAr	Birer Üçer
+Arİ	Dışarı İçeri
+Ay	Aday Birey Dikey Düzey Güney Kuzey Uzay Yüzey
+Az	
+CA	Açıkça Alaca Ayrıca Başlıca Boyunca Böylece Bunca Dilekçe Gereğince Gerekçe Görece Güvence İlçe Kısaca Olanca Onca Önce Sadece Tanrıça Tümce Yalnızca Yeterince
+cAğİz	
+CAk	Çabucak Oyuncak

+cAl
+CI

Güncel
Akılcı
Alaycı
Anlatıcı
Aracı
Araştırmacı
Aşçı
Avcı
Ayırımıcı
Balıkçı
Bankacı
Baskıcı
Bekçi
Besteci
Cumhuriyetçi
Çevreci
Çiftçi
Denizci
Devrimci
Dinci
Eczacı
Edebiyatçı
Eğitimci
Elçi
Emekçi
Fizikçi
Fotoğrafçı
Futbolcu
Gazeteci
Gerçekçi
Gericı
Girişimci
Gözlemci
Haberci
Hayvancı
Hizmetçi
Hukukçu
İrkçi
İdareci
İhracatçı
İktisatçı
İlerici
İnatçı
İşçi
Kaçakçı
Kapıcı
Katılımcı
Konuşmacı
Milliyetçi
Nöbetçi
Oyuncu
Öncü
Politikacı
Rekabetçi
Romancı
Sağcı
Sanatçı
Sanayici
Savaşçı
Savcı
Seyirci
Siyasetçi
Solcu
Sözcü
Sporcu

	Şarkıcı Şikayetçi Tarihçi Taşımacı Temsilci Uyarıcı Ülkücü Yabancı Yalancı Yapımcı Yardımcı Yatırımcı Yayınıcı Yenilikçi Yolcu Yorumcu Ziyaretçi
+Cİk	Azıcık Birazcık Biricik Daracık İncecik Kısacık Küçücük Öpücük Parçacık Sözcük Tanecik Tomurcuk Ufacık
+Cİl	Bencil Ölümçül
+cİlAyIn	
+Cİn	
+dA	Gözde Günde(lik) Sözde Yüzde Geçenlerde
+dAk	
+DAm	Erdem Gündem Saydam Yöntem
+DAn	Aniden Birden Birdenbire Doğrudan Eskiden Gerçekten İçten Neden Sıradan Yeniden
+DAş	Arkadaş Çağdaş Kardeş Meslektaş Özdeş Vatandaş Yandaş Yoldaş Yurttaş
+dİrİlk	
+dİz	Gündüz

	Yıldız
+eş	Güneş
+GA	Başka Belge Genelge İmge Simge
+GAn	Başkan Dikdörtgen Üçgen Yelken
+GI	Özgü
+GIn	Özgün
+gil, +giller	
+gür	Özgür
+In	Azın(lık) Çoğun(luk) Değın İlkin Karşın Üstün Yazın Zorun(lu)
+(I)k	Bebek Kabuk Minik Topuk Acık(lı)
+(I)l/+II/+Al	Anayasal Birincil Buzul Cinsel Doğal Eşcinsel Finansal Fısı(l da-) Gürül(tü) İkincil İlkel Mırıl(da-) Nesnel Özel Öznel Özgül Sendikal Sözel Tekil Tüzel Ulusal Yasal Yerel Yeşil
+IA	
+IAk	
+IAyIn	Sabahleyin
+IAz	
+II	Abartılı Acıklı Acılı Akıllı Alakalı Alkollü Anlamlı Anlayışlı Ateşli

Ath
Avantajlı
Ayrıcalıklı
Ayrıntılı
Bağımlı
Bağlantılı
Bağlı
Başarılı
Başlı(ca)
Belirli
Belli
Bıyıklı
Bilgili
Bilinçli
Borçlu
Büyülü
Canlı
Coşkulu
Çelişkili
Çeşitli
Çevrili
Çiçekli
Dalgalı
Davetli
Dayalı
Dayanıklı
Değerli
Delikanlı
Deneyimli
Dengeli
Denli
Detaylı
Devamlı
Dikkatli
Doğulu
Dolaylı
Duyarlı
Düşünceli
Düzenli
Eğitilmiş
Eğlenceli
Elektrikli
Elverişli
Emekli
Engelli
Esaslı
Etkili
Evli
Farklı
Faydalı
Geçerli
Gerekli
Gizemli
Gizli
Gönüllü
Görelî
Görevli
Görkemli
Güçlü
Güneşli
Güvenli
Haklı
Hareketli
Hatalı
Hayırlı

Hazırlıklı
Heyecanlı
Hızlı
Huzurlu
Hüzünlü
İlmli
İsrarlı
Işıklı
İddialı
İkili
İlgili
İlişkili
İsabetli
İsimli
İstekli
İstikrarlı
Kaliteli
Kanlı
Kapalı
Kaplı
Kapsamlı
Kararlı
Karlı
Karşılıklı
Kayıtlı
Kentli
Keyifli
Kısıtlı
Kıymetli
Kirli
Kokulu
Kontrollü
Köklü
Köylü
Kuşku
Kutlu
Kuvvetli
Kültürlü
Lezzetli
Mantıklı
Meraklı
Mutlu
Namuslu
Nazlı
Nemli
Neşeli
Nişanlı
Nitelikli
Numaralı
Olanaklı
Olumlu
Onurlu
Orantılı
Öfkeli
Öncelikli
Önemli
Örgütlü
Örtülü
Özürlü
Pahalı
Paralı
Partili
Planlı
Rahmetli
Renkli

Riskli
Sabırlı
Sağlıklı
Sakallı
Sakıncalı
Saklı
Saygılı
Sevgili
Sevimli
Sıkıntılı
Sınırlı
Sihirli
Silahlı
Sinirli
Sistemli
Sorumlu
Sorunlu
Soylu
Sözlü
Suçlu
Sulu
Sürekli
Sürelî
Süslü
Şanslı
Şiddetli
Şüpheli
Tarihli
Tatlı
Tecrübeli
Tehlikeli
Toplu
Tutarlı
Tutuklu
Tuzlu
Uslu
Uyumlu
Uzaylı
Ücretli
Üçlü
Ünlü
Vadeli
Varlıklı
Verimli
Yağlı
Yakışıklı
Yanlı
Yapılı
Yaralı
Yararlı
Yaşlı
Yatılı
Yazılı
Yerli
Yetenekli
Yeterli
Yüklü
Yükümlü
Yürekli
Zamanlı
Zararlı
Zehirli
Zevkli
Zorlu
Zorunlu

+11k

Açıklık
Açlık
Adaletsizlik
Adaylık
Ağırlık
Aksaklık
Alışkanlık
Anlaşmazlık
Apaçık
Aracılık
Aralık
Arkadaşlık
Askerlik
Aşağılık
Aydınlık
Aykırılık
Aylık
Ayrıcalık
Ayrılık
Ayrımcılık
Azınlık
Bağımlılık
Bağımsızlık
Bağışıklık
Bakanlık
Bankacılık
Başarısızlık
Başkanlık
Başlık
Bataklık
Benlik
Benzerlik
Beraberlik
Beylik
Bilgelik
Birlik
Birliktelik
Bolluk
Boşluk
Böylelik(le)
Bozukluk
Bütünlük
Canlılık
Cinsellik
Çaresizlik
Çekicilik
Çeşitlilik
Çılgınlık
Çiftlik
Çocukluk
Çokluk
Çoğunluk
Danışmanlık
Değişiklik
Delilik
Dengesizlik
Derinlik
Devamlılık
Diktatörlük
Doğruluk
Dokunulmazlık
Dostluk
Durgunluk
Duyarlık
Duyarlılık

Dürüstlük
Düşmanlık
Düzensizlik
Düzlük
Egemenlik
Eksiklik
Elçilik
Emeklilik
Ergenlik
Erkeklik
Esneklik
Eşitlik
Eşitsizlik
Eşlik
Etkinlik
Evlilik
Farklılık
Fazlalık
Gecelik
Geçerlilik
Gelişmişlik
Gençlik
Genellik(le)
Genişlik
Gerçeklik
Gereklilik
Gerginlik
Girişimcilik
Gizlilik
Gözlük
Güçlük
Gündelik
Günlük
Güvenlik
Güvensizlik
Güzellik
Haftalık
Haksızlık
Harçlık
Hareketlilik
Hastalık
Hayranlık
Hayvancılık
Hazırlık
Hırsızlık
Huzursuzluk
İrkçilik
İçtenlik
İmparatorluk
İncelik
İnsanlık
İplik
İstikrarsızlık
İşçilik
İşsizlik
İyilik
Kaçakçılık
Kadınlık
Kahramanlık
Kalabalık
Kalınlık
Karanlık
Kararlılık
Kardeşlik
Karışıklık

Karşılık(lı)
Karşıtlık
Kayalık
Kesinlik
Kesinlik
Kıskançlık
Kıtlık
Kimlik
Kirlilik
Kişilik
Kitaplık
Kolaylık
Komutanlık
Kötülük
Krallık
Kuraklık
Laiklik
Liderlik
Mezarlık
Milliyetçilik
Mimarlık
Modernlik
Mutluluk
Mutsuzluk
Müdürlük
Mühendislik
Müştaşarlık
Olasılık
Olgunluk
Olumsuzluk
Ortaklık
Ortalık
Oyunculuk
Öğretmenlik
Ölümsüzlük
Öncelik
Öncelik
Öncülük
Önderlik
Özellik
Özerklik
Özgürlük
Paralellik
Pazarlık
Pislik
Pişmanlık
Rahatlık
Rahatsızlık
Rehberlik
Saatlik
Saçmalık
Saflık
Saldırganlık
Savcılık
Saygınlık
Saygısızlık
Seferberlik
Serinlik
Sertlik
Sessizlik
Sıcaklık
Sıklık
Sonsuzluk
Sorumluluk
Sözlük

Suçluluk
 Suskunluk
 Süreklilik
 Şaşkınlık
 Şenlik
 Şimdilik
 Tanıklık
 Taşımacılık
 Tedirginlik
 Temizlik
 Temsilcilik
 Titizlik
 Topluluk
 Tutarlılık
 Umutsuzluk
 Ustalık
 Uygarlık
 Uygunluk
 Uyumsuzluk
 Uyuşmazlık
 Uzaklık
 Uzmanlık
 Uzunluk
 Üstelik
 Üstünlük
 Üyelik
 Valilik
 Varlık
 Vatandaşlık
 Verimlilik
 Yakınlık
 Yalnızlık
 Yanlışlık
 Yaratıcılık
 Yardımcılık
 Yaşlılık
 Yaygınlık
 Yayıncılık
 Yazarlık
 Yazlık
 Yenilik
 Yeterlilik
 Yetersizlik
 Yıllık
 Yoğunluk
 Yokluk
 Yoksulluk
 Yolculuk
 Yolsuzluk
 Yorgunluk
 Yöneticilik
 Yönetmelik
 Yükseklik
 Yükümlülük
 Yürürlük
 Zayıflık
 Zenginlik
 Zorluk
 Zorunluluk

+mAn	Kocaman
+msAr	Uzman
+(I)msI	İyimser
+(I)mtırak	
+(I)n	

+(I)ncI

Altıncı
Beşinci
Birinci
Dokuzuncu
Dördüncü
İkinci
Kaçınıcı
Sekizinci
Sonuncu
Üçüncü
Yedinci
Yirminci

+rA

Sonra

+rAk

+sAk

+sAl

Bedensel
Belgesel
Biçimsel
Bilimsel
Bireysel
Bitkisel
Bölgesel
Çevresel
Deneyisel
Dışsal
Dinsel
Duygusal
Evrensel
Fiziksel
Geleneksel
Hukuksal
İçsel
İstatistiksel
İşlevsel
Kamusal
Kavramsal
Kentsel
Kırsal
Kimyasal
Kişisel
Kitlese
Kumsal
Kuramsal
Kurumsal
Kutsal
Küresel
Mantıksal
Matematiksel
Örgütsel
Parasal
Ruhsal
Sanatsal
Sayısal
Sınıfsal
Tarımsal
Tarihsel
Toplumsal
Yapısal
Yaşamsal
Yüzeyse
Zihinsel
Açıkçası
Başkası
Çocuksu

+sI

+sIk

+sİl	Yoksul
+sİz	Acımasız
	Adaletsiz
	Anlamsız
	Bağımsız
	Başarısız
	Belirsiz
	Bilinçsiz
	Cansız
	Çaresiz
	Dengesiz
	Dolaysız
	Düzensiz
	Eksiksiz
	Eşitsiz(lik)
	Eşsiz
	Etkisiz
	Gereksiz
	Güçsüz
	Güvensiz
	Habersiz
	Haksız
	Hareketsiz
	Huysuz
	Huzursuz
	İlgisiz
	İmkansız
	İstikrarsız
	İşsiz
	Kararsız
	Karşılıksız
	Kayıtsız
	Kesintisiz
	Kimsezi
	Kusursuz
	Kuşkusuz
	Mutsuz
	Olanaksız
	Olumsuz
	Ölümsüz
	Önemsiz
	Parasız
	Rahatsız
	Saygısız
	Sayısız
	Sessiz
	Sınırsız
	Sonsuz
	Susuz
	Şüphesiz
	Tarafsız
	Tatsız
	Telsiz
	Uçsuz
	Umutsuz
	Uykusuz
	Uyumsuz
	Ücretsiz
	Yersiz
	Yetersiz
	Yolsuz
+sİzİn	Ansızın
+(İ)ş	
+şİn	Sarışın
+(İ)t	Boyut

	Eşit Karşıt Somut Yaşıt
+tay	Kurultay Yargıtay
+tİ	Fısıltı Gürültü Orantı Uğultu
+(I)z	İkiz

Tablo 4.9.’da “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan ve “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler yer almaktadır. Tabloda diğer kaynaklarla tutarlı olacak şekilde +CA, +CI, +II, +Ilk, +sAl, +sIz ekleriyle türetilen sözcüklerin sözlükte oldukça fazla yer aldığı görülmektedir. Tabloya genel olarak bakıldığında Türkçenin en sık kullanılan 5000 sözcüğünün yer aldığı sözlükte isimden isim yapan eklerle türetilen sözcüklerin, sözlüğün büyük bir kısmını oluşturduğu söylenebilir. Tablodaki isimden isim yapan eklerin çoğuyla türetilmiş sözcüklerle Türkçenin Sıklık Sözlüğünde karşılaşmak mümkündür.

Tablo 4.10. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	Türetilen Sözcükler
+A	Benze- Boşa- Dona- Esne- Harca- Kana- Kapa- Oyna- Türe- Yaşa-
+AcAn	Sevecen
+Al/+l	Azal- Boşal- Çoğal- Daral- Düzel- Yönel- Alçal- Diril- Doğrul- Eksil- Kısal- Küçül- Yücel- Yüksel-
+An	Donan-
+Ar	Ağar- Başar- İçer-

	Öner- Sarar- Yaşar- Yeşer-
+Aş	Yanaş-
+At	Donat- Gözet- Yönet-
+dA	Fısılda- Kımıl-da- Kıpırda- Mırıl-da-
+Ik	Birik- Acık- Gecik- Gözük-
+kIr	Fışkır- Haykır- Hıçkır- Öskür- Püskür- Tükür-
+IA	Açıkla- Ağırla- Akla- Algıla- Alkışla- Amaçla- Arala- Arzula- Aşağıla- Aşıla- Ateşle- Avla- Ayarla- Azarla- Bağışla- Bağla- Başla- Belgele- Belirle- Belle- Besle- Betimle- Bıçakla- Bombala- Büyüle- Cevapla- Çabala- Çağla- Çatla- Çeşitle- Çevrele- Çınla- Demle- Denetle- Dengele- Denkle- (denklem) Depola- Derinle- (derinlemesine) Destekle- Dışla- Doğrula- Durakla- Düğümle-

Düşle-
Düzenle-
Düzle- (düzlem)
Ekle-
Eklemle-
Elle-
Engelle-
Esinle-
Eşitle-
Eşle-
Etkile-
Ezberle-
Fırıla-
Fotoğrafla-
Genelle-
Genişle-
Gerile-
Gizle-
Gölgele-
Görüntüle-
Gözle-
Gözlemle-
Güncelle-
Hafifle-
Hatırla-
Hazırla-
Hedefle-
Hesapla-
İkile- (ikilem)
İlaçla-
İlerle-
İmzala-
İncele-
İnle-
İspatla-
İşaretle-
İşle-
İzle-
Kanıtla-
Kapla-
Karala-
Karşıla-
Katla-
Kısıtla-
Kıyasla-
Kilitle-
Kiralaa-
Kodla-
Kokla-
Konakla-
Koşulla-
Körükla-
Kucakla-
Kurgula-
Kutla-
Lafla-
Noktala-
Onayla-
Ortala-
Otla-
Oyla-
Önle-
Örgütla-
Örnekle-
Öyküle-

Özetle-
Özle-
Paketle-
Parala-
Parçala-
Parla-
Patla-
Pazarla-
Planla-
Programla-
Rahatla-
Rastla-
Resimle-
Saçmala-
Sağla-
Salgıla-
Sapla-
Selamla-
Sergile-
Sınıfla-
Sınırla-
Sırala-
Sızla-
Simgele-
Sorgula-
Soyutla-
Suçla-
Sula-
Sürükle-
Süsle-
Tamamla-
Tanımla-
Tazele-
Tekerle-
Tekrarla-
Temizle-
Terle-
Tetikle-
Tıkla-
Topla-
Tutukla-
Tuzla-
Uğurla-
Uygula-
Üfle-
Vurgula-
Yağla-
Yakala-
Yalanla-
Yanıtla-
Yarala-
Yargıla-
Yasakla-
Yasla-
Yavaşla-
Yayımla-
Yayınla-
Yeğle-
Yenile-
Yinele-
Yokla-
Yolla-
Yorumla-
Yudumla-
Yükle-

	Zamanla- Zayıfla- Zede- Zehirle- Zıpla- Zorla-
+IA _n	Adlan- Anlamlan- Ayaklan- Aydınlan- Biçimlen- Bilgilen- Bilinçlen- Borçlan- Canlan- Dalgalan- Değerlen- Duygulan- Endişelen- Evlene- Faydalan- Görevlen- Güçlen- Hareketlen- Hastalan- Havalan- Heyecanlan- Hızlan- Hoşlan- İlgilen- İlişkilene- İsimlen- Kabullen- Kaynaklan- Kirlene- Kullan- Kuşkulan- Kuvvetlen- Odaklan- Ödüllene- Öfkelen- Sahiplene- Seslene- Sınıflan- Sinirlene- Sonlan- Sonuçlan- Şekillene- Şüphelen- Temellen- Üstlene- Yankılan- Yapılan- Yararlan- Yaşlan- Yönlene-
+IA _ş	Ağırlaş- Antlaş- Belirginleş- Birleş- Buharlaş- Bütünleş- Demokratikleş- Derinleş- Farklılaş-

	Gerçekleş-
	Güçleş-
	Güzelleş-
	Haberleş-
	İyileş-
	Kararlaş-
	Kentleş-
	Kesinleş-
	Kolaylaş-
	Kurumsallaş-
	Küreselleş-
	Meşrulaş-
	Modernleş-
	Netleş-
	Olgunlaş-
	Özdeşleş-
	Özelleş-
	Özgürleş-
	Paylaş-
	Sakinleş-
	Sanayileş-
	Sertleş-
	Somutlaş-
	Sözleş-
	Uzaklaş-
	Uzlaş-
	Uzmanlaş-
	Vedalaş-
	Yabancılaş-
	Yaklaş-
	Yakınlaş-
	Yapılaş-
	Yardımlaş-
	Yaygınlaş-
	Yerleş-
	Yoğunlaş-
	Yozlaş-
	Yüzleş-
	Zenginleş-
	Zorlaş-
+lAt	Aydınlat-
	Kirlet-
+(I)msA	Benimse-
	Küçümse-
+(I)r	Delir-
	Kabar-
	Belir-(belgü-r-)
+(I)rgA	Yadırğa-
+rA	
+sA	Duraksa-
	Duyumsa-
	Kapsa-
	Önemse-
	Susa-
	Umursa-
+sI	Yadı-ı-
+sIn	Gereksin-

Tablo 4.10.'da "Türkçenin Sıklık Sözlüğü"nde yer alan ve "isimden fiil" yapan eklerle türetilen sözcükler yer almaktadır. İsimden fiil yapan eklerin Türkçede ne kadar fazla kullanıldığını bu tablodan görmek mümkündür. Tabloda

yer alan tüm fiilden isim yapan eklerle sözlükteki sözcüklerde karşılaşılmıştır. Diğer iki kaynakta olduğu gibi +lA, +lAn, +lAş ekleriyle türetilen sözcükler kullanım sayısının oldukça fazla olması sebebiyle göze çarpmaktadır. -rA eki hariç tabloda yer alan tüm isimden fiil yapma ekleriyle türetilen sözcüklere bu sözlükte rastlamak mümkündür. Bu tabloya bakıldığında isimden fiil yapan eklerin Türkçede sözcük türetmede oldukça fazla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.11. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	Türetilen Sözcükler
-A	Çevre Diye Dize Doğa Evre Göre Karmaşa Süre Yara
-AcAk	Alacak Gelecek İçecek Yiyecek
-Aç	Süreç
-AgAn/-AğAn	Gezegen Olağan
-Ak/-k	Atak Batak Dayanak Durak Kaçak Kapak Kavşak Konak Korkak Ölçek Sığınak Sürek(li) Tapınak Uçak Ürkek Yatak Yumak
-AlAk	
-Al	Eleştirel Kural Sanal
-AlgA	Çizelge
-Am	Dönem Kuram
-AmAç	
-AmAk	Basamak Kaçamak
-An	Bakan Bileşen Çalışan

	Düzen Evren Geçen(lerde) İşveren Olan(ca)
-AnAk	Gelenek Olanak Ödenek Seçenek Tutanak Yetenek
-Ar/-Ir/-r	Akar(su) Benzer Bilgisayar Çıkar Değer Duyar(lı) Düşünür Eşdeğer Geçer Gelir Okur Tutar Yarar Yazar Yeter(li) Yürür(lük)
-ArGa	
-Arİ	
-Asİ	Giysi Olası
-Av/-v	Görev İşlev Ödev Sınav Türev
-Ay/-y	Deney Olay Onay Yapay Yatay
-bAç	
-cA	Düşünce Eğlence Sakınca
-cAk	
-cAmA	
-ç/-(İ)nç	Basınç Bilinç Direnç Gülünç İğrenç İnanç Kazanç Kıskanç Korkunç Utanç Ödünç Sevinç
-DI	Girdi Uydu
-Dİk	Tanıdık
-GA	Bildirge Bilge

	Bölge
	Dalga
	Dizge
	Gösterge
	İndirge
	Önerge
	Sömürge
	Süpürge
	Yörünge
-gAç	Süzgeç
-GAn	Alışkan
	Çalışkan
	Çekingen
	Değişken
	Ergen
	Etken
	Saldırgan
	Üretken
-GI	Algı
	Askı
	Baskı
	Bilgi
	Bitki
	Bulgu
	Coşku
	Çalgı
	Çelişki
	Çizgi
	Dergi
	Döngü
	Duygu
	Etki
	Görgü
	Gösterge
	İçki
	İlgi
	İlişki
	Katkı
	Kurgu
	Olgu
	Örgü
	Övgü
	Salgı
	Saygı
	Sergi
	Sevgi
	Sezgi
	Sorgu
	Sürgü
	Tepki
	Tutku
	Uygu(la-)
	Uyku
	Vergi
	Vurgu
	Yanılgi
	Yazgi
	Yenilgi
	Yetki
-glç	Başlangıç
-GIn	Baskın
	Belirgin
	Bilgin
	Bitkin
	Coşkun

	Dalgın
	Durgun
	Düşkün
	Düzgün
	Ergin
	Etkin
	Gergin
	Gezgin
	İlişkin
	Keskin
	Kızgın
	Olgun
	Salgın
	Saygın
	Soygun
	Suskun
	Sürgün
	Şaşkın
	Uygun
	Üzgün
	Yangın
	Yatkın
	Yaygın
	Yetişkin
	Yetkin
	Yorgun
-güt	Örgüt
-I	Abartı
	Açı
	Altyapı
	Anı
	Anlatı
	Artı
	Asılı
	Aşırı
	Ayrı
	Başarı
	Başörtü(sü)
	Başvuru
	Batı
	Beceri
	Beğeni
	Bildiri
	Çağrı
	Çatı
	Çeviri
	Dizi
	Doğu
	Dolayı
	Dolu
	Duyu
	Duyuru
	Dürtü
	Eleştiri
	Getiri
	Gezi
	Gösteri
	Güdü
	Hoşgörü
	İleti
	Katı
	Kazı
	Koku
	Konu
	Korku

	Koşu
	Öğreti
	Ölçü
	Ölü
	Öneri
	Öngörü
	Örtü
	Özveri
	Pusu
	Sağduyu
	Saldırı
	Sancı
	Sayı
	Sıkı
	Soru
	Sömürü
	Söyleşi
	Sözelimi
	Sürü
	Takı
	Uyarı
	Veri
	Yapı
	Yarı
	Yatı(lı)
	Yazı
	Yeti
-İcİ	Anlatıcı
	Araştırmacı
	Bağlayıcı
	Çarpıcı
	Çekici
	Dilenci (dilen-ici)
	Dinleyici
	Düzenleyici
	Etkileyici
	Geçici
	Gösterici
	İnandırıcı
	İtici
	İzleyici
	Kalıcı
	Kesici
	Koruyucu
	Kullanıcı
	Kurtarıcı
	Kurucu
	Okuyucu
	Öğrenci
	Sağlayıcı
	Satıcı
	Savunucu
	Seçici
	Sıkıcı
	Sunucu
	Sürücü
	Şaşırtıcı
	Taşıyıcı
	Tutucu
	Tüketici
	Uyuşturucu
	Üretici
	Ürkütücü
	Üzücü
	Yakıcı

	Yapıcı Yaratıcı Yıkıcı Yönetici
- (İ)k	Açık Aksak Alışık Artık Atık Bellek Bileşik Bozuk Bölük Bulanık Bulaşık Buyruk Büyük Çarpık Çatlak Çürük Dayak Dayanık(lı) Değişik Delik Denek Dilek Direk Dönük Düşük Eksik Esnek Hıçkırık Ilık Islak Işık İçerik İstek Karışık Karmaşık Kayık Kaynak Kazık Kesik Kılık Kırık Kısık Konuk Kopuk Parlak Patlak Sanık Sapık Soğuk Soluk Sürük(le-) Tanık Taslak Tekerlek Tutuk(la-) Tüzük Uyanık Uzak Yakışık(lı) Yaklaşık Yanık

	Yaratık Yenik Yerleşik Yönelik Yuvarlak
-(I)l	Çakıl Koşul Kurul
-(I)m	Açılım Akım Aktarım Alım Anlam Anlatım Atılım Adım Ayrım Bağlam Bakım Biçim Bildirim Bileşim Bilim Bilişim Birikim Birleşim Birtakım Bitim Bölüm Bunalım Çağrışım Çekim Çıkarım Çizim Çözüm Dağılım Dağıtım Değişim Deneyim Denklem Devinim Devrim Deyim Dilim Doğum Dolaşım Donanım Doyum Döküm Dönüşüm Durum Duyum(sa-) Düzlem Edim Eğilim Eğitim Ekim Eklem Erişim Etkileşim Evrım Eylem Geçim Gelişim Gereksinim

Gerilim
Girişim
Giyim
Görünüm
Gösterim
Gözetim
Gözlem
Ilım(lı)
İkilem
İletim
İletişim
İndirim
İstem
İşlem
İzlenim
Kaldırım
Kapsam
Karışım
Katılım
Kavram
Kazanım
Kesim
Kıvrım
Konum
Kullanım
Kurum
Olum(lu/suz)
Oluşum
Onarım
Oturum
Öğrenim
Öğretim
Ölçüm
Ölüm
Örnekleme
Özlem
Paylaşım
Sağlam
Salkım
Satım
Sayım
Seçim
Sevim(li)
Sorum(lu)
Soykırım
Söylem
Sözcük(i)
Sunum
Takım
Tanım
Tanıtım
Titreşim
Toplam
Tutum
Tüketim
Uçurum
Ulaşım
Uyum
Uzam
Üretim
Varsayım
Verim
Yaklaşım
Yapım
Yaptırım

	Yarım
	Yaşam
	Yatırım
	Yayım (la-)
	Yazılım
	Yazım
	Yerleşim
	Yıkım
	Yıldönüm(ü)
	Yorum
	Yordam
	Yönetim
	Yudum
	Yüklem
-mA	Acıma
	Antlaşma
	Araştırma
	Aşama
	Atama
	Dayanışma
	Deneme
	Derinleme(sine)
	Donanma
	Dondurma
	Duruşma
	Görüşme
	İşletme
	Konuşma
	Ortalama
	Saçma
	Taşıma(cılık)
	Tekme
	Yağma
	Yanılsama
	Yönetme(lik)
-mAcA	Çekmece
-mAç	Demeç
-mAk	Çakmak
	Ekmek
	Yemek
-mAl	
-mAn	Çevirmen
	Danışman
	Değirmen
	Eleştirmen
	Etmen
	Göçmen
	Katman
	Öğretmen
	Seçmen
	Şişman
	Yönetmen
-mAz	Açmaz
	Anlaşmaz(lık)
	Çıkma
	Dokunulmaz(lık)
	İnanılmaz
	Uyuşmaz(lık)
	Yaramaz
-mIk	
-mIş	Dolmuş
	Ermiş
	Geçmiş
	Gelişmiş
	Tanınmış

-mUr	Yağmur
-(I)n	Basın Ekin Esin Gelin Işın Sorun Tütün Yayın Yazın Yığın
-(I)nTI	Alıntı Akıntı Ayrıntı Beklenti Çöküntü Esinti Kalıntı Kesinti Rastlantı Sarsıntı Sıkıntı Söylenti Uzantı Üzüntü Yaşantı
-sAk	Tutsak
-sAl	Düşünsel Görsel Yönetmel
-sI	Sinsi
-Iş	Açılış Akış Alışveriş Anlayış Arayış Artış Atış Bakış Biliş(sel) Buluş Çıkış Çöküş Davranış Değiş Dikiş Direniş Doğuş Dönüş Duruş Düşüş Elveriş(li) Geçiş Geliş Gidiş Giriş Görünüş Görüş Gölüş İnamış İniş İşleyiş Kaçış Kalkış Kavrayış

	Kopuş Kurtuluş Kuruluş Oluş Öpüş Satış Uçuş Varoluş Vuruş Yağış Yanlış Yaratılış Yaşayış Yükseliş Yürüyüş
- (I)t	Anıt Geçit Kanit Kesit Kısıt(la-) Konut Ölçüt Soyut Taşıt Umut Yakıt Yapıt Yoğurt
-tl	Bağlantı Belirti Çıktı Çözelti Doğrultu Görüntü Toplantı
-tay	Danıştay
-van	
-(A)z	Boğaz

Tablo 4.11.’de “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan ve “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcükler yer almaktadır. Tabloda fiilden isim yapan ekleri alan sözcüklerin en çok -I, -IcI -(I)k, -GI, -GIn, -(I)m, -Iş eklerine ait satırlarda olduğu görülmektedir. Tabloya bakıldığında Türkçenin Sıklık Sözlüğünde bu eklerle türetilen oldukça fazla sözcük olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler

Ekler	Türetilen Sözcükler
-A	Ata- Tıka-
-AlA	Kovala-
-Ar	Çıkar- Kızır-
-Dİr	Adlandır- Anlamlandır- Başkaldır- Biçimlendir-

	Bildir- Bulundur- Dondur- Görevlendir- İlişkilendir- İnandır- İndir- İsimlendir- Kaldır- Kararlaştır- Ödüllendir- Saldır- Sınıflandır- Sınırlandır- Uyuştur- Yaptır-
-I	Kazı- Sürü-
-(I)k	Silk-
-kun	
-(I)l	Açıl- Asıl- Atıl- Dokunul- Eğil- Geril- İnanıl- Katıl- Kurul- Savrul- Yaratıl- Yazıl- Yenil-
-mAIA	Sarmala-
-mAş	Karmaş-
-(I)msA	Anımsa- Gülümse-
-(I)n	Bağlan- Başlan- Bulan- Bulun- Dayan- Dilen- Diren- Düşün- Eğlen- Görün- İzlen- Savun- Sığın- Tanın- Toplan- Uzan- Yıpran-
-p	
-(I)r	Aşır- (aşırı) Duyur- Şaşır- Uçur- Yatır-
-(I)ş	Anlaş- Biliş- Bulaş- Buruş- Çağırış-

	Dayanış- Dolaş- Dönüş- Duruş- Eriş- Etkileş- Geliş- Giriş- Görüş- İletiş- İliş- Oluş- Söyleş- Titreş- Uyuş- Yapış- Yatış- Yetiş-
- (I)ştır-	Araştır- Eleştir-
- (I)t	Anlat- İşlet- Kışkırt- Sürt- Şaşırt- Tanıt- Üret- Ürküt- Yıprat-

Tablo 4.12.’de “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan ve “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcükler yer almaktadır. Tabloya bakıldığında -Dİr, -(I)l, -(I)n, -(I)ş ekleriyle türetilmiş sözcüklerin “Yabancılar İçin Türkçe” ve Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki kadar fazla olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni fiilleri ettirgen, edilgen, dönüşlü ve işteş yapmaya yarayan -Dİr, -(I)l, -(I)n ve -(I)ş eklerinin metin içerisindeki bir sözcükte daha fazla kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Metinlerde bu ekle türetilmiş sözcükler genellikle ettirgen, edilgen, dönüşlü ve işteş çatıyla oluşturulmuş cümlelerde kendilerine yer bulmaktadır. Bu ekleri alan sözcükler TDK’nin “Güncel Türkçe Sözlük”ünde madde başı olarak gösterilmiştir. Ancak “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde madde başı olarak gösterilmemiştir. Sözlüklerde fiilde çatı eklerini alan sözcüklerle karşılaşmak her zaman mümkün değildir. İşin başkasına yaptırıldığını; başkası tarafından, keni kendine ya da karşılıklı yapıldığını anlatan bu eklerin kullanımına bir cümlenin fiilinde daha sık rastlanmaktadır. Bu yüzden kullanım sayısı bakımından bu eklerle Türkçe öğretim setlerinde daha çok karşılaşılmasıdır. Bahsi geçen eklerin başkasına yaptırma; başkası tarafından, kendi kendine ya da karşılıklı yapılma görevleri yerine daha çok kök durumundaki sözcüğün doğrudan

anlamını değiştirme görevinin olduğu sözcükler tabloda yer almaktadır. (Örn. “Vazo kırıldı.” cümlesindeki “kır-ıl” sözcüğü “bir başkası tarafından yapılma” anlamında kullanılmaktadır. Ancak “Ali bu söze kırıldı.” cümlesinde “kırıl-” sözcüğü “gücenmek” anlamında kullanılmaktadır. Zeynep Korkmaz’ın da dediği gibi -(I)l ilk cümlede görevli bir öge görevindeyken ikinci cümlede sözcüğün anlamını değiştiren bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır.) Ama yine de bu tabloya göre bir değerlendirme yapılacak olursa fiilden fiil yapan ekler arasında bu saydığımız ekler, kullanım sayısı bakımından tabloda yer alan diğer eklere göre çok dikkat çekmektedir.

4.2 Tespit Edilen Türemiş Sözcüklerin Kullanım Sayısı

Bu başlık altında “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” ve “Türkçenin Sıklık Sözlüğü” kaynaklarından tespit edilen türemiş sözcüklerin aldıkları yapım eklerine göre kullanım sayıları gösterilmiştir. Bahsi geçen kaynaklarda yapım ekleriyle türetilen kaç farklı sözcüğün olduğunu bu başlık altındaki tablolarda görmek mümkündür. Bu başlık altında verilen tablolardaki sayısal veriler 4.1.1, 4.1.2 ve 4.1.3 başlıkları altında kaynaklara göre türemiş sözcüklerin yer aldığı tablolardaki sözcüklerin tek tek sayılmasıyla elde edilmiştir. Kaynaklarda kullanımına rastlanmayan yapım eklerinin karşısına “-” işareti konulmuştur. Yapım eklerinin türemiş sözcüklerdeki kullanım sayıları incelenen üç kaynağa, yapım eki türlerine ve öğretim setlerindeki seviyelere göre ayrı ayrı tablolarda sunulmuştur.

4.2.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Türemiş Sözcüklerin Kullanım Sayısı

Tablo 4.13. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin kullanım sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	-	-	2	1
+Aç	-	-	-	-
+AdAk	-	-	-	-
+Ağl	-	-	-	-
+Ak	-	-	-	-
+AlAk	-	-	-	-
+An	1	-	-	-
+Ar, +şAr	-	-	-	2
+Arİ	1	-	2	1
+Ay	1	-	3	4
+Az	-	-	-	-
+CA	7	10	17	37
+cAğlz	-	-	-	-

+CAk	-	-	-	1
+cAl	-	-	1	2
+CI	7	12	17	32
+CIk	1	1	2	2
+CII	-	-	1	-
+cIIAyIn	-	-	-	-
+CIn	-	-	-	-
+dA	-	1	1	2
+dAk	-	-	-	-
+DAm	-	2	1	2
+DAn	2	3	7	7
+DAş	2	2	2	2
+dIrIk	-	-	-	-
+dIz	-	1	1	-
+eş	-	1	1	-
+GA	2	2	3	3
+GAn	-	-	3	1
+GI	-	-	1	1
+GIn	-	-	-	1
+gil, +giller	-	-	-	-
+gür	1	1	1	-
+In	-	-	2	3
+(I)k	-	-	-	-
+(I)I/+II/+AI	3	2	3	6
+IA	-	-	-	-
+IAk	-	-	-	-
+IAyIn	-	-	-	-
+IAz	-	-	-	-
+II	41	37	72	101
+IIk	12	28	67	100
+mAn	-	1	1	1
+msAr	-	-	1	1
+(I)msI	-	-	-	-
+(I)mtırak	-	-	-	-
+(I)n	-	-	-	-
+(I)ncI	2	5	6	4
+rA	1	1	1	1
+rAk	-	-	-	-
+sAk	-	-	-	-
+sAl	1	1	8	13
+sI	1	-	-	-
+sIk	-	-	-	-
+sII	-	-	-	-
+sIz	3	6	22	18
+sIzIn	-	-	-	-
+(I)ş	-	-	-	-
+şIn	-	-	-	-
+(I)t	-	2	1	1
+tay	-	-	-	-
+tI	1	-	-	-
+(I)z	-	-	-	1

Tablo 4.14. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	2	4	2	6
+AcAn	-	-	-	-
+Al/+I	-	2	6	6
+An	-	-	-	1
+Ar	2	1	2	3

+Aş	-	-	-	-
+At	-	-	1	2
+dA	-	-	-	2
+Ik	-	-	1	1
+kIr	-	-	1	1
+lA	11	19	46	66
+lAn	4	5	15	22
+lAş	2	2	13	20
+lAt	-	-	-	1
+(I)msA	-	-	-	-
+(I)r	1	-	1	2
+(I)rgA	-	-	-	-
+sA	-	-	1	3
+sI	-	-	-	-
+sIn	-	-	1	-

Tablo 4.15. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A	-	5	6	6
-AcAk	-	1	2	2
-Aç	-	-	1	1
-AgAn/-AğAn	-	-	1	2
-Ak/-k	3	2	4	5
-AlAk	-	-	-	-
-Al	-	1	1	2
-AlgA	-	-	-	-
-Am	-	1	1	2
-AmAç	-	-	-	-
-AmAk	-	-	-	-
-An	1	1	5	6
-AnAk	-	1	3	1
-Ar/-r/-(I)r	3	3	9	12
-ArGA	-	-	-	-
-ArI	-	-	-	-
-AsI	-	-	1	1
-Av/-v	3	1	2	3
-Ay/-y	1	1	1	4
-bAç	-	-	-	-
-cA	2	2	2	3
-cAk	-	-	-	-
-cAmA	-	-	-	-
-ç/(I)nç	1	-	4	2
-DI	-	-	-	1
-DIk	-	-	1	2
-GA	1	2	3	3
-gAç	1	-	-	1
-GAn	-	-	1	-
-GI	4	5	17	17
-gIç	-	1	-	2
-GIn	3	3	8	11
-güt	-	-	1	1
-I	8	14	18	32
-IcI	4	7	9	20
-(I)k	8	9	15	22
-(I)l	-	-	1	3
-(I)m	14	17	35	61
-mA	17	16	28	48
-mAçA	-	-	-	-
-mAç	-	-	-	-

-mAk	1	1	1	1
-mAl	-	-	-	-
-mAn	2	2	2	6
-mAz	-	-	5	4
-mlk	-	-	-	-
-mİş	1	-	1	4
-mUr	-	-	1	1
-(I)n	1	3	2	4
-(I)nTI	1	1	2	7
-sAk	-	-	-	-
-sAl	-	-	-	2
-sİ	-	-	-	-
-İş	9	9	11	13
-(I)t	2	1	3	3
-tİ	3	1	1	3
-tay	-	-	-	-
-van	-	-	-	-
-(A)z	1	-	-	-

Tablo 4.16. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A	-	-	-	1
-AlA	-	-	-	-
-Ar	-	1	2	2
-Dİr	7	2	25	47
-İ	-	-	-	-
-(I)k	-	-	-	-
-kun	-	-	1	-
-(I)l	5	8	35	83
-mAlA	-	-	-	-
-mAş	-	-	1	-
-(I)msA	-	-	1	1
-(I)n	8	10	33	62
-p	-	-	-	-
-(I)r	1	6	8	8
-(I)ş	5	5	13	23
-(I)ştİr	-	1	1	2
-(I)t	1	7	17	19

4.2.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısı

Tablo 4.17. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	-	1	1	1
+Aç	-	-	-	-
+AdAk	-	-	-	-
+Ağİ	-	-	-	-
+Ak	-	1	-	1
+AlAk	-	-	-	-
+An	-	-	1	-
+Ar, +şAr	-	1	-	1
+Arİ	2	2	2	2

+Ay	-	1	1	3
+Az	-	-	-	-
+CA	6	20	14	31
+cAğIz	-	-	-	-
+CAk	-	-	1	-
+cAl	-	-	-	-
+CI	6	11	19	20
+CIk	3	3	2	4
+CII	-	-	-	-
+cIIAyIn	-	-	-	-
+CIn	-	-	-	-
+dA	-	1	1	2
+dAk	-	-	-	-
+DAm	-	1	1	1
+DAn	2	2	6	7
+DAş	1	1	3	4
+dIrlk	-	-	-	-
+dIz	1	1	-	1
+eş	1	-	1	1
+GA	1	1	2	3
+GAn	-	-	1	-
+GI	-	-	1	1
+GIn	-	-	-	-
+gil,+giller	-	1	-	1
+gür	-	-	1	1
+In	-	1	1	1
+(I)k	-	-	1	-
+(I)l/+Al+l	1	3	2	5
+lA	-	-	-	-
+lAk	-	-	-	-
+lAyIn	-	-	-	-
+lAz	-	-	-	-
+II	28	49	52	99
+IIk	18	30	43	74
+mAn	-	-	1	1
+msAr	-	-	-	-
+(I)msI	-	-	-	-
+(I)mtırak	-	-	-	-
+(I)n	-	-	-	-
+(I)ncI	2	2	7	4
+rA	1	1	1	1
+rAk	-	-	-	-
+sAk	-	-	-	-
+sAl	-	6	2	9
+sI	-	-	-	-
+sIk	-	-	-	-
+sII	-	-	-	-
+sIz	1	3	4	22
+sIzIn	-	-	-	-
+(I)ş	-	-	-	-
+şIn	-	-	-	-
+(I)t	-	-	-	3
+tay	-	-	-	-
+tI	1	-	1	1
+(I)z	-	-	-	-

Tablo 4.18. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
+A	3	4	5	5

+AcAn	-	-	-	-
+Al/+l	1	4	4	9
+An	-	-	-	1
+Ar	1	1	1	3
+Aş	-	-	-	-
+At	-	1	1	3
+dA	-	-	-	-
+Ik	-	-	-	1
+kIr	-	-	-	-
+lA	9	22	32	57
+lAn	4	8	12	18
+lAş	1	3	9	13
+lAt	-	-	-	-
+(I)msA	-	-	-	-
+(I)r	1	1	-	1
+(I)rgA	-	-	-	-
+sA	-	-	-	2
+sI	-	-	-	-
+sIn	-	-	-	1

Tablo 4.19. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A	1	4	4	8
-AcAk	2	2	2	4
-Aç	-	1	-	1
-AgAn/-AğAn	-	-	1	-
-Ak/-k	2	5	3	4
-AlAk	-	-	-	-
-Al	-	1	-	1
-AlgA	-	-	-	-
-Am	-	-	1	1
-AmAç	-	-	-	-
-AmAk	-	-	1	-
-An	2	3	5	5
-AnAk	-	2	2	3
-Ar/-r/-(I)r	1	4	7	8
-ArGA	-	-	-	-
-ArI	-	-	-	-
-AsI	-	-	-	2
-Av/-v	2	2	2	3
-Ay/-y	-	-	1	2
-bAç	-	-	-	-
-cA	1	-	2	1
-cAk	-	-	-	-
-cAmA	-	-	-	-
-ç/-(I)nç	-	3	1	3
-DI	-	-	1	-
-DIk	-	-	-	-
-GA	-	4	1	3
-gAç	-	-	-	-
-GAn	-	-	2	4
-GI	6	7	13	15
-glç	-	-	1	1
-GIn	2	3	5	13
-güt	-	-	-	-
-I	6	13	14	26
-IcI	5	5	7	9
-(I)k	6	9	10	13
-(I)l	-	-	-	-

-(I)m	4	21	22	40
-mA	3	22	26	41
-mAçA	-	-	-	-
-mAç	-	-	-	-
-mAk	1	3	1	2
-mAl	-	-	-	-
-mAn	1	2	2	2
-mAz	-	3	1	1
-mIk	-	-	-	-
-mİş	1	1	-	3
-mUr	1	-	1	1
-(I)n	1	3	5	4
-(I)nTI	-	1	5	6
-sAk	-	-	-	-
-sAl	-	-	-	-
-sI	-	-	-	-
-İş	2	8	8	19
-(I)t	-	2	3	3
-tİ	-	2	1	4
-tay	-	-	-	-
-van	-	-	-	-
-(A)z	1	-	-	1

Tablo 4.20. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	A1	A2	B1	B2
-A	-	-	-	-
-AlA	-	-	-	-
-Ar	-	3	1	3
-Dİr	6	8	21	36
-I	-	-	-	-
-(I)k	-	-	-	-
-kun	-	-	-	-
-(I)l	3	9	31	68
-mAlA	-	-	-	-
-mAş	-	-	-	1
-(I)msA	-	-	2	-
-(I)n	6	9	28	49
-p	-	-	-	-
-(I)r	3	3	7	9
-(I)ş	3	9	15	19
-(I)ştİr	-	-	1	1
-(I)t	3	10	13	21

4.2.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısı

Tablo 4.21. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	Türetilen Sözcük Sayıları
+A	3
+Aç	1
+AdAk	-
+AğI	-
+Ak	2

+AlAk	-
+An	5
+Ar, +şAr	2
+ArI	2
+Ay	8
+Az	-
+CA	22
+cAğIz	-
+CAk	2
+cAl	1
+CI	81
+CIk	13
+CII	2
+cIIAyIn	-
+CIn	-
+dA	5
+dAk	-
+DAm	4
+DAn	10
+DAş	9
+dIrIk	-
+dlz	2
+eş	1
+GA	5
+GAn	4
+GI	1
+GIn	1
+gil, +giller	-
+gür	1
+In	8
+(I)k	5
+(I)I/+II/+AI	24
+IA	-
+IAk	-
+IAyIn	1
+IAz	-
+II	204
+IIk	254
+mAn	2
+msAr	1
+(I)msI	-
+(I)mtrak	-
+(I)n	-
+(I)ncI	12
+rA	1
+rAk	-
+sAk	-
+sAl	46
+sI	3
+sIk	-
+sII	1
+sIz	60
+sIzIn	1
+(I)ş	-
+şIn	1
+(I)t	5
+tay	2
+tI	4
+(I)z	1

Tablo 4.22. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	Türetilen Sözcük Sayıları
+A	10
+AcAn	1
+Al/+l	14
+An	1
+Ar	7
+Aş	1
+At	3
+dA	4
+Ik	4
+kIr	6
+lA	179
+lAn	50
+lAş	49
+lAt	2
+(I)msA	2
+(I)r	3
+(I)rgA	1
+sA	6
+sI	1
+sIn	1

Tablo 4.23. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	Türetilen Sözcük Sayıları
-A	9
-AcAk	4
-Aç	1
-AgAn/-AğAn	2
-Ak/-k	17
-AlAk	-
-Al	3
-AlgA	1
-Am	2
-AmAç	-
-AmAk	2
-An	8
-AnAk	6
-Ar/-Ir/-r	16
-ArGa	-
-ArI	-
-AsI	2
-Av/-v	5
-Ay/-y	5
-bAç	-
-cA	3
-cAk	-
-cAmA	-
-ç/-(I)nç	12
-DI	2
-DIk	1
-GA	11
-gAç	1
-GAn	8
-GI	41
-glç	1
-GIn	31

-güt	1
-I	65
-IcI	42
-(I)k	66
-(I)l	3
-(I)m	136
-mA	21
-mAcA	1
-mAç	1
-mAk	3
-mAl	-
-mAn	11
-mAz	7
-mIk	-
-mİş	5
-mUr	1
-(I)n	10
-(I)nTI	15
-sAk	1
-sAl	3
-sI	1
-Iş	49
-(I)t	13
-ti	7
-tay	1
-van	-
-(A)z	1

Tablo 4.24. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerle türetilen sözcüklerin sayısı

Ekler	Türetilen Sözcük Sayıları
-A	2
-AlA	1
-Ar	2
-Dİr	20
-I	2
-(I)k	1
-kun	-
-(I)l	13
-mAlA	1
-mAş	1
-(I)msA	2
-(I)n	17
-p	-
-(I)r	5
-(I)ş	23
-(I)ştİr-	2
-(I)t	9

4.3 Yapım Eklerinin Kaynaklara, Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması

Bu başlık altında “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerinden ve “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nden tespit edilen türemiş sözcüklerdeki yapım eklerinin kullanım sayısına göre sıralanmış şekli tablolar şeklinde sunulmuştur. Tablolarda yer alan ekler kullanım sayısına göre en çok

kullanılardan en az kullanılına doğru sıralanmıştır. Veriler, araştırmada kullanılan kaynaklara ve yapım eki türlerine göre ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Tablolarda yapım eklerinin A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki kullanım sayılarını karşılaştırmalı olarak görmek mümkündür.

4.3.1 “Yabancılar İçin Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması

Tablo 4.25. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yabancılar İçin Türkçe A1	Yabancılar İçin Türkçe A2	Yabancılar İçin Türkçe B1	Yabancılar İçin Türkçe B2
+II	41	+II	37
+IIk	12	+IIk	28
+CA	7	+CI	12
+CI	7	+CA	10
+(I)l/+Il/+Al	3	+sIz	6
+sIz	3	+(I)ncI	5
+DAn	2	+sAl	8
+DAş	2	+DAn	7
+GA	2	+(I)ncI	6
+(I)ncI	2	+Ay	3
+An	1	+GA	3
+ArI	1	+(I)l/+Il/+Al	3
+Ay	1	+GAn	3
+CIk	1	+(I)t	3
+gür	1	+A	2
+rA	1	+ArI	2
+sAl	1	+CIk	2
+sI	1	+dA	2
+tI	1	+dIz	2
+A	0	+eş	2
+Aç	0	+gür	2
+AdAk	0	+In	2
+AğI	0	+cAl	2
+Ak	0	+tI	2
+AlAk	0	+rA	2
+Ar, +şAr	0	+sAl	2
+Az	0	+A	2
+cAğIz	0	+Aç	2
+CAk	0	+AdAk	2
+cAl	0	+AğI	2
+CI	0	+Ak	2
+CIk	0	+AlAk	2
+CII	0	+Ar, +şAr	2
+cIIAyIn	0	+Az	2
+CIn	0	+cAğIz	2
+dA	0	+CAk	2
+dAk	0	+cAl	2
+DAm	0	+CI	2
+dIrIk	0	+Az	2
+dIz	0	+cAğIz	2
+eş	0	+CAk	2
+GAn	0	+cIIAyIn	2
+GI	0	+CIn	2
+GIn	0	+dA	2
+gil, +giller	0	+dAk	2
+In	0	+dIrIk	2
		+dIz	2
		+GIn	2
		+eş	2

+ (I)k	0	+ (I)k	0	+gil, +giller	0	+gil, +giller	0
+lA	0	+lA	0	+ (I)k	0	+gür	0
+lAk	0	+lAk	0	+lA	0	+ (I)k	0
+lAyIn	0	+lAyIn	0	+lAk	0	+lA	0
+lAz	0	+lAz	0	+lAyIn	0	+lAk	0
+mAn	0	+msAr	0	+lAz	0	+lAyIn	0
+msAr	0	+ (I)msI	0	+ (I)msI	0	+lAz	0
+ (I)msI	0	+ (I)mtırak	0	+ (I)mtırak	0	+ (I)msI	0
+ (I)mtırak	0	+ (I)n	0	+ (I)n	0	+ (I)mtırak	0
+ (I)n	0	+rAk	0	+rAk	0	+ (I)n	0
+rAk	0	+sAk	0	+sAk	0	+rAk	0
+sAk	0	+sI	0	+sI	0	+sAk	0
+sIk	0	+sIk	0	+sIk	0	+sI	0
+sIl	0	+sIl	0	+sIl	0	+sIk	0
+sIzIn	0	+sIzIn	0	+sIzIn	0	+sIl	0
+ (I)ş	0	+ (I)ş	0	+ (I)ş	0	+sIzIn	0
+şIn	0	+şIn	0	+şIn	0	+ (I)ş	0
+ (I)t	0	+tay	0	+tay	0	+şIn	0
+tay	0	+tI	0	+tI	0	+tay	0
+ (I)z	0	+ (I)z	0	+ (I)z	0	+tI	0

Tablo 4.25.'e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde seviyeler arasında kullanım sayısı açısından ilk sıralarda benzer eklerin yer aldığı görülmektedir. Örneğin genel olarak tüm seviyelerde tablonun ilk sıralarda bakıldığında isimden isim yapan eklerden kullanım sayısı en fazla olanların +II, +Ilk, +sIz, +CA, +CI, +sAl, +DAn gibi eklerin olduğunu görmek mümkündür. Sıralamanın devamında kullanım sayısı orta ve az olan ve kullanımı hiç olmayan eklerin sıralamasının da bezerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu durumda isimden isim yapma eklerinin kullanım sayısı sıralamasının dil seviyeleri arasında paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4.26. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yabancılar İçin Türkçe A1	Yabancılar İçin Türkçe A2	Yabancılar İçin Türkçe B1	Yabancılar İçin Türkçe B2
+lA	11	+lA	46
+lAn	4	+lAn	15
+A	2	+lAş	13
+Ar	2	+Al/+I	6
+lAş	2	+A	2
+ (I)r	1	+Ar	2
+AcAn	0	+At	1
+Al/+I	0	+Ik	1
+An	0	+kIr	1
+Aş	0	+ (I)r	1
+At	0	+sA	1
+dA	0	+sIn	1
+Ik	0	+AcAn	0
+kIr	0	+An	0
+lAt	0	+ (I)msA	0
		+Aş	0

+ (I)msA	0	+ (I)r	0	+dA	0	+Aş	0
+ (I)rgA	0	+ (I)rgA	0	+lAt	0	+ (I)msA	0
+sA	0	+sA	0	+ (I)msA	0	+ (I)rg	0
+sI	0	+sI	0	+ (I)rgA	0	+sI	0
+sIn	0	+sIn	0	+sI	0	+sIn	0

Tablo 4.26.'ya bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde isimden fiil yapan eklerin kullanım sayısına bakıldığında ilk 3 sırayı temel seviyede +lA, +lAn, +A; orta seviyede +lA, +lAn, +lAş eklerinin aldığı görülmektedir. Bu eklerde olduğu gibi tablonun devamındaki sıralamada da seviyeler arasında benzerlik olduğu söylenebilir.

Tablo 4.27. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yabancılar İçin Türkçe A1		Yabancılar İçin Türkçe A2		Yabancılar İçin Türkçe B1		Yabancılar İçin Türkçe B2	
-mA	17	-(I)m	17	-(I)m	35	-(I)m	61
-(I)m	14	-mA	16	-mA	28	-mA	48
-Iş	9	-I	14	-I	18	-I	32
-I	8	-(I)k	9	-GI	17	-(I)k	22
-(I)k	8	-Iş	9	-(I)k	15	-IcI	20
-GI	4	-IcI	7	-Iş	11	-GI	17
-IcI	4	-A	5	-Ar/-r/-(I)r	9	-Iş	13
-Ak/-k	3	-GI	5	-IcI	9	-Ar/-r/-(I)r	12
-Ar/-r/-(I)r	3	-Ar/-r/-(I)r	3	-GI n	8	-GI n	11
-Av/-v	3	-GI n	3	-A	6	-(I)nTI	7
-GI n	3	-(I)n	3	-An	5	-A	6
-tI	3	-Ak/-k	2	-mAz	5	-An	6
-cA	2	-cA	2	-Ak/-k	4	-mA n	6
-mA n	2	-GA	2	-ç /(I)nç	4	-Ak/-k	5
-(I)t	2	-mA n	2	-AnAk	3	-Ay/-y	4
-An	1	-AcAk	1	-GA	3	-mAz	4
-Ay/-y	1	-Al	1	-(I)t	3	-mIş	4
-ç /(I)nç	1	-Am	1	-AcAk	2	-(I)n	4
-GA	1	-An	1	-Av/-v	2	-Av/-v	3
-gAç	1	-AnAk	1	-cA	2	-cA	3
-mA k	1	-Av/-v	1	-mA n	2	-GA	3
-mIş	1	-Ay/-y	1	-(I)n	2	-(I)l	3
-(I)n	1	-glç	1	-(I)nTI	2	-(I)t	3
-(I)nTI	1	-mA k	1	-Aç	1	-tI	3
-(A)z	1	-(I)nTI	1	-AgAn/-AğAn	1	-AcAk	2
-A	0	-(I)t	1	-Al	1	-AgAn/AğAn	2
-AcAk	0	-tI	1	-Am	1	-Al	2
-Aç	0	-Aç	0	-AsI	1	-Am	2
-AgAn/AğAn	0	-AgAn/-AğAn	0	-Ay/-y	1	-ç /(I)nç	2
-AlAk	0	-AlAk	0	-DIk	1	-DIk	2
-Al	0	-AlgA	0	-GAn	1	-glç	2
-AlgA	0	-AmAç	0	-güt	1	-sAl	2
-Am	0	-AmAk	0	-(I)l	1	-Aç	1
-AmAç	0	-ArGA	0	-mA k	1	-AnAk	1
-AmAk	0	-ArI	0	-mIş	1	-AsI	1
-AnAk	0	-AsI	0	-mUr	1	-DI	1
-ArGA	0	-bAç	0	-tI	1	-gAç	1
-ArI	0	-cAk	0	-AlAk	0	-güt	1

-AsI	0	-cAmA	0	-AlgA	0	-mAk	1
-bAç	0	-ç/(I)nç	0	-AmAç	0	-mUr	1
-cAk	0	-DI	0	-AmAk	0	-AlAk	0
-cAmA	0	-DIk	0	-ArGA	0	-AlgA	0
-DI	0	-gAç	0	-ArI	0	-AmAç	0
-DIk	0	-GAn	0	-bAç	0	-AmAk	0
-GAn	0	-güt	0	-cAk	0	-ArGA	0
-glç	0	-(I)l	0	-cAmA	0	-ArI	0
-güt	0	-mAcA	0	-DI	0	-bAç	0
-(I)l	0	-mAç	0	-gAç	0	-cAk	0
-mAcA	0	-mAl	0	-glç	0	-cAmA	0
-mAç	0	-mAz	0	-mAcA	0	-GAn	0
-mAl	0	-mIk	0	-mAç	0	-mAcA	0
-mAz	0	-mIş	0	-mAl	0	-mAç	0
-mIk	0	-mUr	0	-mIk	0	-mAl	0
-mUr	0	-sAk	0	-sAk	0	-mIk	0
-sAk	0	-sAl	0	-sAl	0	-sAk	0
-sAl	0	-sI	0	-sI	0	-sI	0
-sI	0	-tay	0	-tay	0	-tay	0
-tay	0	-van	0	-van	0	-van	0
-van	0	-(A)z	0	-(A)z	0	-(A)z	0

Tablo 4.27.'ye bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde fiilden isim yapan eklerin kullanım sayısına bakıldığında -mA, -(I), -(I)m, -Iş, (I)k, -IcI, -GI gibi eklerin tablonun ilk sıralarında yer aldığı görülmektedir. Tablonun geri kalanındaki sıralamanın da benzer şekilde devam ettiği söylenebilir.

Tablo 4.28. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yabancılar İçin Türkçe A1	Yabancılar İçin Türkçe A2	Yabancılar İçin Türkçe B1	Yabancılar İçin Türkçe B2
-(I)n	8	-(I)n	10
-DIr	7	-(I)l	8
-(I)l	5	-(I)t	7
-(I)ş	5	-(I)r	6
-(I)r	1	-(I)ş	5
-(I)t	1	-DIr	2
-A	0	-(I)r	8
-AlA	0	-Ar	2
-Ar	0	-(I)ştlr	1
-I	0	-A	0
-(I)k	0	-mAş	1
-kun	0	-AlA	0
-mAlA	0	-(I)msA	1
-mAş	0	-(I)ştlr	1
-(I)msA	0	-A	0
-p	0	-AlA	0
-(I)ştlr	0	-I	0
		-kun	0
		-mAlA	0
		-(I)k	0
		-mAş	0
		-p	0

Tablo 4.28.'e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde fiilden fiil yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasında diğer yapım eklerinde

olduğu gibi bu ek türünde de seviyeler arasında benzerlik söz konusudur. Tablonun ilk 6 sırasında her dil seviyesinde aynı eklerin yer aldığı görülmektedir. Bu ekler dışında kalan diğer fiilden fiil yapma ekleriyle türetilen ya birkaç sözcük vardır ya da türetilen hiçbir sözcük yoktur. Kısacası diğer tablolarda olduğu gibi bu tabloda da eklerin kullanım sayısına göre sıralanışında seviyelere göre paralellik olduğu göze çarpmaktadır.

4.3.2 “Yedi İklim Türkçe” Öğretim Setindeki Yapım Eklerinin Seviyelere ve Kullanım Sayısına Göre Sıralaması

Tablo 4.29. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yedi İklim Türkçe A1	Yedi İklim Türkçe A2	Yedi İklim Türkçe B1	Yedi İklim Türkçe B2
+II 28	+II 49	+II 52	+II 99
+IIk 18	+IIk 30	+IIk 43	+IIk 74
+CA 6	+CA 20	+CI 19	+CA 31
+CI 6	+CI 11	+CA 14	+sIz 22
+CIk 3	+sAl 6	+(I)ncI 7	+CI 20
+ArI 2	+CIk 3	+DAn 6	+sAl 9
+DAn 2	+(I)/+II/+Al 3	+sIz 4	+DAn 7
+(I)ncI 2	+sIz 3	+DAş 3	+(I)/+II/+Al 5
+DAş 1	+ArI 2	+ArI 2	+CIk 4
+dIz 1	+DAn 2	+CIk 2	+DAş 4
+eş 1	+(I)ncI 2	+GA 2	+(I)ncI 4
+GA 1	+A 1	+(I)/+II/+Al 2	+Ay 3
+(I)/+II/+Al 1	+Ak 1	+sAl 2	+GA 3
+rA 1	+Ar, +şAr 1	+A 1	+(I)t 3
+sIz 1	+Ay 1	+An 1	+ArI 2
+tI 1	+dA 1	+Ay 1	+dA 2
+A 0	+DAm 1	+CAk 1	+A 1
+Aç 0	+DAş 1	+CII 1	+Ak 1
+AdAk 0	+dIz 1	+dA 1	+Ar, +şAr 1
+AğI 0	+GA 1	+DAm 1	+DAm 1
+Ak 0	+gil, +giller 1	+eş 1	+dIz 1
+AlAk 0	+In 1	+GAn 1	+eş 1
+An 0	+rA 1	+GI 1	+GI 1
+Ar, +şAr 0	+Aç 0	+gür 1	+gil, +giller 1
+Ay 0	+AdAk 0	+In 1	+gür 1
+Az 0	+AğI 0	+(I)k 1	+In 1
+cAğIz 0	+AlAk 0	+mAn 1	+mAn 1
+CAk 0	+An 0	+rA 1	+rA 1
+cAl 0	+Az 0	+tI 1	+tI 1
+CII 0	+cAğIz 0	+Aç 0	+Aç 0
+cIIAyIn 0	+CAk 0	+AdAk 0	+AdAk 0
+CIn 0	+cAl 0	+AğI 0	+AğI 0
+dA 0	+CII 0	+Ak 0	+AlAk 0
+dAk 0	+cIIAyIn 0	+AlAk 0	+An 0
+DAm 0	+CIn 0	+Ar, +şAr 0	+Az 0
+dIrIk 0	+dAk 0	+Az 0	+cAğIz 0
+GAn 0	+dIrIk 0	+cAğIz 0	+CAk 0
+GI 0	+eş 0	+cAl 0	+cAl 0
+GIn 0	+GAn 0	+cIIAyIn 0	+CII 0
+gil, +giller 0	+GI 0	+CIn 0	+cIIAyIn 0
+gür 0	+GIn 0	+dAk 0	+CIn 0

+In	0	+gür	0	+dİrIk	0	+dAk	0
+(I)k	0	+(I)k	0	+dİz	0	+dİrIk	0
+IA	0	+IA	0	+GIn	0	+GAn	0
+IAk	0	+IAk	0	+gil, +giller	0	+GIn	0
+IAyIn	0	+IAyIn	0	+IA	0	+(I)k	0
+IAz	0	+IAz	0	+IAk	0	+IA	0
+mAn	0	+mAn	0	+IAyIn	0	+IAk	0
+msAr	0	+msAr	0	+IAz	0	+IAyIn	0
+(I)msI	0	+(I)msI	0	+msAr	0	+IAz	0
+(I)mtırak	0	+(I)mtırak	0	+(I)msI	0	+msAr	0
+(I)n	0	+(I)n	0	+(I)mtırak	0	+(I)msI	0
+rAk	0	+rAk	0	+(I)n	0	+(I)mtırak	0
+sAk	0	+sAk	0	+rAk	0	+(I)n	0
+sAl	0	+sI	0	+sAk	0	+rAk	0
+sI	0	+sIk	0	+sI	0	+sAk	0
+sIk	0	+sIl	0	+sIk	0	+sI	0
+sIl	0	+sIzIn	0	+sIl	0	+sIk	0
+sIzIn	0	+(I)ş	0	+sIzIn	0	+sIl	0
+(I)ş	0	+şIn	0	+(I)ş	0	+sIzIn	0
+şIn	0	+(I)t	0	+şIn	0	+(I)ş	0
+(I)t	0	+tay	0	+(I)t	0	+şIn	0
+tay	0	+tI	0	+tay	0	+tay	0
+(I)z	0	+(I)z	0	+(I)z	0	+(I)z	0

Tablo 4.29.'a bakıldığında “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde isimden isim yapan eklerin kullanım sayısı göz önüne alındığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde olduğu gibi +II, +IIk, CI, CA, +sIz gibi eklerin diğer isimden isim yapan eklerle oranla daha sık kullanıldığı görülmektedir. Seviyelere göre eklerin kullanım sayılarının sıralanmasında diğer tablolarda olduğu gibi bu tabloda da benzerlik söz konusudur.

Tablo 4.30. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “isimden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yedi İklim Türkçe A1	Yedi İklim Türkçe A2	Yedi İklim Türkçe B1	Yedi İklim Türkçe B2
+IA	9	+IA	57
+IAAn	4	+IAAn	18
+A	3	+IAş	13
+Al/+I	1	+A	9
+Ar	1	+Al/+I	5
+IAş	1	+Ar	3
+(I)r	1	+At	3
+AcAn	0	+(I)r	2
+An	0	+AcAn	1
+Aş	0	+An	1
+At	0	+Aş	1
+dA	0	+dA	1
+Ik	0	+Ik	0
+kIr	0	+kIr	0
+IAAt	0	+IAAt	0
+(I)msA	0	+(I)msA	0
+(I)rgA	0	+(I)r	0
+sA	0	+(I)rgA	0
		+sA	0

+sI	0	+sI	0	+sI	0	+(I)rg	0
+sIn	0	+sIn	0	+sIn	0	+sI	0

Tablo 4.30.’daki “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde isimden fiil yapan eklerin kullanım sayısına bakıldığında tıpkı “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde olduğu gibi ilk 3 sırayı temel seviyede +lA, +lAn, +A; orta seviyede +lA, +lAn, +lAş eklerinin aldığı görülmektedir. Bu eklerde olduğu gibi tablonun devamındaki sıralamada da seviyeler arasında benzerlik olduğu söylenebilir.

Tablo 4.31. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden isim” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yedi İklim Türkçe A1	Yedi İklim Türkçe A2	Yedi İklim Türkçe B1	Yedi İklim Türkçe B2
-GI	6	-mA	22
-I	6	-(I)m	21
-(I)k	6	-I	13
-IcI	5	-(I)k	9
-(I)m	4	-Iş	8
-mA	3	-GI	7
-AcAk	2	-Ak/-k	5
-Ak/-k	2	-IcI	5
-An	2	-A	4
-Av/-v	2	-Ar/-r/-(I)r	4
-GIn	2	-GA	4
-Iş	2	-An	3
-A	1	-ç/-(I)nç	3
-Ar/-r/-(I)r	1	-GIn	3
-cA	1	-mAk	3
-mAk	1	-mAz	3
-mAn	1	-(I)n	3
-mIş	1	-AcAk	2
-mUr	1	-AnAk	2
-(I)n	1	-Av/-v	2
-(A)z	1	-cA	2
-Aç	0	-Av/-v	2
-AgAn/AğAn	0	-mAAn	2
-AlAk	0	-(I)t	2
-Al	0	-AgAn/AğAn	1
-AlgA	0	-tI	2
-Am	0	-Aç	1
-AmAç	0	-Al	1
-AmAk	0	-AlgA	1
-AnAk	0	-mIş	1
-ArGA	0	-(I)nTI	1
-ArI	0	-AgAn/AğAn	0
-AsI	0	-AlAk	0
-Ay/-y	0	-AlgA	0
-bAç	0	-glç	1
-cAk	0	-mAk	1
-cAmA	0	-mAz	1
-ç/-(I)nç	0	-mUr	1
-DI	0	-tI	1
-Dlk	0	-Aç	0
-GA	0	-AlAk	0
		-Al	0
		-AlgA	0
		-AmAç	0
		-ArGA	0
		-ArI	0
		-AmAk	0
		-ArGA	0

-gAç	0	-DI	0	-bAç	0	-ArI	0
-GAn	0	-DIk	0	-cAk	0	-bAç	0
-glç	0	-gAç	0	-cAmA	0	-cAk	0
-güt	0	-GAn	0	-DIk	0	-cAmA	0
-(I)l	0	-glç	0	-gAç	0	-DI	0
-mAçA	0	-güt	0	-güt	0	-DIk	0
-mAç	0	-(I)l	0	-(I)l	0	-gAç	0
-mAl	0	-mAçA	0	-mAçA	0	-güt	0
-mAz	0	-mAç	0	-mAç	0	-(I)l	0
-mIk	0	-mAl	0	-mAl	0	-mAçA	0
-(I)nTI	0	-mIk	0	-mIk	0	-mAç	0
-sAk	0	-mUr	0	-mIş	0	-mAl	0
-sAl	0	-sAk	0	-sAk	0	-mIk	0
-sI	0	-sAl	0	-sAl	0	-sAk	0
-(I)t	0	-sI	0	-sI	0	-sAl	0
-tI	0	-tay	0	-tay	0	-sI	0
-tay	0	-van	0	-van	0	-tay	0
-van	0	-(A)z	0	-(A)z	0	-van	0

Tablo 4.31.’deki “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde fiilden isim yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında diğer tablolardan farklı olarak üst sırada yer alan yapım eklerinin seviyelere göre biraz farklılık gösterdiği söylenebilir. Ancak genel bir sıralama yapılacak olursa -I, -IçI, -(I)k, -(I)m, -Iş, -GI, -mA gibi eklerle türemiş sözcüklerde daha fazla rastlandığını söylemek mümkündür. Kullanım sayısı az olan ve kullanımı hiç rastlanmayan ekleri de bu tabloda görmek mümkündür. Kullanım sayısı az olan ve hiç olmayan eklerin de seviyeler arasındaki sıralamada benzer sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4.32. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde “fiilden fiil” yapan eklerin seviyelere ve kullanım sayısına göre sıralaması

Yedi İklim Türkçe A1	Yedi İklim Türkçe A2	Yedi İklim Türkçe B1	Yedi İklim Türkçe B2
-DIr	6	-(I)t	10
-(I)n	6	-(I)l	9
-(I)l	3	-(I)n	9
-(I)r	3	-(I)ş	9
-(I)ş	3	-DIr	8
-(I)t	3	-Ar	3
-A	0	-(I)r	3
-AlA	0	-A	0
-Ar	0	-AlA	0
-I	0	-I	0
-(I)k	0	-(I)k	0
-kun	0	-kun	0
-mAlA	0	-mAlA	0
-mAş	0	-mAş	0
-(I)msA	0	-(I)msA	0
-p	0	-p	0
-(I)ştIr	0	-(I)ştIr	0

Tablo 4.32.’deki “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde fiilden fiil yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” setinde olduğu gibi -DIr, -(I)l, -(I)n, (I)r, -(I)ş, -(I)t eklerinin kullanım sayısının diğer fiilden fiil yapan eklerle göre daha çok sözcük türettiği söylenebilir. Seviyeler ilerledikçe bu eklerin kullanımında ciddi artış görülmesinin sebebi ise “fiilde çatı” konusuna B1 ile yer verilmeye başlanması ile açıklanabilir. Bu ekler dışında fiilden fiil yapan eklerle türetilmiş sözcüklere kaynaklarda ya bir iki sözcükte rastlanmış ya da hiçbir sözcükte rastlanmamıştır.

4.3.3 “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki Yapım Eklerinin Kullanım Sayısına Göre Sıralaması

Tablo 4.33. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden isim” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması

Türkçenin Sıklık Sözlüğü	
Ekler	Kullanım sayısı
+Ilk	254
+II	204
+CI	81
+sIz	60
+sAl	46
+(I)l/+II/+Al	24
+CA	22
+CIk	13
+(I)ncl	12
+DAn	10
+DAş	9
+Ay	8
+In	8
+An	5
+dA	5
+GA	5
+(I)k	5
+(I)t	5
+DAm	4
+GAn	4
+tI	4
+A	3
+sI	3
+Ak	2
+Ar, +şAr	2
+ArI	2
+CAk	2
+CIl	2
+dIz	2
+mAn	2
+tay	2
+Aç	1
+cAl	1
+eş	1
+GI	1
+GIn	1

+gür	1
+lAyIn	1
+msAr	1
+rA	1
+sIl	1
+sIzIn	1
+şIn	1
+(I)z	1
+AdAk	0
+AğI	0
+AlAk	0
+Az	0
+cAğIz	0
+cIlAyIn	0
+CIn	0
+dAk	0
+dIrIk	0
+gil, +giller	0
+lA	0
+lAk	0
+lAz	0
+(I)msI	0
+(I)mtırak	0
+(I)n	0
+rAk	0
+sAk	0
+sIk	0
+(I)ş	0

Tablo 4.33.’teki “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”de isimden isim yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında +Ilk, +Il, +Cl, +sIz, +sAl, +(I)l/+Il/+Alve +CA eklerinin sözcük türetmede sık kullanıldığını görmek mümkündür. Türkçenin Sıklık Sözlüğü’nde kullanımı sık olan eklerin “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki isimden isim yapan eklerle benzer sıralamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu tabloda da sözlükteki türemiş sözcüklerde kullanım sayısı az olan ve kullanımına hiç rastlanmayan yapım ekleri bulunmaktadır.

Tablo 4.34. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “isimden fiil” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması

Türkçenin Sıklık Sözlüğü

Ekler	Kullanım sayısı
+lA	179
+lAn	50
+lAş	49
+Al/+l	14
+A	10
+Ar	7
+kIr	6
+sA	6
+dA	4

+Ik	4
+At	3
+(I)r	3
+(I)msA	2
+lAt	2
+AcAn	1
+An	1
+Aş	1
+(I)rgA	1
+sI	1
+sIn	1

Tablo 4.34.’teki “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”de isimden fiil yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında Türkçe öğretim setlerindeki kullanım sayısına paralel bir sıralamanın olduğu görülmektedir. İsimden fiil türetmek için kullanılan eklerden en sık kullanılanlar +lA, +lAş ve +lAn ekleridir. Bu ekleri +Al/+l ve +Ar ekleri takip etmektedir. Türkçenin Sıklık Sözlüğü’nde tabloda yer alan isimden fiil yapan eklerin tümüyle türetilen sözcüklerle en az 1 kere de olsa karşılaşmıştır. Sözlükte, kullanımına rastlanmayan herhangi bir yapım eki bulunmamaktadır.

Tablo 4.35. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden isim” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması

Türkçenin Sıklık Sözlüğü

Ekler	Kullanım sayısı
-(I)m	136
-(I)k	66
-I	65
-Iş	49
-IcI	42
-GI	41
-GIn	31
-mA	21
-Ak/-k	17
-Ar/-Ir/-r	16
-(I)nTI	15
-(I)t	13
-ç/-(I)nç	12
-GA	11
-mAn	11
-(I)n	10
-A	9
-An	8
-GAn	8
-mAz	7
-tI	7
-AnAk	6
-Av/-v	5
-Ay/-y	5
-mIş	5
-AcAk	4

-Al	3
-cA	3
-(I)l	3
-mAk	3
-sAl	3
-AgAn/-AğAn	2
-Am	2
-AmAk	2
-AsI	2
-DI	2
-Aç	1
-AlgA	1
-Dlk	1
-gAç	1
-glç	1
-güt	1
-mAcA	1
-mAç	1
-mUr	1
-sAk	1
-sI	1
-tay	1
-(A)z	1
-AlAk	0
-AmAç	0
-ArGa	0
-ArI	0
-bAç	0
-cAk	0
-cAmA	0
-mAl	0
-mIk	0
-van	0

Tablo 4.35.’teki “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”de fiilden isim yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında fiilden isim türetmekte sık kullanılan eklerin -(I)m, -(I)k, -I, -Iş, -IçI, -GI, -GIn ekleri olduğu görülmektedir. Tablodaki fiilden isim türeten çoğu ekle sözlükteki türemiş sözcüklerde en az bir karşılaşıldığı görülmektedir. Geriye kalan az sayıdaki ekle ise türetilmiş hiçbir sözcüğe rastlanmamıştır.

Tablo 4.36. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde “fiilden fiil” yapan eklerin kullanım sayısına göre sıralaması

Türkçenin Sıklık Sözlüğü

Ekler	Kullanım Sayıları
-(I)ş	23
-DIr	20
-(I)n	17
-(I)l	13
-(I)t	9
-(I)r	5
-A	2
-Ar	2

-I	2
-(I)msA	2
-(I)stIr-	2
-AIA	1
-(I)k	1
-mAIA	1
-mAş	1
-kun	0
-p	0

Tablo 4.36.’daki “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”de fiilden fiil yapan eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında fiilden isim türetmekte sık kullanılan eklerin -(I)ş, -DIr, -(I)n, -(I)l, -(I)t, ekleri olduğu görülmektedir. Bu eklerle türetilen sözcüklere Türkçe öğretim setlerinin okuma metinlerindeki kadar çok denk gelinmemesinin sebebi sözlükte sözcüklerin madde başı olarak verilmesi, bir bağlam içinde kullanılmamasıdır. Fiilde çatı ekleri daha çok cümle bağlamında kendine yer bulmaktadır. Tabloda iki fiilden fiil yapan ek haricindeki tüm eklerle türetilmiş sözcüklerle “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde karşılaşılmıştır. Sadece -kun ve -p ekleriyle türetilmiş sözcüklere sözlükte denk gelinmemiştir.

4.4 Yapım Eklerinin Kullanım Sayılarının Kaynaklara Göre Karşılaştırılması

Bu başlık altında, araştırmada kullanılan “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” ve “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nden elde edilen verilerin toplam kullanım sayısı bakımından karşılaştırması yapılmıştır. Karşılaştırma yapabilmek için öncelikle “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setindeki yapım eklerinin her bir seviyedeki kullanım sayısı toplanarak setin tamamında eklerin sözcük türetmede kaçar kez kullanıldığını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Aynı işlem “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti için de uygulanmıştır. Bir eke ait A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki kullanım sayılarının toplanmasıyla Türkçe öğretim setinin genelinde o ekin kaç kez kullanıldığı belirlenmiştir. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde ise Türkçe öğretim setlerindeki gibi herhangi bir dil seviyesi (A1, A2, B1, B2) bulunmadığından sözlükte yer alan türemiş sözcüklerdeki yapım eklerinin kullanım sayıları doğrudan tabloya eklenmiştir. Tabloların en sağındaki “Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı” başlığı altında ise ilk üç sütundaki verilerin toplanmasıyla elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Üç kaynaktaki verilerin toplamının yer verildiği sütunda da en fazla kullanılan yapım ekinden en az kullanılan yapım ekine doğru bir sıralama görmek mümkündür. Kaynaklara ve

kullanım sayılarına göre oluşturulan tablolar, yapım eklerinin türlerine göre (isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil) dört ayrı başlık altında sunulmuştur.

Tablo 4.37. “İsimden isim” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması

Yabancılar İçin Türkçe	Yedi İklim Türkçe	Türkçenin Sıklık Sözlüğü	Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı
+II 251	+II 228	+IIk 254	+II 683
+IIk 207	+IIk 165	+II 204	+IIk 626
+CA 71	+CA 71	+CI 81	+CI 205
+CI 68	+CI 56	+sIz 60	+CA 164
+sIz 49	+sIz 30	+sAl 46	+sIz 139
+sAl 23	+DAn 17	+(I)l/+Il/+Al 24	+sAl 86
+DAn 19	+sAl 17	+CA 22	+(I)l/+Il/+Al 49
+(I)ncI 17	+(I)ncI 15	+CIk 13	+DAn 46
+(I)l/+Il/+Al 14	+CIk 12	+(I)ncI 12	+(I)ncI 44
+GA 10	+(I)l/+Il/+Al 11	+DAn 10	+CIk 31
+Ay 8	+DAş 9	+DAş 9	+DAş 26
+DAş 8	+ArI 8	+Ay 8	+GA 22
+CIk 6	+GA 7	+In 8	+Ay 21
+DAm 5	+Ay 5	+An 5	+In 16
+In 5	+dA 4	+dA 5	+ArI 14
+ArI 4	+rA 4	+GA 5	+dA 13
+dA 4	+A 3	+(I)k 5	+DAm 12
+GAn 4	+DAm 3	+(I)t 5	+(I)t 12
+rA 4	+dIz 3	+DAm 4	+A 9
+(I)t 4	+eş 3	+GAn 4	+GAn 9
+A 3	+In 3	+tI 4	+rA 9
+cAl 3	+(I)t 3	+A 3	+tI 8
+gür 3	+tI 3	+sI 3	+An 7
+mAn 3	+Ak 2	+Ak 2	+dIz 7
+Ar, +şAr 2	+Ar, +şAr 2	+Ar, +şAr 2	+mAn 7
+dIz 2	+GI 2	+ArI 2	+Ar, +şAr 6
+eş 2	+gil,+giller 2	+CAk 2	+eş 6
+GI 2	+gür 2	+CIl 2	+gür 6
+msAr 2	+mAn 2	+dIz 2	+(I)k 6
+An 1	+An 1	+mAn 2	+GI 5
+CAk 1	+CAk 1	+tay 2	+Ak 4
+CIl 1	+CIl 1	+Aç 1	+CAk 4
+GIn 1	+GAn 1	+cAl 1	+cAl 4
+sI 1	+(I)k 1	+eş 1	+CIl 4
+tI 1	+Aç 0	+GI 1	+sI 4
+(I)z 1	+AdAk 0	+GIn 1	+msAr 3
+Aç 0	+AğI 0	+gür 1	+GIn 2
+AdAk 0	+AlAk 0	+lAyIn 1	+gil,+giller 2
+AğI 0	+Az 0	+msAr 1	+tay 2
+Ak 0	+cAğIz 0	+rA 1	+(I)z 2
+AlAk 0	+cAl 0	+sIl 1	+Aç 1
+Az 0	+cIlAyIn 0	+sIzIn 1	+lAyIn 1
+cAğIz 0	+CIn 0	+şIn 1	+sIl 1
+cIlAyIn 0	+dAk 0	+(I)z 1	+sIzIn 1
+CIn 0	+dIrIk 0	+AdAk 0	+şIn 1
+dAk 0	+GIn 0	+AğI 0	+AdAk 0
+dIrIk 0	+lA 0	+AlAk 0	+AğI 0
+gil,+giller 0	+lAk 0	+Az 0	+AlAk 0
+(I)k 0	+lAyIn 0	+cAğIz 0	+Az 0
+lA 0	+lAz 0	+cIlAyIn 0	+cAğIz 0
+lAk 0	+msAr 0	+CIn 0	+cIlAyIn 0

+IAyIn	0	+(I)msI	0	+dAk	0	+CIn	0
+IAz	0	+(I)mtırak	0	+dIrIk	0	+dAk	0
+(I)msI	0	+(I)n	0	+gil,+giller	0	+dIrIk	0
+(I)mtırak	0	+rAk	0	+IA	0	+IA	0
+(I)n	0	+sAk	0	+IAk	0	+IAk	0
+rAk	0	+sI	0	+IAz	0	+IAz	0
+sAk	0	+sIk	0	+(I)msI	0	+(I)msI	0
+sIk	0	+sIl	0	+(I)mtırak	0	+(I)mtırak	0
+sIl	0	+sIzIn	0	+(I)n	0	+(I)n	0
+sIzIn	0	+(I)ş	0	+rAk	0	+rAk	0
+(I)ş	0	+şIn	0	+sAk	0	+sAk	0
+şIn	0	+tay	0	+sIk	0	+sIk	0
+tay	0	+(I)z	0	+(I)ş	0	+(I)ş	0

Tablo 4.37.’de görüldüğü üzere “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde A1, A2, B1 ve B2 kitaplarındaki okuma metinlerinde öğrencilerin karşısına en fazla çıkan yapım eki 251 defa kullanımla “+II” eki olmuştur. +II ekini sırasıyla +IIk (207), +CA (71), +CI (68), +sIz (49) ekleri takip etmektedir. Tablonun alt sıralarına doğru bakıldığında okuma metinlerinde öğrencilerin karşısına hiç çıkmayan isimden isim yapan ekler de görülmektedir.

“Yedi İklim Türkçe” öğretim setinden elde edilen verilere göre ise A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki okuma metinlerinde toplam 228 kere kullanılan isimden isim yapan “+II” eki listenin en üst sırasında yer almaktadır. +II ekini sırasıyla +IIk (165), +CA (71), +CI (56), +sIz (30) ekleri takip etmektedir.

Türkçenin Sıklık Sözlüğünde yer alan sözcüklerde en sık rastlanılan ilk beş ek ise şöyledir: +IIk (254), +II (204), +CI (81), +sIz (60), +sAl (46).

İsimden isim yapan eklerin üç kaynaktaki toplam kullanım sayılarının yer aldığı sütuna bakıldığında isimden isim yapan ekler içerisinde en fazla kullanıma sahip olan ekin 683 defa kullanımla +II eki olduğu görülmektedir. +II ekini sırasıyla +IIk (626), +CI (205), +CA (164), +sIz (139) ekleri takip etmektedir.

Tablo 4.37.’de görüldüğü üzere yabancılar Türkçe öğretimi için hazırlanan iki farklı yayınevine ait setlerde ve Türkçenin öğretimini desteklemek amacıyla hazırlanan Türkçenin Sıklık Sözlüğünde “isimden isim yapan ekler”le türetilen sözcüklere oldukça sık yer verilmiştir. Kullanım sayılarına göre ekler kaynaklara göre karşılaştırıldığında her üç kaynakta da benzer bir sıralamanın olduğu görülmektedir. Kullanım sayısı sıralamasındaki bu tutarlılık, bu eklerin hangilerinin öğretilmesi gerektiği konusunda bize yol göstermektedir. Tabloda alt sıralarda bulunan yapım eklerinin Türkçe öğretim setlerindeki metinlerde ve Türkçenin Sıklık Sözlüğü’nde hiç kullanılmadığı görülmektedir. Bu verilere göre

dil öğretim sürecinde hiç kullanılmayan veya çok az kullanılan yapım eklerinin öğretimi yerine üst sırlarda yer alan ve öğrencinin çok sık karşılaşabileceği eklerin öğretimine yer verilebilir. +CA, +CI, +II, +IIk, (I)ncI, (I)l/+II/+AI, +sAI, +sIz gibi üst sıralarda yer alan isimden isim yapan ekler mutlaka öğretilmelidir. Kullanımı en fazla olan eklerle öğrenciler A1 seviyesinden itibaren tanıştırılmalıdır.

Tablo 4.38. “İsimden fiil” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması

Yabancılar İçin Türkçe	Yedi İklim Türkçe	Türkçenin Sıklık Sözlüğü	Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı
+IA 142	+IA 120	+IA 179	+IA 441
+IAAn 46	+IAAn 42	+IAAn 50	+IAAn 138
+IAş 37	+IAş 26	+IAş 49	+IAş 112
+A 14	+AI/+I 18	+AI/+I 14	+AI/+I 46
+AI/+I 14	+A 17	+A 10	+A 41
+Ar 8	+Ar 6	+Ar 7	+Ar 21
+(I)r 4	+At 5	+kIr 6	+sA 12
+sA 4	+(I)r 3	+sA 6	+At 11
+At 3	+sA 2	+dA 4	+(I)r 10
+dA 2	+An 1	+Ik 4	+kIr 8
+Ik 2	+Ik 1	+At 3	+Ik 7
+kIr 2	+sIn 1	+(I)r 3	+dA 6
+An 1	+AcAn 0	+IAAt 2	+An 3
+IAAt 1	+Aş 0	+(I)msA 2	+IAAt 3
+sIn 1	+dA 0	+AcAn 1	+sIn 3
+AcAn 0	+kIr 0	+An 1	+(I)msA 2
+Aş 0	+IAAt 0	+Aş 1	+AcAn 1
+(I)msA 0	+(I)msA 0	+(I)rgA 1	+Aş 1
+(I)rgA 0	+(I)rgA 0	+sI 1	+(I)rgA 1
+sI 0	+sI 0	+sIn 1	+sI 1

Tablo 4.38.’e bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde A1’den B2’ye kadar yer alan okuma metinlerinde en fazla kullanılan isimden fiil yapan ek 142 defa kullanımla +IA ekidir. +IA ekinden sonra sırasıyla +IAAn (46), +IAş (37), +A (14) ve +AI/+I (14) ekleri gelmektedir. “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde A1’den B2’ye kadar olan okuma metinlerinde +AcAn, +Aş, +(I)msA, +(I)rgA, +sI isimden fiil yapan eklerle hiç rastlanmamıştır.

“Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde ise aynı “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde olduğu gibi kullanım sayısı bakımından ilk üç sırayı aynı ekler almaktadır. “Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde +IA ekiyle türetilen sözcüklerle 120, +IAAn ekiyle türetilen sözcüklerle 42, +IAş ekiyle türetilen sözcüklerle 26 kez karşılaşmıştır. Bu ekleri 18 kez kullanımıyla +AI/+I eki ve 17 kez kullanımıyla +A eki takip etmektedir.

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan sözcüklerde en çok rastlanılan ilk üç isimden fiil yapan ekle diğer setlerde en çok rastlanılan ilk üç isimden fiil yapan ek aynıdır. Bunlar +lA (179), +lAn (50), +lAş (49) ekleridir. Bu ekleri +Al/+l (14) ve +A (10) takip etmektedir.

Üç kaynak birbiriyle karşılaştırıldığında eklerin sıralamasının benzer ve kullanım sayılarının ise birbirine yakın olduğu görülmektedir. “Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı”na bakıldığında bahsi geçen kaynakların tamamında en çok kullanılan isimden fiil yapma ekleri +lA (441), +lAn (138) ve +lAş (112) ekleridir. Bu eklerin ardından listede en sık kullanılan diğer eklerin +Al/+l (46), +A (41) ekleri olduğu görülmektedir. Üç kaynaktaki verilerin toplamı göz önüne alındığında kaynaklarda isimden fiil yapan eklerin tümüyle en az bir kez de olsa karşılaşılmıştır.

Tablo 4.39. “Fiilden isim” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması

Yabancılar İçin Türkçe		Yedi İklim Türkçe		Türkçenin Sıklık Sözlüğü		Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı	
-(I)m	127	-mA	92	-(I)m	136	-(I)m	350
-mA	109	-(I)m	87	-(I)k	66	-mA	222
-I	72	-I	59	-I	65	-I	196
-(I)k	54	-GI	41	-Iş	49	-(I)k	158
-GI	43	-(I)k	38	-Icl	42	-Iş	128
-Iş	42	-Iş	37	-GI	41	-GI	125
-Icl	40	-Icl	26	-GIn	31	-Icl	108
-Ar/-r/-(I)r	27	-GIn	23	-mA	21	-GIn	79
-GIn	25	-Ar/-r/-(I)r	20	-Ak/-k	17	-Ar/-r/-(I)r	63
-A	17	-A	17	-Ar/-r/-(I)r	16	-Ak/-k	45
-Ak/-k	14	-An	15	-(I)nTI	15	-A	43
-An	13	-Ak/-k	14	-(I)t	13	-(I)nTI	38
-mAn	12	-(I)n	13	-ç/(I)nç	12	-An	36
-(I)nTI	11	-(I)nTI	12	-GA	11	-(I)n	33
-(I)n	10	-AcAk	10	-mAn	11	-mAn	30
-Av/-v	9	-Av/-v	9	-(I)n	10	-(I)t	30
-cA	9	-GA	8	-A	9	-GA	28
-GA	9	-(I)t	8	-An	8	-ç/(I)nç	26
-mAz	9	-AnAk	7	-GAn	8	-Av/-v	23
-(I)t	9	-ç/(I)nç	7	-mAz	7	-tl	22
-tl	8	-mAk	7	-tl	7	-mAz	21
-Ay/-y	7	-mAn	7	-AnAk	6	-AcAk	19
-ç/(I)nç	7	-tl	7	-Av/-v	5	-AnAk	18
-mIş	6	-GAn	6	-Ay/-y	5	-cA	16
-AcAk	5	-mAz	5	-mIş	5	-mIş	16
-AnAk	5	-mIş	5	-AcAk	4	-Ay/-y	15
-Al	4	-cA	4	-Al	3	-GAn	15
-Am	4	-Ay/-y	3	-cA	3	-mAk	14
-(I)l	4	-mUr	3	-(I)l	3	-Al	9
-mAk	4	-Aç	2	-mAk	3	-Am	8
-AgAn/-AğAn	3	-Al	2	-sAl	3	-(I)l	7
-DIk	3	-Am	2	-AgAn/-AğAn	2	-AgAn/-AğAn	6
-glç	3	-AsI	2	-Am	2	-AsI	6
-Aç	2	-glç	2	-AmAk	2	-glç	6

-AsI	2	-(A)z	2	-AsI	2	-mUr	6
-gAç	2	-AgAn/-AğAn	1	-DI	2	-Aç	5
-güt	2	-AmAk	1	-Aç	1	-sAl	5
-mUr	2	-DI	1	-AlgA	1	-DI	4
-sAl	2	-AlAk	0	-DIk	1	-DIk	4
-DI	1	-AlgA	0	-gAç	1	-(A)z	4
-GAn	1	-AmAç	0	-glç	1	-AmAk	3
-(A)z	1	-ArGA	0	-güt	1	-gAç	3
-AlAk	0	-ArI	0	-mAcA	1	-güt	3
-AlgA	0	-bAç	0	-mAç	1	-AlgA	1
-AmAç	0	-cAk	0	-mUr	1	-mAcA	1
-AmAk	0	-cAmA	0	-sAk	1	-mAç	1
-ArGA	0	-DIk	0	-sI	1	-sAk	1
-ArI	0	-gAç	0	-tay	1	-sI	1
-bAç	0	-güt	0	-(A)z	1	-tay	1
-cAk	0	-(I)l	0	-AlAk	0	-AlAk	0
-cAmA	0	-mAcA	0	-AmAç	0	-AmAç	0
-mAcA	0	-mAç	0	-ArGA	0	-ArGA	0
-mAç	0	-mAl	0	-ArI	0	-ArI	0
-mAl	0	-mIk	0	-bAç	0	-bAç	0
-mIk	0	-sAk	0	-cAk	0	-cAk	0
-sAk	0	-sAl	0	-cAmA	0	-cAmA	0
-sI	0	-sI	0	-mAl	0	-mAl	0
-tay	0	-tay	0	-mIk	0	-mIk	0
-van	0	-van	0	-van	0	-van	0

Tablo 4.39.'a bakıldığında “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setinde A1, A2, B1 ve B2 seviyelerinde yer alan okuma metnlerinin tamamında en çok karşılaşılan fiilden isim yapan ekler -(I)m (127), -mA (109), -I (72), -(I)k (54), -GI (43) şeklindedir.

“Yedi İklim Türkçe” öğretim setinde de ilk beş sırada yer alan ekler “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setindekilerle aynıdır. Ancak kullanım sayısı bakımından farklılıklar görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere “Yedi İklim Türkçe” setinde yer verilen okuma metnlerinde en çok kullanılan fiilden isim yapma ekleri şu şekildedir: -mA (92), -(I)m (87), -I (59), -GI (41), -(I)k (38).

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan sözcüklerde ise en çok karşılaşılan ek 136 kez kullanımla -(I)m eki olmuştur. -(I)m ekini sırasıyla -(I)k (66), -I (65), -Iş (49), -IcI (42) ekleri takip etmektedir.

Üç kaynaktan ayrı ayrı elde edilen verilerin toplamına bakıldığında ise en fazla kullanılan fiilden isim yapma eki 350 kullanım sayısı ile -(I)m eki olmuştur. -mA (222), -(I) (196), -(I)k (158), -Iş (128) ekleri -(I)m ekinin ardından üç kaynaktan en çok kullanılan ekler olarak belirlenmiştir. “Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe” ve “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”deki sıralamalar birbiriyle

karşılaştırıldığında eklerin üç kaynakta da çoktan aza doğru benzer şekilde sıralandığı görülmektedir.

Tablo 4.40. “Fiilden fiil” yapan eklerin kullanım sayılarının karşılaştırılması

Yabancılar İçin Türkçe		Yedi İklim Türkçe		Türkçenin Sıklık Sözlüğü		Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı	
-(I)l	131	-(I)l	111	-(I)ş	23	-(I)l	255
-(I)n	113	-(I)n	92	-Dİr	20	-(I)n	222
-Dİr	81	-Dİr	71	-(I)n	17	-Dİr	172
-(I)ş	46	-(I)t	47	-(I)l	13	-(I)ş	115
-(I)t	44	-(I)ş	46	-(I)t	9	-(I)t	100
-(I)r	23	-(I)r	22	-(I)r	5	-(I)r	50
-Ar	5	-Ar	7	-A	2	-Ar	14
-(I)ştİr	4	-(I)msA	2	-Ar	2	-(I)ştİr	8
-(I)msA	2	-(I)ştİr	2	-I	2	-(I)msA	6
-A	1	-AlA	1	-(I)msA	2	-A	3
-kun	1	-mAş	1	-(I)ştİr	2	-mAş	3
-mAş	1	-A	0	-AlA	1	-AlA	2
-AlA	0	-I	0	-(I)k	1	-I	2
-I	0	-(I)k	0	-mAlA	1	-(I)k	1
-(I)k	0	-kun	0	-mAş	1	-kun	1
-mAlA	0	-mAlA	0	-kun	0	-mAlA	1
-p	0	-p	0	-p	0	-p	0

Tablo 4.40.’ta görüldüğü üzere “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setindeki incelenen dört kitabın tamamında en fazla rastlanan fiilden fiil türeten ekler -(I)l (131), -(I)n (113), -Dİr (81), -(I)ş (46), -(I)t (44) bu şekilde sıralanmaktadır.

Tabloya bakıldığında “Yedi İklim Türkçe” öğretim setiyle “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim setindeki en sık kullanılan beş fiilden fiil yapma eki aynıdır. Tabloda ilk üç sıra “Yabancılar İçin Türkçe” setindeki gibidir. Ancak kullanım sayısında farklılıklar bulunmaktadır. Bu ekler ve kullanım sayıları şu şekildedir: -(I)l (111), -(I)n (92), -Dİr (71). Bu üç ekin ardından en sık kullanılan diğer iki ek ve kullanım sayıları ise şöyledir: -(I)t (47), -(I)ş (46).

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde fiilden fiil yapan ekler arasında en sık kullanılan ilk beş eke bakıldığında bu eklerin diğer iki yayınevine ait kaynaklardaki eklerle aynı ekler olduğu görülmektedir. Ancak bu eklerin kullanım sayısı diğer kaynaklara göre farklılık göstermektedir. “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde fiilden fiil yapan eklerle türetilen sözcüklerde -(I)ş (23) ekiyle türetilmiş sözcüklerin fazla olduğu görülmektedir. Bu eki -Dİr (20), -(I)n (17), -(I)l (13), -(I)t (9) fiilden fiil yapma ekleri izlemektedir. “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerinde -(I)l ve -(I)n ekiyle türetilen 100’den fazla sözcüğe rastlanırken “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde bu eklerle türetilen

sözcüklere (13 ve 17 kez kullanımla) daha az rastlandığı görülmektedir. Kullanım sayılarındaki bu farkın sebebi şöyle açıklanabilir: -(I)l ve -(I)n ekleri fiilleri edilgen yapmak için kullanılan eklerdir ve bu eklerle türetilmiş sözcüklere bir metin bağlamında daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Üç kaynaktan elde edilen verilerin toplamına bakıldığında fiilden fiil yapan eklerdeki kullanım sayısı sıralamasında ilk sırayı fiilleri edilgen yapan -(I)l (255) eki almaktadır. Yine fiilleri edilgen yapan -(I)n (222) eki ikinci sırada yer almaktadır. -DIr (172), -(I)ş (115), -(I)t (100) ekleri de oldukça sık kullanılarak fiilden fiil yapan ekler içerisinde üst sıralarda yerini almaktadır. -mAş ve -p ekleriyle türetilmiş sözcüklere araştırmaya dahil olan üç kaynakta da hiç rastlanmamıştır.

Bu başlık altında yer alan tüm tablolar hakkında genel olarak bir değerlendirme yapılacak olursa isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapan ekler arasında kullanımı sık olan eklerin birbiriyle paralellik gösterdiği görülmektedir. Bunun dışında Türkçe öğretim setlerinde türemiş sözcüklerin kullanım sayılarının seviyelere göre artış gösterdiği sonucuna ulaşmak da mümkündür.

Türkçede en sık kullanılan yapım eklerini tespit ederek kullanım sıklığı fazla olan eklerden bazılarının öğretim sürecine dahil edilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, Türkçe öğretim setlerindeki dil seviyeleri arasında ve türemiş sözcüklerin incelendiği kaynaklar arasında eklerin kullanım sayıları açısından tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Eklerin kullanım sayısı sıralamasına bakıldığında sıralamanın seviyelere ve kaynaklara göre paralellik göstermesi çalışmada Türkçedeki yapım eklerinin kullanım sıklığının belirlenmesinde doğru bir yol izlendiğini göstermektedir. Kaynaklardaki türemiş sözcüklerin, bu sözcüklerin aldığı yapım eklerinin kullanım sayılarının ve kullanım sayısı sıralamalarının birbirine benzer olması Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan kaynaklar arasında da tutarlılık olduğunu gösterir. Bu da bizi öğretimin farklı kaynaklardan yapılsa bile öğrencilerin aynı dil seviyesinde benzer eklerle, benzer oranda karşılabilecekleri sonucuna götürür.

Tablolara bakıldığında Türkçe öğretim setlerinde A1'den B2'ye doğru seviye arttıkça okuma metinlerindeki türemiş sözcüklerde de artış olduğu görülmektedir. Yapım eklerinin kullanım sayısının öğretim setlerinde seviyelere

göre artış göstermesinin sebebi ise seviye ilerledikçe okuma metnlerinin uzunluklarının artması ve dolayısıyla metnlerin barındırdıkları türemiş sözcüklerin sayısının da buna bağlı olarak artmasıyla açıklanabilir.

Türkçenin Sıklık Sözlüğü’nde Türkçede en sık kullanılan 5000 sözcük yer almaktadır. “Dolayısıyla bu sözlükteki türemiş sözcüklerde karşımıza çıkan yapım ekleri de Türkçede en sık kullanılan yapım ekleridir.” çıkarımında bulunulabilir. Türkçenin Sıklık Sözlüğü’ndeki verilerin “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki verilerle benzerlik göstermesi bu çıkarımın doğruluğunu kuvvetlendirmektedir. Bu durum aynı zamanda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan kaynaklardaki metnlerin Türkçenin sık kullanılan sözcük ve ekleriyle oluşturulduğunu göstermektedir. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan metnlerin Türkçede günlük hayatta sık kullanılan sözcükleri barındırması güncel ve doğal dilin metinlere iyi bir şekilde yansıdığı sonucuna varılabilir.

4.5 Yapım Eklerinin Kullanım Sıklığına Göre Genel Sıralaması

Bu başlık altında; kaynak, dil seviyesi, yapım eki türü ayrımı yapılmaksızın yapım eklerinin toplam kullanım sıklığı sıralamasına yer verilmiştir. Tablo 4.41. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretirken yapım eklerinin öğretiminde bizlere yol gösterecek; hangi ekin, hangi seviyede, hangi sırayla öğretileceği hakkında bizlere fikir verecek ve uzman görüşüne sunulacak en genel tablodur.

Tablo 4.41.’in sol sütununda tüm yapım ekleri tür ayrımı yapılmaksızın alt alta sıralanmıştır. Bir ek başka bir türde de olduğundan dolayı (örn. “-A” eki hem “fiilden isim” yapan eklerde hem de “fiilden fiil” yapan eklerde yer almaktadır.) karışıklığa sebebiyet vermemek amacıyla eklerin yanında parantez içinde hangi türe ait olduğunu belirten kısaltmalara yer verilmiştir. Tablo 4.41.’nin sağ sütununda ise üç kaynaktan elde edilen yapım eklerinin toplam kullanım sıklıklarının çoktan aza doğru sıralamasına yer verilmiştir.

Tablo 4.41. Yapım eklerinin kullanım sıklığına göre genel sıralaması

Ekler	Üç Kaynaktaki Verilerin Toplamı
1. +II (iiye)	683
2. +IIk (iiye)	626
3. +IA (ifye)	441
4. -(I)m (fiye)	350

5.	-(I)l (ffye)	255
6.	-mA (fiye)	222
7.	-(I)n (ffye)	222
8.	+CI (iiye)	205
9.	-I (fiye)	196
10.	-DIr (ffye)	172
11.	+CA (iiye)	164
12.	-(I)k (fiye)	158
13.	+sIz (iiye)	139
14.	+lAn (ifye)	138
15.	-Iş (fiye)	128
16.	-GI (fiye)	125
17.	-(I)ş (ffye)	115
18.	+lAş (ifye)	112
19.	-IcI (fiye)	108
20.	-(I)t (ffye)	100
21.	+sAl (iiye)	86
22.	-GIn (fiye)	79
23.	-Ar/-Ir/-r(ffiye)	63
24.	-(I)r (ffye)	50
25.	+(I)l/+Il/+Al(iiye)	49
26.	+Al/+l (ifye)	46
27.	+DAn (iiye)	46
28.	-Ak/-k (fiye)	45
29.	+(I)ncI (iiye)	44
30.	-A (fiye)	43
31.	+A (ifye)	41
32.	-(I)nTI (fiye)	38
33.	-An (fiye)	36
34.	-(I)n (fiye)	33
35.	+CIk (iiye)	31
36.	-mAn (fiye)	30
37.	-(I)t (fiye)	30
38.	-GA (fiye)	28
39.	+DAş (iiye)	26
40.	-ç/(I)nç (fiye)	26
41.	-Av/-v (fiye)	23
42.	+GA (iiye)	22
43.	-tI (fiye)	22
44.	+Ay (iiye)	21
45.	+Ar (ifye)	21
46.	-mAz (fiye)	21
47.	-AcAk (fiye)	19
48.	-AnAk (fiye)	18
49.	+In (iiye)	16
50.	-cA (fiye)	16
51.	-mIş (fiye)	16
52.	-Ay/-y (fiye)	15
53.	-GAn (fiye)	15
54.	+ArI (iiye)	14
55.	-mAk (fiye)	14
56.	-Ar (ffye)	14
57.	+dA (iiye)	13
58.	+DAm (iiye)	12
59.	+(I)t (iiye)	12
60.	+sA (ifye)	12
61.	+At (ifye)	11
62.	+(I)r (ifye)	10
63.	+A (iiye)	9
64.	+GAn (iiye)	9
65.	+rA (iiye)	9
66.	-Al (fiye)	9

67.	+tI (iiye)	8
68.	+kIr (ifye)	8
69.	-Am (fiye)	8
70.	-(I)stIr (ffye)	8
71.	+An (iiye)	7
72.	+dIz (iiye)	7
73.	+mAn (iiye)	7
74.	+Ik (ifye)	7
75.	-(I)I (fiye)	7
76.	+Ar, +şAr (iiye)	6
77.	+eş (iiye)	6
78.	+gür (iiye)	6
79.	+(I)k (iiye)	6
80.	+dA (ifye)	6
81.	-AgAn/-AğAn (fiye)	6
82.	-AsI (fiye)	6
83.	-gIç (fiye)	6
84.	-mUr (fiye)	6
85.	-(I)msA (ffye)	6
86.	+GI (iiye)	5
87.	-Aç (fiye)	5
88.	-sAl (fiye)	5
89.	+Ak (iiye)	4
90.	+CAk (iiye)	4
91.	+cAl (iiye)	4
92.	+CI (iiye)	4
93.	+sI (iiye)	4
94.	-DI (fiye)	4
95.	-DIk (fiye)	4
96.	-(A)z (fiye)	4
97.	+msAr (iiye)	3
98.	+An (ifye)	3
99.	+lAt (ifye)	3
100.	+sIn (ifye)	3
101.	-AmAk (fiye)	3
102.	-gAç (fiye)	3
103.	-güt (fiye)	3
104.	-A (ffye)	3
105.	-mAş (ffye)	3
106.	+GIn (iiye)	2
107.	+gil,+giller (iiye)	2
108.	+tay (iiye)	2
109.	+(I)z (iiye)	2
110.	+(I)msA (ifye)	2
111.	-AlA (ffye)	2
112.	-I (ffye)	2
113.	+Aç (iiye)	1
114.	+lAyIn (iiye)	1
115.	+sIl (iiye)	1
116.	+sIzIn (iiye)	1
117.	+şIn (iiye)	1
118.	+AcAn (ifye)	1
119.	+Aş (ifye)	1
120.	+(I)rgA (ifye)	1
121.	+sI (ifye)	1
122.	-AlgA (fiye)	1
123.	-mAca (fiye)	1
124.	-mAç (fiye)	1
125.	-sAk (fiye)	1
126.	-sI (fiye)	1
127.	-tay (fiye)	1
128.	-(I)k (ffye)	1

129. -kun (ffye)	1
130. -mAlA (ffye)	1
131. +AdAk (iiye)	0
132. +AğI (iiye)	0
133. +AlAk (iiye)	0
134. +Az (iiye)	0
135. +cAğIz (iiye)	0
136. +cIlAyIn (iiye)	0
137. +CIn (iiye)	0
138. +dAk (iiye)	0
139. +dIrIk (iiye)	0
140. +lA (iiye)	0
141. +lAk (iiye)	0
142. +lAz (iiye)	0
143. +(I)msI (iiye)	0
144. +(I)mtırak (iiye)	0
145. +(I)n (iiye)	0
146. +rAk (iiye)	0
147. +sAk (iiye)	0
148. +sIk (iiye)	0
149. +(I)ş (iiye)	0
150. -AlAk (fiye)	0
151. -AmAç (fiye)	0
152. -ArGA (fiye)	0
153. -ArI (fiye)	0
154. -bAç (fiye)	0
155. -cAk (fiye)	0
156. -cAmA (fiye)	0
157. -mAl (fiye)	0
158. -mIk (fiye)	0
159. -van (fiye)	0
160. -p (ffye)	0

Tablo 4.41.'de eklerin türlerine ayrılmadan genel olarak sıralanmış haline baktığımızda üç kaynağın genelinde en sık kullanılan ekin isimden isim yapan +II (683) eki olduğu görülmektedir. +II ekinin araştırmaya dahil edilen kaynaklarda 683 kere kullanılmış olması bu ekin Türkçede çok fazla kullanıldığını, yabancı öğrencilerin ise bu ekle oldukça sık karşılaştığını bize göstermektedir. Sık kullanılarak +II ekini takip eden diğer ek ise yine isimden isim yapan eklerden +IIk (626) ekidir. Tabloda görüldüğü üzere +IIk eki de +II eki gibi Türkçede sözcük türetirken çok fazla kullanılan işlek bir ektir. İsimden isim yapan bu işlek iki ekten sonra türetilmiş sözcüklerde en sık karşılaşılan üçüncü ek isimden fiil yapan +lA (441) ekidir. İsimden fiil yapan +lA ekinden sonra ise fiilden isim yapan -(I)m (350) eki kullanım sıklığı bakımından diğer ekler gibi dikkat çekmektedir. -(I)m ekinden sonra üç kaynakta da çok fazla kullanılan ve ilk dört sıradaki eklerin türlerinden farklı olarak -(I)l (255) fiilden fiil yapma eki beşinci sırada yerini almaktadır.

Tabloda sözcük türetirken kullanılan ve üç kaynakta da öğrencilerin karşısına en fazla çıkan yapım eklerinin tek bir türde toplanmadığı görülmektedir. Yani tabloda ilk beş sırada da görüldüğü üzere en sık kullanılan yapım ekleri, Türkçede sözcük türetmeye yarayan dört tür yapım eki üzerinde de dağılım göstermektedir. Bu da isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapan ve sözcük türetmede fazla kullanılan eklerin her birinin öğretimini gerekli kılmaktadır.

Tablo 4.41.'in üst sıralarından alt sıralarına doğru bakıldığında, bazı yapım ekleriyle türetilmiş çok az sözcüğe rastlanması ve hatta incelenen kaynaklarda bazı yapım ekleriyle türetilmiş hiçbir sözcüğe rastlanmaması Türkçede bu eklerin çok işlek olmadığını göstermektedir. Ancak buna bakılarak doğrudan Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde “Bu eklerin öğretime gerek yoktur.” demek doğru olmaz. Çünkü okuma metinlerinde ve sözlükte öğrencilerin karşısına bu ekle türetilen sözcüklerin çıkmaması bu eklerin önemsiz olduğu ve öğrencinin bu eklerle türetilmiş sözcüklerle hiç karşılaşmayacağı anlamına gelmez. Öğrencilere listenin üst ve orta sıralarında yer alan, öğrencilerin metinlerde sıkça görebileceği, günlük hayatta sıkça duyabileceği kısacası sıklıkla karşılaşabileceği ekler öncelikli olarak öğretilmelidir. Öğrencilerin Türkçede çok kullanılan işlek ekleri bilmesi onların anlamını bilmedikleri sözcükleri kök-ek ilişkisi kurarak tahmin etmesini, sözcük hazinelerini zenginleştirmesini sağlayacak, kısacası Türkçe öğrenmesini oldukça kolaylaştıracaktır.

Listede toplam 160 yapım eki yer almaktadır. Bunlardan 64'ü isimden isim yapan ek, 20'si isimden fiil yapan ek, 59'u fiilden isim yapan ek, 17'si fiilden fiil yapan ektir. İncelenen üç kaynakta bu eklerle türeyen toplam 6155 sözcük tespit edilmiştir. Tabloda yer alan yapım eklerinden 30'uyla türetilmiş hiçbir sözcüğe kaynaklarda rastlanmamıştır. Buradan anlaşılabileceği üzere türemiş sözcüklerle öğrenciler oldukça fazla karşılaşmaktadır. Bu nedenle dil öğretim sürecinde yapım eklerinin öğretime mutlaka yer verilmelidir.

4.6 Yapım Eklerinin Programlara, Kitaplara ve Uzman Görüşlerine Göre Dağılımı

Bu başlık altında uzman görüşüne göndermek üzere hazırlanan tablolar üzerinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlar, ders kitapları, çalışma kitapları, dil bilgisi kitapları, etkinlik kitapları ve dil bilgisi

konularını içeren makaleler içinde yer verilen yapım eklerinin hangi seviyede, hangi yoğunlukta bulunduğu belirlenmiştir. Bunlara ek olarak TÖMER’de çalışmakta olan 6 uzmandan yapım eklerinin hangi seviyede öğretilbileceğine yönelik uzman görüşü alınmıştır. Son olarak programlardan, kitaplardan, makalelerden ve uzman görüşlerinden toplanan veriler bir tabloda birleştirilmiş ve bu tablo göz önünde bulundurularak yapım eklerinin hangi seviyede öğretilbileceğine dair bir çerçeve önerilmiştir.

Tablo uzman görüşüne sunulmak için hazırlanmış tablodur ve bu nedenle tabloda uzmanları bilgilendirmek için yapım eklerinin kullanım sıklıklarına ve uzmanlara hatırlatma yapmak amacıyla bu eklerle türetilmiş örnek sözcüklere yer verilmiştir. Tablolar arasında devamlılık olması amacıyla ve okurlara kolaylık sağlanması amacıyla programlar, kitaplar ve makalelerden elde edilen verileri değerlendirmek üzere uzman görüşüne sunulan tablolar kullanılmıştır. Uzman görüşüne sunulan tablolardan tek farkı yapım eklerinin “öğretimine gerek yoktur” sütununun çıkarılmasıdır. Programlar, kitaplar ve makalelerdeki öğretime yer verilen ekler için tablolarda sayısal olarak işaretleme yapılmış ancak öğretime yer verilmeyen ekler için tablolarda herhangi bir işaretleme yapılmamıştır.

4.6.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programlarından Elde Edilen Bulgular

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarından çalışmaya dahil edilen Maarif Vakfının hazırlamış olduğu “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı” ve Ankara Üniversitesinin hazırlamış olduğu “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı”na bakıldığında programlarda yer verilen yapım ekleri Tablo 4.42.’de gösterilmiştir. İncelenen programlarda yer alan yapım eklerinin öğretildiği seviyeye her bir yapım eki için “1” sayısı yazılmıştır. (Örn. +II ekinin karşısında A1 seviyesinde 1, A2 seviyesinde 1 yazdığı görülmektedir. Bu +II ekine bir programda A1 seviyesinde diğer programda A2 seviyesinde yer verildiğini göstermektedir. -(I)l fiilden fiil yapma ekinin olduğu B1 sütununda ise 2 yazdığı görülmektedir. Bu da -(I)l ekine her iki programda da B1 seviyesinde yer verildiğini göstermektedir. +CA ekinin karşısında ise A1, A2, B1 satırlarında 1 yazdığı görülmektedir. Bu da +CA ekine bir programda A1 seviyesinde, bir programda A2 seviyesinde yer verildiğini ancak +CA ekinin farklı işlevlerine farklı seviyelerde yer verilmesi sebebiyle bu ek için 3 sütuna da işaretleme

yapılmıştır. Kaynaklarda öğretilmek üzere kendine yer bulamayan yapım ekleri tablodaki sütunlarda boş bırakılarak belirtilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bazı programlarda konuyu pekiştirmek amacıyla bir yapım ekine iki seviyede de yer verildiğine rastlanmıştır. Bu çalışmada amaç yapım eklerinin öğretimi için en uygun seviyeyi belirlemek olduğundan kaynaklarda öğrencinin ekle ilk karşılaştığı seviye dikkate alınarak işaretleme yapılmıştır.) Yapım eklerinin öğretimi için programlarında şu şekilde bir görünüm mevcuttur:

Tablo 4.42. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarında yapım eklerinin dağılımı

Ekler	Örnek Sözcükler	Toplam veriler	A1	A2	B1	B2
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683	1	1		
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626		1		
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441				
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350				
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255			2	
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222			1	
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222			2	
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205				
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196				
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172			1	1
11. +CA (iiye)	İyice, Türkçe	164	1	1	1	
12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158				
13. +sIz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139	1	1		
14. +IAAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138				
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128			1	
16. -GI (fiye)	Askı, bilgi	125				
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115			2	
18. +IAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112				
19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kalıcı	108				
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100			2	
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86				
22. -GIAn (fiye)	Üzgün, yorgun	79				
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63				
24. -(I)r (ffye)	Şaşırt-, uçur-	50			2	
25. +(I)l/+Il/+Al (iiye)	Buzul, sözel	49				
26. +Al/+I (ifye)	Azal-, kısal-	46				
27. +DAn (iiye)	İçten, candan	46				
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45				
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44	2			
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43				
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41				
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38				
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36				
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33				
35. +CIk (iiye)	Sözcük, ufalık	31		1		
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30				
37. -(I)t (fiye)	Taşıt, yakıt	30				
38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28				
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26				
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26				
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23				
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22				

43. -tİ (fiye)	Belirti, görüntü	22				
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21				
45. +Ar (ifye)	İçer-, sarar-	21				
46. -mAz (fiye)	Çıkamaz, yaramaz	21				
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19			1	
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18				
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16				
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16				
51. -mİş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16				
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15				
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15				
54. +ArI (iiye)	Dışarı, içeri	14				
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14				
56. -Ar (ffye)	Çıkar-, kızar-	14				
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13				
58. +DAm (iiye)	Gündem, yöntem	12				
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12				
60. +sA (ifye)	Susa-, önemse-	12				
61. +At (ifye)	Gözet-, yönet-	11				
62. +(I)r (ifye)	Delir-, kabar-	10				
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9				
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9				
65. +rA (iiye)	Sonra	9				
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9				
67. +tİ (iiye)	Fısıltı, orantı	8				
68. +kIr (ifye)	Fıskır-, püskür-	8				
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8				
70. -(I)ştIr (ffye)	Araştır-, çekıştır-	8				
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7				
72. +dİz (iiye)	Gündüz, yıldız	7				
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7				
74. +Ik (ifye)	Birik-, gecik-	7				
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7				
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6	1			
77. +eş (iiye)	Güneş	6				
78. +gür (iiye)	Özgür	6				
79. +(I)k (iiye)	Minik, topuk	6				
80. +dA (ifye)	Fısılda-, kıpırda-	6				
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6				
82. -AsI (fiye)	Giyisi, olası	6				
83. -gİç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6				
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6				
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6				
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5				
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldıraç	5				
88. -sAl (fiye)	Görsel, işitsel	5				
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4				
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4				
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4				
92. +Cİl (iiye)	Bencil, etçil	4				
93. +sI (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4				
94. -DI (fiye)	Girdi, gecekondü	4				
95. -DIk (fiye)	Tamдық, bildik	4			1	
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4				
97. +msAr (iiye)	İyimser, karamsar	3				
98. +An (ifye)	Donan-, özen-	3				
99. +IAt (ifye)	Aydınlat-, kirlet-	3				
100. +sIn (ifye)	Gereksin-	3				
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3				
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3				
103. -güt (fiye)	Örgüt	3				
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3				

105. -mAş (fiye)	Karmaş-, sarmaş-	3				
106. +GIn (iiye)	Özgün	2				
107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2				
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2				
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2				
110. +(I)msA (fiye)	Benimse-, küçümse-	2				
111. -AlA (fiye)	Kovala-, itele-	2				
112. -I (fiye)	Kazı-, sürü-	2				
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1				
114. +IAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1				
115. +sIl (iiye)	Yoksul , damaksıl	1				
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1				
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1				
118. +AcAn (fiye)	Sevecen	1				
119. +Aş (fiye)	Yanaş-	1				
120. +(I)rgA (fiye)	Yadırga-	1				
121. +sI (fiye)	Yadsı-	1				
122. -AlgA (fiye)	Çizelge	1				
123. -mAçA (fiye)	Bulmaca, çekmece	1				
124. -mAç (fiye)	Demeç	1				
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1				
126. -sI (fiye)	Sinsi	1				
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1				
128. -(I)k (fiye)	Silk-	1				
129. -kun (fiye)	Yutkun-	1				
130. -mAIA (fiye)	Sarmala-	1				
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0				
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köseği	0				
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0				
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0				
135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0		1		
136. +cIIAyIn (iiye)	Bencileyin	0				
137. +CIn (iiye)	Bıldırcın	0				
138. +dAk (iiye)	Işıldak, fırıldak	0				
139. +dIrIk (iiye)	Boyunduruk	0				
140. +IA (iiye)	Kışla, tuzla	0				
141. +IAk (iiye)	Otlak, sulak	0				
142. +IAz (iiye)	Oflaz, üflez	0				
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0				
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0				
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0				
146. +rAk (iiye)	Azrak, acırak	0				
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0				
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0				
149. +(I)ş (iiye)	Alış, maviş	0				
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0				
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0				
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0				
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0				
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0				
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0				
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0				
157. -mAl (fiye)	Sarmal, sağmal	0				
158. -mIk (fiye)	Kıymık, kusmuk	0				
159. -van (fiye)	Yayvan	0				
160. -p (fiye)	Serp-, kırp-	0				

Tablo 4.42’den görüldüğü üzere yapım eklerinden +II, +IIk, -(I)l, -mA, -(I)n, -DIr, +CA, +sIz, -Iş, -(I)ş, -(I)t, -(I)r, +(I)ncI, +CIk, -AcAk, +Ar, +şAr, -DIk,

+cAğİz ekleri Türkçe öğretim programlarında öğretim sürecine dahil edilen yapım ekleridir. Bu eklerin isimden isim, fiilden isim ve fiilden fiil yapma ekleri olduğu göze çarpmaktadır. Programlarda isimden fiil yapan eklerin öğretimine yer verilmediği görülmektedir. Tabloda 160 yapım eki olduğu göz önüne alındığında programlarda az sayıda yapım ekine yer verildiği sonucuna ulaşılabilir.

4.6.2 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kitaplarından Elde Edilen Bulgular

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış kitaplardan bazıları ve dil bilgisi içeriklerinin incelendiği makalelerden birkaçı yapım eklerinden hangilerine hangi seviyelerde yer verildiğinin tespit edilebilmesi amacıyla incelenmiştir. İncelemeler sonucunda yapım eklerinin öğretiminde Tablo 4.43'teki gibi bir sayısal dağılıma ulaşılmıştır. Tablo 4.43.'te ulaşılan sayısal değerler aşağıda sıralanan kaynaklardan elde edilmiştir.

- Mustafa Arslan'ın “Yabancılar Türkçe Öğretim Kılavuzu Temel Seviye” kitabı
- Aktaş, Çetin, Demirhan, Oflaz-Kölecı, Şen ve Uzdu-Yıldız'ın “Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi: A1-A2 Kurallar ve Alıştırmalar” kitabı
- Gazi Üniversitesinin “Yabancılar İçin Türkçe Dilbisi (A1-A2-B1)” ve “Yabancılar İçin Türkçe Dilbisi (B2-C1)” kitapları
- Hakan Yılmaz ve Zeki Sözer'in Dilmer yayınlarına ait “Yabancı Dilim Türkçe” 1-2-3-4-5 kitapları
- Gazi Üniversitesinin “Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti
- Yunus Emre Enstitüsünün “Yedi İklim Türkçe” öğretim seti
- İstanbul Üniversitesinin “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti
- Ankara Üniversitesinin “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” öğretim seti
- Pilancı ve Saltık'ın “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Dilbilgisi İçeriğini Etkileyen Faktörler: A1, A2 Düzeyleri” adlı makalesi
- Karatay ve Kaya'nın “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dilbilgisi İçin Çerçeve Program” adlı makalesi

İncelenen kitaplarda ve makalelerde geçen her bir yapım eki için listeye sayılar eklenmiştir. (Örn. +II ekinin karşısında A1 seviyesinde 3, A2 seviyesinde 2, A1-A2'nin temel seviye olarak beraber ele alındığı kaynaklarda ise 2 yazdığı görülmektedir. Bu +II ekinin 3 farklı kaynakta A1 seviyesinde, 2 farklı kaynakta

A2 seviyesinde, 2 farklı kaynakta da A1-A2 temel seviyede yer verildiğini göstermektedir. Kaynaklarda öğretilmek üzere kendine yer bulamayan yapım ekleri tablodaki sütunlarda boş bırakılarak belirtilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bazı kaynaklarda konuyu pekiştirmek amacıyla bir yapım ekine iki farklı seviyede de yer verilmiştir. Ancak bu çalışmada amaç yapım eklerinin öğretimi için en uygun seviyeyi belirlemek olduğundan kaynaklarda öğrencinin ekle ilk karşılaştığı seviye dikkate alınarak işaretleme yapılmıştır. Örn. bazı kaynaklarda -mA fiilimsi ekine hem A2’de hem B1’de yer verildiği görülmektedir. Bu durumda -mA ekinin öğretimi için A2 seviyesinde yani öğrencinin bu ekle ilk karşılaştığı seviye için işaretleme yapılmıştır. Bazı eklerin ise farklı işlevlerine farklı seviyelerde yer verilmiştir. Bu şekilde ele alınan ekler için iki seviyede de işaretleme yapılmıştır. Örn. +CA ekinin dil isimleri yapma işlevine A1’de tarafından anlamına gelen ve edilgen yapıyla kullanılan bu işlevine B1’de yer verilmişse her iki seviye için de işaretleme yapılmıştır.) Yapım eklerinin öğretimi için kitaplarda şu şekilde bir görünüm mevcuttur:

Tablo 4.43. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitaplarında yapım eklerinin dağılımı

Ekler	Örnek Sözcükler	Toplam veriler	A1	A2	B1	B2
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683	3	2		1
			2			
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626		2		1
			1			
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441	1			1
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350	1			1
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255	1		4	2
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222	1		1	1
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222	1		4	3
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205		1		1
			1			
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196				
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172			4	2
11. +CA (iiye)	İyice, Türkçe	164	3	3	2	2
			2			
12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158	1			1
13. +sIz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139	3	2		1
			2			
14. +IAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138	1			
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128		1	1	1
			1			
16. -GI (fiye)	Askı, bilgi	125	1			1
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115		1	4	2
			1			
18. +IAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112		1	2	1
			1			

19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kalıcı	108		1		1
			1			
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100	1		4	2
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86	1			1
22. -GIn (fiye)	Üzgün, yorgun	79	1			1
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63			1	2
24. -(I)r (ffye)	Şaşırt-, uçur-	50	1		4	2
25. +(I)l/+Il/+Al(iiye)	Buzul, sözel	49	1			
26. +Al/+I (ifye)	Azal-, kısal-	46	2			2
27. +DAn (iiye)	İçten, candan	46				
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45				
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44	3		1	1
			2			
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43				
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41	1			
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38				
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36				1
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33				
35. +Cİk (iiye)	Sözcük, ufacık	31		1	1	1
			1			
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30				
37. -(I)t (fiye)	Taşıt, yakıt	30				
38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28				
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26	1			1
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26				
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23				
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22				
43. -tI (fiye)	Belirti, görüntü	22	1			
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21				
45. +Ar (ifye)	İçer-, sarar-	21	1			1
46. -mAz (fiye)	Çıkamaz, yaramaz	21			1	1
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19			1	1
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18				
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16				
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16				
51. -mİş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16			1	
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15				
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15	1			1
54. +ArI (iiye)	Dışarı, içeri	14				
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14	1		1	1
56. -Ar (ffye)	Çıkar-, kızar-	14			3	1
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13				
58. +DAm (iiye)	Gündem, yöntem	12				
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12				
60. +sA (ifye)	Susa-, önemse-	12	1			
61. +At (ifye)	Gözet-, yönet-	11				
62. +(I)r (ifye)	Delir-, kabar-	10				
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9				
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9				
65. +rA (iiye)	Sonra	9				
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9				1
67. +tI (iiye)	Fısıltı, orantı	8				
68. +kIr (ifye)	Fıskır-, püskür-	8				
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8				
70. -(I)ştIr (ffye)	Araştır-, çekiştir-	8				
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7				
72. +dIz (iiye)	Gündüz, yıldız	7				
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7				
74. +Ik (ifye)	Birlik-, gecik-	7				
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7				
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6		1	2	1
			1			

77. +eş (iiye)	Güneş	6				
78. +gür (iiye)	Özgür	6				
79. +(I)k (iiye)	Mînik, topuk	6				
80. +dA (fiye)	Fısılda-, kıpırda-	6				
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6				
82. -AsI (fiye)	Giysi, olası	6				
83. -gIç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6				
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6				
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6				
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5				
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldıraç	5				
88. -sAl (fiye)	Görsel, işitsel	5				
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4				
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4				
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4				
92. +CII (iiye)	Bencil, etçil	4				
93. +sI (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4				1
94. -DI (fiye)	Girdi, gecekondur	4				
95. -DIk (fiye)	Tanıdık, bildik	4			1	
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4				
97. +msAr (iiye)	İyimser, karamsar	3				
98. +An (ifye)	Donan-, özen-	3				
99. +lAt (ifye)	Aydınlat-, kirllet-	3				
100. +sIn (ifye)	Gereksin-	3				
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3				
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3				
103. -güt (fiye)	Örgüt	3				
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3				
105. -mAş (ffye)	Karmaş-, sarmaş-	3				
106. +GIn (iiye)	Özgün	2				
107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2				
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2				
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2			1	
110. +(I)msA (ifye)	Benimse-, küçümse-	2		1		
111. -AlA (ffye)	Kovala-, itele-	2				
112. -I (ffye)	Kazı-, sürü-	2				
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1				
114. +lAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1				
115. +sIl (iiye)	Yoksul, damaksıl	1				
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1				
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1				
118. +AcAn (ifye)	Sevecen	1				
119. +Aş (ifye)	Yanaş-	1				
120. +(I)rgA (ifye)	Yadırga-	1				
121. +sI (ifye)	Yadsı-	1				
122. -AlgA (fiye)	Çizelge	1				
123. -mAcA (fiye)	Bulmaca, çekmece	1				
124. -mAç (fiye)	Demeç	1				
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1				
126. -sI (fiye)	Sinsi	1				
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1				
128. -(I)k (ffye)	Silk-	1				
129. -kun (ffye)	Yutkun-	1				
130. -mAlA (ffye)	Sarmala-	1				
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0				
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köşegi	0				
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0				
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0				
135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0		1		1
			1			
136. +cIIAyIn (iiye)	Bencileyin	0				
137. +CIn (iiye)	Bıldırcın	0				

138. +dAk (iiye)	Işıldak, fırıldak	0				
139. +dİrİlk (iiye)	Boyunduruk	0				
140. +lA (iiye)	Kışla, tuzla	0				
141. +lAk (iiye)	Otlak, sulak	0				
142. +lAz (iiye)	Oflaz, üflez	0				
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0				1
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0				
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0				
146. +rAk (iiye)	Azrak, acırak	0				
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0				
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0				
149. +(I)ş (iiye)	Aliş, maviş	0				
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0				
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0				
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0				
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0				
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0				
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0				
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0				
157. -mAİ (fiye)	Sarmal, sağmal	0				
158. -mİk (fiye)	Kıymık, kustumuk	0				
159. -van (fiye)	Yayvan	0				
160. -p (ffye)	Serp-, kırp-	0				

Tablo 4.43'te görüldüğü üzere yapım eklerinden +II , +IIk , +lA , -(I)m , -(I)l , -mA , -(I)n , +CI , -Dİr , +CA , -(I)k , +sIz , +lAn , -Iş , -GI , -(I)ş +lAş , -Icl , -(I)t , +sAl , -GIn , -Ar/-Ir/-r , -(I)r , +(I)l/+II/+Al , +Al/+l , +(I)ncI , +A , -An , +CIk , +DAş , -tI , +Ar , -mAz , -AcAk , -mİş , -GAn , -mAk , -Ar , +sA , -Al , +Ar/+şAr , +sI , -DIk , +(I)z , +(I)msA , +cAğIz , +(I)msI ekleri Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplarda ve dil bilgisi içeriklerini konu alan makalelerde öğretim sürecine dahil edilen yapım ekleridir. Bahsi geçen kaynaklarda tablodaki 160 yapım ekinden 47'sine yer verildiği belirlenmiştir. Kitaplarda programlara göre daha fazla yapım ekine yer verildiğini söylemek mümkündür.

4.6.3 Uzman Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Çalışma sonucunda yapım eklerinin dil seviyelerine göre öğretiminin önerileceği çerçeveye şekil vermek amacıyla uzmanlardan görüşler alınmıştır. Uzman grubunu Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında 5-10 yıldır ders vermekte olan ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde görev yapan 6 kişi oluşturmaktadır. Uzmanlara, Türkçenin Sıklık Sözlüğü'nden ve iki farklı Türkçe öğretim setinden elde edilen türemiş sözcüklerdeki yapım eklerinin kullanım sıklıkları ve tabloda yer alan eklerle türetilmiş örnek sözcükler verilmiştir. Uzmanların tecrübelerine dayanarak ve yapım eklerinin kullanım sıklıklarını, bu eklerle türetilen örnek sözcükleri göz önünde bulundurarak uzmanlardan yapım

eklerinin hangilerinin hangi seviyede öğretilebileceğine dair görüş belirtmesi istenmiştir. Listede yer alan tüm eklerin öğretimine gerek olmadığı düşünülerek tabloya “eklerin öğretimine gerek yoktur” anlamına gelen “gerek yok” sütunu eklenmiştir. Uzmanlar görüşlerini ilgili sütunu “X” ile işaretleyerek belirtmişlerdir. 6 uzmandan alınan görüşleri ortak bir tabloda göstermek amacıyla Tablo 4.44. oluşturulmuştur. Uzmanların her bir ek için belirttikleri görüşlerin toplamına göre tablodaki sütunlar sayısal ifadelerle doldurulmuştur. (Örn. +II ekinin öğretimi için 6 uzman A1 seviyesini uygun görmüş, +IIk eki için 5 kişi A1 seviyesini, 1 kişi ise A2 seviyesini uygun görmüştür.) Uzmanların görüşlerinin yer aldığı tablolardaki verilerin dağılımı şu şekildedir:

Tablo 4.44. Uzman görüşlerine göre yapım eklerinin dağılımı

Ekler	Örnek Sözcükler	Toplam veriler	A1	A2	B1	B2	Gerek yok
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683	6				
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626	5	1			
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441	1	2	2		1
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350	1		2		3
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255	1		2	3	
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222	1	1	3		1
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222	1		3	2	
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205	5	1			
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196	1		3	1	1
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172	1		2	3	
11. +CA (iiye)	lyice, Türkçe	164	3	2	1		
12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158	2		1		3
13. +sIz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139	5	1			
14. +lAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138	1		4		1
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128	1	1	3		1
16. -GI (fiye)	Askı, bilgi	125	1	2			3
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115	1	1	3		1
18. +IAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112	1	1	2	2	
19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kalıcı	108	1	2	2		1
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100		1	3	2	
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86		1	2	1	2
22. -GIr (fiye)	Üzgün, yorgun	79	1	1	1	1	2
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63	1		1	1	3
24. -(I)r (ffye)	Şaşırt-, uçur-	50	1		2	2	1
25. +(I)l/+Il/+Al(iiye)	Buzul, sözel	49		1	2		3
26. +Al/+l (ifye)	Azal-, kısal-	46			2	4	
27. +DAn (iiye)	İçten, candan	46	1		1	1	3
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45	1	1	1		3
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44	4	2			
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43	1	1			4
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41		2	1		3
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38		2	1		3
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36		2	2	1	1
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33		1	1	1	3
35. +CIk (iiye)	Sözcük, ufacak	31	1	1	3		1
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30	1	1		1	3
37. -(I)t (fiye)	Taşıt, yakıt	30		1	1		4

38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28		1	1		4
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26		1		1	4
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26			1	1	4
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23			1	1	4
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22			1	1	4
43. -tİ (fiye)	Belirti, görüntü	22			1	1	4
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21			2		4
45. +Ar (fiye)	İçer-, sarar-	21			2	1	3
46. -mAz (fiye)	Çıkmaz, yaramaz	21	1		5		
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19	1		5		
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18			3		3
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16			2	1	3
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16		1	2		3
51. -mİş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16	1	2	3		
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15		1	1		4
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15		1	2		3
54. +Arİ (iiye)	Dışarı, içeri	14		1	2		3
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14	1	1	3		1
56. -Ar (ffye)	Çıkar-, kızar-	14	1		1	3	1
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13	1		1		4
58. +DAm (iiye)	Gündem, yöntem	12	1		1		4
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12		1		1	4
60. +sA (fiye)	Susa-, önemse-	12	1			2	3
61. +At (fiye)	Gözet-, yönet-	11	1			2	3
62. +(I)r (fiye)	Delir-, kabar-	10	1			1	4
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9			1		5
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9			1	2	3
65. +rA (iiye)	Sonra	9		1		1	4
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9				2	4
67. +tİ (iiye)	Fısıltı, orantı	8			1	2	3
68. +kİr (fiye)	Fıskır-, püskür-	8				1	5
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8				2	4
70. -(I)ştİr (ffye)	Araştır-, çeğiştir-	8			2	3	1
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7	1				5
72. +dlz (iiye)	Gündüz, yıldız	7		1	1		4
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7		1	1		4
74. +Ik (fiye)	Birik-, gecik-	7		1	1	2	2
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7		1			5
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6		3	3		
77. +eş (iiye)	Güneş	6		1		1	4
78. +gür (iiye)	Özgür	6				1	5
79. +(I)k (iiye)	Minik, topuk	6				1	5
80. +dA (fiye)	Fısılda-, kıpırda-	6				2	4
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6				1	5
82. -Asİ (fiye)	Giysi, olası	6		1	1	1	3
83. -gİç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6		1	1	1	3
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6		1	1	1	3
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6			2	3	1
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5			1	1	4
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldır aç	5			1	2	3
88. -sAl (fiye)	Görsel, işitsel	5			2	3	1
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4			2		4
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4			3		3
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4			3		3
92. +Cİl (iiye)	Bencil, etçil	4			3		3
93. +sİ (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4			3	2	1
94. -Dİ (fiye)	Girdi, gecekondur	4	1		1	2	2
95. -Dİk (fiye)	Tanıdık, bildik	4		2	1	2	1
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4			2		4
97. +msAr (iiye)	İyimser, karamsar	3	1	2			3
98. +An (fiye)	Donan-, özen-	3			1	1	4

99. +lAt (fiye)	Aydınlat-, kirlat-	3			2	4	
100. +sIn (fiye)	Gereksin-	3			1	2	3
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3			2	3	1
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3		2	1	2	1
103. -güt (fiye)	Örgüt	3			1	1	4
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3		1		1	4
105. -mAş (ffye)	Karmaş-, sarmaş-	3			1	2	3
106. +GIn (iiye)	Özgün	2			1	1	4
107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2			1	3	2
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2			1	1	4
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2		4		1	1
110. +(I)msA (fiye)	Benimse-, küçümse-	2				2	4
111. -AlA (ffye)	Kovalı-, itele-	2			3	1	2
112. -I (ffye)	Kazı-, sürü-	2			3	1	2
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1				1	2
114. +lAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1	1	1	2	1	1
115. +sIl (iiye)	Yoksul, damaksıl	1			2	2	2
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1				2	4
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1				2	4
118. +AcAn (fiye)	Sevecen	1				2	4
119. +Aş (fiye)	Yanaş-	1			1	3	2
120. +(I)rgA (fiye)	Yadırga-	1				3	3
121. +sI (fiye)	Yadsı-	1			1	1	4
122. -AlgA (fiye)	Çizelge	1			3	1	2
123. -mAcA (fiye)	Bulmaca, çekmece	1			3	1	2
124. -mAç (fiye)	Demeç	1				1	5
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1				4	2
126. -sI (fiye)	Sinsi	1				2	4
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1				2	4
128. -(I)k (ffye)	Silk-	1				4	2
129. -kun (ffye)	Yutkun-	1				4	2
130. -mAlA (ffye)	Sarmala-	1				3	3
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0					6
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köşegi	0					6
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0					6
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0					6
135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0			2	1	3
136. +cIlAyIn (iiye)	Bencileyin	0					6
137. +CIn (iiye)	Bıldırcın	0					6
138. +dAk (iiye)	İşıldak, fırıldak	0			2		4
139. +dIrIk (iiye)	Boyunduruk	0					6
140. +lA (iiye)	Kışla, tuzla	0					6
141. +lAk (iiye)	Otlak, sulak	0				1	5
142. +lAz (iiye)	Oflaz, üflez	0					6
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0		2		1	3
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0		2		1	3
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0		1			5
146. +rAk (iiye)	Azrak, acırak	0					6
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0					6
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0					6
149. +(I)ş (iiye)	Alış, maviş	0					6
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0				2	4
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0				2	4
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0					6
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0					6
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0					6
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0					6
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0					6
157. -mAl (fiye)	Sarmal, sağmal	0					6
158. -mIk (fiye)	Kıymık, kusmuk	0					6
159. -van (fiye)	Yayvan	0					6
160. -p (ffye)	Serp-, kırp-	0					6

Tablo 4.44'te görüldüğü üzere yapım eklerinin hangilerinin öğretileceği ve öğretilecek eklerin hangi seviyede öğretilebileceğine yönelik görüş bildiren uzmanların görüşlerinin farklı sütunlarda dağılım gösterdiği görülmektedir. Uzmanların öğretime gerek gördükleri bazı yapım eklerinin öğretiminde ve bu eklerden bazılarının öğretilebileceği seviyelerde, bazı eklerin de öğretime gerek olmadığı konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Ancak genel olarak çoğu ekin öğretiminde uzmanların fikir ayrılığı yaşadıkları, belli bir görüşte birleşemedikleri tablodaki sayısal dağılıma bakıldığında anlaşılmaktadır.

Uzmanların bildirdiği görüşlerin yapım eklerinin kullanım sıklığı sıralamasıyla paralellik gösterdiği tabloya bakıldığında görülmektedir. Genel olarak tablonun üst kısmında yer alan kullanımı sık olan eklerin öğretime gerek olduğu, alt sıralara indikçe eklerin öğretime gerek olmadığı görüşünde birleştikleri ya da çoğunluk sağladıkları görülmektedir.

Uzmanların yapım eklerinin öğretimi için bildirdikleri görüşlerde fikir ayrılıkları yaşamaları, dil seviyelerinin arasında keskin bir çizginin olmamasıyla açıklanabilir. Örneğin bir ekin bazı uzmanlar tarafından A1'de bazı uzmanlar tarafından A2'de öğretilebilir yönündeki görüşleri bu duruma bağlanabilir. Ancak bazı eklerin öğretimi için kimi uzman A1'i kimi uzman B2'yi uygun görmüştür. Ya da bazı uzmanların öğretimini gerekli gördüğü bir eki başka bir uzman gerekli görmemiştir. Bir ekin öğretimi için bildirilen görüşler arasında bu şekilde büyük bir fark olması, çalışma sonucunda önerilen çerçeve programı şekillendirmeyi zorlaştırmıştır. Bu nedenle bir alt başlıkta yer alan Tablo 4.45. oluşturulmuştur. Tablo 4.45.'te uzman görüşlerine ek olarak, Tablo 4.42. ve Tablo 4.43.'teki Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki programlar, kitaplar ve makalelerden elde edilen veriler eklenmiştir.

4.6.4 Programlar, Kitaplar ve Uzman Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Bu başlık altında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dahil edilecek yapım eklerinin belirlenebilmesi ve “yapım ekleri öğretim çerçevesi” önerilebilmesi amacıyla çalışmada incelenen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kaynaklardaki verilerle çalışmaya yön veren uzman

görüşlerinden elde edilen veriler birleştirilmiştir. Bir başka ifadeyle, Tablo 4.45.'te elde edilen veriler

- Tablo 4.42.'deki Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarından elde edilen verilerin,
- Tablo 4.43.'teki Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan bazı Türkçe öğretim setleri, dil bilgisi ve etkinlik kitapları ve dil bilgisi konularını içeren bazı makalelerden elde edilen verilerin,
- Tablo 4.44.'teki uzman görüşlerinden elde edilen verilerin

toplanmasıyla elde edilmiş verilerdir.

Tablo 4.45.'te "Öğretimine gerek yoktur" anlamına gelen "Gerek yok" sütununda yer alan sayılar uzman görüşleri doğrultusunda 6 kişiden kaçının bu seçeneği işaretlediğini göstermektedir. Yani son sütundaki sayılar sadece uzman görüşlerinden gelen sayıların toplamıdır. Diğer kaynaklarda yer almayan yapım ekleri için öğretimine gerek yoktur sütuna ekleme yapılmamıştır. Diğer sütunlardaki (A1-A2-B1-B2) sayısal veriler ise uzman görüşleri, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlar, kitaplar ve makalelerde öğretimine yer verilen yapım eklerine toplam kaç kez rastlandığını göstermektedir.

Tablo 4.45. Yapım eklerinin öğretiminde genel dağılım

Ekler	Örnek Sözcükler	Toplam veriler	A1	A2	B1	B2	Gerek yok
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683	10	3		1	
			2				
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626	5	4		1	
			1				
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441	1	2	2	1	1
			1				
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350	1		2	1	3
			1				
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255	1		8	5	
			1				
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222	1	1	5	1	1
			1				
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222	1		9	5	
			1				
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205	5	2		1	
			1				
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196	1		3	1	1
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172	1		7	6	
11. +CA (iiye)	İyice, Türkçe	164	7	6	4	2	
			2				

12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158	2		1	1	3
			1				
13. +sIz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139	9	4		1	
			2				
14. +lAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138	1		4		1
			1				
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128	1	2	5	1	1
			1				
16. -GI (fiye)	Askı, coşku	125	1	2		1	3
			1				
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115	1	2	9	2	1
			1				
18. +lAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112	1	2	4	1	
			1				
19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kalıcı	108	1	3	2	1	1
			1				
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100		1	9	4	
			1				
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86		1	2	2	2
			1				
22. -GIn (fiye)	Üzgün, yorgun	79	1	1	1	2	2
			1				
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63	1		2	3	3
24. -(I)r (ffye)	Şaşırt-, uçur-	50	1		8	4	1
			1				
25. +(I)l/+Il/+Al (iiye)	Buzul, sözel	49		1	2		3
			1				
26. +Al/+I (ifye)	Azal-, kısal-	46	2		2	6	
27. +DAn (iiye)	İçten, candan	46	1		1	1	3
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45	1	1	1		3
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44	9	2	1	1	
			2				
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43	1	1			4
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41		2	1		3
			1				
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38		2	1		3
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36		2	2	2	1
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33		1	1	1	3
35. +Cık (iiye)	Sözcük, ufacak	31	1	3	4	1	1
			1				
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30	1	1		1	3
37. -(I)t (fiye)	Taşıt, yakıt	30		1	1		4
38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28		1	1		4
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26		1		2	4
			1				
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26			1	1	4
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23			1	1	4
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22			1	1	4
43. -tI (fiye)	Belirti, görüntü	22		1	1	1	4
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21			2		4
45. +Ar (ifye)	İçer-, sarar-	21		1	2	2	3
46. -mAz (fiye)	Çıkmaz, yaramaz	21	1		6	1	
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19	1		7	1	
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18			4		3
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16			2	1	3
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16		1	2		3
51. -mIş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16	1	2	3		
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15		1	1		4
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15		1	2	1	3
			1				
54. +ArI (iiye)	Dışarı, içeri	14		1	2		3
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14	1	1	4	1	1

			1			
56. -Ar (fiye)	Çıkar-, kızar-	14	1		4	4
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13	1		1	4
58. +DAm (iiye)	Gündem, yöntem	12	1		1	4
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12		1		1
60. +sA (fiye)	Susa-, önemse-	12	1			2
			1			3
61. +At (fiye)	Gözet-, yönet-	11	1			2
62. +(I)r (fiye)	Delir-, kabar-	10	1			1
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9			1	5
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9			1	2
65. +rA (iiye)	Sonra	9		1		1
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9				3
67. +tI (iiye)	Fısıltı, orantı	8			1	2
68. +kIr (fiye)	Fıskır-, püskür-	8				1
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8				2
70. -(I)ştlr (ffye)	Araştır-, çekiştir-	8			2	3
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7	1			5
72. +dIz (iiye)	Gündüz, yıldız	7		1	1	4
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7		1	1	4
74. +Ik (fiye)	Birik-, gecik-	7		1	1	2
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7		1		5
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6	1	4	5	1
			1			
77. +eş (iiye)	Güneş	6		1		1
78. +gür (iiye)	Özgür	6				1
79. +(I)k (iiye)	Minik, topuk	6				1
80. +dA (fiye)	Fısılda-, kıpırda-	6				2
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6				1
82. -AsI (fiye)	Giysi, olası	6		1	1	1
83. -gIç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6		1	1	1
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6		1	1	1
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6			2	3
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5			1	1
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldıraç	5			1	2
88. -sAl (fiye)	Görsel, işitsel	5			2	3
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4			2	4
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4			3	3
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4			3	3
92. +CII (iiye)	Bencil, etçil	4			3	3
93. +sI (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4			3	3
94. -DI (fiye)	Girdi, gecekondur	4	1		1	2
95. -DIk (fiye)	Tanıdık, bildik	4		2	3	2
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4			2	4
97. +msAr (iiye)	Iyimser, karamsar	3	1	2		3
98. +An (fiye)	Donan-, özen-	3			1	1
99. +IAt (fiye)	Aydınlat-, kirllet-	3			2	4
100. +sIn (fiye)	Gereksin-	3			1	2
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3			2	3
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3		2	1	2
103. -güt (fiye)	Örgüt	3			1	1
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3		1		1
105. -mAş (ffye)	Karmaş-, sarmaş-	3			1	2
106. +GIn (iiye)	Özgün	2			1	1
107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2			1	3
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2			1	1
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2		5		1
110. +(I)msA (fiye)	Benimse-, küçümse-	2	1			2
111. -AlA (ffye)	Kovala-, itele-	2			3	1
112. -I (ffye)	Kazı-, sürü-	2			3	1
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1				1

114. +lAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1	1	1	2	1	1
115. +sIl (iiye)	Yoksul , damaksıl	1			2	2	2
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1				2	4
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1				2	4
118. +AcAn (fiye)	Sevecen	1				2	4
119. +Aş (fiye)	Yanaş-	1			1	3	2
120. +(I)rgA (fiye)	Yadırga-	1				3	3
121. +sI (fiye)	Yadsı-	1			1	1	4
122. -AlgA (fiye)	Çizelge	1			3	1	2
123. -mAca (fiye)	Bulmaca, çekmece	1			3	1	2
124. -mAç (fiye)	Demec	1				1	5
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1				4	2
126. -sI (fiye)	Sinsi	1				2	4
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1				2	4
128. -(I)k (ffye)	Silk-	1				4	2
129. -kun (ffye)	Yutkun-	1				4	2
130. -mAIA (ffye)	Sarmala-	1				3	3
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0					6
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köseği	0					6
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0					6
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0					6
135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0		2	2	2	3
			1				
136. +cIlAyIn (iiye)	Bencileyin	0					6
137. +CIn (iiye)	Bıldırım	0					6
138. +dAk (iiye)	İşıldak, fırıldak	0			2		4
139. +dIrIk (iiye)	Boyunduruk	0					6
140. +IA (iiye)	Kışla, tuzla	0					6
141. +IAk (iiye)	Otlak, sulak	0				1	5
142. +IAz (iiye)	Oflaz, üflez	0					6
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0		2		2	3
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0		2		1	3
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0		1			5
146. +rAk (iiye)	Azrak, acırak	0					6
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0					6
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0					6
149. +(I)ş (iiye)	Aliş, maviş	0					6
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0				2	4
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0				2	4
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0					6
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0					6
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0					6
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0					6
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0					6
157. -mAİ (fiye)	Sarmal, sağmal	0					6
158. -mIk (fiye)	Kıymık, kustumuk	0					6
159. -van (fiye)	Yayvan	0					6
160. -p (ffye)	Serp-, kırp-	0					6

Tablo 4.45.'te öğretimi uygun görülen yapım eklerinin öğretilbileceği en uygun seviye ve öğretimine gerek olmayan yapım ekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 4.45. önceki tablolardan elde edilen verilerin birleştirilmesiyle dağınık bir görünüm sergilemektedir. Ancak bu tablo diğer tablolara göre yapım eklerinin öğretiminde hangi sütunda sayısal üstünlüğün fazla olduğunu daha iyi göstermektedir. Bu tablodan elde edilen veriler çalışmanın tartışma kısmında yer

alan Tablo 5.1.’deki “Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi”ni oluşturmaya sağlamıştır. Tablo 5.1.’de hangi yapım ekinin hangi seviyede öğretilceğine ya da hangi eklerin öğretilmesine gerek olmadığına karar verirken Tablo 4.45’teki sütunlardaki sayısal üstünlük göz önüne alınmıştır. “Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi”ni oluştururken büyük ölçüde bu tabloya bağlı kalınmıştır. Ancak bazı eklerin öğretilceği seviyede ya da öğretilmesine gerek olmadığına yönelik Tablo 5.1.’deki işaretlemelerde birtakım değişiklikler de söz konusudur. Tabloda bazı ekler için bazı sütunlarda sayısal üstünlük, bazı sütunlarda sayısal eşitlik görülmektedir. Bu tabloda sayısal üstünlüğün sağlandığı sütunlara yönelik Tablo 5.1.’deki sütunlara doğrudan bir işaretleme yapılmıştır. Sayısal eşitliğin olduğu durumlarda da gerekli nedenlerle tarafımızca uygun bulunan sütuna işaretleme yapılmıştır. Bazı eklerde de sayısal üstünlüğe rağmen farklı bir seviyenin yer aldığı sütun ya da öğretilmesine gerek yoktur sütunu işaretlenmiştir. Buna dair detaylı açıklamalara tartışma kısmında değinilmiştir.

5. TARTIŞMA

Bir dili ana dili olarak ya da yabancı dil olarak öğretirken karşılaşılan pek çok sorun vardır. Bu sorunlardan birisi de geçmişten günümüze fikir ayrılıkları yaşanan dil bilgisinin öğretilip öğretilmeyeceği konusudur. Bu sorun günümüzde

dil bilgisinin öğretilmesinin gerektiği sonucuyla aşılmış olsa da bu konuda hâlâ bazı pürüzler vardır. O pürüzler de “Dil bilgisi öğretirken neyi, ne zaman, nasıl öğreteceğiz?” sorusuna verilemeyen net cevaplardan kaynaklanmaktadır. Dil bilgisi öğretiminin yapılması gerektiği görüşünde birleşenler bu kez “neyi, ne zaman, nasıl” öğretecekleri konusunda fikir ayrılığına düşmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de bu sorunla karşılaşmaktadır. Araştırmacılar, programcılar, materyal hazırlayanlar, öğreticiler neyin, ne zaman, nasıl öğretilmesi konusunda ortak bir karara varamamaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için öğreticilere yol göstermesi amacıyla hazırlanan programlara, kitaplara, öğretim kılavuzlarına; öğrenciler için hazırlanan ders kitapları, çalışma kitapları ve dil bilgisi kitaplarına bakıldığında bazı konularda birlik sağlanamadığı görülmektedir.

Bu çalışmada da görüldüğü üzere öğretimi üzerinde birlik sağlanamayan dil bilgisi konularından biri yapım ekleridir. Hangi yapım ekinin, hangi seviyede öğretilmesi gerektiği hakkında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan kaynaklarda kapsamlı bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Alanyazında Türkçedeki ekler veya yapım ekleri üzerine bazı çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmalar da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında değil daha çok Türkçenin dil yapısını, biçimbilgisini, Türkçe yapım eklerinin özelliklerini, işlevlerini inceleyen dilbilimi ve Türkçenin ana dili olarak öğretimi çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında ise eklerle ilgili olarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında yaptıkları ek yanlışlarını belirlemek üzere yapılmış çalışmalara rastlanmaktadır. Yağmur-Şahin (2013) ve Altıntop’un (2016) çalışmalarında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında yaptıkları ek yanlışları belirlenmiştir. Esawi’nin (2015) çalışmasında ise C1 seviyesindeki öğrencilerin yazılı anlatımlarında görülen Türkçe ek yanlışları belirlenmiştir. Bu çalışmalarda Türkçeyi öğrenen yabancı

öğrencilerin yapım eklerini ve çekim eklerini yanlış kullanmalarının nedeninin daha çok öğrencilerin konuyu bilmemelerinden, Türkçenin eklemeli dil yapısına karşı farkındalık geliştirememelerinden kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Yapım ekleri ve çekim eklerinin kullanımında yapılan hataların ise “eklerin görev dışı kullanımı, eksik kullanımı, gereksiz kullanımı” nedeniyle ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu çalışmalarda Türkçenin eklemeli dil yapısı ve eklerin öğretimi üzerinde önemle durulması gerektiği, öğrencilere bolca pratik yaptırarak konunun iyice öğrenilmesi gerektiği sonuçlarına yer verilmiştir. Ancak hangi eklerin, hangi seviyede ve nasıl öğretileceği konusunda herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

Memiş’in (2019) yapım eklerinin doğrudan öğretilerek öğrencilerdeki morfolojik farkındalığın geliştirilmesinin hedeflendiği çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dahil edilen yapım ekleri belirtilip yapım eklerinin öğretiminde nasıl bir süreç izlendiği açıklanmıştır. Ancak Memiş’in çalışması, dil bilgisi kitapları incelenerek sık kullanıldığı düşünülen 39 yapım ekinin uzman görüşüne sunulması sonucu uzmanlarca belirlenen 25 yapım ekiyle ve yapım eklerinin öğretiminin yapıldığı B1 seviyesiyle sınırlı kalmıştır.

Dil bilgisi öğretiminde öğretimin doğrudan mı dolaylı mı yapılacağı konusu da tartışmalıdır. Karatay ve Kaya (2019) dil bilgisi öğretiminde doğrudan yaklaşıma da dolaylı yaklaşıma da sıkça başvurulduğunu, iki yaklaşımın da olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir (s. 3-4). Memiş’in (2019) yapım eklerinin öğretimiyle ilgili yaptığı çalışmasında sözcük öğretiminde ve eklerin öğretiminde doğrudan yaklaşımla yapılan bir öğretimin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılan bazı çalışmalardan bahsedilmektedir. Ayrıca eklerin öğretim sürecine dahil edilmesinin son 30 yılda önem kazandığı ve eklerin doğrudan öğretimiyle geliştirilen morfolojik farkındalık sayesinde sözcük hazinesinin ve okuduğunu anlama becerisinin geliştiği vurgulanmaktadır (s. 17).

Tacir (2016) tarafından İngilizce yapım eklerinin doğrudan öğretim yöntemiyle Türk öğrencilere öğretiminin sözcük öğrenimi ve morfolojik farkındalık açısından rolünün araştırıldığı çalışma sonucunda yapım eklerinin doğrudan öğretiminin gerekliliğinden bahsedilmektedir. Böylece öğrencilerin türemiş sözcüklere karşı morfolojik analiz becerilerinin geliştirilebileceği belirtilmiştir.

Bu çalışmada da bahsi geçen çalışmalara (Altıntop, 2016; Esawi, 2015; Memiş, 2019; Tacir, 2016; Yağmur-Şahin, 2013) benzer olarak yapım eklerin öğretim sürecine dahil edilmesi gerektiği ve öğretim sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak öğrencinin seviyesine, yapım ekine ve yapım ekinin işleneceği temaya, bağlı olarak uygun yaklaşımla öğrencilere morfolojik farkındalık kazandırmak gerektiğinden bahsedilmektedir. Diğer çalışmalardan farklı olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitaplarında yer alan yapım eklerinin kullanım sayıları, elde edilen verilerin birleştirilmesiyle Türkçedeki yapım eklerinin kullanım sıklıkları yer almaktadır. Bu çalışma Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde seviyelere göre öğretilebilecek yapım eklerine, yapım eklerinin neden ve nasıl öğretilbileceğine yönelik bilgiler içermesi bakımından diğer çalışmalara göre farklılık göstermektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan programlar, ders kitapları ve dil bilgisi kitapları incelendiğinde eklerin öğretimine yer verildiği görülmektedir. Ancak öğretimine ve etkinliklerine yer verilen ekler daha çok çekim ekleridir. Çekim eklerinin her birinin öğretimine A1 seviyesinde başlanması ancak yapım eklerinin öğretiminin yalnızca sınırlı sayıda ek üzerinden yapılması dil bilgisi öğretiminin eksik yapıldığını göstermektedir. Türkçe gibi eklemeli olan bir dilde, aynı zamanda yapım ekleri ve türetilmiş sözcükler bakımından zengin olan bir dilde çekim eklerine ağırlık verilirken yapım eklerine gerektiği kadar ağırlık verilmemektedir. Bir ailede anne-baba çocuklarını nasıl birbirinden ayırmıyorsa Türkçenin öğretiminde de bu iki eki birbirinden ayırmamak gerekir. Çekim eklerinin öğretimine ayrılan zaman ve verilen emek kadar yapım eklerinin öğretimi için de zaman ayrılmalı, emek verilmelidir.

Türkçe söz varlığının önemli bir bölümünü türemiş sözcükler oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu türemiş sözcüklerle günlük hayatta, okulda, ders ya da okuma kitaplarında karşılaşması oldukça muhtemeldir. Öğrencinin türemiş sözcüklerin varlığından haberdar olması, bu sözcüklerdeki yapım eklerinin farkına varması oldukça önemlidir. Bunun farkında olan bir öğrencinin, ek-kök ilişkisi kurarak bilmediği bir sözcüğün anlamını tahmin edebileceği, dili kullanırken kendisinin de uygun eklerle sözcük türetebileceği, sözcük hazinesini genişletebileceği, buna paralel olarak okuduğunu ve dinlediğini anlama becerisini; yazarken ve konuşurken de anlatma becerisini geliştirebileceği düşünülmektedir.

Bu nedenle öğrencinin yapım eklerinin ve işlevlerinin farkında olması çok önemlidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretiminin ne kadar önemli olduğu gayet açıktır. Açık olmayan bir konu varsa o da hangi yapım eklerinin hangi seviyede öğretileceğidir. Bu çalışmadan elde edilen verilerle bu konuya da bir açıklık getirilmeye çalışılmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım ekleri öğretilirken daha çok temel düzeyde (A1-A2) “+CA, +CI, +II, +IIk, +(I)ncI, +sIz” isimden isim yapma eklerinin öğretildiği belirlenmiştir. Orta düzeyde (B1-B2) ise “fiilde çatı” konusu içinde “-DIr, -(I)l, -(I)n, -(I)ş, -(I)t,” fiilden fiil yapma eklerinden; “fiilimsi” konusu içinde de bazı fiilimsi eklerinin kalıcı isim yaptığı belirtilerek bu eklerin fiilden isim yapma görevinin olduğu öğrencilere sezdirilmektedir. Ancak Türkçe, sadece bu eklerden ibaret değildir. Hatta sadece bu yapım eklerinden değil, bu yapım eki türlerinden de ibaret değildir. Öğretime az da olsa yer verilen isimden isim yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler dışında isimden fiil ve fiilden isim yapan ekler de vardır. Örneğin isimden fiil yapan eklerden +IA, +IAn, +IAş ekleri; fiilden isim yapan eklerden -I, -(I)m, -(I)k ekleri çalışma sonucundan elde edilen verilere göre Türkçede sözcük türetmede oldukça fazla kullanılmaktadır. Buradan hareketle öğretim sürecinde bu eklerin öğretimine de yer verilmesi gerekmektedir.

Yapım eklerinden hangilerinin öğretileceği, öğretilecek yapım eklerinin hangi seviyelerde öğretileceğini belirlemek üzere yapılan bu çalışmada “Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi” hazırlanırken sorun yaratabilecek tartışmalı durumlarla karşılaşılmıştır. Bu tartışmalı durumlarla daha çok “Bulgular” kısmında yer verilen 4.1 başlığı altındaki tabloları hazırlarken karşılaşılmıştır. Bu durumlara aşağıdaki paragraflarda değinilmiştir.

İlk olarak yapım ekleri listesini hazırlarken hangi eklerin listeye alınıp alınmayacağı konusunda bazı kararsızlıklar yaşanmıştır. Yapım ekleri listesine işlek olmayan, günümüzde sözcük türetmek için kullanılmayan, geçmişte sadece birkaç sözcük türetmeye yarayan ve günümüzde yapım eki kabul edilip edilmeyeceği hala tartışmalı olan bazı ekler dahil edilmemiştir. Örneğin edat kabul edilen “+ki” eki, çekim ekleri arasında yer alan ancak bazı işlevleriyle yapım eki olarak da kabul edilen “+IAr” çokluk eki, Türkçede sadece “emzir-”sözcüğünde görülen “-z” fiilden fiil yapma eki gibi eklere yapım ekleri listesinde

yer verilmemiştir. Bu sebeple yapım eklerinin sıklığını belirlemek için “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” setlerindeki yapım eki almış sözcükler taranırken bu ekleri alan sözcükler listeye dahil edilmemiştir. Fiilimsi eklerinden “zarf fiil” ekleri listeye dahil edilmezken “isim fiil” ve “sıfat fiil” ekleri kalıcı isim oluşturmaları sebebiyle listeye dahil edilmiştir.

Ara ekler olarak değerlendirilen, bazı özellikleriyle yapım ekine bazı özellikleriyle de çekim ekine yaklaşan eklerden bazıları listeye dahil edilirken bazıları listeye dahil edilmemiştir. Örneğin ara eklerden kabul edilen “-mA” olumsuzluk eki, “+lAr” çokluk eki çekim eklerine yakın görüldüğü için listeye dahil edilmezken “fiilde çatı” ekleri ve “+CA” eşitlik eki ve “fiilimsi ekleri” bazı yönleriyle yapım eklerine yaklaştığı için listeye dahil edilmiştir. Bu ekleri alan sözcükler de türemiş kabul edildiğinden ilgili tablodaki sütunlarda bu sözcüklere yer verilmiştir.

Fiilimsi eklerini alan sözcüklerden ise sadece kalıplaşmış olanlar ve tamlama yoluyla bir varlığın adı olmuş sözcükler tabloya dahil edilmiştir. (Araştırma, çalışma, uçurtma, dinlenme odası, para yatırma seçeneği, giriş, çıkış, uçuş saati, ekmek, yemek, inanılmaz, kitapsever, geçmiş, gelecek, yiyecek vb.)

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”ndeki, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki okuma metinlerinde yer alan bazı sözcüklerin kökü ve aldığı yapım eki ile ilgili dil bilgisi kaynakları ve etimoloji sözlükleri arasında farklılık görülmektedir. kökünün isim kökü mü yoksa fiil kökü mü olduğu belli olmayan sözcükler, yanlış türetilen sözcükler, yabancı eklerle türetilen sözcükler ve yabancı dilden dilimize giren sözcükler de araştırmaya veri olarak dahil edilmemiştir. Öneğin “denetim” sözcüğünün kökü “denet-” (fiil kökü) mi ya da “denet” (isim kökü) mi olduğu yönünde karışıklık söz konusudur. “Toplum, birim” gibi sözcükler ise yanlış türetilmiş sözcüklerdendir. Türkçede +(I)m isimden isim yapma eki yoktur. -(I)m fiilden isim yapma eki vardır. “Toplum” sözcüğü “top+lu” şeklinde listede yerini almıştır. Ancak “toplu+m” olarak fiilden isim yapan ekler başlığı altına yazılmamıştır. “Bir+im” sözcüğü de aynı şekilde listeye dahil edilmemiştir. “Tamamen, hakimiyet” gibi sözcükler Türkçede yer almayan yabancı eklerle türetildiği için; “Fonksiyonel, kültürel” gibi sözcükler ise yabancı dillerden dilimize girdiği için bu sözcüklere oluşturulan

tablolarda yer verilmemiştir. Bu sözcüklere ek olarak Eski Türkçede yapım eki almış olan ancak günümüzde kök kabul edilen sözcükler de (örn. “kömür” sözcüğü “kö-“ kökünden fiilden isim yapan “-mur” eki ile türetilmiş, “öğren-” sözcüğü “öğür” kökünden “+An” isimden fiil yapan ekle türetilmiş. Ancak bu sözcüklere eklenen ekler kökle kaynaştığından günümüzde sözcüğün tamamı kök kabul edilmektedir.) tabloya dahil edilmemiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te kök halde bulunan sözcüklere tablolarla yer verilmiştir.

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki okuma metinlerinde yer alan türemiş özel isimler (örn. “Dön-dü Hanım, Yıl-maz Bey, Ak-ın Apartmanı vb.) ve türemiş birleşik sözcükler (örn. “futbolsev-er, bilgisayar-ar, ak-ar(su) vb.) dahil edilmiştir. Bunların dışında kök ya da gövde hali “TDK Güncel Sözlük”te yer almayan ancak kök ya da gövdeye eklenen eklerden sonra sözlükte kendine yer bulan sözcüklere listede yer verilmiştir (örn. “olumlu/olumsuz sözcüklerinin kökü ol- fiilidir. Fiile eklenen -(I)m fiilden isim yapma ekiyle önce ol-(u)m sonra da isimden isim yapan +II eki ile olum+lu şeklini almıştır. “Olum” sözcüğü sözlükte yer almasa da olumlu sözcüğünün kökü ol- kabul edildiğinden “olum” sözcüğüne fiilden isim yapan ekler başlığı altında -(I)m ekinin karşısında yer verilmiştir.)

“Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde, “Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim setlerindeki okuma metinlerinde yer alan aynı kökten türemiş farklı sözcüklere ve kullanımı tekrar eden türemiş sözcüklere bir kez yer verilmiştir. Amaç bir yapım ekinin, tüm türemiş sözcüklerdeki kullanım sıklığını tespit etmek değil, farklı sözcükler üzerindeki kullanım sıklığını tespit etmek olduğu için bu yol tercih edilmiştir. Bir örnek üzerinden açıklama yapmak gerekirse “açık, açıkça, açıkçası, açıkla-” sözcüklerinin kökü ortaktır. Bu sözcüklerden hepsi de “aç-” kökünden -(I)k fiilden isim yapma eki ile “aç-(ı)k” şeklinde türetilmiştir. Ancak açık “sözcüğü” tablolarla -(I)k fiilden isim yapan ekin karşısına dört kez değil bir kez yazılmıştır. Yapım eklerinin kullanım sıklığı belirlenirken ortak kök veya gövdeye sahip sözcüklere getirilen yapım eki yerine farklı kök veya gövdelere getirilen yapım eki kullanım sıklığına yansıtılmıştır. Bir başka deyişle “açık, açıkça, açıkçası, açıkla-, atık, birleşik” gibi türemiş sözcüklerin yer aldığı bir metinden -(I)k fiilden isim yapma ekinin bulunduğu satıra “açık”, “atık”, “birleşik” sözcükleri birer defa yazılmıştır. Bunun yanı sıra

örneğin “tatlı” sözcüğü aynı metnin içinde ya da farklı metinlerde pek çok kez karşımıza çıkabilmektedir. Bu durumda da “tatlı” sözcüğü isimden isim yapan +II ekinin karşısına yalnızca bir kere yazılmıştır.

Çalışmaya C1 seviyesi kitapları dahil edilmemiştir. Çünkü C1 seviyesi ileri düzey kabul edildiği için öğrencilere bu seviyede dil bilgisi öğretimi yapmak uygun görülmemektedir. Öğretimi yapılması hedeflenen yapım eklerinin C1 seviyesine kadar çoktan öğretilmiş olması beklenmektedir. Bu sebeple C1 kitabından elde edilecek veriler araştırmanın sonucunda önerilen çerçeve programı değiştirmeyeceği için araştırmaya dahil edilmemiştir. Bundan dolayı da tablolarda C1 seviyesine ait bir sütun açılmamıştır.

Yukarıdaki paragraflarda “Bulgular” kısmındaki 4.1 başlığı altında tartışmalı sayılabilecek durumlar açıklanmaya çalışılmıştır. Yine “Bulgular” kısmında tartışmalı sayılabilecek bir başka konu da 4.6 başlığı altında yer alan Tablo 4.44.’te de görüldüğü üzere yapım eklerinin öğretimi için alınan uzman görüşlerinin dağınık bir dağılım göstermesidir. Uzmanların yapım eklerinin öğretimi için bildirdikleri görüşlerde fikir ayrılıkları yaşamaları, dil seviyeleri arasında keskin bir çizginin olmamasıyla açıklanabilir. Bu durum uzmanların birbirini ardına gelen seviyelerde yaşadıkları görüş ayrılıklarını açıklar niteliktedir ve kabul edilebilirdir. Örneğin bir ekin öğretimi için A1-A2, A2-B1, B1-B2 gibi art arda gelen kurlarda görüş ayrılıklarının olması normal kabul edilebilir. Ancak bazı eklerin öğretimi için kimi uzman A1’i kimi uzman B2’yi uygun görmüştür. Ya da bazı uzmanların öğretimini gerekli gördüğü bir eki başka bir uzman gerekli görmemiştir. Bir ekin öğretimi için bildirilen görüşler arasında bu şekilde bir fark olması, o ekin hangi seviyede öğretileceği ya da öğretiminin yapıp yapılmayacağı konusunda büyük fikir ayrılıklarının yaşanması “öneriler çerçevesi”ni şekillendirmeyi zorlaştırmıştır.

Çalışmanın amacı başta yapım eklerinin kullanım sıklıklarını belirlemek, bu sıklık sıralamasını uzmanlara sunmak, uzmanların eklerin kullanım sıklığı sıralamasını göz önüne alarak ve tecrübelerine dayanarak yapım eklerinin öğretimi için bir görüş bildirmelerini istemektir. Uzmanların görüşlerine göre de “yapım ekleri öneri çerçevesi”ni oluşturmaktır. Ancak tablo 4.44.’teki verilerin dağılımına bakıldığında eklerin öğretilip öğretilmeyeceği ya da öğretilse bile hangi seviyede öğretileceği konusunda hemfikir olunmaması veya görüş çokluğu

sağlanamaması bir sonuca varmayı zorlaştırmıştır. Bu nedenle uzman görüşlerine programlardan, kitaplardan ve makalelerden elde edilen veriler de eklenmiş (bkz. Tablo 4.45.), eklerin öğretiminde çoğunluk hangi sütundaysa ona göre bir öneri sunulmuştur.

5.1 Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretiminde hangi eklerin, hangi seviyelerde öğretilbileceği üzerine fikir vermek için yapılan bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan programlar; ders, çalışma, dil bilgisi ve etkinlik kitapları, makaleler ve uzman görüşleri doğrultusunda Tablo 5.1'deki çerçeve program önerilmiştir. Öneride bulunurken kitaplardaki öğrenme temaları, öğrencilerin kazanması gereken dil yapıları ve iletişimsel beceriler de göz önünde bulundurulmuştur. Tablo 4.45.'te bazı eklerin öğretimi için sütunlar arasında sayısal olarak eşitlik söz konusu olmuştur. Bu durumda tarafımızca uygun görülen seviyenin olduğu sütuna işaretleme yapılmıştır. Bazı yapım eklerinin öğretiminde ise tabloda işaretlenenden farklı bir seviyede öğretim yapılması gerekli görülmüştür. Bunun nedeni öğrencilerin sahip olması gereken dil yapılarının ve gerçekleştirmeleri gereken iletişimsel işlevlerin ekin işaretlendiği sütundaki seviye için uygun bulunmasıdır.

“X” ile işaretli olan sütunlar, yapım eklerinin öğretiminin uygun görüldüğü sütunlardır. Kullanım sıklığı ve öğretilcek yapım ekleri arasındaki ilişkinin görülmesi ve tabloda yer alan yapım ekleriyle türetilen sözcüklerin kolayca akla gelebilmesi için aşağıdaki tablolarda “kullanım sıklığı” ve “örnek sözcükler”in yer aldığı sütunlara da yer verilmiştir.

Tablo 5.1. Seviyelere göre yapım ekleri öğretim çerçevesi

Ekler	Örnek Sözcükler	Kullanım Sıklığı	A1	A2	B1	B2	Gerek yok
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683	X				
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626	X				
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441		X			
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350			X		
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255			X		
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222			X		
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222			X		
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205	X				
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196			X		
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172			X		
11. +CA (iiye)	lyice, Türkçe	164	X				

12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158		X			
13. +slz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139	X				
14. +lAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138			X		
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128			X		
16. -GI (fiye)	Askı, bilgi	125		X			
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115			X		
18. +lAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112			X		
19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kalıcı	108		X			
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100			X		
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86			X		
22. -GIn (fiye)	Üzgün, yorgun	79		X			
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63			X		
24. -(I)r (ffye)	Şaşıır-, uçur-	50			X		
25. +(I)l/+Il/+Al (iiye)	Buzul, sözel	49			X		
26. +Al/+I (ifye)	Azal-, kısal-	46				X	
27. +dAn (iiye)	İçten, candan	46			X		
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45		X			
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44		X			
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43					X
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41					X
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38				X	
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36			X		
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33				X	
35. +Cık (iiye)	Sözcük, ufakık	31			X		
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30		X			
37. -(I)t (fiye)	Taşıt, yakıt	30			X		
38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28					X
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26			X		
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26				X	
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23					X
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22					X
43. -tI (fiye)	Belirti, görüntü	22				X	
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21					X
45. +Ar (ifye)	İçer-, sarar-	21			X		
46. -mAz (fiye)	Çıkamaz, yaramaz	21			X		
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19			X		
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18			X		
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16			X		
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16			X		
51. -mIş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16			X		
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15					X
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15			X		
54. +ArI (iiye)	Dışarı, içeri	14					X
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14			X		
56. -Ar (ffye)	Çıkar-, kızar-	14			X		
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13			X		
58. +dAm (iiye)	Gündem, yöntem	12					X
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12				X	
60. +sA (ifye)	Susa-, önemse-	12				X	
61. +At (ifye)	Gözet-, yönet-	11				X	
62. +(I)r (ifye)	Delir-, kabar-	10			X		
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9					X
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9			X		
65. +rA (iiye)	Sonra	9					X
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9			X		
67. +tI (iiye)	Fısıltı, orantı	8				X	
68. +kIr (ifye)	Fıskır-, püskür-	8				X	
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8					X
70. -(I)ştlr (ffye)	Araştır-, çeğiştir-	8				X	
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7					X
72. +dIz (iiye)	Gündüz, yıldız	7					X
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7					X

74. +Ik (fiye)	Birik-, gecik-	7				X	
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7					X
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6		X			
77. +eş (iiye)	Güneş	6					X
78. +gür (iiye)	Özgür	6					X
79. +(I)k (iiye)	Minik, topuk	6					X
80. +dA (fiye)	Fısılda-, kıpırda-	6				X	
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6					X
82. -AsI (fiye)	Giysi, olası	6					X
83. -gIç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6					X
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6					X
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6				X	
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5					X
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldıraç	5				X	
88. -sAt (fiye)	Görsel, işitsel	5			X		
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4					X
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4			X		
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4					X
92. +CII (iiye)	Bencil, etçil	4			X		
93. +sI (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4			X		
94. -DI (fiye)	Girdi, gecekondur	4				X	
95. -DIk (fiye)	Tanıdık, bildik	4			X		
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4					X
97. +msAr (iiye)	Iyimser, karamsar	3					X
98. +An (fiye)	Donan-, özen-	3					X
99. +lAt (fiye)	Aydınlat-, kirlat-	3					X
100. +sIn (fiye)	Gereksin-	3					X
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3					X
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3		X			
103. -güt (fiye)	Örgüt	3					X
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3					X
105. -mAş (ffye)	Karmaş-, sarmaş-	3					X
106. +GIIn (iiye)	Özgün	2					X
107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2				X	
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2				X	
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2		X			
110. +(I)msA (fiye)	Benimse-, küçümse-	2				X	
111. -AlA (ffye)	Kovala-, itele-	2					X
112. -I (ffye)	Kazı-, sürü-	2					X
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1					X
114. +lAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1			X		
115. +sII (iiye)	Yoksul, damaksıl	1					X
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1					X
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1					X
118. +AcAn (fiye)	Sevecen	1					X
119. +Aş (fiye)	Yanaş-	1					X
120. +(I)rgA (fiye)	Yadırga-	1					X
121. +sI (fiye)	Yadırsı-	1					X
122. -AlgA (fiye)	Çizelge	1					X
123. -mAçA (fiye)	Bulmaca, çekmece	1			X		
124. -mAç (fiye)	Demeç	1					X
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1					X
126. -sI (fiye)	Sinsi	1					X
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1				X	
128. -(I)k (ffye)	Silk-	1					X
129. -kun (ffye)	Yutkun-	1					X
130. -mAIA (ffye)	Sarmala-	1					X
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0					X
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köşegi	0					X
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0					X
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0					X

135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0			X		
136. +cIIAyIn (iiye)	Bencileyin	0					X
137. +CIn (iiye)	Bıldırıcın	0					X
138. +dAk (iiye)	Işıldak, fırıldak	0				X	
139. +dIrIk (iiye)	Boyunduruk	0					X
140. +IAk (iiye)	Kışla, tuzla	0					X
141. +IAk (iiye)	Otlak, sulak	0					X
142. +IAz (iiye)	Oflaz, üflez	0					X
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0		X			
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0		X			
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0					X
146. +rAk (iiye)	Azrak, acıarak	0					X
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0					X
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0					X
149. +(I)ş (iiye)	Aliş, maviş	0			X		
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0					X
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0					X
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0					X
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0					X
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0					X
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0					X
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0					X
157. -mAİ (fiye)	Sarmal, sağmal	0					X
158. -mIk (fiye)	Kıymık, kusmuk	0					X
159. -van (fiye)	Yayvan	0					X
160. -p (ffye)	Serp-, kırp-	0					X

Tablo 5.1.'e bakıldığında kullanımı en sık olan yapım eklerinin öğretimine A1 ile başlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak yapım eklerinin kullanım sıklıklarına bakılarak öğretimi yapılacak eklerin tamamen kullanım sıklıklarına paralel olarak şekillenmediğini görmek de mümkündür. Yani tabloya bakarak kullanımı en sık olan ekler A1'de, kullanımı orta derecede olanlar A2'de, kullanımı az olanlar B1 ve B2'de öğretilabilir, kullanımına rastlanmayan ekler ise öğretilmeyebilir şeklinde doğudan bir çıkarım yapmak bizleri doğru sonuca götürmeyecektir. Bu nedenle kullanım sıklıklarını belirledikten sonra Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine hazırlanan programlar; bazı Türkçe öğretim setleri, dil bilgisi kitapları, etkinlik kitapları, makaleler ve uzman görüşlerinden elde edilen verilere göre “öneriler çerçevesi” oluşturulmaya çalışılmıştır.

Büyük oranda Tablo 4.45.'e göre şekillendirilen Tablo 5.1.'de bazı farklılıklar görülmektedir. Aşağıda bu duruma örnekler verilmiştir:

- Tablo 4.45.'te +InCI isimden isim yapan ekin A1'de öğretilmesi yönünde görüşler daha fazladır. Ancak A1 seviyesi başlangıç seviyesi olduğundan bu seviyede öğrencileri dil bilgisi konularına boğmamak için ve bu eke “adres, yer yön tarifi” konusunun işlendiği temada yer verilebileceği için +InCI ekinin A2 seviyesinde öğretimi uygun bulunmuştur.

- Tablo 4.45'te +sAl isimden isim yapan ekin öğretimi için temel seviyede (A1-A2) 2, B1'de 2, B2'de 2 ve öğretimine gerek yoktur sütununda 2 görüşün olduğu görülmektedir. +sAl ekinin isimlere eklenerek “ilişkin, dair” anlamları katması, eğitimle ilgili konularda bu ekle türetilen sözcükleri (işitsel, görsel, bedensel, fiziksel, bilimsel, sayısal vb.) anlayabilmesi ve kullanabilmesi gerekçesiyle B1 seviyesinde öğretilmesi uygun bulunmuştur.
- Tablo 4.45.'te +A isimden fiil yapan ekin öğretilmesi yönündeki görüşler fazla olmasına rağmen bu ekle türetilen az sayıda sözcük olması nedeniyle ekin öğretimi yerine bu eki alan sözcüklerin doğrudan öğretimi yapılması daha mantıklı olduğundan +A ekinin öğretimine gerek olmadığı belirlenmiştir.
- Tablo 4.45.'te daha çok öğretimine gerek görülmeyen +tay isimden isim yapan ekle -tay fiilden isim yapan ekin öğrencinin uzmanlık gerektiren konularda bilgi verme / bilgi isteme işlevini gerçekleştirebilmesi amacıyla bu eklerin B2 seviyesinde öğretilebileceğine karar verilmiştir.

Aşağıdaki başlıklar altında yapım eklerinin öğretilebileceği seviyeler gösterilmiş ve tablolardaki yapım ekleri Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yer verilen temalar, dil yapıları ve iletişimsel işlevlerle ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. İletişimsel işlevler ve yapım ekleri arasında ilişki kurulurken “Türkiye Maarif Vakfı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı”ndaki “iletişimsel işlevler” başlıklarından yararlanılmıştır.

5.2 A1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri

Tablo 5.2.'ye göre A2 seviyesinde öğretilmesi önerilen yapım ekleri listesi şu şekildedir:

Tablo 5.2. A1 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri

A1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
1.	+II (iiye)
2.	+IIk (iiye)
3.	+CI (iiye)
4.	+CA (iiye)
5.	+sIz (iiye)

A2 seviyesinde öğretilmek üzere Tablo 5.3.'teki yapım ekleri uygun görülmüştür. Öğrenciler A1 seviyesinde “Tanışma” temasında ait oldukları ülkeleri (Filistinli, Mısırlı, Ürdünlü), hava durumlarını (güneşli, rüzgarlı, yağmurlu), duygu durumlarını (sevinçli, heyecanlı, öfkeli), yiyecek-içecek adlarını (şekerli, tatlı, muzlu) ifade ederken +II ekiyle sıkça karşılaşmaktadır. Bu nedenle öğrencilere +II ekinin “bir yere, bir şeye ait olma” işlevi bu seviyede kavratılabilir. +II ekiyle beraber +sIz ekinin (şekersiz, tuzsuz vb.) öğretimine de yer verilebilir.

Öğrencilerin kendilerini tanıtırken ülkelerinde konuştukları dilleri söyleyebilmeleri için +CA ekinin “dil isimleri yapma” işlevine bu seviyede dikkat çekilebilir.

Öğrencilere çevrelerinde sık karşılaşabilecekleri eşyaların isimleri (kalemlik, askılık, gözlük), hava durumlarının anlatıldığı temada kıyafet isimleri (kışlık, yazlık, yağmurluk), kendini ve ailesini tanıtırken de meslek isimlerine (öğretmenlik, doktorluk, aşçılık) eklenen +IIk ekiyle öğrenciler tanıştırılabilir.

Mesleklerin tanıtıldığı temada +CI ekine (aşçı, futbolcu, tamirci) dikkat çekilmesi bu seviye için uygun görülmektedir.

Öğrencilere bu seviyede daha çok sözcük öğretimi yapılmaktadır. Ancak bu seviye itibarıyla öğrencilerin yapım eklerinin farkına varması sözcük öğrenme stratejileri açısından önem taşımaktadır.

Tabloda yer alan eklerin çeşitli işlevleri mevcuttur. Ancak öğrencinin A1 seviyesinde karşılaşabileceği işlevlerinin öğrenciye kazandırılması daha doğru olacaktır. Bu seviyede öğrenciyi dil bilgisine boğmak doğru olmayacağı için öğrencinin en sık karşılaşabileceği bu eklerin öğretimi A1 seviyesinde yereli görülmektedir.

Tabloda kullanım sıklığı bakımından üst sırlarda yer alan yapım eklerinin yani Türkçe öğretim setlerinde ya da Türkçenin öğretimi için hazırlanan diğer kaynaklarda öğrencilerin daha sık karşılaşabileceği türemiş sözcüklerdeki eklerin öğretimine A1 seviyesinde yer verilmesi bu eklerin öncelikli olduğunu gösterir.

5.3 A2 Seviyesinde Öğretilabilecek Yapım Ekleri

Tablo 5.3.'e göre A2 seviyesinde öğretilmesi önerilen yapım ekleri listesi şu şekildedir:

Tablo 5.3. A2 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri

A2 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
6.	+IA (fiye)
7.	-(I)k (fiye)
8.	-GI (fiye)
9.	-IcI (fiye)
10.	-GIn (fiye)
11.	-Ak/-k (fiye)
12.	+(I)ncI (iiye)
13.	-mAn (fiye)
14.	+Ar, +şAr (iiye)
15.	-gAç (fiye)
16.	+(I)z (iiye)
17.	+(I)msI (iiye)
18.	+(I)mtırak (iiye)

A2 seviyesinde öğretilmek üzere Tablo 5.3.'teki yapım ekleri uygun görülmüştür. A2 seviyesinde öğrencilerin önceki öğrendikleriyle karşılaşabileceği ve öğrendiklerini pekiştirebileceği temalarla karşılaşmak mümkündür. Öğrencilerin A1'de öğrendikleri “sayılar” a ek olarak A2'de “sıra sayıları” nı öğrenmeleri uygun görünmektedir. Öğrenciler A2 seviyesinde “işaret etme, yer konum hakkında bilgi isteme” iletişimsel işlevlerini kazanmaya yönelik okullarını, yaşadıkları yeri, çevrelerini tanıtırken ya da yer-yön, adres tarif ederken +(I)ncI ekinin kullanımıyla sık karşılaşacaktır. Bu nedenle bu seviyede öğretilmesi uygundur. (Örn. “Benim evim birinci katta.”, “Kantin ikinci katta.”, “Birinci sokaktan sağa dön.”) Sayılara eklenen +(I)ncI ekiyle beraber sayılara eklenen +Ar, +şAr (birer, ikişer) ve +(I)z (ikiz, üçüz) ekleri de bu seviyede öğretilbilir.

Ekleri öğretirken bir gruplandırma yapmak (örn. sayılara gelen ekler) ya da işlev olarak birbirine benzeyen ekleri bir arada vermek (Örn. +(I)msI ve +(I)mtırak ekleri ikisi de sözcüğe “gibilik, benzerlik” anlamı katar.) öğrenciler açısından daha anlamlı olacaktır. Türkçenin Sıklık Sözlüğü'nde, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe setlerindeki metinlerde kullanımına rastlanmayan ancak öğrencinin “betimleme” yaparken kullanabileceği +(I)msI ve +(I)mtırak eklerinin öğrencilere A2 seviyesinde öğretilmesi tarafımızca gerekli görülmüştür. Öğrencilerin bu ekleri A1'de öğrendikleri “renkler” ve “tat bildiren sıfatlar” la kullanmaları sağlanabilir.

A1 seviyesinde öğrencilere daha çok basit ve somut isimler öğretilmekte fiillerin isimlere göre daha soyut kaldığı göz önüne alındığında A1 seviyesinde

isimden fiil yapan ya da fiilden isim yapan eklerin öğretimine yer verilmemesi daha iyi anlaşılabılır. Bu yüzden öğrencilere öğretilmek üzere A2 seviyesiyle birlikte isimden fiil yapan ve fiilden isim yapan eklerden en sık kullanılan, metinlerde günlük hayatta öğrencilerin karşısına en sık çıkabilecek eklerin öğretimine bu seviye ile başlanması gerekir. Kullanım sıklığı bakımından türemiş sözcüklerde en fazla karşılan +IA (açıkla-, ütüle-) isimden fiil yapma eki bu yüzden bu seviyede öğrencilere öğretilir.

Fiilden isim yapma eklerinden sık kullanılan ve birbirine benzer işlevde olan +(I)msI ve +(I)mtırak eklerinde olduğu gibi benzer işleve sahip olan -IcI ve -mAn eklerine yine bu seviyede yer verilebilir. Öğrencilerin A1’de öğrendiği temel meslek isimlerine ek olarak “meslekler hakkında bilgi isteme-bilgi verme” iletişimsel işlevine yönelik farklı meslek isimleri öğrenebilmeleri için “bir işi yapan, eden” işlevine sahip -IcI (öğrenci, satıcı) ve -mAn (öğretmen, danışman) eklerinin öğretimi bu seviyede gerçekleştirilebilir.

Duygu durumlarının işlendiği bir temada “duyguları ifade etme” iletişimsel işlevini gerçekleştirirken -GIn ve -GAÇ eklerine dikkat çekilebilir. Fiilin ifade ettiği anlamı yapanı ve yapılan bir durumu anlatırken -GIn eki (üzgün, yorgun, bitkin), yine benzer şekilde huy ve tabiat bildirirken sözcüklere eklenen -GAÇ eki (utangaç, üşengeç) hem bu işleviyle hem de ilgili temada araç-gereç ismi yapma işleviyle (süzgeç, yüzgeç) öğrenciler tanıştırılabilir.

Araç-gereç isimleri yapan, kullanım sıklığı fazla olan ve öğrencilerin türemiş sözcüklerde sıkça karşılaçağı eklerden olan -GI (askı, silgi vb.) ekinin öğretimine de bu seviyede yer verilebilir.

Hem duygu durumu belirtme hem de eşya ismi türetme işlevi olan, öğrencilerin sık karşılaştığı sözcüklerde mevcut olan bir başka ek ise -Ak/-k ekidir. Bu işlek ek de her iki işleviyle (korkak, ürkek; yatak, uçak) öğrencilere bu seviyede öğretilir. Bu eke şekil olarak benzeyen olanı ve yapılanı bildiren -(I)k eki de (açık, soğuk) bu ekle beraber A2 seviyesinde öğretilir.

Tablo 5.3.’te A2’de öğretilmesi için önerilen 13 ekin, incelenen kaynaklarda kullanım sıklığının fazla olması ve belirli temalar altında kazandırılması gereken söz varlığı içinde bu eklerle türetilmiş sözcüklerin çok fazla yer alması sebebiyle bu eklerin öğretimi bu seviye için uygun görülmüştür.

5.4 B1 Seviyesinde Öğretililecek Yapım Ekleri

Tablo 5.4.'e göre B1 seviyesinde öğretilmesi önerilen yapım ekleri listesi şu şekildedir:

Tablo 5.4. B1 seviyesinde öğretilebilecek yapım ekleri

B1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
19.	-(I)m (fiye)
20.	-(I)l (ffye)
21.	-mA (fiye)
22.	-(I)n (ffye)
23.	-I (fiye)
24.	-Dİr (ffye)
25.	+lAn (ifye)
26.	-İş (fiye)
27.	-(I)ş (ffye)
28.	+lAş (ifye)
29.	-(I)t (ffye)
30.	+sAl (iiye)
31.	-Ar/-Ir/-r (fiye)
32.	-(I)r (ffye)
33.	+(I)l/+Il/+Al (iiye)
34.	+DAn (iiye)
35.	-An (fiye)
36.	+Cİk (iiye)
37.	-(I)t (fiye)
38.	+DAş (iiye)
39.	+Ar (ifye)
40.	-mAz (fiye)
41.	-AcAk (fiye)
42.	-AnAk (fiye)
43.	+In (iiye)
44.	-cA (fiye)
45.	-mİş (fiye)
46.	-GAn (fiye)
47.	-mAk (fiye)
48.	-Ar (ffye)
49.	+dA (iiye)
50.	+(I)r (ifye)
51.	+GAn (iiye)
52.	-Al (fiye)
53.	-sAl (fiye)
54.	+CAk (iiye)
55.	+Cİl (iiye)
56.	+sI (iiye)
57.	-Dİk (fiye)
58.	+lAyIn (iiye)
59.	-mAca (fiye)
60.	+cAğİz (iiye)
61.	+(I)ş (iiye)

B1 seviyesinde öğretilmek üzere Tablo 5.4.'teki yapım ekleri uygun görülmüştür. Öğrencilerin temel seviyeden (A1-A2), orta düzeye geçtiği B1 seviyesinde dil bilgisi açısından daha karmaşık cümleler kurabilmeleri ve böyle cümleleri anlayabilmeleri için öğrencilere “fiilimsi” konusunun anlatıldığı bilinmektedir. Fiilimsiler anlatılırken isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil konularına ayrı

ayrı değinilir. Fiilimsiler öğretilirken bu eklerin yapım eki görevi üstlendiği durumların da öğrencilere anlatılması gerekmektedir. Fiillere eklenerek kalıcı isim oluşturan bazı fiilimsi eklerinin yapım eki olarak ayrı bir şekilde öğretilmesi yerine fiilimsi konusu anlatılırken “kalıcı isim yapma” özelliğinin vurgulanması uygun olacaktır. Kalıcı isimler oluşturarak yapım eki görevi gören isim fiil eklerinden -mA, -mAk, -Iş ekleri (uçurtma, yemek, giriş); sıfat fiil eklerinden -AcAk, -An, -Ar/-Ir/-r, -Dık, -mAz, -mIş ekleri (yiyecek, bakan, yazar, tanıdık, yaramaz, dolmuş) bu işleviyle B1 seviyesinde öğretime dahil edilmelidir.

Bu fiilimsi ekleri dışında sözcüklere eklenerek onları zarf konumuna getiren -In (yazın, kışın) ve -lAyIn (sabahleyin, öğleyin) eklerinin de bu seviyede öğretilmesi uygun görünmektedir.

Fiilde çatı eklerine kitaplarda ilgili temalar altında, belirli iletişimsel işlevleri yerine getirebilmek için B1 seviyesinde yer verilmektedir. Örneğin öğrencinin “duyuru yapma” iletişimsel işlevini gerçekleştirebilmesi için edilgen çatı eklerini bilmesi gerekmektedir. “Edilgen çatı” eklerinden -(I)l ve -(I)n eklerine bu seviyede yer vermek gerekmektedir. “Kültürler hakkında bilgi verme-bilgi isteme” iletişimsel işlevini gerçekleştirmek için “işteş ve dönüşlü” çatı eklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu işlevi gerçekleştirmek için işteş çatı eklerinden -(I)ş ve +lAş eklerine, dönüşlü çatı eklerinden ise -(I)l ve -(I)n eklerinin öğretime değinmek gerekir. “Kişi ve yerler hakkında bilgi isteme-bilgi verme” iletişimsel işlevini öğrenciye kazandırırken de ettirgen çatı ve yine edilgen çatı konularına yer verilmektedir. Bu iletişimsel işlevi kazandırmak için de öğrencinin ettirgen çatı eklerini kullanabiliyor durumda olması gerekmektedir. Bu kapsamda ettirgen çatı eklerinden -(I)r, -(I)t, -DIr eklerine de bu seviyede değinmek gerekmektedir.

Hal eklerinden olan +DA “bulunma” ve +DAn “ayrılma” eklerinin de yine isimlere eklenerek oluşturduğu kalıcı isimleri (gözde, sözde; eskiden, baştan) bu seviyeye gelmiş öğrencilerin kavrayabilmesi mümkün görüldüğünden bu eklerin de B1 seviyesinde öğretime karar verilmiştir.

B1 seviyesi için de ekler arasında işlevleri yönünden bir gruplandırma yapılacak olursa isimlere gelerek onlara “küçültme, sevgi, şefkat, acıma” anlamları katan +cAğIz, +CAk, +CIk eklerinin öğretime bu seviyede yer verilebilir. Bu eklerin yanında tabloda A1 seviyesinde “dil isimleri yapma”

işleviyle yer verilen +CA ekinin, bu seviyede “küçültme” işlevinin olduğu bu eklerle beraber öğretilmelidir. (+CA ekiyle öğrenci ilk kez A1 seviyesinde “dil isimleri yapma” işleviyle karşılaştığından +CA ekinin öğretimi A1 seviyesinde belirtilmiştir. Bu seviye için tekrar tabloya eklenmemiştir. Öğrencilere yapım ekleriyle ilk karşılaştıkları işlevine uygun seviye işaretlenmiştir. Ekin farklı işlevlerine farklı seviyelerde değinmek doğru olacaktır. Bu çalışmada yapım eklerinin farklı işlevlerine göre değil öğrencinin ekle ilk kez ve yoğun olarak karşılaştığı işlevine uygun olacak şekilde bir seviye önerilmiştir. Bir seviyede yer verilen eke bir başka seviyede tekrar yer verilmemiştir.)

Bu eklerle benzer olan, eklendiği sözcüğe “küçüklük, sevimlilik” anlamı katan -(I)ş ekini (Alış, maviş, tombiş vb.) de bu ekleri öğretirken öğretmek yerinde olacaktır. Türkçenin Sıklık Sözlüğü, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe kaynaklarında kullanımına rastlanmamış olsa da tarafımızca küçültme ekleriyle beraber öğretiminin yapılması öğrenciler adına yararlı olacaktır.

Ekleri öğretirken yine işlev olarak birbirine benzeyen eklerin yanı sıra şekil olarak da benzer olan eklerin öğretimi beraber yapılabilir. “Aitlik ve nispet bildirme” işlevlerine sahip hem isimden isim yapan +sAl eki (duygusal, toplumsal) hem de fiilden isim yapan -sAl eki (görsel, işitsel) “biri isimlere; biri fiillere eklenir, sözcüğe aynı anlamı katarlar.” şeklinde bir açıklamayla öğrencilere kolayca kavratılabilir. Öğrencilerin biraz daha uzmanlık gerektiren konuları anlayabilmeleri ve bu konular hakkında konuşup yazabilmeleri için bu ekleri öğrenmesinde fayda vardır. Örneğin eğitimle, bilimle, zekâ türleriyle ilgili konularda bu ekle türetilen sözcükleri (işitsel, görsel, bedensel, fiziksel, bilimsel, sayısal) anlayabilmesi ve kullanabilmesi gerekçesiyle bu eklerin B1 seviyesinde öğretilmesi uygun bulunmuştur Aynı işleve sahip -Al fiilden isim yapma eki ve +(I)l/+Il/+Al isimden isim yapma eki de yine bu eklerle beraber öğretilir.

Fiilin gösterdiği işin ismini, sonucunu gösteren ve uzun zaman gerektiren işleri anlatan Türkçede sözcük türetmede oldukça işlek olan ve kullanım sıklığı bakımından da fazla olan, öğrencinin karşısına bu ekle türetilmiş çok fazla sözcüğün çıkabileceği -(I)m ekinin (yönetim, gelişim, birikim) de bu seviyede öğretilmesi öğrencinin sözcük hazinesini geliştirebilmesi için oldukça yararlı olacak bir ektir.

-(I)m eki gibi işlek olan ve “fiilin ifade ettiği anlamda olan, yapan ve yapılanı ifade eden” -(I) fiilden isim yapma eki de öğrencilerin sözcük türetmelerini ve türetilen sözcükleri anlamalarını kolaylaştıracak bir ektir. Teknoloji ve sosyal medya konularının ele alındığı bir temada öğrencilere sosyal medyada sık karşılaşılabilecekleri “beğeni, duyuru, gönderi, gösteri, ileti, sayı, yazı vb.” sözcükler üzerinden bu eke dikkat çekilebilir.

Eklendiği isme “ismin belirttiği duruma gelme” işlevi katan bu ek ile öğrenciler kolayca fiil oluşturabilirler. Bir durumu anlatan isim ve fiilleri ayrı ayrı öğrenme zahmetinden kurtaran bu ek, öğrencinin isme ekleyeceği +lAn eki ile sözcüğün fiil halini türetebilmesini ve sözcük öğrenmesini kolaylaştıran bir ektir. Öğrencinin günlük hayatta yaşadığı veya karşılaştığı bir olayı (hastalan-, hoşlan-, duyulan-, öfkelen-, kirlen-, evlen-) anlatırken sıkça faydalanabileceği bir ektir.

Bazı sıfat ve renk adlarına gelerek “ismin belirttiği durumda olma” anlamı bildiren fiiller türeten +Ar ekinin (ağar-, karar-, kızar-, morar-, sarar-, yeşer-) süreç bildiren fiilleri kullanabilmesi için bu seviyede öğretimi uygun görülmüştür.

“Eskiden beri devam edip gelme, yer bildirme, bir niteliği üzerinde bulundurma” gibi görevlerde isimler türeten +AnAk ekinin öğretime de kültürel öğelerden bahsedilen, kabiliyetlerden bahsedilen konularda “gelenek, görenek, yetenek” gibi sözcükler üzerinden öğretimi yapılabilir.

Dönüşlü fiillerden bir hareketin sonucu olan soyut isimler yapan -CA eki (düşünce, eğlence, söylence) bu seviyede edilgen çatıyla birlikte öğretilebilecek tarafından anlamına gelen +CA isimden isim yapma ekiyle beraber öğrencilere öğretilir. “Eklerden biri isimlere gelir ve sözcüğe tarafından anlamı katar, diğeri ise fiillere eklenir ve soyut isimler yapar.” şeklinde bir açıklamayla öğrencilere öğretilir.

Bir şeye “düşkünlük, bağımlılık, alışkanlık, benzerlik” işlevleri katan ve soyut isimler türeten +cIl eki betimleme ya da karşılaştırma yaparken öğrencinin kullanabileceği bir ektir. Örneğin bir kişiyi betimlerken bencil, barışçıl; bir hayvanı tanımlarken ya da hayvanları karşılaştırırken etçil, otçul, balıkçıl, böcekçil, tavşancıl, evcil, ölümcül vb. sözcükler üzerinden bu eke dikkat çekilebilir. B1 seviyesinde öğrencinin işine yarayabilecek eklerdendir.

Bir şeye “benzerlik, yakınlık, gibilik” işlevi katan +sI isimden isim yapma ekinin aynı işlevdeki +(I)msI ve -(I)mtırak eklerinden farklı olarak bu seviyede

öğretilmesi önerilmiştir. Öğrencilerin daha çok “renk” ve “tat” bildiren ifadelerle eklediği +(I)msI ve -(I)mtırak ekleriyle türetilen sözcükleri anlamlandırması A2 seviyesi için uygunken +sI ekinin renk adlarına ek olarak farklı isimlere gelmesi (bebeksi, çocuksu, kadınsı, erkeksi, hamursu, dikensi, maymunu) bu ekin bu seviye için daha uygun olduğunu göstermektedir. Öğrenciler bu eki öğrenerek betimleme yapma becerilerine yönelik sözcük hazinelerini geliştirebilecek aynı zamanda ileriki seviyelerde karşılaşabileceği uzmanlık gerektiren metinlerde bu eki alarak terimleşen sözcükleri (dişsi, dilsı, gırtlaksı, damaksı, eylemsi) daha iyi anlamlandırabilecektir.

Fiillere eklenerek bir işin yapılma tarzının anlatıldığını ifade eden -mAcA eki oyun, eşya, hastalık adları ve sıfatlar (bilmece, bulmaca, kovalamaca, şaşırtmaca, köşe kapmaca; çekmece, boğmaca, kurmaca, düzmece, aldatmaca) türetir. Çeşitli işlevleri bulunan bu ekin örneğin “sporlar, etkinlikler, oyunlar” hakkında bilgi isteme-bilgi verme iletişimsel işlevini gerçekleştirirken oyun adları üzerinden bu ekin öğretimi yapılabilir.

5.5 B2 Seviyesinde Öğretilen Yapım Ekleri

Tablo 5.5.’e göre B2 seviyesinde öğretilmesi önerilen yapım ekleri listesi şu şekildedir:

Tablo 5.5. B2 seviyesinde öğretilen yapım ekleri

B2 Seviyesinde Öğretilen Yapım Ekleri	
62.	+Al/+I (ifye)
63.	-(I)nTI (fiye)
64.	-(I)n (fiye)
65.	-ç/(I)nç (fiye)
66.	-tI (fiye)
67.	+(I)t (iiye)
68.	+sA (ifye)
69.	+At (ifye)
70.	+tI (iiye)
71.	+kIr (ifye)
72.	-(I)ştIr (ffye)
73.	+Ik (ifye)
74.	+dA (ifye)
75.	-(I)msA (ffye)
76.	-Aç (fiye)
77.	-DI (fiye)
78.	+gil,+giller (iiye)
79.	+tay (iiye)
80.	+(I)msA (ifye)
81.	-tay (fiye)
82.	+dAk (iiye)

B2 seviyesinde öğretilmek üzere Tablo 5.5.'teki yapım ekleri uygun görülmüştür. Öğrencilerin B2 seviyesi ile birlikte isim, sıfat, zarf, fiil vb. sözcük türünden pek çok sözcüğe hakim olması, günlük hayatta karşılaştığı sözcüklere ek olarak bir uzmanlık alanına ait terimsel ifadeleri de bilmesi gerekmektedir. Öğrenciler bu seviyede daha çok bilim, sanat, teknoloji, tarih, edebiyat, spor, doğa vb. uzmanlık alanı gerektiren konularla karşılaşmaktadır. Bu alanlara dair sözcükleri anlama ve ifade edebilme becerileri kazanmaları için öğrencilerin uzmanlık gerektiren konularda karşılaşabileceği sözcüklerdeki ekleri bu seviyede öğrenmesinde fayda vardır.

Sıfatlardan “olma” anlamı taşıyan fiiller (azal-, çoğal-, boşal-) türetmeye yarayan +Al/+I” ekinin öğretimi bu seviyede yapılabilir. Öğrencilerin sıfatlardan fiiller türetebilmeleri ve bu ekle türetilmiş fiilleri anlayıp kullanabilmeleri için bu ekin öğretilmesine ihtiyaç vardır. Örneğin “bir meslek alanına yönelik bilgi isteme - bilgi verme” iletişimsel işlevini gerçekleştirirken bir terzinin kullanabileceği ve öğrencilerin günlük hayatta da bir tarzda diyalog kurarken karşılaşabileceği sözlüklerdeki eki öğrenmesinde yarar vardır. “azal-, çoğal-, daral-, incel-, kısal-, düzel-, küçül-,” gibi sözcükler üzerinden öğrenciye bu ek kazandırılabilir.

Çok çeşitli işlevleri olan ve pek çok sözcükte karşımıza çıkan -(I)ntI eki, fiilin gösterdiği işin sonucu olan isimler (akıntı, kaşıntı, sarsıntı), bir işin sonucunda ortaya çıkan ürünlerin isimleri (çöküntü, yıkıntı, birikinti), belli aralıklarla gerçekleşen bir işi ya da sürekli tekrarlanan bir hareketi bildiren isimler (esinti, kesinti; akıntı, çarpıntı), karakter özelliği ve duygu durumu bildiren isimler (kasıntı, uyuntu; sıkıntı, üzüntü) türetmektedir. Bu ekin öğretimi öğrencinin bahsedilen işlevlere yönelik sözcükleri anlayabilmesi ve ifade edebilmesi için gereklidir. Örneğin “doğa olayları”nın işlendiği bir temada doğal afetlerden, doğal afetlerin çevre ve insanlar üzerinde yarattığı etkilerden bahsedebilmesi ve bu konu hakkında yazılanları/söylenenleri anlayabilmesi için öğrencinin bu ekle türetilmiş sözcükleri kullanabiliyor ve anlayabiliyor olması gerekir.

Yine B2 seviyesinde “doğa” ile ilgili bir temada “doğa hakkında bilgi isteme-bilgi verme” iletişimsel işlevini gerçekleştirebilmek için öğrencilerin yansıma sözcükleri kullanabilmeleri gerekmektedir. Yansıma sözcükler türetirken kullanılan, ses taklidi olan sözcüklere eklenen +tI (fısıltı, gürültü), +kIr (fıskır-

,püskür-), +dA(fısılda-, kıpırda-), +dAk (fırıldak, ışıldak) eklerine bu seviyede yer vermek doğru olacaktır. Yansıma sözcük yapan +(I)l ekinin bir başka işlevine B1 seviyesinde yer verildiği için +(I)l eki bu Tablo 5.5.'te yer almamaktadır. Ancak öğrencilere +(I)l ekinin yansıma sözcük yaptığı işlevini bu seviyede +tI, +kIr, +dA, +dAk ekleriyle birlikte öğretmek gerekir. -dAk ekinin kullanım sıklığına bakıldığında çalışmaya konu olan 3 kaynakta hiç rastlanmasa da bu ekin de diğer eklerle birlikte öğretilbileceği tarafımızca uygun görülmüştür.

“Fiilin gösterdiği işin sonucu veya ürünü olma” işlevine sahip -(I)n eki (akın, yığın, tütün) Türkçede işlek bir ektir. Bu ek, B2 seviyesinde “sanat” uzmanlık alanı çerçevesinde öğretimi gerekli görülen bir ektir. Öğrencilerin bu alana yönelik karşılaşılabileceği “basın, yayın, yazın, dizin, esin, sayın vb.” sözcükleri anlamaları ve kullanabilmeleri için bu ekin öğretimi B2 için uygun görülmektedir.

B2 seviyesi için uygun görülen bir başka ek ise -ç/(I)nç ekidir. -ç/(I)nç eki eklendiği fiildeki hareketi yapanı, yapılan bir hareketi veya o hareketle ilgili bir özelliği göstermeye yarayan bir ektir. “Gülünç, korkunç, iğrenç, kıskanç, sevinç, utanç, usanç, güvenç, inanç, kazanç, ödünç, basınç vb.” sözcüklerde öğrencinin karşılaşılabileceği bir ektir. Öğrenciler bir durumu betimlerken veya bir şeyi tanımlarken bu ekle türetilen sözcüklere ihtiyaç duyabilir. Bu nedenle öğrencilerin kök ve ek ilişkisi kurup bu sözcükleri kolay akılda tutabilmeleri için bu ekin öğretimine yer verilebilir. Soyut isimler yapması ve dönüşlü fiillere gelmesi sebebiyle öğrenciler için bu ekin öğretiminde B2 seviyesi uygun görülmektedir.

-DI eki ise daha çok sözcük gruplarında karşılaşılan bir ektir. Öğrencilerin B2’de birleşik sözcükleri anlamlandırabildiği düşünüldüğünde “gecekondu, oldubitti; mirasyedi, şipsevdi; kalburabastı, imambayıldı, hünkarbeğendi, külbastı; papazkaçtı, pişti vb.” sözcüklerinde yer alan -DI ekinin görevi de tanıtılabilir.

“Ait olma” ve “aile, topluluk bildirme” işlevleri olan +gil/giller eki (baklagiller, turunçgiller, kedigiller; teyzemgil, amcamgil, dedemgil) B2 seviyesinde “sağlıklı beslenme” konusu üzerinde durulurken öğrencilerin karşılaşılabileceği ektir. Ya da öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları konuşmalarda akrabalık bildiren isimlere eklenen +gil ekiyle karşılaşmaları muhtemeldir. Bu nedenle önceki seviyelerde öğretimi çok da gerekli olmayan bu

ekin öğrencinin seviyesi ilerledikçe ve Türkçeye hakim olma becerisi arttıkça bu eki de öğrenmesinde fayda olduğu düşünülmektedir.

Önceki seviyelerde olduğu gibi yine bu seviyede de isimden isim yapan +tay (kurultay, yargıtay, kamutay) ve fiilden isim yapan -tay (çalıştay, danıştay, sayıştay) eklerinin hem şekil olarak hem de işlev olarak aynı olması sebebiyle birlikte öğretilmesi uygundur. “Kurum, kuruluş isimleri türetme” işlevi olan bu eklerle öğrencilerin “bilim veya hukuk” ile ilgili bir konuda karşılaşabileceği düşünüldüğünden bu ekin B2 seviyesinde öğretilmesi öğrenciler için faydalı olacaktır.

Eklendiği isme karşı “istek ve ihtiyaç” bildiren bunun dışında sözcüğe “yapma, olma” anlamları katan -sA eki “susa-, önemse-, umursa-, garipse-, kapsa-vb.” sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır. Bu ekle benzer işlevlerde olan, fiilden fiil yapan -(I)msA ve isimden fiil yapan -(I)msA ekleri -sA ekiyle birlikte bu seviyede öğretilbilir. Öğrencilerin “Öyle kabul etme” işlevlerine sahip bu eklerle türetilen sözcükleri anlayabilmeleri ve bu sözcükleri gerektiği durumlarda kullanabilmeleri, “gülümse-, anımsa- ve “benimse-, küçümse-, azımsa-, özümse-” gibi günlük hayatta sık kullandığımız sözcüklerdeki bu ekleri fark etmeleri öğrenciler açısından yararlı olacaktır.

Tablo 5.5.’te kullanım sıklığı bakımından diğer seviyelere göre sözcük türetirken daha az kullanıma sahip olan eklerin olduğu görülmektedir. Ancak çalışmaya dahil olan ve eklerin kullanım sıklıklarının belirlendiği üç kaynakta kullanım sıklıkları diğer eklerle göre daha az olan bu eklerle öğrencilerin iletişimsel işlevleri gerçekleştirirken sık karşılaşacağı düşünülmektedir. Bu seviyeye kadar sözcük dağarcığını genişletmiş olan öğrencilere bu eklerle türetilmiş sözcüklerin de kazandırılması gerekmektedir.

5.6 Öğretimine Gerek Görülmeyen Yapım Ekleri

Tablo 5.6.’ya göre öğretimine gerek görülmeyen ekler şu şekildedir:

Tablo 5.6. Öğretimine gerek görülmeyen yapım ekleri

Öğretimine Gerek Görülmeyen Ekler
83. -A (fiye)
84. +A (ifye)
85. -GA (fiye)
86. -Av/-v (fiye)
87. +GA (üye)
88. +Ay (üye)

89. -Ay/-y (fiye)
90. +ArI (iiye)
91. +DAm (iiye)
92. +A (iiye)
93. +rA (iiye)
94. -Am (fiye)
95. +An (iiye)
96. +dIz (iiye)
97. +mAn (iiye)
98. -(I)l (fiye)
99. +eş (iiye)
100. +gür (iiye)
101. +(I)k (iiye)
102. -AgAn/-AğAn (fiye)
103. -AsI (fiye)
104. -gIç (fiye)
105. -mUr (fiye)
106. +GI (iiye)
107. +Ak (iiye)
108. +cAl (iiye)
109. -(A)z (fiye)
110. +msAr (iiye)
111. +An (ifye)
112. +lAt (ifye)
113. +sIn (ifye)
114. -AmAk (fiye)
115. -güt (fiye)
116. -A (ffye)
117. -mAş (ffye)
118. +GIn (iiye)
119. -AlA (ffye)
120. -I (ffye)
121. +Aç (iiye)
122. +sIl (iiye)
123. +sIzIn (iiye)
124. +şIn (iiye)
125. +AcAn (ifye)
126. +Aş (ifye)
127. +(I)rgA (ifye)
128. +sI (ifye)
129. -AlgA (fiye)
130. -mAç (fiye)
131. -sAk (fiye)
132. -sI (fiye)
133. -(I)k (ffye)
134. -kun (ffye)
135. -mAIA (ffye)
136. +AdAk (iiye)
137. +AğI (iiye)
138. +AlAk (iiye)
139. +Az (iiye)
140. +cIlAyIn (iiye)
141. +CIn (iiye)
142. +dIrIk (iiye)
143. +lA (iiye)
144. +lAk (iiye)
145. +lAz (iiye)
146. +(I)n (iiye)
147. +rAk (iiye)
148. +sAk (iiye)
149. +sIk (iiye)
150. -AlAk (fiye)

151. -AmAç (fiye)
152. -ArGA (fiye)
153. -ArI (fiye)
154. -bAç (fiye)
155. -cAk (fiye)
156. -cAmA (fiye)
157. -mAl (fiye)
158. -mIk (fiye)
159. -van (fiye)
160. -p (ffye)

Tablo 5.6.'daki yapım eklerinin kitaplardaki öğrenme temaları, temalardaki dil bilgisel işlevler ve uzman görüşleri doğrultusunda öğretime gerek olmadığı belirlenmiştir. Bu eklerin çoğunun Türkçenin Sıklık Sözlüğü'ndeki türemiş sözcükler, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe setlerindeki okuma metnindeki türemiş sözcüklerden elde verilere göre kullanım sıklığı az olan ya da kullanımı hiç olmayan eklerle paralellik gösterdiği söylenebilir. Tablo 5.6.'da listelenen eklerin Türkçe sözcük türetmede çok işlek olmadığı, bu eklerle türetilmiş yalnızca birkaç sözcük olduğu hatta bazı eklerle türetilen tek sözcük olduğu görülmektedir. (Örneğin -mAl fiilden isim yapma ekiyle sadece “sarmal” ve “sağmal” sözcükleri türetilmişken -van ekiyle de sadece “yayvan” sözcüğünün türetildiği bilinmektedir.) Öğrencilere sözcük türetmede işlek olmayan bu eklerin öğretime yer vermek öğrencileri gereksiz biçimde dil bilgisi konularına boğmak anlamına gelir. Öğrencilere bu ekleri öğretmek yerine bu ekle türetilen sözcüğü “sözcük öğretimi” kapsamında öğretmek daha mantıklı olacaktır. Öğrencinin bir ya da birkaç sözcük türeten bir eki bilmesi yerine o ekle türetilmiş bir ya da birkaç sözcüğü öğrenmesi daha kolay olacaktır. Bu nedenle sözcük türetme konusunda işlek olmayan, günümüzde sözcük türetirken kullanılmayan ve öğrencinin karşılaşmasının pek mümkün olmayacağı sözcüklerdeki ekleri öğretmek gerekli görülmemektedir.

Çalışmada yapım eklerinin sıklığına göre bir sıralama yapılmış ve bu sıralamaya göre oluşturulan “Uzman Görüşü Formu” uzmanlara gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen sonuçlara göre öğretime gerek görülmeyen ekler genel olarak Türkçenin Sıklık Sözlüğü'ndeki türemiş sözcüklerde, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe setlerindeki okuma metnindeki sözcüklerde öğrencilerin karşısına sık çıkmayan hatta çıkmayan eklerle paralellik göstermektedir. Yani “0, 1, 2, 3, 4, 5” gibi düşük sayıda kullanım sıklığına sahip

olan yapım ekleri listenin sonlarında yer alırken buna benzer şekilde listenin sonlarına doğru uzmanların bu yapım eklerini “öğretmeye gerek yoktur” seçeneğinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Ancak Türkçenin Sıklık Sözlüğü’ne, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe setlerindeki okuma metinlerine bakılarak doğrudan “Kullanım sıklığı 0 olan veya çok az olan eklerin öğretimine gerek yoktur.” sonucuna varmak doğru değildir. Eklerin sıklığının düşük olması onun önemsiz bir ek olduğunu göstermez. Bazı eklerin kullanımı sık değildir ancak belli temalar altında öğretimi gereklidir. Kullanımı hiç olmayan veya az olan bir yapım eki öğrencinin bir temaya ait dil bilgisel işlevi gerçekleştirebilmesi için kritik önem taşıyor olabilir. Bu nedenle kullanım sıklığı az olan ekleri öğretmeme yoluna gitmemek gerekir. Tablo 4.45.’e göre önerilen Tablo 5.1.’deki “Seviyelere Göre Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi”nde bu doğrultuda bazı farklılıklar görmek mümkündür. Türkçenin yabancı dil olarak öğretim programları; bazı ders, çalışma ve dil bilgisi kitapları ve uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan Tablo 4.45.’te “Öğretimine gerek yoktur” sütununda yoğunluğa sahip olan bazı eklerin tarafımızca; öğrenme temaları ve temalardaki dil bilgisel işlevler göz önünde bulundurularak öğretiminin gerekli olduğuna karar verilmiştir. Tablo 4.45.’te öğretimine gerek görülmeyen bazı eklerin Tablo 5.1.’de öğrenciye öğretilebileceği yönünde işaretleme yapılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapım eklerinin öğretiminde hangi eklerin, hangi seviyelerde öğretilbileceği üzerine öneri sunmak için yapılan bu çalışmada ilk olarak yapım eklerinin kullanım sıklıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Türkçenin Sıklık Sözlüğü, Yabancılar İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe kaynaklarından elde edilen verilere göre Türkçede sözcük türetmede en sık kullanılan yapım ekleri şu şekildedir:

- İsimden isim yapan eklerden kullanımı en sık olan ilk beş ek +II, +IIk, +CI, +CA, +sIz ekleridir.
- İsimden fiil yapan eklerden kullanımı en sık olan ilk beş ek +IA, +IAn, +IAş, +AI/+I, +A ekleridir.
- Fiilden isim yapan eklerden kullanımı en sık olan ilk beş ek -(I)m, -mA, -I, -(I)k, -(I)ş ekleridir.
- Fiilden fiil yapan eklerden kullanımı en sık olan ilk beş ek -(I)l, -(I)n, -DIr, -(I)ş, -(I)t ekleridir.

Bu eklerin kullanım sıklıklarının yer aldığı ve uzman görüşüne sunulan tablodan (bkz. Tablo 4.44.) çıkan sonuçlara göre uzmanlar kullanımı sık olan çoğu ekin öğretiminin gerekli olduğu, tablonun alt sıralarında yer alan ve kullanım sıklığı az olan ya da hiç olmayan yapım eklerinin öğretime gerek olmadığı görüşündedirler. Yani uzmanların büyük ölçüde yapım eklerinin kullanım sıklığına paralel bir şekilde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Yapım eklerinin öğretimi için önerilen çerçeveyi daha doğru şekillendirmek amacıyla uzman görüşlerine Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarından, çeşitli Türkçe öğretim setlerinden, etkinlik ve dil bilgisi kitaplarından ve dil bilgisi konularını içeren makalelerden elde edilen veriler eklenmiştir. Bahsi geçen kaynaklardan elde edilen verilere göre Türkçenin öğretimi için hazırlanan bazı programlar, kitaplar ve makalelerde yapım ekleri arasında öğretim sürecine dahil edilenler şu şekildedir:

- İsimden isim yapan eklerden +II, +IIk, +CI, +CA, +sIz, +sAI, +(I)l/+II/+AI + (I)ncI +CIk +DAş, +Ar/+şAr +sI, +(I)z, +CAğIz, +(I)msI eklerine en az bir kaynakta da olsa yer verildiği görülmektedir.

- İsimden fiil yapan eklerden +lA, +lAn, +lAş, +Al/+l, +A, +Ar, +sA, +(I)msA eklerine en az bir kaynaktan da olsa yer verildiği görülmektedir.
- Fiilden isim yapan eklerden -(I)m, -mA, -(I)k, -Iş , -GI , -IcI , -GIn, -Ar/-Ir/-r, -An , -tI , -mAz , -AcAk , -mIş , -GAn , -mAk , -Al, -DIk eklerine en az bir kaynaktan da olsa yer verildiği görülmektedir.
- Fiilden fiil yapan eklerden -(I)l , -(I)n, -DIr, -(I)ş , -(I)t, -(I)r , -Ar eklerine en az bir kaynaktan da olsa yer verildiği görülmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarından, çeşitli Türkçe öğretim setlerinden, etkinlik ve dil bilgisi kitaplarından ve dil bilgisi konularını içeren makalelerden elde edilen verilere göre ise yapım eklerinin öğretiminde yapım eklerinin kullanım sıklığının genel olarak verildiği tablodan (bkz. Tablo 4.41.) bazı yönlerle ayrıldığı, tamamen paralellik göstermediği görülmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan ve çalışmaya dahil edilen kaynaklara bakıldığında yapım eklerinden isimden isim yapanların ve fiilden fiil yapanların daha çok eğitim sürecine dahil edildiği görülmektedir. Halbuki Tablo 4.41.'e bakıldığında kullanım sıklığı açısından sadece bu türdeki eklerin değil isimden fiil ve fiilden isim yapan eklerinde de kullanımının çok sık olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kaynaklarda öğretime yer verilen yapım eklerinin dışında da kullanımı sık olan isimden isim ve fiilden fiil yapan eklerin de olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle kaynaklarda sınırlı sayıda yapılan yapım eklerinin öğretime farklı türden farklı yapım ekleri de eklenmelidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programlarından, çeşitli Türkçe öğretim setlerinden, etkinlik ve dil bilgisi kitaplarından, dil bilgisi konularını içeren makalelerden ve uzman görüşlerinden elde edilen veriler sonucunda seviyelere göre öğretilecek yapım eklerinin çerçevesi çizilmiştir. Ek olarak belirli temalar altında öğrencilerin sahip olmaları gereken dil yapıları ve gerçekleştirmeleri beklenen iletişimsel işlevler de göz önünde bulundurularak yapım eklerinin öğretimi için Tablo 6.1'deki çerçeve program önerilmiştir.

6.1 Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi

Tablo 6.1. Yapım Ekleri Öğretim Çerçevesi

A1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
1.	+II (iiye)
2.	+IIk (iikye)

3.	+CI (iiye)
4.	+CA (iiye)
5.	+sIz (iiye)
A2 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
6.	+lA (fiye)
7.	-(I)k (fiye)
8.	-GI (fiye)
9.	-IcI (fiye)
10.	-GIn (fiye)
11.	-Ak/-k (fiye)
12.	+(I)ncI (iiye)
13.	-mAn (fiye)
14.	+Ar, +şAr (iiye)
15.	-gAç (fiye)
16.	+(I)z (iiye)
17.	+(I)msI (iiye)
18.	+(I)mtırak (iiye)
B1 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	
19.	-(I)m (fiye)
20.	-(I)l (ffye)
21.	-mA (fiye)
22.	-(I)n (ffye)
23.	-I (fiye)
24.	-DIr (ffye)
25.	+lAn (fiye)
26.	-Iş (fiye)
27.	-(I)ş (ffye)
28.	+lAş (fiye)
29.	-(I)t (ffye)
30.	+sAl (iiye)
31.	-Ar/-Ir/-r(fiiye)
32.	-(I)r (ffye)
33.	+(I)l/+Il/+Al(iiye)
34.	+DAn (iiye)
35.	-An (fiye)
36.	+CIk (iiye)
37.	-(I)t (fiye)
38.	+DAş (iiye)
39.	+Ar (fiye)
40.	-mAz (fiye)
41.	-AcAk (fiye)
42.	-AnAk (fiye)
43.	+In (iiye)
44.	-cA (fiye)
45.	-mIş (fiye)
46.	-GAn (fiye)
47.	-mAk (fiye)
48.	-Ar (ffye)
49.	+dA (iiye)
50.	+(I)r (fiye)
51.	+GAn (iiye)
52.	-Al (fiye)
53.	-sAl (fiye)
54.	+CAk (iiye)
55.	+CII (iiye)
56.	+sI (iiye)
57.	-DIk (fiye)
58.	+lAyIn (iiye)
59.	-mAcA (fiye)
60.	+cAğIz (iiye)
61.	+(I)ş (iiye)
B2 Seviyesinde Öğretilebilecek Yapım Ekleri	

62. +Al/+l (fiye)

63. -(I)nTI (fiye)

64. -(I)n (fiye)

65. -ç/(I)nç (fiye)

66. -tI (fiye)

67. +(I)t (iiye)

68. +sA (fiye)

69. +At (fiye)

70. +tI (iiye)

71. +kIr (fiye)

72. -(I)stIr (ffye)

73. +Ik (fiye)

74. +dA (fiye)

75. -(I)msA (ffye)

76. -Aç (fiye)

77. -DI (fiye)

78. +gil,+giller (iiye)

79. +tay (iiye)

80. +(I)msA (fiye)

81. -tay (fiye)

82. +dAk (iiye)

Öğretimine Gerek Görülmeyen Ekler

83. -A (fiye)

84. +A (fiye)

85. -GA (fiye)

86. -Av/-v (fiye)

87. +GA (iiye)

88. +Ay (iiye)

89. -Ay/-y (fiye)

90. +ArI (iiye)

91. +DAm (iiye)

92. +A (iiye)

93. +rA (iiye)

94. -Am (fiye)

95. +An (iiye)

96. +dIz (iiye)

97. +mAn (iiye)

98. -(I)l (fiye)

99. +eş (iiye)

100. +gür (iiye)

101. +(I)k (iiye)

102. -AgAn/-AğAn (fiye)

103. -AsI (fiye)

104. -gIç (fiye)

105. -mUr (fiye)

106. +GI (iiye)

107. +Ak (iiye)

108. +cAl (iiye)

109. -(A)z (fiye)

110. +msAr (iiye)

111. +An (fiye)

112. +lAt (fiye)

113. +sIn (fiye)

114. -AmAk (fiye)

115. -güt (fiye)

116. -A (ffye)

117. -mAş (ffye)

118. +GIn (iiye)

119. -AlA (ffye)

120. -I (ffye)

121. +Aç (iiye)

122. +sIl (iiye)

123. +sIzIn (iiye)
124. +şIn (iiye)
125. +AcAn (ifye)
126. +Aş (ifye)
127. +(I)rgA (ifye)
128. +sI (ifye)
129. -AlgA (fiye)
130. -mAç (fiye)
131. -sAk (fiye)
132. -sI (fiye)
133. -(I)k (ffye)
134. -kun (ffye)
135. -mAIA (ffye)
136. +AdAk (iiye)
137. +AğI (iiye)
138. +AlAk (iiye)
139. +Az (iiye)
140. +cIIAyIn (iiye)
141. +CIIn (iiye)
142. +dIrIk (iiye)
143. +IA (iiye)
144. +IAk (iiye)
145. +IAz (iiye)
146. +(I)n (iiye)
147. +rAk (iiye)
148. +sAk (iiye)
149. +sIk (iiye)
150. -AlAk (fiye)
151. -AmAç (fiye)
152. -ArGA (fiye)
153. -ArI (fiye)
154. -bAç (fiye)
155. -cAk (fiye)
156. -cAmA (fiye)
157. -mAl (fiye)
158. -mIk (fiye)
159. -van (fiye)
160. -p (ffye)

- “Yabancılar İçin Türkçe” setinden 84, “Yedi İklim Türkçe” setinden 96 olmak üzere toplam 180 okuma metni; “Türkçenin Sıklık Sözlüğü”nde yer alan 5000 sözcük türemiş sözcükler ve bu sözcüklerin aldıkları yapım ekleri bakımından incelenmiş ve bu üç kaynakta toplam 6155 türemiş sözcüğe rastlanmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere türemiş sözcüklerle öğrenciler oldukça fazla karşılaşmaktadır. Bu nedenle dil öğretim sürecinde yapım eklerinin öğretimine mutlaka yer verilmelidir.
- Öğrencilere Türkçe öğretim kaynaklarının çoğunda olduğu gibi sadece isimden isim yapan +CA, +CI, +II, +Ik, +sIz ekleri ve fiilden fiil yapan -DIr, -(I)l, -(I)n, -(I)r, -(I)t ekleri değil; isimden fiil ve fiilden isim yapan ekler de öğretilmelidir. Çünkü isimden fiil

ve fiilden isim yapan eklerle türetilen sözcükler en az isimden isim ve fiilden fiil yapan eklerle türetilen sözcükler kadar çoktur.

- Tablolarda isimden isim yapan 64, isimden fiil yapan 20, fiilden isim yapan 59 ve fiilden fiil yapan 17 listelenmiştir. Yapım eklerinin kullanım sıklığına göre genel sıralamasına bakıldığında tablolarda yer alan toplam 160 yapım ekinden 30’uyla türetilmiş olan hiçbir sözcüğe rastlanmamıştır. Ancak bu eklerle çalışmaya dahil edilen 3 kaynakta da karşılaşılmaması bu eklerle türetilmiş sözcüklerin öğrencilerin hiç karşısına çıkmayacağı anlamına gelmemektedir. Bu nedenle öğrencilerin ilgili temalarda, belirli iletişimsel becerileri gerçekleştirebilmeleri için tabloda kullanımı hiç olmayan veya çok az olan eklerin öğretimine de yer verilmelidir.
- Sadece bir ya da birkaç sözcükte karşılaşılan, sözcük türetme gücü zayıf olan, Çağdaş Türkçede sözcük türetme gücü olmayan ve diğer eklerde olduğu gibi “eşya adı yapma, meslek adı türetme, küçültme, yer bildirme vb.” belirgin bir anlam kazandırmayan eklerin öğretimine gerek olmadığı belirlenmiştir. Örneğin -mur fiilden isim yapma eki sadece “yağmur” sözcüğünde karşımıza çıkmaktadır. Ya da “uçarı, göçeri” sözcüklerinde görülen -ArI eki günümüz Türkçesinde sözcük türetmek için kullanılmamaktadır. “Kılcal, güncel” gibi sadece sınırlı sayıda sözcükte karşımıza çıkan +CAI ekinin ise belirgin bir anlam yapma özelliği yoktur. Bu nedenle bu ve benzeri yapım eklerinin öğretimine gerek olmadığı belirlenmiştir.
- Bir ya da birkaç sözcükte karşımıza çıkan yapım eklerini öğretmek yerine bu eklerin yer aldığı sözcükleri “sözcük öğretimi” kapsamında öğretmek daha doğru olacaktır. Örneğin “sarışın” sözcüğündeki +şIn ekini, “sevecen” sözcüğündeki -AcAn ekini öğrencilere vermek yerine doğrudan sözcük öğretimi yapılması daha uygundur.
- Elde edilen verilere göre dil seviyesi ilerledikçe metinlerin daha uzun olması ve daha çok sözcük içermesine paralel olarak

öğrenciler türemiş sözcüklerle ve farklı yapım ekleriyle daha çok karşılaşmaktadır. Bu nedenle öğrencinin dil seviyesine paralel olarak yapım eki öğretimi yapılmalıdır. Örneğin A1’de 5 yapım eki öğretiliyorsa A2’de 7 yapım eki öğretilmelidir.

- Öğrencilere A1 seviyesinden itibaren yapım ekleri öğretimi yapılmalıdır. Bu öğretim süreci B2 seviyesine kadar uzanmalıdır.
- Yapım eklerini öğrenciye fark ettirmeye çalışırken seviyeye uygun uzunlukta sözcük (örn. A1 seviyesinde tek heceli ya da 2 heceli sözcükler), seviyeye uygun biçimde sözcük türü (isim/fiil), seviyeye uygun kavramlar (somut/soyut), seviyeye uygun ekin işlevine (Örn. +Ilk eki soyut kavramlar yapar, ekin bu işlevi A1’de verilmemelidir. Eşya ismi yaptığı işlevi A1’de öğretilmelidir.) yer verilmelidir.
- Öğrencide kafa karışıklığı yaratmamak adına eklerin öğretimi bir derste ya da aynı gün içinde arka arkaya yapılmamalı, öğretim belli aralıklarla sürece yayılarak yapılmalıdır.
- Yapım ekleri öğretilirken öğrencilere ekin biçim-anlam-kullanım boyutu açıklanarak öğretim yapılabilir. Bu şekilde yapıldığında öğrencide morfolojik farkındalık gelişecek, öğrenci eki daha iyi tanıyacak ve ekin kullanımını daha iyi kavrayacaktır.
- İsim köklerine ya da fiil köklerine gelen aynı eklerin aynı seviyede öğretimi yapılabilir. Bunları farklı seviyelerde gösterip kafa karışıklığı yaratmak yerine şekil ve görev olarak aynı ya da benzer eklerin aynı seviyede verilmesi öğrenci için daha yararlı olacaktır. Örneğin isimlere gelen +sAl eki ve fiillere gelen -sAl eki öğrencilere aynı anda öğretilir. Biri isim köklerine, biri fiil köklerine gelir ve kökle “ilişkili olma ilişkinlik” anlamları yüklediği aynı anda belirtilebilir.
- Yukarıda önerildiği gibi isimden isim yapan +sAl (örn. toplumsal) ve fiilden isim yapan -sAl (örn. görsel) ekleriyle aynı işleve sahip olan isimden isim yapan +Al (örn. sözel) ve fiilden isim -Al (örn. eleştirel) eklerinin aynı seviyede öğretimi yapılabilir. Bu ek için

uygun seviyenin Tablo 5.4.’te B1 olduğu gör÷lmektedir. Bunun dışında isimden fiil yapan +Al (azal-) eki ise kafa karışıklığı yaratmamak adına ya B1’den farklı bir seviyede ya da B1 de öğretilecekse bile diğer eklerin öğretiminin yapıldığı zamandan farklı zamanda öğretilmelidir. Tablo 5.5.’te isimden fiil yapan +Al ekinin öğretiminin B2 seviyesinde yapılması gerektiği önerilmiştir.

- Ekleri öğretirken bir gruplandırma yapmak (örn. sayılara gelen ekler), sesteş olan ekleri yani şekil olarak aynı olan ekleri bir arada vermek (ya da işlev olarak birbirine benzeyen ekleri bir arada vermek öğrenciler açısından daha anlamlı olacaktır.
- Yapım ekleri sözcük temelli yaklaşımla ele alındığında bazı karışıklıklar meydana gelebilir. Bu nedenle sözcüğün bir cümle bağlamında verilmesi eklerin anlaşılabilirliği açısından daha doğru olacaktır. Örneğin “oku-ma” sözcüğü tek başına öğrenciye sunulduğunda sözcükte yer alan -mA ekinin olumsuzluk eki olan -mA, isim-fiil eki olan -mA veya yapım eki olan -mA olduğunu anlamak mümkün değildir. “Okuma” sözcüğü bir bağlam içerisinde kullanıldığında -mA ekinin işlevi netlik kazanır.
- Yapım ekleri öğretilirken yapım eklerinin işlevleri de ekin öğretileceği seviye için önem taşımaktadır. Örneğin +CA eki A1 seviyesinde dil isimlerini söylerken öğrencilerin karşısına sıkça çıkmakta bu nedenle +CA ekinin A1 seviyesinde “dil isimleri yapma” işlevi öğrencilere kazandırılmalıdır. “Görelilik” anlamı katan +CA ekinin bu işlevine A2’de; “tarafından” anlamı katan +CA ekinin bu işlevine ise edilgen yapıyla birlikte B1 seviyesinde yer verilebilir. Yine B1 seviyesinde “küçültme sıfatları” yapan ekler öğretilirken de +CA ekinin bu işlevine de değinilebilir. Diğer ekler için de aynısı söz konusudur.
- Metin içinde öğretilecek ekle türetilen sözcüklere sık yer verip hem ek hem de ekin farklı işlevleri öğrenciye fark ettirilmelidir.
- Öğrencilerin seviyesine uygun eki belirlerken aynı zamanda seviyesine uygun olan işlevi de göz önünde bulundurmak doğru

olacaktır. Eklerin belli birtakım temaların içinde öğretilmesi daha yerinde olacaktır.

- Genel olarak bakıldığında yapım eklerinin öğretiminde Tablo 6.1. bir öneri niteliğindedir. Öğrencilerin sık karşılaştığı yapım eklerinin öğretimine tabloda belirlenen seviyede yer verilebilir. Öğretime gerek görülmeyen ekler öğreticinin isteğine göre öğrencinin seviyesine uygun olacak şekilde öğretim sürecine dahil edilebilir. Seviyelere göre belirlenen tüm eklerin öğretiminin yapılması zorunlu değildir. Öğretimi gerek görülmeyen ekler de yerine ve duruma göre öğretilir. Bu konu yabancı dil olarak Türkçe öğreticilerinin inisiyatifine kalmış bir durumdur.
- Bu çalışmadan da yola çıkarak yapım eklerinin işlevlerinin hangi seviyede hangisine yer verilebileceğine yönelik bir çalışma yapılabilir.

6.2 Etkinlik Önerileri

- Yapım eklerinin öğretimi için resimlerden yararlanılabilir. Göz-gözlük-gözlükçü sözcüklerinin öğretimi için resimlerden yararlanılabilir öğrenciye bu üç sözcüğün aynı kökten geldiği resimler sayesinde fark ettirilebilir.
- Ekleri öğretirken farkındalık yaratmak ve ekler üzerine dikkati çekmek için şiir şarkılardan yararlanılabilir. Ya da eklere yönelik dikkat çekmek için şarkı ve şiirlerin sonundaki aynı işleve sahip eklerle kafiye oluşturulabilir ve öğrencinin dikkati eke ve işleve çekilebilir.
- Bir kök verip o kökten türemiş sözcükleri bulma oyunu oynatılabilir. (Örn. göz kelimesi verip gözlük, gözlükçü, gözde, gözlem, gözlemci, gözcü, gözlü, gözsüz vb.)
- Eklere dikkat çekmek için adam asmaca oyunu oynatılabilir. Sözcüğün kök halini yazıp o sözcüğün türemiş halini tahmin ettirme oyunu oynatılabilir. Eklene ek yerine çizgiler çekip o sözcüğe hangi eklerin eklenebileceğini öğrencinin tahmin etmesi istenebilir. (Örn. Sev__ → gi / ev__ → cil, siz, len-)

- Bir başka etkinlik olarak da bir ek yazıp o ekle türeyen sözcükleri öğrencilerin bulması istenebilir. Böylelikle öğrenciler ekin değişik biçimlerini ve farklı işlevlerini daha çok pekiştirme fırsatı bulabilirler. (Örn. +Ilk eki verilip öğrenciden +Ilk ekiyle türemiş sözcükler istenir. Kitaplık, derslik, mutluluk, özgürlük, evlilik, öğretmenlik, şoförlük vb.)

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Aksan, D. (2018). *Türkçenin sözvarlığı*. (2. baskı). Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Y. ve Aksan, M. (2016). Türkçenin derlem-temelli sıklık sözlüğü: temel ilkeler ve uygulama. *Researchgate, Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu* (1), 81-93.
- Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., ve Demirhan, U.U. (2017). *A frequency dictionary of Turkish*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315733302>
- Aktaş, T., Çetin B., Demirhan, Y., Oflaz-Kölecı, E., Şen, E., Uzdu-Yıldız, F. (2020). *Yabancılar için Türkçe dilbilgisi: A1-A2 kurallar ve alıştırmalar*. Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Altıntop, E. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kompozisyonlarındaki ek yanlışları ve nedenleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alver, M. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde esas alınan ilkeler ile kullanılan yöntem ve teknikler. İ. Erdem., B. Doğan. ve H. Altunkaya (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi*. (1. baskı) içinde (13-42). Pegem Akademi.
- Arslan, M. (2011). *Yabancılar türkçe öğretim kılavuzu temel seviye*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aytaş, G. ve Çeçen, M. A. (2010). Ana dili eğitiminde dil bilgisi öğretiminin yeri ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 27(27), 77-89.
- Başdaş, C. (2006). Türkçede Üçüncü Grup (Ara) Ekler. I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayında Sunulan Bildiri. 26-27 Eylül 2006. Bilkent Üniversitesi, Ankara. https://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/cahit_basdas_ara_ekler.pdf
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (21. baskı). Pegem Akademi.
- Cem-Değer, A., Çetin, B., ve Oflaz-Kölecı, E. (2019). *Kuramdan uygulamaya yabancılar Türkçe dilbilgisi öğretimi*. (5. baskı). Pegem Akademi.
- Council of Europe (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching and assessment*. (CEFR).
- Çalışkan, N. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dilbilgisi öğretimi. H. Karatay (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı*. (1. baskı) içinde (s. 177-220). Pegem Akademi.
- Demir, N. (2018). Temel kavramlar. H. Pilancı (Ed.), *Türkçe biçim bilgisi* (s. 2-25). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme. (2013). (2. baskı). telc GmbH.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 275-284. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177234>
- Dolunay, S. K. (2022). Türkçenin biçimbilimine ilişkin temel kavramlar. G. Arı ve O. İpek (Ed.), *Dil eğitiminin temel kavramları* (1. baskı) içinde (s. 261-311). İksad Yayınevi.

- Ediskun, H. (1999). *Türk dilbilgisi: sesbilgisi – biçimbilgisi - cümlebilgisi*. (6. baskı). Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2012). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Erdem, İ. ve Bahşi, B. (2019). Yabancılar Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi. İ. Erdem., B. Doğan. ve H. Altunkaya (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi*. (1. baskı) içinde (s. 177-200). Pegem Akademi.
- Erdem İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Turkish Studies*, 6(1), 1057-1069. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1988>
- Esawi, W, N, H. (2015). *C1 düzeyindeki Türkçe öğrenirlerinin yazılı anlatımları üzerine bir hata analizi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi A1-A2-B1 (2015). (3. baskı). Kalkan Matbaası.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi B2-C1 (2015). (2. baskı). Kalkan Matbaacılık.
- Gazi Üniversitesi, Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1, A2, B1, B2. (2019). Kalkan Matbaası.
- Gedizli, M. (2012). Türkçede tek şekilli ve çok işlevli yapım ekleri. *Turkish Studies*, 7(4), 3351-3369. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3796>
- Gencan, T. N. (1974). *Dilbilgisi lise: I – II – III*. Kanaat Yayınları.
- Golynskaia, A. ve Gürlek M. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretimi. A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: kuramlar yaklaşımlar, etkinlikler*. (2. baskı) içinde (s. 545-575). Pegem Akademi.
- Gökmen, E. (Ed.). (2015). *Yabancı dil olarak türkçe öğretim programı*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gültekin, İ. (Ed.). (2020). *Türkiye Maarif Vakfı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. Bayem Ajans.
- Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(7), 71-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183308>
- İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti (2012). Dilmer A1, A2, B1, B2, C1. Kültür Sanat Basımevi.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). Türkçedeki kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin anlatımlarına yansımaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, (27), 437-455. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177243>
- Karakuş-Tayşi, E. ve Demir-Atalay, T. (2017). Dil bilgisi öğretimi. H. Develi, C. Yıldız, M. Balcı, İ. Gültekin, D. Melanlıoğlu (Ed.), *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı* (1. baskı) içinde (s. 13-54). Kesit Yayınları.
- Karatay, H. ve Kaya, S. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dilbilgisi için çerçeve program. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7(2), 1-59. <https://doi.org/10.29228/ijlet.12377>
- Kartallıoğlu, Y. (2009). Ortaöğretimde ekler ve eklerin gösterimi. *Türk Yurdu*, 261, 76-78. <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/26286>

- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi* (3. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mahçup, T. (2010). *Türkçede eklerin kazandırdığı anlamlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar).
- Memiş, M.R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 8(9), 297-319. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5089>
- Memiş, M. R. (2018). *Yapım eki öğretiminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kelime hazinesi, kelime türetme becerisi ve okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Memiş, M., R. (2019). Morfolojik farkındalık ve morfolojik farkındalık eğitimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1355-1368. <https://doi.org/10.7884/teke.4534>
- Okta, G. (2021). *Türkçe yapım sisteminin tarihsel ve işlevsel ekliği ve bunun eğitimde kullanılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Onan, B. (2009). Eklemeli dil yapısının Türkçe öğretiminde oluşturduğu bilişsel (kognitif) zeminler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 237-264. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19558/208491>
- Onan, B. (2016). Sözcük terminolojisi üzerine bir analiz çalışması. *Milli Eğitim*, 45(210), 11-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36140/406010>
- Özdemir, B. (2017). Sözcük öğretimi ve kalıp sözlerin öğretimi. H. Develi, C. Yıldız, M. Balcı, İ. Gültekin, D. Melanlıoğlu (Ed.) *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı* (1) içinde (s. 55-110). Kesit Yayınları.
- Özden, M., ve Saban, A. (2019). Nitel araştırmalarda paradigma ve teorik temeller. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (3. baskı) içinde (s. 1-30). Anı Yayıncılık.
- Peçenek, D. (2008). Yabancı dil öğretiminde dilbilgisi. *Dil Dergisi*, 141, 67-84. https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000099
- Pıllancı, H. ve Saltık, O. (2018). Yabancılar Türkçe öğretiminde dilbilgisi içeriğini etkileyen faktörler: A1, A2 düzeyleri. *70T70T Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi* 70T70T 4(9), 122-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhe/issue/39344/451105>
- Salı, P. (2015). Doğal yaklaşım. N. Bekleyen (Ed.), *Dil öğretimi* (1. baskı) içinde (s. 170-183). Pegem Akademi.
- Tacir, S. (2016). *Developing k12 students' morphological awareness through explicit instruction of derivational affixes*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Tok, M. ve Yığın, M. (2014). Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 265-276. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4783/65969>
- Türk Dil Kurumu. (2010). *Türkçe Sözlük'ün 11. baskısı çıktı*. <https://www.tdk.gov.tr/icerik/duyurular/turkce-sozlukun-11-baskisi-cikti/>
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.
- Üstünova, K. (2004). Eklerin öğretimi üzerine bir iki söz. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 173-182. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosbilder/issue/23115/246876>

Vural, H. ve Böler, T. (2011). *Ses ve şekil bilgisi*. Kesit Yayınları.

Yağmur-Şahin, E. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki ek yanlışları. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(15), 433-449. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh283>

Yağmur-Şahin, E. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaklaşım, yöntem ve teknikler. A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: kuramlar yaklaşımlar, etkinlikler*. (2. baskı) içinde (s. 109-144). Pegem Akademi.

Yahşi-Cevher, Ö. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük öğretimi. A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: kuramlar yaklaşımlar, etkinlikler*. (2. baskı) içinde (s. 569-588). Pegem Akademi.

Yelbay, Y. (2015). Sözcük bilgisi öğretimi. N. Bekleyen (Ed.), *Dil öğretimi* (1. baskı) içinde (s. 351-369). Pegem Akademi.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. ve Sözer, Z. *Yabancı dilim Türkçe 1-2-3-4-5*. Dilmer Yayınları.

Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (2015). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Zülfikar, H. (2012). Yapım eki gibi kullanılan bulunma durumu eki. *Türk Dili Dergisi*, 2(723), 208-219. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2012/04/208-219.pdf>

8. EKLER

EK 1 Uzman Görüşü Formu

Türkçedeki yapım eklerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hangi seviyede öğretilebileceğine ya da öğretimine gerek olmadığına yönelik görüşlerinizi ilgili sütunu “X” işareti ile doldurarak belirtiniz.

Tablo 8.1. Uzman görüşü formu

Ekler	Örnek Sözcükler	Toplam veriler	A1	A2	B1	B2	Gerek yok
1. +II (iiye)	Bursalı, şekerli	683					
2. +IIk (iiye)	Kitaplık, mutluluk	626					
3. +IA (ifye)	Açıkla-, tekrarla-	441					
4. -(I)m (fiye)	Çizim, değişim	350					
5. -(I)l (ffye)	Açıl-, geril-	255					
6. -mA (fiye)	Dondurma, uçurtma	222					
7. -(I)n (ffye)	Bağlan-, dilen-	222					
8. +CI (iiye)	Futbolcu, gerçekçi	205					
9. -I (fiye)	Beğeni, ileti	196					
10. -DIr (ffye)	Değiştir-, dondur-	172					
11. +CA (iiye)	İyice, Türkçe	164					
12. -(I)k (fiye)	Açık, soğuk	158					
13. +sIz (iiye)	İşsiz, güçsüz	139					
14. +lAn (ifye)	Hoşlan-, kirlen-	138					
15. -Iş (fiye)	Açılış, giriş	128					
16. -GI (fiye)	Askı, bilgi	125					
17. -(I)ş (ffye)	Dönüş-, oluş-	115					
18. +IAş (ifye)	Birleş-, yüzleş-	112					
19. -IcI (fiye)	Bakıcı, kahcı	108					
20. -(I)t (ffye)	İşlet-, şaşırt-	100					
21. +sAl (iiye)	Duygusal, toplumsal	86					
22. -GI n (fiye)	Üzgün, yorgun	79					
23. -Ar/-Ir/-r (fiye)	Benzer, okur	63					
24. -(I)r (ffye)	Şaşıır-, uçur-	50					
25. +(I)l/+II/+Al (iiye)	Buzul, sözel	49					
26. +Al/+I (ifye)	Azal-, kısal-	46					
27. +DAn (iiye)	İçten, candan	46					
28. -Ak/-k (fiye)	Korkak, yatak	45					
29. +(I)ncI (iiye)	Birinci, ikinci	44					
30. -A (fiye)	Çevre, dize	43					
31. +A (ifye)	Benze-, oyna-	41					
32. -(I)nTI (fiye)	Sıkıntı, yaşantı	38					
33. -An (fiye)	Bakan, çalışan	36					
34. -(I)n (fiye)	Ekin, yığın	33					
35. +CIk (iiye)	Sözcük, ufacık	31					
36. -mAn (fiye)	Danışman, öğretmen	30					
37. -(I)t (fiye)	Taşıit, yakıt	30					
38. -GA (fiye)	Bilge, bölge	28					
39. +DAş (iiye)	Çağdaş, yoldaş	26					
40. -ç/(I)nç (fiye)	İnanç, kıskanç	26					
41. -Av/-v (fiye)	İşlev, sınav	23					
42. +GA (iiye)	Başka, simge	22					
43. -tI (fiye)	Belirti, görüntü	22					
44. +Ay (iiye)	Birey, dikey	21					

45. +Ar (fiye)	İçer-, sarar-	21					
46. -mAz (fiye)	Çıkamaz, yaramaz	21					
47. -AcAk (fiye)	Gelecek, yiyecek	19					
48. -AnAk (fiye)	Gelenek, yetenek	18					
49. +In (iiye)	İlkin, yazın	16					
50. -cA (fiye)	Düşünce, eğlence	16					
51. -mİş (fiye)	Dolmuş, geçmiş	16					
52. -Ay/-y (fiye)	Deney, olay	15					
53. -GAn (fiye)	Çalışkan, savurgan	15					
54. +ArI (iiye)	Dışarı, içeri	14					
55. -mAk (fiye)	Ekmek, yemek	14					
56. -Ar (ffye)	Çıkar-, kızar-	14					
57. +dA (iiye)	Gözde, sözde	13					
58. +DAm (iiye)	Gündem, yöntem	12					
59. +(I)t (iiye)	Boyut, eşit	12					
60. +sA (fiye)	Susa-, önemse-	12					
61. +At (fiye)	Gözet-, yönet-	11					
62. +(I)r (fiye)	Delir-, kabar-	10					
63. +A (iiye)	Denge, ilke	9					
64. +GAn (iiye)	Başkan, üçgen	9					
65. +rA (iiye)	Sonra	9					
66. -Al (fiye)	Eleştirel, sanal	9					
67. +tI (iiye)	Fısıltı, orantı	8					
68. +kIr (fiye)	Fıskır-, püskür-	8					
69. -Am (fiye)	Dönem, kuram	8					
70. -(I)ştlr (ffye)	Araştır-, çekıştır-	8					
71. +An (iiye)	Köken, oğlan	7					
72. +dIz (iiye)	Gündüz, yıldız	7					
73. +mAn (iiye)	Kocaman, uzman	7					
74. +Ik (fiye)	Birik-, gecik-	7					
75. -(I)l (fiye)	Koşul, kurul	7					
76. +Ar, +şAr (iiye)	Birer, ikişer	6					
77. +eş (iiye)	Güneş	6					
78. +gür (iiye)	Özgür	6					
79. +(I)k (iiye)	Minik, topuk	6					
80. +dA (fiye)	Fısılda-, kıpırda-	6					
81. -AgAn/-AğAn (fiye)	Olağan, durağan	6					
82. -AsI (fiye)	Giysi, olası	6					
83. -gIç (fiye)	Başlangıç, dalgıç	6					
84. -mUr (fiye)	Yağmur	6					
85. -(I)msA (ffye)	Anımsa-, gülümse-	6					
86. +GI (iiye)	Özgü, belgi	5					
87. -Aç (fiye)	Süreç, kaldıraç	5					
88. -sAl (fiye)	Görsel, işitsel	5					
89. +Ak (iiye)	Başak, yanak	4					
90. +CAk (iiye)	Çabucak, oyuncak	4					
91. +cAl (iiye)	Güncel, kılcal	4					
92. +CIl (iiye)	Bencil, etçil	4					
93. +sI (iiye)	Çocuksu, erkeksi	4					
94. -DI (fiye)	Girdi, gecekondü	4					
95. -DIk (fiye)	Tanıdık, bildik	4					
96. -(A)z (fiye)	Boğaz, tıkız	4					
97. +msAr (iiye)	İyimser, karamsar	3					
98. +An (fiye)	Donan-, özen-	3					
99. +lAt (fiye)	Aydınlat-, kirlet-	3					
100. +sIn (fiye)	Gereksin-	3					
101. -AmAk (fiye)	Basamak, kaçamak	3					
102. -gAç (fiye)	Süzgeç, utangaç	3					
103. -güt (fiye)	Örgüt	3					
104. -A (ffye)	Ata-, tıka-	3					
105. -mAş (ffye)	Karmaş-, sarmaş-	3					
106. +GIn (iiye)	Özgün	2					

107. +gil,+giller (iiye)	Baklagiller, kedigiller	2					
108. +tay (iiye)	Kurultay, yargıtay	2					
109. +(I)z (iiye)	İkiz, üçüz	2					
110. +(I)msA (fiye)	Benimse-, küçümse-	2					
111. -AlA (ffye)	Kovala-, itele-	2					
112. -I (ffye)	Kazı-, sürü-	2					
113. +Aç (iiye)	Kayaç	1					
114. +lAyIn (iiye)	Sabahleyin, öğleyin	1					
115. +sIl (iiye)	Yoksul , damaksıl	1					
116. +sIzIn (iiye)	Ansızın	1					
117. +şIn (iiye)	Sarışın	1					
118. +AcAn (fiye)	Sevecen	1					
119. +Aş (fiye)	Yanaş-	1					
120. +(I)rgA (fiye)	Yadırga-	1					
121. +sI (fiye)	Yadırsı-	1					
122. -AlGA (fiye)	Çizelge	1					
123. -mAcA (fiye)	Bulmaca, çekmece	1					
124. -mAç (fiye)	Demeç	1					
125. -sAk (fiye)	Tutsak	1					
126. -sI (fiye)	Sinsi	1					
127. -tay (fiye)	Danıştay, çalıştay	1					
128. -(I)k (ffye)	Silk-	1					
129. -kun (ffye)	Yutkun-	1					
130. -mAlA (ffye)	Sarmala-	1					
131. +AdAk (iiye)	Pattadak, gümbedek	0					
132. +AğI (iiye)	Kırağı, köseği	0					
133. +AlAk (iiye)	Kozalak, topalak	0					
134. +Az (iiye)	Ayaz, yalaz	0					
135. +cAğIz (iiye)	Adamcağız, köyceğiz	0					
136. +cIlAyIn (iiye)	Bencileyin	0					
137. +CIn (iiye)	Bıldırcın	0					
138. +dAk (iiye)	İşıldak, fırıldak	0					
139. +dIrIk (iiye)	Boyunduruk	0					
140. +lA (iiye)	Kışla, tuzla	0					
141. +lAk (iiye)	Otlak, sulak	0					
142. +lAz (iiye)	Oflaz, üflez	0					
143. +(I)msI (iiye)	Beyazımsı, ekşimsi	0					
144. +(I)mtırak (iiye)	Yeşilimtırak	0					
145. +(I)n (iiye)	Alın, boyun	0					
146. +rAk (iiye)	Azrak, acırak	0					
147. +sAk (iiye)	Tümsek, yakınsak	0					
148. +sIk (iiye)	Ağlamsık, sumsuk	0					
149. +(I)ş (iiye)	Aliş, maviş	0					
150. -AlAk (fiye)	Çökelek, yatalak	0					
151. -AmAç (fiye)	Dönemeç, tutamaç	0					
152. -ArGA (fiye)	Duyarga	0					
153. -ArI (fiye)	Uçarı, göçeri	0					
154. -bAç (fiye)	Dolambaç, saklambaç	0					
155. -cAk (fiye)	Salıncak	0					
156. -cAmA (fiye)	Sürünceme	0					
157. -mAl (fiye)	Sarmal, sağmal	0					
158. -mIk (fiye)	Kıymık, kusmuk	0					
159. -van (fiye)	Yayvan	0					
160. -p (ffye)	Serp-, kırp-	0					